











*Δείξις πρὸς τὸν Διευθυντὴν*  
Π. ΚΙΛΙΜΗ· *Γ. Ουδύροβιτς*  
*επιτίμημα*  
*Κιλιμῆ*

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ≡≡≡  
≡≡≡ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ  
ΚΑΙ  
ΤΩΝ ΓΕΙΤΟΝΩΝ ΤΗΣ



*1908*  
*27*  
*M*

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ ΒΕΛΤΙΩΜΕΝΗ



ΔΩΡΕΑ

ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΩΝ  
ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΥ 14 ΑΘΗΝΑ 10573  
ΕΙΣ ... 2009

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ  
ΕΚΔΟΤΑΙ: Ι. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ  
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,"  
ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 46 Α  
1932

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγ-  
γραφέως καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ βιβλιοπωλείου τῆς «Ἑστίας».



ΔΩΡΕΑ Κας ΜΑΡΙΑΣ  
ΤΖΟΥΜΕΡΚΑ

ΚΕΡΑ

# ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ & ΤΩΝ ΓΕΙΤΟΝΩΝ ΤΗΣ

## Μ Ε Ρ Ο Σ Α'

### ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

*Γεωγραφία* είναι ή επιστήμη, ή όποία εξετάζει την Γήν και κυρίως την επιφάνειαν αυτής, ώς και τὰ σπουδαιότερα φαινόμενα, πού συμβαίνουν επ' αυτής.

Η Γεωγραφία χωρίζεται εις τρεις μεγάλους κλάδους :

1) Τήν *Μαθηματικήν Γεωγραφίαν*, ή όποία εξετάζει την Γήν ώς ούράνιον σώμα και μελετά τας κινήσεις αυτής.

2) Τήν *Φυσικήν Γεωγραφίαν*, ή όποία εξετάζει τόν σχηματισμόν και τήν μορφήν τής επιφανείας τής Γῆς, τας ατμοσφαιρικές συνθήκας, τὰ ζῷα, τὰ φυτά, τὰ μεταλλεύματα κ.λ.π. τών διαφόρων τόπων.

3) Τήν *Πολιτικήν Γεωγραφίαν*, ή όποία εξετάζει τήν προέλευσιν τών κατοίκων τών διαφόρων τόπων, τὰ γενικά χαρακτηριστικά αυτών, καθώς και τὰ ἦθη, τὰ ἔθιμα, τας ἀσχολίας και τόν τρόπον μέ τόν όποϊον οὔτοι διοικουνται.

Οἱ τρεις αὐτοὶ μεγάλοι κλάδοι τής Γεωγραφίας ἔχουν και ὑποδιαίρεσεις, ὅπως είναι ή *Ἀνθρωπογεωγραφία*, ὑποδιαίρεσις τής Φυσικῆς και Πολιτικῆς Γεωγραφίας, ή *Ναυτική Γεωγραφία*, ὑποδιαίρεσις τής Φυσικῆς Γεωγραφίας, ή *Οἰκονομική Γεωγραφία* κ.λ.π. Ἐκ τούτων ή Οἰκονομική Γεωγραφία εξετάζει τὰ οἰκονομικά ἀποτελέσματα, πού ἐπέτυχεν ἕνας τόπος ἀπό τήν ἐκμετάλλευσιν τών φυσικῶν στοιχείων και τής γεωγραφικῆς θέσεως αὐτοῦ.

## Η ΓΗ ΩΣ ΟΥΡΑΝΙΟΝ ΣΩΜΑ

Οἱ ἄνθρωποι ἐνόμιζον ἄλλοτε ὅτι ἡ Γῆ εἶναι ἐπίπεδος καὶ περιβάλλεται ἀπὸ θάλασσαν, καὶ ὅτι ὅλα τὰ οὐράνια σώματα κινουῦνται πέριξ αὐτῆς. Κάποιος μεγάλος ἀστρονόμος, ὁ Κοπέρνικος, παρατήρησε πρῶτος, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν τὰ οὐράνια σώματα νὰ στρέφονται περὶ τὴν Γῆν. **Ἡ Γῆ στρέφεται περὶ ἑαυτὴν** καὶ ἐκ τῆς κινήσεως ταύτης γίνεται ἡ ἐντύπωσις εἰς τοὺς ἄνθρώπους, πού εἶναι ἐπὶ τῆς Γῆς, ὅτι τὰ ἄλλα οὐράνια σώματα στρέφονται πέριξ τῆς Γῆς.

Σήμερον ἔχει πλέον ἀποδειχθῆ, ὅτι ἡ Γῆ εἶναι στρογγύλη καὶ ὅτι κινεῖται εἰς τὸ σύμπαν, ὅπως καὶ ὅλα τὰ ἄλλα οὐράνια σώματα.

Τὰ διάφορα οὐράνια σώματα χωρίζονται σὲ δύο μεγάλας κατηγορίας: 1) εἰς ἐκεῖνα πού ἔχουν δικό τους φῶς καὶ 2) εἰς ἐκεῖνα πού δὲν ἔχουν δικό τους φῶς. Τὰ πρῶτα λέγονται **αὐτόφωτα**, τὰ δευτέρα **ετερόφωτα**. Ὁ Ἥλιος π. χ. εἶναι σῶμα αὐτόφωτον, ἐνῶ ἡ Σελήνη εἶναι ἐτερόφωτον.

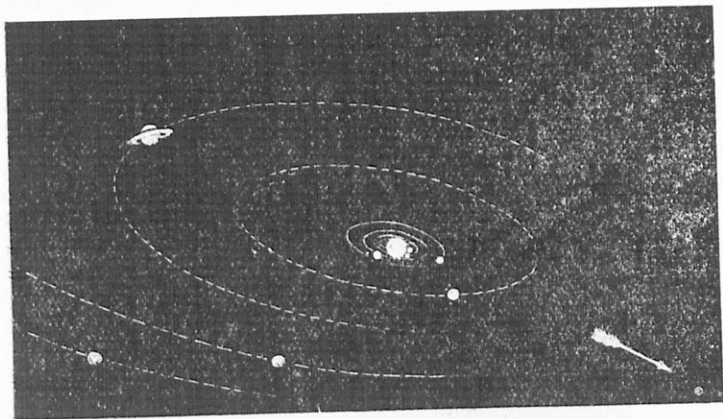
Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν διαίρεσιν αὐτὴν τῶν οὐρανίων σωμάτων τὰ χωρίζομεν καὶ κατὰ ὁμάδας, πού ἔχουν κοινὴν ἱστορίαν. Αἱ ὁμάδες αὗται λέγονται **ἡλιακὰ ἢ πλανητικὰ συστήματα**. Εἰς ἓνα τέτοιο ἡλιακὸν σύστημα ἀνήκει καὶ ἡ Γῆ.

## ΠΩΣ ΠΡΟΕΚΥΨΕΝ Η ΓΗ

Διὰ νὰ παρακολουθήσωμεν πῶς προέκυψεν ἡ Γῆ ἀπὸ τὸ ἡλιακὸν μας σύστημα, πρέπει νὰ γνωρίζωμεν μερικoὺς μεγάλους φυσικοὺς νόμους: 1) ὅτι τὰ διάφορα σώματα ἐλκονται τόσο περισσότερο, ὅσον μεγαλύτεραν μᾶζαν ἔχουν καὶ ὅσον πλησιέστερον εἶναι τὸ ἓνα πρὸς τὸ ἄλλο, 2) ὅτι οὐδεμία ἐνέργεια χάνεται εἰς τὸν κόσμον, καὶ 3) ὅτι ἂν ἓνα σῶμα στρέφεται πέριξ ἐνὸς σημείου ἢ ἄξονος, τότε ἀναπτύσσονται δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι λέγονται φυγοκεντρικαί, καὶ αἱ ὁποῖαι προσπαθοῦν νὰ ἀπομακρύνουν τὸ σῶμα τοῦτο ἀπὸ τὸ κέντρον.

Παραδεχόμεθα λοιπόν, ότι ο Ήλιος άλλοτε ήτο πολύ μεγαλύτερος από όσος είναι σήμερα, και ότι ἐγύριζε περί τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὅπως καὶ σήμερα.

Βαθμηδὸν τὰ διάφορα μέρη αὐτοῦ συνεκεντροῦντο εἰς τὸ κέν-



Τὸ πλανητικὸν μας σύστημα κινούμενον εἰς τὸ Σύμπαν  
καὶ περί τὸν Ήλιον

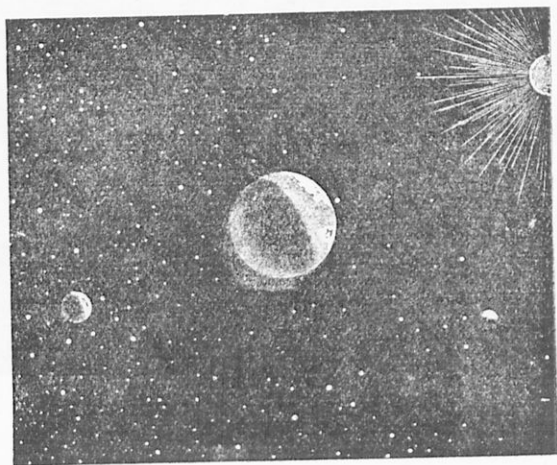
τρον λόγω τῆς ἀμοιβαίας ἔλξεως, ὅποτε ὁ ὄγκος αὐτοῦ ἠλαττοῦτο καὶ κατὰ συνέπειαν (λόγω τῆς διατηρήσεως τῆς ἐνεργείας) ἡ περιστροφικὴ ταχύτης ἠῤῥξανε. Ἀλλὰ ὅσο συνέβαινον αὐτὰ καὶ ὅσον ἠῤῥξανεν ἡ περιστροφικὴ ταχύτης, ἠῤῥξανε συγχρόνως καὶ ἡ φυγόκεντρος δύναμις. Ὅταν ἡ φυγόκεντρος δύναμις ἐγένετο μεγαλύτερα τῆς ἐλκτικῆς δυνάμεως, ἡ ὁποία συνεκράτει τὰ διάφορα μέρη τοῦ Ἡλίου, τότε ἀπεσπῶντο ἀπὸ αὐτὸν διάφορα σώματα. Τὰ σώματα ταῦτα λόγω τῆς ἀδρανείας διετήρησαν δύο εἴδη κινήσεων: Ἴον τὴν κίνησιν περί ἑαυτὰ καὶ 2ον τὴν κίνησιν περί τὸν Ήλιον. Μεταξὺ τῶν σωμάτων αὐτῶν, τὰ ὁποῖα λέγονται **πλανήται**, εἶναι καὶ ἡ Γῆ.

Ὅ,τι συνέβη μὲ τὸν Ήλιον, ἐξηκολούθει: νὰ γίνεται καὶ μὲ τοὺς πλανήτας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπεσπάρθησαν καὶ ἀπ' αὐτοὺς διάφορα σώματα, τὰ ὁποῖα λέγονται **δορυφόροι** αὐτῶν. Οἱ δορυφόροι αὗτοί κινουνται: πέριξ τῶν πλανητῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκουν, κινουνται: περί τὸν ἑαυτὸν τους καὶ κινουνται



μαζί με τους πλανήτες των περι τόν "Ήλιον" τοιοῦτος δορυφόρος τῆς Γῆς εἶναι ἡ **Σελήνη**.

Ὅτω λοιπὸν εἶδομεν πῶς προέκυψεν ἡ Γῆ καὶ οἱ διάφοροι πλανῆται καὶ δορυφόροι αὐτῶν. "Ὅλα αὐτὰ τὰ σώματα, ἀφ' ὅτου ἀπεσπάρθησαν ἀπὸ τόν "Ήλιον, διετήρησαν τὴν περιστροφικὴν



Ὁ "Ήλιος, ἡ Γῆ καὶ ἡ Σελήνη

των κινήσεων καὶ δι' αὐτὸ ἔλαβον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σχήματα σφαιρικά. Τοιοῦτον σχῆμα σφαίρας ἔχει καὶ ἡ Γῆ.

### ΜΕΤΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ. ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

Ἐπειδὴ αἱ κινήσεις τῆς Γῆς, τῆς Σελήνης καὶ ὄλων τῶν οὐρανίων σωμάτων εἶναι κανονικαί, δι' αὐτὸ ἐχρησίμευσαν αὐταὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαιστάτης ἐποχῆς διὰ τὴν μέτρησιν τοῦ χρόνου. Ἀπὸ τὰς κινήσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων ἄλλοι μὲν λαοί, ὅπως οἱ Ἕλληνες, ἐχρησιμοποίησαν τὰς κινήσεις τῆς Γῆς, ἄλλοι δὲ λαοί, ὅπως οἱ Τοῦρκοι, τὰς κινήσεις τῆς Σελήνης. Τὸ σύστημα μὲ τὸ ὅποιον μετροῦν οἱ διάφοροι λαοὶ τὸν χρόνον, λέγεται **ἡμερολόγιον**.

Εἰς ὅλους τοὺς πολιτισμένους λαοὺς ἐπεκράτησε νὰ λαμβάνεται ὡς βᾶσις διὰ τὴν μέτρησιν τοῦ χρόνου τὸ **ἡμερονύκτιον** (ὁ λαὸς μετᾷ μὲ ἡμέρας). Τὸ ἡμερονύκτιον εἶναι ὁ χρόνος, ποῦ χρειάζεται ἡ Γῆ διὰ νὰ κάμῃ μίαν πλήρη περιστροφὴν περὶ τὸν ἄξονά της. Τὸ ἡμερονύκτιον διαιρεῖται εἰς **24 ὥρας**. Ἐκάστη ὥρα διαιρεῖται εἰς **60 πρῶτα λεπτά** (60'), καὶ ἕκαστον πρῶτον λεπτόν εἰς 60 δεύτερα λεπτά (60"). Διὰ τὴν μέτρησιν μεγάλων χρονικῶν διαστημάτων λαμβάνεται ὡς μονὰς ὁ χρόνος ποῦ χρειάζεται νὰ κάμῃ ἡ Γῆ μίαν περιστροφὴν πλήρη περὶ τὸν ἥλιον. Τὸν χρόνον αὐτὸν ὠνόμασαν **ἔτος**, ἀποτελεῖται δὲ τοῦτο ἀπὸ 365 ἡμ. ὁ ὥρ. καὶ 49'.

Τὸ ἔτος τοῦτο λέγεται **ἀστρονομικὸν** καὶ δὲν μᾶς ἐξυπηρετεῖ διὰ τὰς ἀνάγκας μας, διότι ἡ ὑποδιαίρεσίς του εἶναι ἀριθμὸς συμμιγῆς. Δι' αὐτὸ πρῶτος ὁ Ἰούλιος Καίσαρ ἔκαμε ἐπιτροπὴν, ἣ ὅποια ἀπεφάσισε ἃ ἔτη κατὰ σειρὰν νὰ ἔχουν 365 ἡμέρας καὶ τὸ τέταρτον 366. Δηλαδή, ἔλαβον τὸ ἀστρονομικὸν ἔτος ἴσον μὲ 365 ἡμ. καὶ 6 ὥρ. Τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο πρὸς τιμὴν τοῦ Αὐτοκράτορος ὠνομάσθη **Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον**. Τὰ ἔτη ποῦ ἔχουν 366 ἡμέρας λέγονται **δίσεκτα**. Εἰς τὰ δίσεκτα ἔτη ἡ ἐπί πλέον ἡμέρα προστίθεται εἰς τὸν Φεβρουάριον.

Κατὰ τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον τὸ πολιτικὸν ἔτος λαμβάνεται καθὼς εἶδομεν κατὰ 11' μεγαλύτερον. Ἡ διαφορὰ αὕτη ὅσον μικρὰ καὶ ἂν φαίνεται, μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου γίνεται μεγάλη. Ἡ διαφορὰ αὕτη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ II' ἐφθάσε τὰς 10 ἡμέρας. Διὰ τοῦτο συνεκάλεσεν αὐτὸς ἐπιτροπὴν κατὰ τὸ 1582, ἣ ὅποια διώρθωσε τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον ὡς ἔξῃ: Μετέβαλε κατ' ἀρχὰς τὴν 8ην Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους ἐκείνου εἰς 15ην. Κατόπιν, διὰ νὰ μὴ ἐπαναληφθῇ ἡ διαφορὰ αὕτη, ἀπεφασίσθη τὰ ἔτη, ποῦ λήγουν εἰς δύο μηδενικά, νὰ μὴ εἶναι δίσεκτα, ἐκτὸς ἐκείνων ποῦ εἶναι πολλαπλάσια τοῦ 400. Τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο λέγεται **Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον** καὶ παρουσιάζει διαφορὰν 1 ἡμέρας ἀνὰ 4000 ἔτη. Ἐπειδὴ τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον εἶναι ἀκριθέστερον, τὸ παρεδέχθησαν ὅλοι οἱ πολιτισμένοι λαοί, τελευταίως δὲ τὸ παρεδέχθη καὶ ἡ Ἑλλάς.

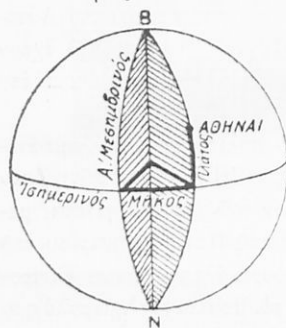
Τὸ ἔτος τὸ διαιρούμεν χάριν εὐκολίας εἰς 12 μέρη, ἕκαστον δὲ μέρος λέγεται **μῆν**. Ἐκαστὸς μῆν ἔχει 30 ἢ 31 ἡμέρας ἐκτὸς

του Φεβρουαρίου, ὁ ὁποῖος ἔχει 28 καὶ κατὰ τὰ δίσσεκτα ἔτη 29 ἡμέρας.

### ΣΧΗΜΑ ΤΗΣ ΓΗΣ. ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΟΣ. ΙΣΗΜΕΡΙΝΟΣ.

Καθὼς εἶπομεν, τὸ σχῆμα τῆς Γῆς πολὺ ὀλίγον διαφέρει ἀπὸ τὸ σχῆμα τῆς σφαίρας, αἱ ἀνωμαλῖαι δὲ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς εἶναι ἀσήμαντοι. Ἐὰν κατασκευάσωμεν σφαῖραν μὲ διάμετρον ἑνὸς μέτρου καὶ ἐπ' αὐτῆς κάμωμεν ἀναλόγους πρὸς τὴν Γῆν ἀνωμαλίας, τότε θὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀντιληφθῶμεν ἂν τὸ σχῆμα τοῦτο διαφέρει ἀπὸ τὴν τελείαν σφαῖραν, καθ' ὅσον αἱ ἀνωμαλῖαι αὐτῆς μόλις θὰ φαίνωνται.

Κατὰ τὴν κίνησιν τῆς Γῆς περὶ ἑαυτὴν ὑπάρχουν δύο σημεῖα τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς, τὰ ὁποῖα παραμένουν ἀκίνητα· τὰ σημεῖα αὐτὰ ὀνομάζονται **πόλοι**, καὶ ὁ μὲν εἰς λέγεται: **βόρειος πόλος**,



Προσδιορισμός τῆς θέσεως τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς

ὁ δὲ ἕτερος **νότιος πόλος**. Διὰ τῶν πόλων διέρχεται μία διάμετρος, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἡ μικροτέρα διάμετρος τῆς Γῆς καὶ ὀνομάζεται **ἄξων** αὐτῆς.

Κάθε κύκλος, τοῦ ὁποίου ἡ περιφέρεια εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐπιφανείαν τῆς Γῆς καὶ ἔχει κέντρον τὸ κέντρον αὐτῆς, ὀνομάζεται **μέγιστος κύκλος**. Ὁ μέγιστος κύκλος, ὁ ὁποῖος εἶναι κάθετος ἐπὶ τὸν ἄξωνα τῆς Γῆς, λέγεται **ισημερινός** τῆς Γῆς. Κάθε δὲ μέγιστος κύκλος ποὺ διέρχεται διὰ τῶν πόλων τῆς

Γῆς καὶ ἐπομένως εἶναι κάθετος ἐπὶ τὸν ἰσημερινόν, ὀνομάζεται **μεσημβρινός**. Ὁ ἰσημερινός εἶναι εἰς, ἀλλὰ οἱ μεσημβρινοὶ εἶναι ἄπειροι. Ὁ ἰσημερινός ἀντιθέτως πρὸς τὸν ἄξωνα τῆς Γῆς, ἔχει τὴν μεγαλύτεραν διάμετρον αὐτῆς. Ἐὰν τώρα φέρωμεν καὶ ἄλλους κύκλους παραλλήλους πρὸς τὸν ἰσημερινόν, οἱ κύκλοι οὗτοι ὀνομάζονται **παράλληλοι** (ἴδε σχῆμα σελίδος 16).

## ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΣΗΜΕΙΟΥ ΕΠΙ ΤΗΣ ΓΗΣ

Ἐάν λάθωμεν τὸν ἰσημερινὸν καὶ ἓνα ὠρισμένον ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ τῆς Γῆς, τὸν ὁποῖον ὀνομάζομεν **πρῶτον μεσημβρινόν**<sup>1</sup>, δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν ἀκριθῶς τὴν θέσιν ἑνὸς σημείου ἐπὶ τῆς Γῆς, τοῦτο δὲ γίνεται ὡς ἑξῆς: Ἐάν π. χ. πρόκειται νὰ προσδιορίσωμεν τὴν θέσιν τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τῆς Γῆς, παρατηροῦμεν ὅτι δι' αὐτοῦ διέρχεται κάποιοις μεσημβρινός, ὁ ὁποῖος μετὰ τοῦ πρώτου μεσημβρινοῦ σχηματίζει διέδρονον γωνίαν τὴν γωνίαν αὐτὴν ὀνομάζομεν **γεωγραφικὸν μῆκος** τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου. Ἐπειδὴ ὅμως ἐπὶ τοῦ μεσημβρινοῦ αὐτοῦ εὐρίσκονται ἔκτος τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου καὶ πολλὰ ἄλλα σημεία, πρέπει νὰ προσδιορίσωμεν τὴν θέσιν τοῦ σημείου τοῦ θέλομεν ἀκριθῶς. Αὐτὸ τὸ ἐπιτυγχάνομεν μετροῦντες τὸ τόξον τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου, ποῦ περιλαμβάνεται ἀπὸ τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου μέχρι τοῦ ἰσημερινοῦ. Ἡ μέτρησις τοῦ τόξου τούτου γίνεται διὰ τῆς ἐπικέντρου γωνίας, ἣ ὁποία ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ τόξον τοῦτο. Τὸ ἐξαχθόμενον τῆς μετρήσεως ταύτης ὀνομάζεται **γεωγραφικὸν πλάτος**. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἰσημερινὸς διαίρει τὴν γῆν εἰς δύο ἴσα ἡμισφαίρια, τὸ **Βόρειον** καὶ τὸ **Νότιον**, δι' αὐτὸ διακρίνομεν τὸ γεωγραφικὸν πλάτος εἰς βόρειον καὶ νότιον. Ὁμοίως ἐπειδὴ ὁ πρῶτος μεσημβρινὸς διαίρει τὴν γῆν πάλιν εἰς δύο ἡμισφαίρια, τὸ ἀνατολικὸν καὶ τὸ δυτικόν, δι' αὐτὸ διακρίνομεν τὸ γεωγραφικὸν μῆκος εἰς ἀνατολικὸν καὶ δυτικόν.

Τὸ γεωγραφικὸν μῆκος καὶ πλάτος ἑνὸς τόπου ὁμοῦ λαμβανόμενα, ὀνομάζονται **στίγμα** τοῦ τόπου.

## ΠΩΣ ΕΣΧΗΜΑΤΙΣΘΗ Ο ΦΛΟΙΟΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

Ἄς παρακολουθήσωμεν τὴν Γῆν ἀφ' ὅτου ἀπεσπάσθη ἀπ' αὐτῆς ἡ Σελήνη. Τὴν ἐποχὴν ποῦ ἡ Σελήνη ἀπεσπάσθη ἀπὸ τὴν Γῆν, παραδεχόμεθα ὅτι ἡ Γῆ εὐρίσκετο ἀκόμη εἰς μίαν κατάστασιν διάπυρον, ὅλα δὲ τὰ σώματα εἶχον μορφὴν ἀερίου καὶ ὁ ὄγκος

<sup>1</sup> Ὡς τοιοῦτον λαμβάνομεν τὸν διερχόμενον διὰ τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου τοῦ Γκρήνουιτς, ὀλίγα χιλιόμετρα δυτικῶς τοῦ Λονδίνου.

αυτῆς ἦτο πολὺ μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν σημερινόν. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἑλλείψεως τὰ διάφορα μέρη τῆς Γῆς συνεκεντροῦντο περὶ τὸ κέντρον αὐτῆς καὶ δι' αὐτὸ ὁ ὄγκος αὐτῆς ἐγένετο διαρκῶς μικρότερος. Συγχρόνως ὁμοίως ἡ Γῆ ἔχανε καὶ μέγα μέρος τῆς θερμότητος αὐτῆς, λόγῳ τῆς ἀκτινοβολίας, μέχρις ὅτου τὰ στρώματα πού εὑρίσκοντο εἰς τὴν ἐπιφανείαν αὐτῆς ἤρχισαν νὰ γίνωνται κάπως στερεά. Τότε ἡ Γῆ εἶχε περίξ αὐτῆς στρώμα ἀερίων, πού ἀπετέλουσαν τὴν **ἀτμόσφαιραν** αὐτῆς. Ἡ ἀτμόσφαιρα ὅμοιως τῆς ἐποχῆς ἐκείνης περιείχε ὑπὸ μορφήν ἀερίου ὅλα τὰ ὕδατα πού βλέπομεν σήμερον, καθὼς καὶ διάφορα ἄλλα σώματα, τὰ ὅποια μὲ μικρὰν θερμοκρασίαν γίνονται ἀέρια. Ὅσον ἡ ἐπιφάνεια τῆς Γῆς καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα αὐτῆς ἐψύχοντο, τόσο ὁ φλοιὸς αὐτῆς ἐσχηματίζετο περισσότερο καὶ τὰ σώματα πού εὑρίσκοντο εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν ὡς ἀέρια, ἐστερεοποιουντο ἢ ὑγροποιουντο καὶ ἔμεινον εἰς τὴν ἐπιφανείαν τῆς Γῆς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἤρχισαν νὰ ὑγροποιουνται οἱ ὕδατοι καὶ νὰ κυκλοφοροῦν ἀκανόνιστα εἰς ὅλην τὴν ἐπιφανείαν τῆς Γῆς. Ἐν τῇ μεταξύ ὅμοιως ἐσχηματίζετο διαρκῶς καὶ ὁ φλοιὸς τῆς Γῆς, ὁ ὅποιος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο ἀκόμη πολὺ λεπτός, καὶ πολλάκις ὑφίστατο μεγάλα ρήγματα, ἄλλοτε πάλιν ἐδυσθίζετο καὶ ἐν γένει ἦτο πολὺ ἀσταθές. Ἀργότερον καὶ μὲ τὴν πάροδον πολλοῦ χρόνου ὁ φλοιὸς τῆς Γῆς ἐγένετο στερεώτερος καὶ τότε ἤρχισαν πλέον νὰ διαμορφουνται ἡ θάλασσα καὶ ἡ ξηρά. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐσχηματίσθη βαθμηδὸν ὁ φλοιὸς τῆς Γῆς, ἀφοῦ ἐν τῇ μεταξύ, καθὼς εἶδομεν, ἐγέναν μεγάλοι μεταβολαί, αἱ ὅποιαι καὶ σήμερον ἐξακολουθοῦν ἀκόμη νὰ γίνωνται εἰς πολὺ μικροτέραν ὅμοιως κλίμακα. Τὸ πάχος αὐτοῦ τοῦ φλοιοῦ τῆς Γῆς δὲν μᾶς εἶναι τελείως γνωστόν, φαίνεται ὅμως ὅτι εἶναι σχετικῶς μικρόν, εἰς τὸ ἐσωτερικόν δὲ τῆς Γῆς ὑπάρχει ἀκόμη **πυρῆν**, ὁ ὅποιος ἀποτελεῖται ἀπὸ ρευστὴν μᾶζαν. Ἡ μᾶζα αὕτη διατηρεῖται εἰς ρευστὴν κατάστασιν, λόγῳ τῆς μεγάλης θερμοκρασίας πού ἐπικρατεῖ εἰς τὸ ἐσωτερικόν τῆς Γῆς.

#### ΗΦΑΙΣΤΕΙΑ

Ὁ φλοιὸς τῆς Γῆς διατηρεῖ ἀκόμη μερικὰ ρήγματα, τὰ ὅποια ἀρχίζουσι ἀπὸ τὸν πυρῆνα καὶ τελειώνουσι εἰς τὴν ἐπιφανείαν. Τὰ ρήγματα αὐτὰ ἔχουσι συμπληρωθῆ ἀπὸ διάφορα ὕλικά, μένουσι



ὅμως ἐνίοτε καὶ μερικά ἑποσδήποτε κενά, ἀπὸ τὰ ὅποια κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ὑπὸ τὴν πίεσιν κυρίως ὑδρατμῶν ἐξέρχεται ἀπὸ τὸν πυρῆνα τῆς Γῆς ὑλικὸν μὲ μεγάλην πίεσιν. Αἱ ὅποιαι αὗται ὀνομάζονται **ἠφαίστεια** καὶ εὐρίσκονται εἰς τὴν κορυφὴν ὄρεων σχήματος κώνου. Τὸ ὑλικὸν ποῦ ἐκσφενδονίζεται ἀπὸ τὰ ἠφαίστεια ὀνομάζεται **λάβρα** <sup>(1)</sup>. Ἡ λάβρα ἐξέρχεται κατὰ περιόδους ἀκανονίστους, ὅταν δὲ συνοδεύεται καὶ ἀπὸ ἄλλα φαινόμενα, ὑδρατμούς, κρότους, σεισμούς κλπ., τότε λέγομεν ὅτι ἔχομεν ἐκκρηξιν ἠφαιστείου.

**Σεισμοί.** Πολλάκις τὸ ἔδαφος τῆς Γῆς σείεται ἐπὶ τινα δευτερόλεπτα, τότε λέγομεν ὅτι γίνεται σεισμός. Οἱ σεισμοὶ αὗτοὶ γίνονται, ὅπου ὁ φλοιὸς τῆς Γῆς παρουσιάζει ρήγματα καὶ δὲν εἶναι ἀκόμη πολὺ στερεός, ἢ πρὸέρχονται ἀπὸ ἠφαιστεία ἢ ἀπὸ τὰς καταστροφάς, ποῦ κάνουν τὰ ὑπόγεια ὕδατα. Οἱ σεισμοὶ ποῦ ἔχουν ἀφορμὴ τὰ ἠφαιστεία λέγονται **ἠφαιστειογενεῖς**, ὅλοι δὲ οἱ ἄλλοι λέγονται γενικῶς **τεκτονικοί**.

#### ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΦΛΟΙΟΥ ΤΗΣ ΓΗΣ

Ὁ φλοιὸς τῆς Γῆς δὲν ἀποτελεῖται παντοῦ ἀπὸ τὸ ἴδιον ὑλικόν. Ἐὰν παρατηρήσωμεν ἐκεῖ ὅπου σκάπτουν διὰ νὰ ἀνοίξουν φρέατα ἢ θεμέλια, βλέπομεν ὅτι οὗτος ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορα ὑλικά, τὰ ὅποια εὐρίσκονται τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου καὶ τὰ ὅποια ὀνομάζομεν **στρώματα**. Τὰ στρώματα αὐτὰ ἄλλοτε εἶναι ὀριζόντια, καὶ ἄλλοτε ἔχουν διαφόρους ἄλλας κατευθύνσεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας μάλιστα παρακολουθοῦμεν ἐνίοτε καὶ τὸ πῶς ἐσχηματίσθησαν. Διὰ νὰ γνωρίζωμεν τὰ στρώματα ταῦτα, τοὺς δίδομεν διάφορα ὀνόματα ἀναλόγως τοῦ σχηματισμοῦ των. Οὕτω ὀνομάζομεν **πυριγενῆ** ἐκεῖνα τὰ στρώματα ποῦ ἐσχηματίσθησαν ἀπὸ διάπυρον ὑλικὸν καὶ ἀπὸ λάβαν ἠφαιστείων. **Ὑδατογενῆ** στρώματα ὀνομάζομεν ὅσα ἐσχηματίσθησαν ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ὕδατος. Τὰ στρώματα ταῦτα περιλαμβάνουν πετρώματα ποικίλης

(1) Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ λάβρα, ποῦ εἶναι πυκνόρρευτος, ἐκσφενδονίζονται τέφρα, ὑδρατμοὶ καὶ διάφορα αἲρια.

συνθέσεως, τὰ ὅποια διακρίνομεν μὲ διάφορα ὀνόματα. Ἀργιλικά π. χ. λέγονται ὅσα περιέχουν ἄργιλλον, κροκαλοπαγή ὅσα περιέχουν κροκάλαι κ. ο. κ.

#### ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΦΛΟΙΟΥ ΤΗΣ ΓΗΣ

Ἐάν ὑποθέσωμεν, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῇ ἡ θάλασσα, τότε ἡ ἐπιφάνεια τῆς Γῆς θὰ ἐφαίνετο, ὅπως φαίνεται τώρα τῆς ξηρᾶς, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι τὰ ὑψηλὰ σημεῖα τῆς Γῆς θὰ ἐφαίνοντο πολὺ ὑψηλότερα ἀπὸ τώρα. Ὁ πυθμὴν τῆς θαλάσσης, θὰ παρουσίαζε καὶ αὐτὸς τὰ ὑψηλὰ καὶ τὰ χαμηλὰ του μέρη, ὅπως τὰ παρουσιάζει καὶ ἡ ξηρὰ. Τώρα ὁλόκληρος ἡ ἐπιφάνεια τῆς Γῆς χωρίζεται εἰς δύο μέρη, τὴν ξηρὰν καὶ τὴν θάλασσαν. Ἡ θάλασσα κατέχει κάτι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸ τριπλάσιον ὁλοκλήρου τῆς ἐπιφανείας τῆς ξηρᾶς<sup>1</sup>.

**Χάρται.** Διὰ νὰ μελετῶμεν τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Γῆς ἢ ἐνὸς τμήματος αὐτῆς, μεταχειρίζομεθα τοὺς γεωγραφικοὺς χάρτας. Οἱ χάρται αὗτοι εἶναι ἀναπαράστασις ἐπὶ τεμαχίου χάρτου τοῦ σχήματος ἐνὸς τόπου καὶ τῶν κυριωτέρων χαρακτηριστικῶν αὐτοῦ. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς χάρτας αὐτοὺς εἶναι καὶ ἄλλοι, εἰς τοὺς ὁποίους παριστάνονται μὲ ἐξοχὰς τὰ ὑψηλότερα μέρη τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Οἱ χάρται αὗτοι λέγονται **ἀνάγλυφοι**.

Ὅταν σχεδιάζεται ἕνας χάρτης, λαμβάνεται μιὰ ὀρισμένη ἀναλογία μικρύνσεως. Ὅ,τι π. χ. εἶναι εἰς τὸ φυσικόν, τὸ κάνομε εἰς τὸν χάρτην 1:750000 φορές μικρότερον αὐτὴ ἢ ἀναλογία λέγεται **κλίμαξ** τοῦ χάρτου καὶ γράφεται 1:750000. Οἱ χάρται, εἰς τοὺς ὁποίους εἶναι σχεδιασμένη ὁλόκληρος ἡ Γῆ, λέγονται χάρται τῆς **ὕδρογειου**.

Εἰς τοὺς χάρτας σημειώνομεν μόνον ὀρισμένας κατηγορίας χαρακτηριστικῶν ἐνὸς τόπου. Π. χ. εἰς ἄλλους χάρτας σημειώνομε κυρίως τὰ βουνά, τοὺς ποταμούς, τὰ δάση κλπ., δηλαδὴ τὰ φυσικὰ στοιχεῖα. Αὗτοι οἱ χάρται λέγονται **φυσικοὶ χάρται**· εἰς ἄλλους σημειώνομε κυρίως τὰς πόλεις, τὴν διοικητικὴν διαίρεσιν καὶ τὰς συγκοινωνίας. Αὗτοι λέγονται **πολιτικοὶ χάρται**. Σὲ ἄλλους πᾶ-

<sup>1</sup> Ἡ ἔκτασις τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς εἶναι 510 ἑκατομ. τ.χ. ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 148 κατέχει ἡ ξηρὰ καὶ τὰ 362 ἡ θάλασσα.

λιν σημειώσαμε κυρίως τὰ οικονομικά στοιχεία καὶ αὐτοὶ λέγονται **οἰκονομικοὶ χάρται.**

## ΗΠΕΙΡΟΙ ΚΑΙ ΩΚΕΑΝΟΙ

Ἐν παρατηρήσωμεν εἰς ἓνα χάρτην τῆς ὕδρογείου τὰ σχήματα, ποὺ σχηματίζονται ἀπὸ τὴν ξηρά, βλέπομεν ὅτι αὕτη ἐμφανίζει μερικά μεγάλα κομμάτια· τὰ κομμάτια αὐτὰ τὰ ὀνομάζομεν **ἡπείρους.**

Ἡ μεγαλύτερα ἡπειρος εἶναι ἡ **Ἀσία**, ἔπειτα ἔρχεται ἡ **Ἀμερική**, μετὰ ἡ **Ἀφρική**, μετὰ ἡ **Εὐρώπη** καὶ τελευταία ἡ **Αὐστραλία**. Ἡ Εὐρώπη ἔχει ἕκτασιν 10 ἐκμ. τ. χ. περίπου, ἡ Ἀσία εἶναι περίπου 4  $\frac{1}{2}$  φορές μεγαλύτερα τῆς Εὐρώπης, ἡ Ἀμερική εἶναι τέσσαρες φορές καὶ κάτι μεγαλύτερα τῆς Εὐρώπης, καὶ ἡ Ἀφρική εἶναι τρεῖς φορές μεγαλύτερα τῆς Εὐρώπης. Ἡ Αὐστραλία εἶναι μικρότερα ἀπὸ τὴν Εὐρώπην κατὰ τὸ δέκατον αὐτῆς. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰς πέντε αὐτὰς ἡπείρους τελευταίως προσδιορίσθη καὶ μὴ ἄλλη ἡπειρος ἀκατοίκητη, ποὺ εἶναι στὸν Ν. Πόλον καὶ λέγεται **Ἀνταρκτικὴ ἡπειρος**. Ἡ ἡπειρος αὕτη εἶναι μισὴ φορά μεγαλύτερα ἀπὸ τὴν Εὐρώπην.

Ὅλο τὸ ἄλλο μέρος τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, ποὺ δὲν εἶναι ξηρά, τὸ κατέχει ἡ θάλασσα. Ἡ θάλασσα χωρίζεται καὶ αὕτη σὲ μεγάλα κομμάτια, ποὺ λέγονται **ὠκεανοί**. Ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ὠκεανούς ὁ μικρότερος εἶναι ὁ Β. Παγωμένος ὠκεανός, ποὺ περιλαμβάνεται μετὰξὺ τοῦ βορείου μέρους τῆς Ἀμερικής, τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας.

Μεταξὺ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀμερικής ἐκτείνεται ὁ **Εἰθνηκὸς ὠκεανός**, ποὺ εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ ὅλους, μετὰξὺ τῆς Ἀμερικής ἀπ' ἑνὸς καὶ τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀφρικής ἀπ' ἑτέρου ἐκτείνεται ὁ **Ἀτλαντικὸς**, πρὸς Ν τῆς Ἀσίας ἐκτείνεται ὁ **Ἰνδικός**.

Περὶ τὴν Ἀνταρκτικὴν Ἠπειρον ἐκτείνεται ὁ Ν. Παγωμένος ὠκεανός, τοῦ ὁποίου τὰ ὅρια φθάνουν μέχρι τῆς περιοχῆς, ποὺ δὲν ὑπάρχουν πάγοι. Τελευταίως δὲν ἀναφέρεται ὅτις ἰδιαίτερος ὡς ὠκεανός.

## ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΑ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΡΕΥΜΑΤΑ

**Ἀτμοσφαιρικά ρεύματα.** Ἡ Γῆ περιβάλλεται ἀπὸ ἓνα στρώμα ἀέρος ποῦ περιέχει διάφορα ἀέρια καὶ ὑδατμοῦς. Τὸ στρώμα αὐτὸ τοῦ ἀέρος λέγεται **ἀτμόσφαιρα**. Ἡ ἀτμόσφαιρα δὲν παραμένει ἀκίνητος, ἀλλὰ διαρκῶς σχεδὸν κινεῖται, τὴν κίνησιν δὲ αὐτῆς τὴν ἀντιλαμβάνομεθα ὑπὸ μορφῆν ἀνέμων. Ἡ κυριώ- τερα αἰτία τῶν ἀνέμων εἶναι ἡ διαφορὰ θερμοκρασίας τῶν διαφόρων τμημάτων τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς. Ἡ διαφορὰ δὲ αὐτῆ τῆς θερμοκρασίας ὀφείλεται εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἡλίου ὡς πρὸς τὴν Γῆν καὶ εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἐδάφους. Ἡ μελέτη τῶν αἰτίων τούτων ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ μίαν χώραν, διότι ἐξ αὐτῶν γνωρίζομεν τὴν κίνησιν τῶν ἀνέμων καὶ ἐν γένει τῶν ρευμάτων τῆς ἀτμοσφαιρας, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξαρτᾶται κατὰ τι ἡ ἀλλαγὴ θερμοκρασίας καὶ αἱ βροχαί. Ὅταν τὰ αἴτια ταῦτα εἶναι τοπικά, τότε σχηματίζονται οἱ τοπικοὶ ἄνεμοι, ὅταν εἶναι ὅμως μεγάλως ἐκτάσως, τότε σχηματίζονται τὰ μεγάλα ρεύματα τῆς ἀτμοσφαι- ρας, ποῦ ἐμφανίζονται ὡς διαρκεῖς ἄνεμοι ἢ ὡς περιοδικοί. Οἱ διαρκεῖς ἄνεμοι λέγονται **ἀληγεῖς**, οἱ δὲ περιοδικοὶ ἔχουν διά- φορα τοπικὰ ὀνόματα. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔχομεν ὡς περιοδικούς ἀνέμους τοὺς **ετησίας** (μελτέμια), ποῦ ἀρχίζου συνήθως κατὰ τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου καὶ διακοῦν ἕως τὸν Σεπτέμβριον. Οἱ ἄνεμοι αὗτοι ἐμφανίζονται εἰς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος. Ἐχουν κατεύθυνσιν ΒΑ. καὶ μὲ τὴν δύσιν τοῦ Ἡλίου συνήθως παύουσι.

**Θαλάσσια ρεύματα.** Ὅπως κινεῖται ἡ ἀτμόσφαιρα, οὕτω κινεῖται καὶ ἡ θάλασσα. Αἱ κινήσεις τῆς θαλάσσης ὀφείλονται εἰς τοὺς ἀνέμους, εἰς τὴν διαφορὰν τοῦ ὕψους τῆς ἐπιφανείας δύο θαλασσῶν, ποῦ ἐπικοινωνοῦν διὰ πορθμοῦ καὶ εἰς τὴν διαφορὰν θερμοκρασίας μεταξὺ τῶν ἐπιφανειακῶν στρωμάτων καὶ τῶν βαθύων στρωμάτων τῆς θαλάσσης.

Ὁ ἄνεμος ἀναγκάζει τὴν ἐπιφανείαν θαλάσσης νὰ γίνεται ἀνώμαλος καὶ νὰ κινήται. Ἡ κίνησις αὐτῆ λέγεται κυματισμός.

Κατὰ τὸν κυματισμὸν τὰ μόρια τοῦ ὕδατος δὲν ἀλλάσσουσι θέ- σιν παρὰ μόνον κινουῦνται ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω. Ἡ πίεσις ὅμως τῶν ἀνέμων μετακινεῖ κατὰ τι ὀλόκληρον τὴν μάζαν τῆς ἐπι- φανείας κατὰ τρόπον, ὥστε αὕτη νὰ ἀνέρχεται ἢ νὰ κατέρχεται ὀλί-

γον. Ἡ κίνησις αὐτῆ τῆς θαλάσσης δημιουργεῖ πολλάκις συνεχῆς ρεῦμα. Ἡ ἀνύψωσις τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ἐκτός ἀπὸ τοῦ ἀνέμου γίνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἔλξιν τῶν οὐρανίων σωμάτων καὶ κυρίως τῆς Σελήνης. Τὰ ρεύματα ὅμως ποῦ δημιουργοῦνται ἀπὸ αὐτὸ τὸ αἷτιον εἶναι κανονικά, περιοδικά καὶ λέγονται **παλιγο-ροιακά**. Ἄλλο σπουδαῖον αἷτιον εἶναι ἡ διαφορὰ θερμοκρασίας ἢ ὅποια ὅπως καὶ εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν αὐτῶ καὶ εἰς τὴν θάλασσαν δημιουργεῖ ρεύματα.

Παλιροροιακὰ ρεύματὰ ἔχομεν εἰς τὴν χώραν μας, εἰς τὸ στενὸν τῆς Χαλκίδος, τῆς Λευκάδος καὶ εἰς τὴν διώρυγα τῆς Κορίνθου. Ρεύματα θαλάσσια ἔχομεν πολλά, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἓνα διαρκῆς εἰς τὸ Γιβραλτῆρ πρὸς τὴν Μεσόγειον καὶ ἕτερον εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ἐπίσης πρὸς τὴν Μεσόγειον. Ἐκτός αὐτῶν ὑπάρχουν καὶ ἄλλα μεγάλα ρεύματα εἰς τοὺς ὠκεανούς, ποῦ εἶναι σάν τεράστιοι ποταμοὶ ἐντὸς τῶν ὠκεανῶν. Ἐνα τέτοιο ρεῦμα εἶναι π. χ. τὸ ρεῦμα τοῦ **κόλπου τοῦ Μεξικικοῦ** ποῦ ἔρχεται ἀπὸ τὸ Μεξικὸν καὶ βρέχει τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Εὐρώπης. Τὸ ρεῦμα αὐτὸ εἶναι θερμὸν καὶ ἔχει μεγάλην ἐπίδρασιν εἰς τὸ κλίμα τῆς δυτικῆς Εὐρώπης· τὸ ρεῦμα τοῦτο τοῦ Μεξικανικοῦ κόλπου λέγεται καὶ **γκόλφ στρήμ**, δηλαδὴ ρεῦμα τοῦ κόλπου.

#### ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΡΕΥΜΑΤΩΝ. — ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑΙ ΖΩΝΑΙ

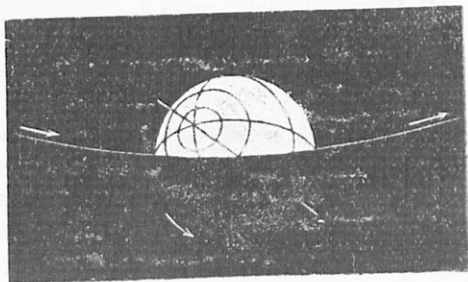
**Κλίμα.** Ὅταν λέγωμεν κλίμα ἐνὸς τόπου ἢ μιᾶς χώρας, ἐνονοῦμεν 1) τὴν θερμοκρασίαν ποῦ ἐπικρατεῖ ἐκεῖ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἢ τοῦ ἔτους, 2) τὴν διεύθυνσιν, τὴν ἔντασιν καὶ τὴν διάρκειαν τῶν ἀνέμων, 3) τὸ ποσὸν τῆς βροχῆς ποῦ πίπτει κατ' ὄλον τὸ ἔτος καὶ κατὰ ποίας ἐποχὰς γίνεται τοῦτο, καὶ 4) τὸ ποσὸν τῆς ὑγρασίας.

Ὅστε ἀπὸ τὰ κυριώτερα αἷτια τοῦ κλίματος βλέπομεν ὅτι τοῦτο ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν θερμοκρασίαν, ἢ ὅποια ὀφείλεται εἰς τὸ γεωγραφικὸν πλάτος τοῦ τόπου, εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους καὶ τὴν φυτεῖαν αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν γειτνίασιν τῆς θαλάσσης.

Τὸ γεωγραφικὸν πλάτος ἔχει σημασίαν, διότι ὅταν εἰς ἓνα τόπον εἶναι μεγάλο, τότε ὁ τόπος αὐτὸς εἶναι πλησιέστερα πρὸς τοὺς πόλους καὶ αἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου πίπτουν πλαγίως. Ἐπομένως τὸ ποσὸν τῆς θερμότητος ποῦ δέχεται ὁ τόπος αὐτὸς εἶναι μικρότερον ἀπὸ τὸ ποσὸν ἄλλου τόπου, εἰς τὸν ὁποῖον αἱ ἀκτίνες

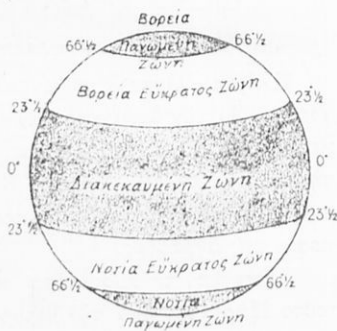
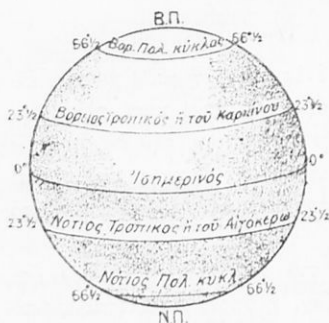


πίπτουν ελιγώτερον πλαγίως. Ἡ μορφή τοῦ ἔδαφους ἔχει σημασίαν, διότι ὅταν ἓνα ἔδαφος εἶναι γυμνόν, τότε θὰ ἔχῃ τοῦτο μεγάλην διαφορὰν θερμοκρασίας, διότι θὰ θερμαίνεται καὶ θὰ ψύχεται ταχέως. Ὅταν τὸ ἔδαφος ἔχῃ φυτεῖαν, τότε θερμαίνεται καὶ ψύχεται βραδέως καὶ διατηρεῖ ὑγρασίαν. Ἡ θάλασσα ἐπιδρᾷ καὶ



Λόξωσις τοῦ ἄξονος τῆς Γῆς

αὐτὴ στὸ κλίμα τῶν τόπων ποὺ εἶναι κοντὰ τῆς, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν αὕτη μετριάξει τὴν διαφορὰν τῆς θερμοκρασίας, ἐπειδὴ θερμαίνεται καὶ ψύχεται ἀργά, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ ἄνεμοι ποὺ ἔρχονται



Ζῶναι τῆς Γῆς καὶ κυριώτεραι γραμμαὶ ἐπ' αὐτῆς

ἀπὸ τὴν θάλασσαν εἶναι ὁρσεροὶ τὸ θέρος, θερμοὶ τὸν χειμῶνα, ἔχουν ὕδατμοὺς καὶ, ὅταν ψύχωνται, προκαλοῦν βροχάς.

**Ἐποχαί.** Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ προηγούμενα τοπικὰ αἰτία μεγάλην σημασίαν ἔχει ἓνα ἄλλο αἴτιον, τὸ ὁποῖον ἐπιδρᾷ εἰς ὅλας τὰς χώρας καὶ δημιουργεῖ τὰς μεγάλας διαφορὰς θερμοκρασίας κατὰ

τήν διάρκειαν τοῦ ἔτους, ἀπὸ τὰς ὁποίας διακρίνονται αἱ **τέσσαρες ἐποχαί**.

Τὸ αἷτιον τοῦτο εἶναι ὅτι ὁ ἄξων τῆς Γῆς δὲν εἶναι κάθετος ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον τῆς ἐκλειπτικῆς, καὶ δι' αὐτὸ ἡ Γῆ στρέφει πρὸς τὸν Ἥλιον ἄλλοτε μὲν περισσότερον τὸ Β. ἡμισφαίριον, ἄλλοτε δὲ τὸ Ν. Συνέπεια τούτου εἶναι ὅτι: 1) εἰς ἕκαστον ἡμισφαίριον αἱ ἀκτῖνες τοῦ Ἥλιου πίπτουν ἄλλοτε μὲν περισσότερον καθέτως καὶ ἄλλοτε ὀλιγώτερον 2) ὅτι αἱ ἡμέραι εἶναι ἄλλοτε μὲν μεγαλύτεραι τῶν νυκτῶν καὶ ἄλλοτε μικρότεραι. Καὶ ὅσον περισσότερον καθέτως πίπτουν αἱ ἀκτῖνες καὶ αἱ ἡμέραι εἶναι μεγαλύτεραι, τόσον περισσότερον θερμαίνουσι, καὶ τότε λέγομεν ὅτι ἔχομεν τὴν ἐποχὴν τοῦ **θερούς**, ὅσον δὲ ὀλιγώτερον καθέτως πίπτουν καὶ αἱ ἡμέραι εἶναι μικρότεραι, τόσον ὀλιγώτερον θερμαίνουσι, καὶ τότε λέγομεν ὅτι ἔχομεν **χειμῶνα**. Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων ἐποχῶν εἶναι καὶ δύο διάμεσαί, τὸ **ἔαρ** καὶ **φθινόπωρον**.

**Κλιματολογικαὶ ζῶναι.** Ἐὰν ἐξετάσωμεν τὸ κλίμα τῶν διαφόρων τόπων ἀναλόγως τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους αὐτῶν, τότε ἔχομεν τὰς ἐπομένους γενικὰς διαιρέσεις: κλίμα **τροπικόν**, **εὐκρατον** καὶ **πολικόν**. Τὸ τροπικόν ὡς κύρια χαρακτηριστικὰ ἔχει μεγάλην θερμοκρασίαν καὶ ἀφθόνουσ βροχάς, τὸ πολικόν χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸ δριμύ ψυχός, τὸ δὲ εὐκρατον περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν δύο προηγουμένων καὶ ἔχει μετρίαν θερμοκρασίαν καὶ ὀλιγώτερας ἀπὸ τὸ τροπικόν κλίμα βροχάς. Ὅλοι οἱ τόποι ποῦ εὐρίσκονται εἰς ἀπόστασιν 23° 27' ἐκατέρωθεν τοῦ ἰσημερινοῦ ἔχουσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον κλίμα τροπικόν, δι' αὐτὸ δὲ ἡ ζώνη αὕτη καλεῖται **τροπικὴ ζώνη**. Ἐπίσης οἱ τόποι ποῦ ἀπέχουσι ἀπὸ τοῦς πόλους 23° 27' ἔχουσι κλίμα πολικόν, αἱ ζῶναι δὲ, εἰς τὰς ὁποίας ἀνήκουσι, ὀνομάζονται **πολικαὶ ζῶναι**. Μεταξὺ τῶν δύο πολικῶν ζωνῶν καὶ τῆς τροπικῆς περιλαμβάνονται αἱ δύο **εὐκρατοι**.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν γενικὴν αὕτην διάκρισιν τῶν κλιματολογικῶν ζωνῶν ἔχομεν καὶ ἄλλας διαιρέσεις εἰδικάς. Οὕτως οἱ τόποι ἐκεῖνοι τῆς εὐκράτου ζώνης, ποῦ ἔχουσι σχετικῶς ἀφθόνουσ βροχάς (ἐτήσιον βροχομετρικόν ὕψος περὶ τὰ 2 μ.) μικρὰν δὲ διαφορὰν θερμοκρασίας μεταξὺ ἡέρου καὶ χειμῶνος καὶ σχετικῶς ἀρκετὴν

II. Κλίμα : Οἰκονομικὴ Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος κλπ. ἐκδ. Β' 2

ύγρασίαν, λέγομεν ὅτι ἔχουν κλίμα **ὠκεάνειον**. Ὅσοι τόποι ἔχουν μεγάλης διαφορᾶς θερμοκρασίας μεταξὺ θέρους καὶ χειμῶνος καὶ σχετικῶς ὀλίγης βροχᾶς (ἐτήσιον βροχομετρικὸν ὕψος περὶ τὰ 0,50 μ.) λέγομεν ὅτι ἔχουν κλίμα **ἠπειρωτικόν**. Μερικαὶ εἰδικαὶ κλιματολογικαὶ συνθήκαι συντελοῦν ἐνίοτε εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ὀρισμένων φυτειῶν. Οὕτω ἡ ἐλαία ἀναπτύσσεται ὑπὸ ὀρισμένας κλιματολογικὰς συνθήκας εἰς τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς παραλιακῆς ζώνης τῆς Μεσογείου. Τὸ κλίμα τῆς ζώνης αὐτῆς, εἰς τὴν ὁποίαν εὐδοκίμει ἡ ἐλαία, τὸ ὀνομάζομεν **μεσογειακόν**.

### ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Ἡ Οἰκονομικὴ Γεωγραφία, καθὼς εἶπομεν, ἐξετάζει τὰ οἰκονομικὰ ἀποτελέσματα, πῶς ἐπέτυχεν ἕνας τόπος ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν φυσικῶν στοιχείων καὶ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως αὐτοῦ.

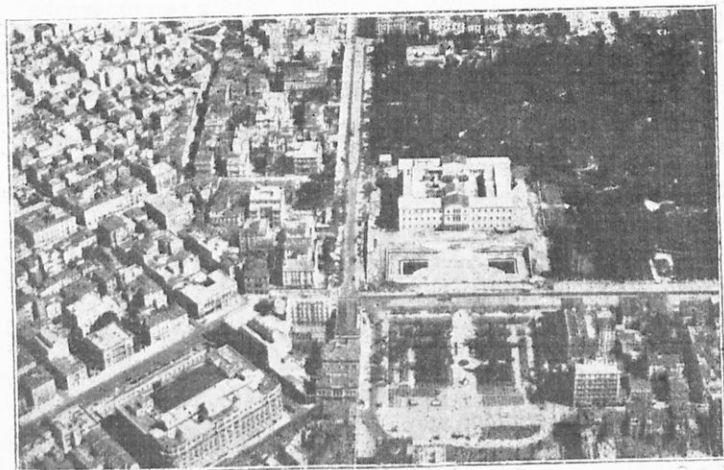
Διὰ νὰ γίνῃ ὁμως ἡ ἐξέτασις αὐτῆ, πρέπει νὰ μελετηθῇ ἡ γεωγραφικὴ θέσις τοῦ τόπου, ἡ ποιότης τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ ὑπεδάφους, τὸ κλίμα καὶ ἡ φύσις τῶν κατοίκων.

Μία χώρα δὲν ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ ἄφθονον φυσικὸν πλοῦτον διὰ νὰ εἶναι πλουσία, πρέπει ὁ πλοῦτος αὐτὸς νὰ δύναται νὰ διατεθῇ εἰς τὰς μεγάλας ἀγοράς. Ἰδοὺ ἡ σημασία τῆς γεωγραφικῆς θέσεως. Ὑπάρχουν χώραι, πῶς ἔχουν μεγάλας πεδινὰς ἐκτάσεις, τὸ κλίμα ὁμως εἶναι ἀκατάλληλον διὰ τὴν γεωργικὴν καὶ κτηνοτροφικὴν παραγωγὴν, ἐπομένως αἱ πεδιάδες εἶναι ἄχρηστοι. Εἰς ἄλλας πάλιν χώρας ὅλαι αἱ οἰκονομικαὶ συνθήκαι συντρέχουν διὰ τὴν εὐημερίαν αὐτῶν, οἱ κάτοικοι ὁμως εἴτε διότι εἶναι ὀκνηροί, εἴτε διότι δὲν διοικοῦνται καλῶς, ὑποφέρουν. Οὕτως ἡ Ἑλλάς ἀπὸ ἀπόψεως φυσικοῦ πλοῦτου εἶναι κατωτέρα ἀπὸ τὴν Ρουμανίαν, εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁμως οἱ κάτοικοι εὐημεροῦν περισσότερον. Ἡ Ἑλβετία κατώρθωσε νὰ εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ καλύτερα κράτη τοῦ κόσμου ἀπὸ ἀπόψεως πνευματικῆς ἀναπτύξεως καὶ εὐημερίας τῶν κατοίκων, ἐνῶ ὁ φυσικὸς πλοῦτος αὐτῆς εἶναι πολὺ κατώτερος ἀπὸ ἄλλας χώρας, πῶς δυστυχοῦν.

Ἡ οἰκονομικὴ ὁμως ἀνάπτυξις μιᾶς χώρας, καὶ κυρίως ἡ συγγέντησις πλοῦτου ἐν αὐτῇ, πολλάκις εἶναι ἐντελῶς ἀνεξάρτητος τοῦ ἐπιγείου καὶ ὑπογείου πλοῦτου τῆς χώρας ταύτης.

Έξαρτάται όμως ή ανάπτυξις αύτη πάντοτε από την γεωγραφικήν θέσιν τής χώρας, καθώς και από την έμπορικήν και βιομηχανικήν ανάπτυξιν αύτης.

Δι' αυτό, όταν μελετώμεν την οικονομικήν κατάστασιν μιᾶς χώρας, πρέπει νά γνωρίζωμεν κατ' αρχάς την γεωγραφικήν θέσιν αύτης, την φυσικήν κατάστασιν τών κυριωτέρων στοιχείων, έκ τών οποίων εξαρτάται ή οικονομική μελέτη τής χώρας, τόν πολιτισμόν και τόν χαρακτήρα τών κατοίκων και τέλος την εκμετάλλευσιν, πού γίνεται υπ' αύτών εις τόν επίγειον και ύπόγειον πλούτον τής χώρας των. Έν τέλει εξετάζωμεν και τάς μετά τών άλλων χωρῶν έμπορικὰς συναλλαγὰς αύτης, αἱ ὁποῖαι ἐνίοτε εἶναι ή κυριώτερα πηγή πλούτου.



Ἀθήναι

Μνημεῖον Ἀγνωστοῦ Στρατιώτου

## Μ Ε Ρ Ο Σ Β '

### Η ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΤΟΥ ΑΙΜΟΥ

**Θέσις.** Ἡ χερσονήσος τοῦ Αἴμου ἐκτείνεται ἀπὸ Β. πρὸς Ν. εἰς τὴν ἀνατολικὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου.

Ἡ χερσονήσος αὕτη λέγεται καὶ **Ἑλληνικὴ χερσονήσος**, διότι πρῶτοι κάτοικοι αὐτῆς ἦσαν οἱ Ἕλληνες, οἱ ὅποιοι ἦσαν καὶ περισσότερον πολιτισμένοι ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας φυλάς, πού κατέκχησαν ἀργότερον εἰς αὐτήν. Τὸ ὄνομα χερσονήσος τοῦ Αἴμου τὸ ἔλαβεν ἐκ τῆς ὁμωνύμου ὄρσειράς, ἣ ὁποία ἐκτείνεται ἀπὸ τῶν δυτικῶν συνόρων τῆς Βουλγαρίας καὶ κατὰ μῆκος αὐτῆς μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου.

Τὰ βόρεια ὄρια τῆς χερσονήσου ταύτης εἶναι ὁ **Δούναβις** καὶ ὁ παραπόταμος αὐτοῦ **Σαῦος**.

Ἡ χερσονήσος τοῦ Αἴμου λέγεται συνήθως Βαλκανικὴ χερσονήσος ἐκ τῆς βουλγαρικῆς λέξεως Βαλκάν, πού σημαίνει βασύδης καὶ ὡς βασύδης χαρακτηρίζεται ἡ ὄρσειρά τοῦ Αἴμου.

### ΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ

**Μορφολογία τοῦ ἐδάφους.** Τὸ ἔδαφος τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου εἶναι ὄρεινόν, ἰδίως δὲ πρὸς Δ., ὅπου αἱ παράλληλοι πτυχώσεις τῶν Ἑλληνο-Δαλματικῶν Ἄλπεων καλύπτουν ὀλόκληρον τὸ δυτικὸν μέρος αὐτῆς, φθάνουν μέχρι τῆς Πελοποννήσου, κατόπιν δὲ στρέφουν πρὸς Α. Ἐκτὸς τῶν δυτικῶν τούτων ὀρέων τὸ ἀνατολικὸν τμήμα κατέχει ἡ ὄρσειρά τοῦ Αἴμου, ἣ ὁποία εἰς τὸ δυτικὸν μέρος αὐτῆς στρέφει πρὸς Β. καὶ φθάνει μέχρι τῶν **Σιδηρῶν Πυλῶν**. Ἐκ τοῦ δυτικοῦ τμήματος τοῦ Αἴμου κατέρχεται πρὸς Ν. ἡ ὄρσειρά τοῦ **Ρίλου** διὰ δύο σκελῶν. Καὶ τὸ μὲν ἓνα σκέλος εἶναι ὁ **Ὄρβηλος**, τὸ δὲ ἄλλο ἡ **Ροδόπη**. Μεταξὺ τῶν διαφόρων ὄρσειρῶν τῆς χερσονήσου ταύτης σχηματίζονται διάφοροι μικραὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κοιλάδες, ὀλίγαι δὲ πεδιάδες, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται κυρίως εἰς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς χερσονήσου.

**Κλίμα.** Ὀλόκληρος σχεδὸν ἡ λωρὶς τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου ἢ πρὸς Ν. τῆς Ἀλβανίας, τὸ νότιον μέρος αὐτῆς καὶ ἡ ἀνατολικὴ παραλιακὴ λωρὶς τοῦ Αἰγαίου μετὰ



των νήσων αὐτοῦ, ἔχουν κλίμα **μεσογειακόν**, ἐνθὲ τὸ βόρειον μέρος τῆς χερσονήσου καὶ τὰ παράλια τῆς Προποντιδῆς καὶ τοῦ Εὐξείνου ἔχουν κλίμα **ἠπειρωτικόν**. Αἱ βροχαὶ εἰς ὅλην τὴν χερσονήσον εἶναι ἀρκεταί, ἰδίως δὲ εἰς τὴν δυτικὴν λοφίδα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπικρατοῦν κατὰ τὸν χειμῶνα οἱ νοτιοδυτικοὶ ἄνεμοι. Οἱ ἄνεμοι οὗτοι εἶναι πλήρεις ὑδρατμῶν καὶ διὰ τοῦτο προκαλοῦν ἀφθότους βροχάς. Ἀρκετὰς ἐπίσης βροχάς δέχεται καὶ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς χερσονήσου ταύτης. Ἡ περίοδος τῶν βροχῶν εἶναι ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου μέχρι τῆς ἀνοιξέως, αἱ περισσότεραι δὲ πίπτουν μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου.

**Ἄχται καὶ κόλποι.** Ὀλίγα παράλια εἰς τὸν κόσμον εἶναι τόσο ἀνώμαλα καὶ σχηματίζουν τόσοσὺς κόλπους, ὅσους τὰ παράλια τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου καὶ κυρίως τὰ νότια καὶ δυτικὰ παράλια αὐτῆς. Πρὸς Α. τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος εἰσχωρεῖ βαθέως εἰς τὴν Χαλκιδικὴν χερσονήσον καὶ σχηματίζει τρεῖς μεγάλους κόλπους, πρὸς Α. δὲ τῆς Χαλκιδικῆς σχηματίζεται ὁ κόλπος τοῦ **Ὀρφανοῦ** καὶ πρὸς Δ. αὐτῆς ὁ **Θερμαϊκός**. Κατωτέρω σχηματίζεται ὁ **Παρασητικός**, μεταξὺ δὲ τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς Στερεᾶς πλῆθος κόλπων καὶ κοιλίσκων. Εἰς τὴν Ἀττικὴν σχηματίζεται ὁ **Σαρωνικός**, εἰς δὲ τὴν Πελοπόννησον ὁ **Ἀργολικός**, ὁ **Λακωνικός**, ὁ **Μεσσηνιακός** καὶ ὁ **Κυλαρισσιακός** κόλπος. Μεταξὺ πάλιν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς σχηματίζονται διάφοροι κόλποι, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μεγαλύτερος εἶναι ὁ **Κορινθιακός**. Πρὸς δυσμὰς ἐκτὸς τοῦ **Ἀμβρακικοῦ** σχηματίζονται εἰς τὰς Δαλματικὰς ἀκτὰς διάφοροι ἄλλοι κόλποι μὲ στενὴν εἴσοδον, οἱ ὅποιοι ὅμως εἰσχωροῦν πολὺ μέσα στὸ ἔδαφος. Τοιοῦτοι κόλποι εἶναι ἀφθονώτατοι εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Σκανδιναυικῆς χερσονήσου καὶ λέγονται **φιόρδ**.

Τὰ παράλια τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου ἐξεταζόμενα ἀπὸ ἀπόψεως σχηματισμοῦ, εἶναι γενικῶς ὄρεινὰ καὶ ἀπόκρημνα, ἰδίως δὲ πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἀδριατικῆς καὶ τοῦ Ἰονίου.

**Νῆσοι.** Τὴν ποικιλίαν τοῦ ἔδαφους τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου συμπληρώνει τὸ πλῆθος τῶν νήσων καὶ νησίδων, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς ἀκτῆς. Ἐκ τῶν νήσων τούτων ἡ μεγαλύτερα εἶναι ἡ **Κρήτη** καὶ μετ' αὐτὴν ἡ **Εὐβοία**. Ὅλοι σχεδὸν αἱ νῆσοι αὗται εἶναι σεισμο-

παθείς, διότι εϋρίσκονται ἐπὶ ἡφαιστειογενῶν ρηγματίων, μερικά δὲ ἐξ αὐτῶν, ὅπως ἡ **Θήρα**, εἶναι κρατῆρες ἡφαιστείων.

**Ποταμοί.** Οἱ ποταμοὶ τῆς χερσονήσου ταύτης, ἐκτὸς τοῦ Δουναβέως, εἶναι ὅλοι μικροὶ καὶ δὲν παρέχουν σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τὴν συγκοινωνίαν. Ἀργότερον ὅμως, ἐὰν γίνουσι ἐπὶ τῶν μεγαλύτερων ἐξ αὐτῶν ρυθμιστικὰ ἔργα, εἶναι δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθοῦν, καὶ πάλιν ὅμως διὰ μικρὰ πλοῖα. Ἐκ τῶν ποταμῶν τούτων οἱ κυριώτεροι εἶναι ὁ **Ἀξιὸς** καὶ ὁ **Ἐβρος**. Ὁ Ἀξιὸς διέρχεται ἀπὸ τὰ Σκόπια καὶ χύνεται εἰς τὸν Θερμαϊκόν, ὁ δὲ Ἐβρος ρέει κατ' ἀρχὰς μεταξὺ Αἴμου καὶ Ροδόπης, κατόπιν δὲ στρέφει πρὸς Ν. καὶ χύνεται εἰς τὸ Αἰγαῖον μεταξὺ αὐτῶν ρέουν ὁ **Σιρυνῶν** καὶ ὁ **Νέστιος**. Εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον ἐκβάλλουν ὁ **Ἀλιάκμων** καὶ ὁ **Πηνειὸς**. Οἱ ποταμοὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς χερσονήσου εἶναι ὅλοι σχεδὸν χειμαρρῶδεις καὶ δὲν ἔχουν σπουδαίαν σημασίαν. Πρὸς Β. εϋρίσκονται μερικοὶ ἀξιολογότεροι ποταμοί, ὅπως ὁ **Σαῦος**, ὁ **Δραῦος** καὶ ὁ **Μοράβας**, οἱ ὅποιοι χύνονται εἰς τὸν Δούναβιν.

**Πληθυσμὸς.** Ἡ χερσονήσος τοῦ Αἴμου κατοικεῖται ἀπὸ 27 ἑκ. κ., οἱ ὅποιοι ἀνήκουν εἰς τὰ ἐπόμενα κράτη: τὴν **Ἑλλάδα**, τὴν **Τουρκίαν**, τὴν **Βουλγαρίαν**, τὴν **Γουγκοσλαβίαν** καὶ τὴν **Ἀλβανίαν**. Παλαιότεροι κάτοικοι αὐτῆς εἶναι οἱ Ἕλληγες καὶ οἱ Ἀλβανοί, ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἰλλυριῶν. Οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Βούλγαροι ἐγκατεστάθησαν πολὺ βραδύτερον, ὡς φιλοξενούμενοι κατ' ἀρχὰς. Ἐκεῖνο ποῦ χαρακτηρίζει τοὺς λαοὺς τούτους, εἶναι ὅτι ἀπὸ αἰώνων εϋρίσκοντο εἰς διαρκεῖς προστριβὰς, αἱ ὅποια ἐπέφερον εἰς αὐτοὺς μεγάλας καταστροφὰς καὶ ζημίας, τελευταίως ὅμως παρατηρεῖται μία ἔντονος προσπάθεια συνεργασίας τῶν λαῶν τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἢ ὅποια, ἂν πραγματοποιηθῇ, θὰ ἔχῃ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα διὰ τοὺς λαοὺς τούτους. Εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν προσέφερε πολλὰς ὑπηρεσίας ἡ Ἑλλάς καὶ μετ' αὐτὴν ἡ Τουρκία.

Τελευταῖοι κατακτητὰί τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου ἦσαν οἱ Τούρκοι, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τοῦ 1827 ἤρχισαν νὰ χάνουν διάφορα τμήματα τῆς χερσονήσου διὰ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν ὑποδουλωμένων λαῶν. Πρῶτοι ἔκαμον ἀρχὴν οἱ Ἕλληγες διὰ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, τῆς λαμπροτέρας σελίδος τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας. Οἱ Ἕλληγες ὡς μόνον ὄπλον κατὰ τῆς πανισχύρου Τουρκίας καὶ τῆς δυσμενῶς διακεκλιμένης πρὸς αὐτοὺς Εὐρώπης, εἶχον τὴν ἀτελείωτον ζωτικότητα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Μετ' αὐτοὺς ἠλευθερώθησαν

κατόπιν επανακοτάσεως οι Σέρβοι και αργότερον δια της βοήθειας της Ρωσίας ηλευθερώθησαν οι Βούλγαροι και απέτελεσαν ούτω και αυτοί ελεύθερον Κράτος. Τò τελειωτικόν όμως κατά των Τούρκων κτύπημα εδόθη κατά τόν πόλεμον του 1912, έπότε οι Τούρκοι παρέμειναν μόνον ως μικρόν ανατολικόν τμήμα της χερσονήσου.

## ΕΛΛΑΣ

**Θέσις.** Η Έλλάς κατέχει τò νότιον τμήμα της **χερσονήσου** του **Αΐμου** μετά των παρακειμένων νήσων του **Ίονίου** και **Αιγαίου** πελάγους εκτός της **Δωδεκανήσου**.

Πρός Β. ή Έλλάς συνορεύει με όλα τὰ άλλα κράτη της χερσονήσου, **Αλβανίαν**, **Γιουγκοσλαβίαν** και **Βουλγαρίαν**, προς Α. δέ και με τήν **Τουρκίαν**, από της οποίας χωρίζεται δια του **Έβρου**.

Έκτασις 130.200 τ. χ.

### ΦΥΣΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ

**Μορφολογία του εδάφους.** Η Έλλάς καλύπτεται από πολλές όροσειράς, οι οποίαι είναι ως επί τò πολύ ή συνέχεια των δυτικών όροσειρών της χερσονήσου του Αΐμου. Μεταξύ των όροσειρών τούτων σχηματίζονται μικραι κοιλάδες και πεδιάδες. Αι μεγαλύτεραι πεδιναί περιοχαι εύρίσκονται εις τήν Μακεδονίαν και τήν Θράκην, κατόπιν δέ εις τήν Θεσσαλίαν. Πολλαι μικραι πεδιάδες εύρίσκονται και εις τήν Πελοπόννησον, όπου αι αξιολογώτεραι είναι αι πεδιάδες της Ηλείας και της Μεσσηνίας και τò όροπέδιον της Τριπόλεως.

Γενικώς τὰ όρη της Έλλάδος δεν είναι πολù ύψηλά, τò έδαφος αυτών αποτελείται ως επί τò πολù από μαλακά πετρώματα, τὰ περισσότερα δέ, ιδίως προς τήν Στερεάν Έλλάδα και τήν Μακεδονίαν, καλύπτονται από δάση.

Τò ύψηλότερον σημείον της Έλλάδος είναι ή κορυφή του **Όλύμπου** (2920 μ.). Μετά τόν **Όλυμπον** έρχεται εις τήν Στερεάν ή **Πίνδος** (2632 μ.), μετ' αυτήν τò **Βόϊον** (2526) και ó **Βόρας** της Μακεδονίας (2524) και κατόπιν ή **Ίδη** της Κρήτης (2500 μ.).

Εις τήν Πελοπόννησον τò ύψηλότερον όρος είναι ó **Ταύγετος**

(2407 μ.) εἰς τὰς Ἰονίους νήσους ὁ Αἶνος τῆς Κεφαλληνίας (1627 μ.) εἰς δὲ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου ὑπερέχει ἢ Δίρφυς τῆς Εὐβοίας (1743 μ.). Εἰς τὴν Θράκην τὸ ὑψηλότερον ὄρος εἶναι ἡ Ροδόπη (1826 μ.).

**Ἰακταὶ καὶ κόλποι.** Ὀλίγαί χῶραι τοῦ κόσμου (Νορδηγία, Χιλὴ) ἔχουν τόσον ἀνεπτυγμένα παράλια ὅσον ἡ Ἑλλάς.

Παντοῦ σχηματίζονται κόλποι καὶ κολπίσκι, οἱ ὅποιοι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπιδρῶν εὐεργετικῶς ἐπὶ τοῦ κλίματος τῆς χῶρας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐξυπηρετοῦν τὴν συγκοινωνίαν καὶ συντελοῦν εἰς τὴν ναυτικὴν ἀνάπτυξιν τῶν κατοίκων.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοῦς λιμένας, εἰς τοῦς ὁποίους λειτουργοῦν λιμενικά ταμεῖα καὶ οἱ ὅποιοι εἶναι 174, ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι 267, ποὺ δὲν ἔχουν ἀπογραφῆ. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως εἶναι ὅτι ὑπάρχουν ἀκόμη 500 κόλποι, κολπίσκι καὶ καταφύγια, ποὺ προσφέρουν μεγάλης ὑπηρεσίας εἰς τὰ μικρὰ ἱστιοφόρα καὶ τὰ ἀλιευτικά.

Τελευταίως μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἑναερίων συγκοινωνιῶν ἢ τοιαύτη κατανομῆ τῶν παραλίων καὶ τῶν νήσων ἐξασφαλίζει ὅποσδήποτε τὴν προσταλάσσωσιν τῶν ὑδροπλάνων εἰς τὰ ἑλληνικὰ παράλια.

**Κλίμα.** Τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι καθαρῶς **μεσογειακὸν** ἐκτὸς τῶν ὑψηλῶν μερῶν (ἄνω τῶν 700 μ.) καὶ τῆς Β. Ἑλλάδος, ποὺ πλησιάζει πρὸς τὸ ἠπειρωτικόν. Τὸ κυριώτερον αἷτιον τῆς κλιματολογικῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος εἶναι ὁ τύπος τῶν ἀνέμων, ποὺ ἐπικρατοῦν. Οἱ ἄνεμοι εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα εἶναι νοτιοδυτικοὶ καὶ δυτικοί, εἰς δὲ τὴν ἀνατολικὴν κατὰ μικρὰς περιόδους οἱ νότιοι διαδέχονται τοὺς βορείους.

Εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸν χειμῶνα ἐπικρατοῦν οἱ νοτιοδυτικοί, οἱ ὅποιοι εἶναι θερμοὶ καὶ φέρουν βροχάς. Μόλις παύσουν ὀλίγον οἱ ἄνεμοι αὐτοί, ἀρχίζουν οἱ βόρειοι, οἱ ὅποιοι εἶναι μικρὰς διαρκείας καὶ συντελοῦν εἰς τὴν πύσιν τῆς θερμοκρασίας. Ἡ ἐπίδρασις τῶν νοτιοδυτικῶν ἀνέμων περιορίζεται μόνον εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα, διότι ὁ ὄρεινός σκελετός τῆς Ἑλλάδος καὶ κυρίως ἡ Πίνδος ἐμποδίζει τὴν διόδον τῶν νοτιοδυτικῶν ρευμάτων πρὸς τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα καθ' ὅμοιον τρόπον οἱ νότιοι καὶ νοτιοανατολικοὶ ἄνεμοι συνεχιζόμενοι μεταβάλλονται εἰς βορείους, οἱ ὅποιοι ὅμως κατὰ τὸν χειμῶνα εἶναι σχετικῶς μακρὰς διαρκείας καὶ φέρουν χιόνια. Οἱ νότιοι ἄνεμοι καὶ κυρίως οἱ νοτιοανατολικοὶ τῆς Α. Ἑλλάδος φέρουν

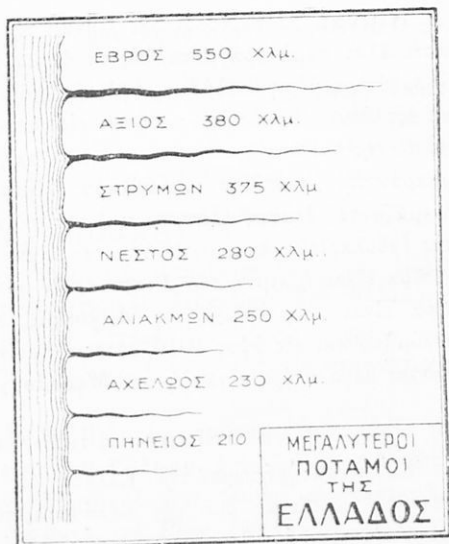
βροχάς, αἱ ὁποῖαι ὅμως εἶναι πολὺ ὀλιγώτεραι, ἀπὸ αὐτὰς ποῦ πίπτουν εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα. Τὸ βροχερώτερον μέρος τῆς Ἑλλάδος εἶναι τὸ δυτικὸν καὶ κυρίως ἡ Κέρκυρα. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα τὸ βροχερώτερον μέρος εἶναι μικρὰ περιοχὴ περὶ τὴν Ἄνδρον καὶ τὸ ξηρότερον ἡ Ἀττικὴ. Ἀρκετὰ βροχερὰ εἶναι καὶ τὰ βόρεια μέρη, εἰς τὰ ὅποια πίπτει κατὰ τὸν χειμῶνα ἄφθονος χιὼν. Γενικῶς τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι καλὸν καὶ κατάλληλον διὰ κάθε εἶδος καλλιέργειαν τῆς εὐκράτου ζώνης.

Ἐκ τῶν διαφόρων μελετῶν ἐξηκριβώθη ὅτι τὸ κλίμα τῆς Ἀ. Ἑλλάδος καὶ μάλιστα τῆς Ἀττικῆς ἦτο ἀνέκαθεν ξηρόν, δι' αὐτὸ οὐδέποτε ἡ Ἀ. Ἑλλάς εἶχε πλούσιαν φυτείαν καὶ πάντοτε ἔπασχε ἀπὸ λειψυδρίας, πρὸς θεραπείαν τῆς ὁποίας οἱ μὲν ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι κατασκεύαζαν ἀγάλματα διὰ νὰ ἐξευμενίσουν τοὺς θεοὺς, οἱ δὲ νεώτεροι ἔκαμνον λιτανείας (1).

Ὁ Φαλμεράιερ, ποὺ ἔμισε τὴν Ἑλλάδα, ὑποστήριξεν ὅτι ἡ μεγάλη ἀνομβρία τῆς ἐποχῆς τοῦ ἦτο συμπτωματικὸν φαινόμενον, τὸ ὅποιον ὄφειλετο εἰς τὸ ὅτι ὁ θεὸς θέλει νὰ καταστρέψῃ τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ περίοδος τῶν βροχῶν εἶναι εἰς ὅλην γενικῶς τὴν Ἑλλάδα τὸ φθινόπωρον καὶ ὁ χειμῶν, σπανιώτατα δὲ κατὰ τὸ θέρος γίνονται μερικαὶ καταρρακτώδεις βροχαὶ μικρᾶς διαρκείας. Ἡ χιὼν εἶναι συνήθης κατὰ τὸν χειμῶνα μόνον εἰς τὴν Β. Ἑλλάδα. Εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα περιορίζεται εἰς τὰ ὑψηλὰ ὄρη καὶ σπανίως φθάνει εἰς τὰς χαμηλὰς πεδιάδας.

**Ποταμοί.** Ἐπειδὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ θέρος ἐπικρατεῖ



(1) Ἡ ἔγκρασία τῆς Ἀττικῆς εἶναι παροιμιώδης, ἀναφέρεται δὲ ὑπὸ τοῦ

μεγάλη ξηρασία, δι' αὐτὸ ὀλίγοι ποταμοὶ διατηροῦνται, οἱ περισσότεροι δὲ ἔχουν μορφὴν χειμάρρων. Εἰς τὴν Β. Ἑλλάδα ἀρκετοὶ ποταμοὶ διατηροῦν τὰ ὕδατα αὐτῶν, ὅπως ὁ **Ἐβρος**, ὁ **Νέστος**, ὁ **Ἄξιός**, ὁ **Στρυμῶν** καὶ ὁ **Ἀλιάκμων**. Εἰς τὴν Κ. Ἑλλάδα μόνον ὁ **Πηνειός**, ὁ **Σπερχειὸς** καὶ ὁ **Ἀχελῷος** διατηροῦν τὰ ὕδατα αὐτῶν, εἰς δὲ τὴν Πελοπόννησον μόνον ὁ **Ἄλφειός**. Πολύλακίς ὅμως, κατὰ τὸ θέρος, ὅταν επικρατήσῃ μεγάλη καὶ μακρὰ ξηρασία, τὰ ὕδατα καὶ μερικῶν ἐκ τῶν ποταμῶν τούτων εἶναι τὸσον ὀλίγα, ὥστε νὰ εἶναι δυνατόν νὰ τοὺς διέρχωνται καὶ οἱ πεζοί.

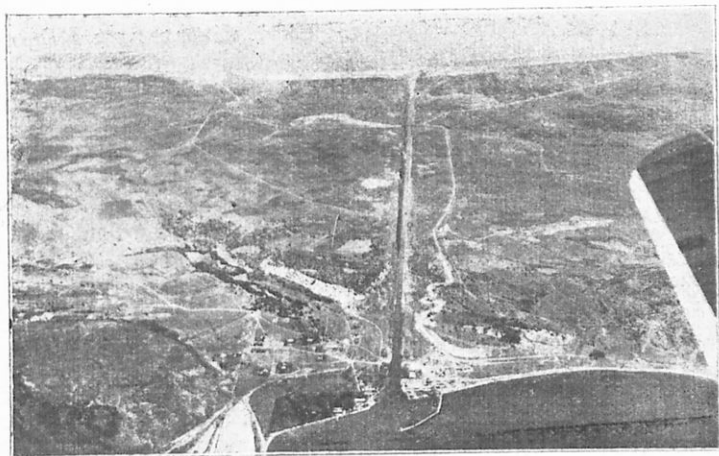
Τὸ μεγαλύτερον ἐλάττωμα τῶν ποταμῶν τῆς Ἑλλάδος εἶναι, ὅτι οἱ περισσότεροι ἔχουν ἀφθονον ἰλόν, διότι διέρχονται διὰ μαλακῶν στρωμάτων, τὰ ὅποια θρυμματίζουσι εὐκόλως. Ἐπίσης συντελεῖ εἰς τοῦτο καὶ ἡ μεγάλη καταστροφὴ τῶν δασῶν. Δι' αὐτὸ οἱ περισσότεροι ποταμοὶ ἔχουν εἰς τὰς ἐκβολὰς των πολλὰς προσχώσεις, πολλῶν δὲ ἡ κοίτη μεταβάλλεται αἰσθητικῶς ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος.

**Λίμναι.** Αἱ περισσότεραι λίμναι τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά φράγματα, εἰς τὰ ὅποια συγκρατοῦνται τὰ ὕδατα ἢ ραψύτερα μέρη κοιλάδων, ἀπὸ τὰ ὅποια τὰ ὕδατα δὲν δύνανται νὰ ἐξέλθουν. Ἐκτὸς ὅμως τούτων εἰς μερικὰ μέρη διὰ τῆς ἐνεργείας τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ποταμῶν σχηματίζονται ὀλίγα μέτρα μακρὰν τῆς παραλίας στενόμακροι λίμναι. Αἱ τοιαῦται λίμναι ὀνομάζονται **λιμνοθάλασσαι** καὶ εὐρίσκονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν. Ἀπὸ τὰς λίμνας τῆς Ἑλλάδος ἡ μεγαλύτερα εἶναι ἡ λίμνη τῶν **Γιαννισῶν** (108 τ. χ.), ἡ δὲ ὑψηλότερα εἶναι ἡ μικρὰ λίμνη **Ἄσκουρίς**, εἰς τὸ νότιον μέρος τοῦ Ὀλύμπου καὶ εἰς ὕψος 1010 μέτρων περίπου. Ἀπὸ τὰς λιμνοθαλάσσαις μεγαλύτερα εἶναι ἡ τοῦ **Μεσολογγίου** (178 τ. χ.).

#### ΦΥΣΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐὰν παρατηρήσωμεν τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν χάρτην, βλέπομεν ὅτι αὕτη χωρίζεται διὰ τῆς θαλάσσης, τῶν ποταμῶν καὶ τῶν ὄρεων εἰς μέρη ἐντελῶς χωριστὰ ἀπ' ἀλλήλων, τοιαῦτα δὲ εἶναι ἡ **Πελοπόννησος**, ἡ **Στερεὰ Ἑλλάς**, ἡ **Ἡπειρος**, ἡ **Μακεδο-**

\* Ἀριστοφάνους, τοῦ Στράβωνος καὶ ἄλλων, ὁ δὲ Παυσανίας ἀναφέρει, ὅτι εἶδεν ἄγαλμα τῆς Ἰκετευούσης ὕδαρ παρά τῶν θεῶν.



Ὁ ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου. Εἰς τὸ βάθος ἀριστερά ἡ Κορίνθος

**νία, ἡ Θράκη καὶ αἱ διάφοροι νῆσοι, ποὺ περιβάλλουν τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον.**

Μήκος ποταμῶν δὲν ἀναγράφομεν εἰ μὴ, εἰς τὴν σχηματογραφικὴν παράστασιν αὐτῶν, διότι παρατηροῦνται μεγάλαι διαφοραὶ ἀπὸ ὑψηραίας εἰς ὑψηραίαν. Οἱ ἐνδιαφερόμενοι, εἰάν θέλουν ἀριθμοὺς, δύνανται νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τοὺς ἐν τῇ ἐπιτηρίδι τῆς Στατιστικῆς τοῦ 1931 ἀναφερομένους.

## ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

**Θέσις.** Αὕτη εὑρίσκεται εἰς τὸ νοτιώτατον ἄκρον τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου, περιδρέχεται δὲ ὁλόκληρος ὑπὸ θαλάσσης. Ἄλλοτε ἦτο ἠνωμένη μετὰ τὴν Στερεάν διὰ στενῆς λωρίδος γῆς, τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, πλάτους 6 χιλμ., ἡ ὁποία ἀπεκόπη χάριν τῆς συγκοινωνίας.

**Φυσικὴ ἐξέτασις.** Ἡ Πελοπόννησος χωρίζεται ἀπὸ τὴν Στερεάν διὰ τοῦ **Κορινθιακοῦ Κόλπου**, ὃ ὁποῖος πρὸς Δ. καταλήγει εἰς στενὴν διόδον. Εἰς τὴν διόδον ταύτην εὑρίσκεται ἐπὶ μὲν τῆς Πελοποννησιακῆς ἀκτῆς τὸ **Ρίον**, ἐπὶ δὲ τῆς ἀκτῆς τῆς Στερεᾶς τὸ **Ἀντιρρῖον**. Διὰ μέσου τῶν δύο τούτων ἀκρωτηρίων διέρχεται τις ἐκ τοῦ Κορινθιακοῦ εἰς τὸν **κόλπον τῶν Πατρῶν**. Πρὸς Δ. τῆς Πελοποννήσου σχηματίζονται μερικοὶ ἀνοικτοὶ κόλποι, ὅπως εἶναι τῆς **Κυλαρισσίας**, πρὸς Ν. δὲ σχηματίζονται

δύο μεγάλοι, ἀλλ' ἀνοικτοὶ ἐπίσης κόλποι, ὁ κόλπος τῆς **Μεσσηνίας** καὶ ὁ τῆς **Λακωνίας**. Πρὸς Α. ὁ μόνος ἀξίως λόγου κόλπος εἶναι ὁ τῆς **Ἀργολίδος**. Οὕτω βλέπομεν ὅτι ἡ Πελοπόννησος ἐκτὸς τοῦ Κορινθιακοῦ δὲν ἔχει οὐδένα ἄλλον κλειστὸν καὶ προφυλαγμένον μέγαν κόλπον.

Ἐὰν ἐξετάσωμεν τὸ ἔδαφος τῆς Πελοποννήσου, βλέπομεν ὅτι ὁλόκληρος εἶναι ὄρεινῆ, ἐκτὸς τῶν δυτικῶν καὶ νοτίων μερῶν, ὅπου σχηματίζονται εὐφοροὶ καὶ πεδινὰὶ λωρίδες. Ὁ ὄρεινὸς σκελετὸς αὐτῆς σχηματίζεται ἀπὸ τὸ **Παναχαϊκόν**, τὸ ὁποῖον ἀρχίζει ἀπὸ τὸ Ρίον καὶ προχωρεῖ πρὸς Ν. μέχρι τῆς ὄρσειράς τοῦ **Ἐρμιάνθου**. Ἡ ὄρσειρά τοῦ Ἐρμιάνθου μετὰ τῶν **Ἀρσανίων** καὶ τῆς **Κυλλήνης** σχηματίζει τὰ βόρεια ὄρη τῆς Πελοποννήσου. Τὰ ὄρη ταῦτα πρὸς Β. δὲν φθάνουν πάντοτε μέχρι τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ σχηματίζουν στενὰς χαμηλὰς λωρίδας, αἱ ὁποῖαι γίνονται πλατύτεραι πρὸς τὴν Κόρινθον. Ἐκ τῶν Ἀρσανίων καὶ τῆς Κυλλήνης δύο ἄλλαι ὄρσειραὶ, τοῦ **Μαινάλου** καὶ τοῦ **Ἀριεμισίου**, σχηματίζουν τὰ ὄρη τῆς Κεντρικῆς Πελοποννήσου. Μεταξὺ τῶν ὄρσειρῶν τούτων ἐκτείνεται τὸ κλειστὸν ὄροπέδιον τῆς **Τριπόλεως**. Τὸ ὄροπέδιον τοῦτο εἶναι εὐφωρότατον καὶ σχηματίζει πρὸς Β. τὴν πεδιάδα τῆς **Μαντινείας**, καὶ πρὸς Ν. τῆς **Τεγέας**. Αἱ δύο αὗται ὄρσειραι ἐνοῦνται παρὰ τὴν Βλαχοκερασιὰν μετὰ τοῦ **Πάρνωνος**, ὁ ὁποῖος σχηματίζει τὸ ΝΑ. σκέλος τῆς Πελοποννήσου καὶ καταλήγει εἰς τὸν **Μαλέαν**. Παρὰ τὴν ἑξῆς σχεδὸν μὲ τὸν Πάρνωνα εὕρεσκαται ὁ **Ταῦγετος**, ὁ ὁποῖος πρὸς τὰ ΒΔ. σχηματίζει τὴν ὄρσειρὰν τοῦ **Λυκαίου**, πρὸς Ν. δὲ τελειώνει εἰς τὸ **Ταίναρον**. Μεταξὺ τῆς ὄρσειράς τοῦ Λυκαίου καὶ τοῦ Μαινάλου σχηματίζεται τὸ ὄροπέδιον τῆς **Μεγαλοπόλεως**. Διὰ τοῦ ὄροπέδιου τούτου διέρχεται ὁ Ἄλφειός. Παρὰ τὴν ἑξῆς πάλιν τοῦ Ταύγετου ἐκτείνεται ἡ χαμηλὴ ὄρσειρά τῆς **Ἰθώμης** καὶ ἐν συνεχείᾳ αὐτῆς ἡ τοῦ **Λυκοδήμου** (Μαθίαι), ἡ ὁποῖα τελειώνει πρὸς Ν. εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ἀκρίτας. (\*).

Εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Πελοποννήσου σχηματίζεται ἡ χειρσόνησος τῆς **Ἀργολίδος**, τὴν ὁποῖαν διασχίζει τὸ **Ἀραχναῖον**.

Ὡς μέγιστον ΝΔ τοῦ Ἀκρίτα εὕρεσκαται τὸ μεγαλύτερον βάθος τῆς Μεσογαίου 4400 μ. ἐνῶ εἰς μικρὰν περίεξ τοῦ σημείου τούτου ἀπόστασιν, τὸ βάθος εἶναι μόλις 700 μ.



Τὸ Ἀραχναῖον ἐνοῦται πρὸς Δ. μετὰ τοῦ Ἀρτεμισίου διὰ τῆς στενῆς διόδου τῶν ἱστορικῶν *Δερβενακίων*.

**Ποταμοί.** Ἡ Πελοπόννησος εἶναι ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ποῦ δέχονται ἀφθόγους βροχάς, ἐκτὸς δὲ τούτου, τὰ ὑψηλὰ ὄρη αὐτῆς διατηροῦν ἐπὶ πέντε περίπου μῆνας τὰς χιόνας καὶ οὕτως ὑπάρχουν ἀρκετὰ ὕδατα. Δι' αὐτό, παρὰ τὴν μικρὰν ἔκτασιν τῆς Πελοποννήσου, πρὸς Δ. αὐτῆς σχηματίζεται ὁ **Ἄλφειός**, ἀρκετὰ μακρὸς καὶ πολυὺδροσ ποταμός. Ὁ ποταμὸς αὐτὸς τροφοδοτεῖται διὰ δύο κυρίως βραχιόνων ἐκ τῶν ὑδάτων τῆς δυτικῆς καὶ κεντρικῆς Πελοποννήσου. Πρὸς Ν. καὶ μεταξὺ τοῦ Πάρνωνος καὶ τοῦ Ταυγέτου σχηματίζεται εὐφορωτάτη κοιλάς, τὴν ὁποίαν διαρρέει ὁ **Εὐρώτας**. Πρὸς Δ. τοῦ Ταυγέτου ρέει ὁ μικρὸς ποταμὸς **Πάμισος**, ὁ ὁποῖος διασχίζει τὴν εὐφορωτάτην Μεσσηνιακὴν πεδιάδα, πρὸς Δ. δὲ τοῦ Ἐρυμάνθου ρέει ὁ μικρὸς ποταμὸς **Πηνειός**. Ἐκτὸς τῶν ποταμῶν τούτων σχηματίζονται παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν ὄρεων διάφοροι πηγαί, αἱ ὁποῖαι τροφοδοτοῦνται ἀπὸ τὰ ὕδατα τῶν κλειστῶν ὄροπεδίων τῆς κεντρικῆς Πελοποννήσου.

Εἰς πολλὰ μέρη τῆς Πελοποννήσου σχηματίζονται διάφοροι μικραὶ λίμναι διαρκείας 6—9 μηνῶν, τῶν ὁποίων τὰ ὕδατα ἀπορροφῶνται ἢ ὑπὸ τοῦ ἐδάφους ἢ ὑπὸ καταβοθρῶν. Τοιαύτη λίμνη εἶναι ἡ τῆς **Νεστάνης** (Τσιπιανῶν) πρὸς Β. τῆς Τριπόλεως. Πρὸς Β. τῆς Νεστάνης καὶ ἐπὶ τῆς Κυλλήνης εὐρίσκεται ἡ **Στυμφαλία** λίμνη καὶ ἡ τοῦ **Φενεοῦ**, ἡ ὁποία ἀπεξηράνθη. Μεγαλύτεραν οἰκονομικὴν σημασίαν ἔχουν αἱ ἀβαθεῖς λίμναι τῆς δυτικῆς ἀκτῆς, **Ἐπιταλίου**, **Μουριᾶς**, **Μανωλάδος**, αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουν ὡς ἰχθυοτροφεῖα.

#### ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ

Ἡ Πελοπόννησος, παρὰ τὸ ὄρεινόν ἔδαφος αὐτῆς, περιέχει ἀρκετὰς πλουσιωτάτας κοιλάδας καὶ πεδιάδας

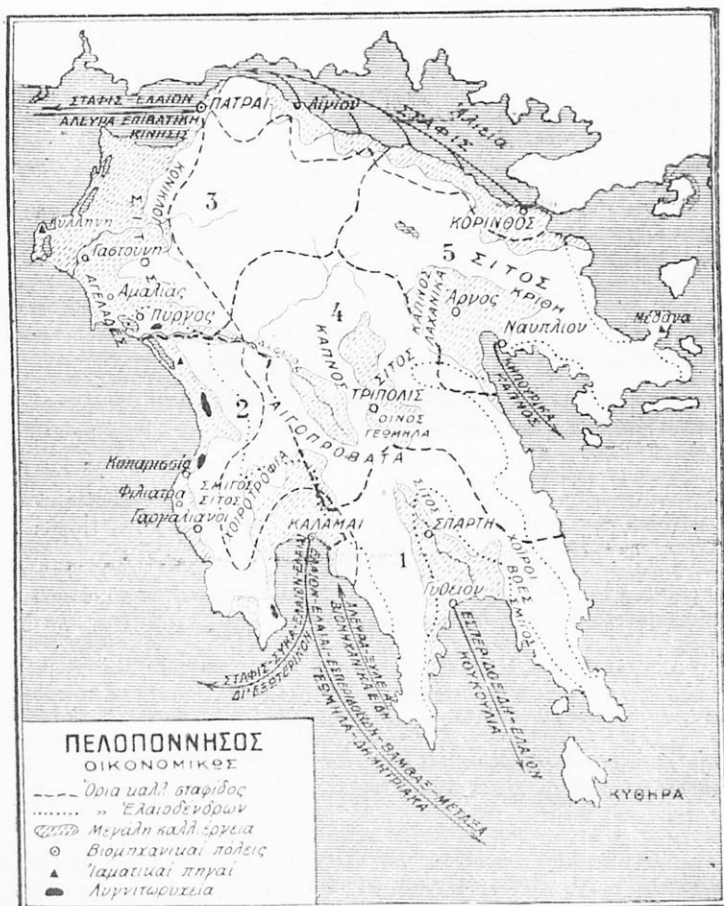
Τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Ἑλλάδος εἶχεν ὑποστῆ παρὰ τῶν Τουρκαλθανῶν μεγάλην καταστροφὰς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἔκτοτε δὲ ὑπέφερε πολὺ οἰκονομικῶς. Δι' αὐτὸ τὰ ζωτικώτερα στοιχεῖα, μὴ θυνάμενα νὰ παραμείνουν εἰς τὸν τόπον των, ἠναγκάζοντο νὰ μεταναστεύουν.

Μεταξὺ τῶν εὐφορωτέρων τμημάτων τῆς Πελοποννήσου εἶναι ἡ πεδιάς τῆς Μεσσηνίας. Ἡ πεδιάς αὕτη παράγει σταφίδα, σῦκα, ἐσπεριδοειδῆ, ἐλαίαν καὶ ἔλαιον. Τελευταίως ἤρχισε νὰ ἀναπτύσσεται καὶ ἡ καλλιέργεια τῆς ὀρύζης, τοῦ βάμβακος καὶ τῶν μπα-

νανών. Τὴν πεδιάδα αὐτὴν διακρῆει, καθὼς εἶδομεν, ὁ Πάμισος, ὁ ὁποῖος τὴν ἀρδεύει πολὺ καλὰ. Ἀπὸ τοῦ 1920 περίπου παρατηρεῖται ἐνταῦθα μεγάλη οἰκονομικὴ πρόοδος, ἡ ὁποία ἀφάιεται εἰς τὰς προσπάθειάς τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν, τοῦ Κράτους καὶ εἰς τὴν νοσημοσύνην τῶν κατοίκων. Ἐκτοτε ἤρχισεν ἡ συστηματικὴ συσκευασία τῶν προϊόντων, ἡ διαφήμισις καὶ ἡ μεθοδικὴ διάδοσις αὐτῶν. Κέντρον συγκεντρώσεως τῆς παραγωγῆς εἶναι ὁ ἐξαγωγικὸς λιμὴν τῶν **Καλαμῶν**, ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου. Ὁ λιμὴν αὗτος εἶναι τεχνητὸς καὶ ἀρκετὰ εὐρύχωρος, ἀρχίζει δὲ νὰ ἔχῃ ἐκτὸς τῆς μεγάλης ἐξαγωγικῆς κινήσεως καὶ ἀξιόλογον εἰσαγωγικὴν, εἰσάγων δημητριακοὺς καρπούς, ὑφάσματα καὶ διάφορα βιομηχανικὰ ἐν γένει προϊόντα.

Ἡ θέσις αὐτοῦ εἶναι σπουδαία, δύναται δὲ νὰ συγκεντρώσῃ πολλὰ διαβατικὰ πλοῖα, ἐὰν γίνουσι ἀποθήκηκα ἀνθρακίσσεως, συνεργεῖα ἐπισκευῶν καὶ ἐσχάρα· διὰ μικρὰ τοῦλάχιστον πλοῖα. Εἰς ἀπόστασιν 1500 μέτρων ἀπὸ τῆς παραλίας εὑρίσκεται ἡ πόλις τῶν **Καλαμῶν**, μὲ μεγάλα οἰκοδομήματα καὶ ὄρατα ξενοδοχεῖα. Ἡ πόλις ἐνοῦται μετὰ τοῦ λιμένος διὰ δύο παραλλήλων λεωφόρων, διὰ τῶν ὁποίων διέρχεται τροχιόδρομος. Ἡδῶν ἡ παραλία ἔχει ἐνωθῆ μετὰ τῆς πόλεως λόγῳ τῆς ἐντατικῆς ἀνοικοδομήσεως τῶν τελευταίων ἐτῶν. Αἱ Καλάμαι περιλαμβάνονται ἤδη μετὰ τῶν μεγάλων ἐμπορικῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἐμπορικὴ κίνησις αὐτῶν συνίσταται εἰς ἐξαγωγὴν τῶν μεσσηνιακῶν προϊόντων καὶ εἰσαγωγὴν τροφίμων. Ἐκτὸς τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως τελευταίως ἀνεπτύχθη καὶ βιομηχανικὴ τοιαύτη, διὰ τῆς ἰδρύσεως μεγάλων ἐργοστασίων, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ εἰς ἀλευρόμυλος τελειοτάτου συστήματος. Αἱ κυριώτεραι βιομηχανίαι τῶν Καλαμῶν εἶναι συσκευασίαι σύκων, σταφίδος, ἐλαιῶν, μετὰξις, κατασκευὴ κιβωτίων, ζαχαρωδῶν προϊόντων καὶ οἶνοπνεύματος. Τὸ μόνον μειονέκτημα τῆς πόλεως εἶναι τὸ βαρὺ καὶ ὑγρὸν κλίμα, καθὼς καὶ ὁ διαρκὴς κίνδυνος τοῦ **Νέδοντος**, τοῦ ὁποίου ἡ κοίτη εἰς πολλὰ μέρη εἶναι ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Αἱ Καλάμαι εἶναι τὸ τέρμα τῶν σιδηροδρόμων Ἀθηνῶν—Τριπόλεως, καὶ Πατρῶν—Πύργου. Διακλάδωσις τοῦ σιδηροδρόμου ἐνώνει τὴν πόλιν μετὰ τῆς Μεσσήνης (Νησίου).

Ἡ παραλιακὴ λωρὴ τοῦ Κυπαρισσιακοῦ κόλπου εἶναι ὀλιγώ-



τερον πλουσία και ως κύρια προϊόντα έχει την σταφίδα, τὸ ἔλαιον και τὸν οἶνον. Πόλεις συγκεντρώσεως τῶν προϊόντων εἶναι αἱ **Γαργαλιάνοι**, τὰ **Φιλιατρά**, ἡ **Κυπαρισσία** και ἡ **Ζαχάρω**. Ἐκ τούτων μεγαλύτερα εἶναι ἡ Κυπαρισσία, ἐκτισμένη ἀμφιθετριακῶς και εἰς θαυμασίαν θέσιν. Ἐδῶ σταματᾷ διακλάδωσις τοῦ σιδηροδρόμου, ἡ ὁποία προσεχῶς θά προεκταθῆ μέχρι Γαργαλιάνων. Καὶ αἱ τρεῖς αὗται πόλεις μέχρι τοῦ 1921 εἶχον τὴν μορφήν Τουρκοπόλεων, τώρα ὁμως τελευταίως ἤρχισε νὰ γίνεταί συστηματικὴ κάπως ἐργασία, κατασκευῆς ὁδῶν, ξενοδοχείων, ἐργαστα-

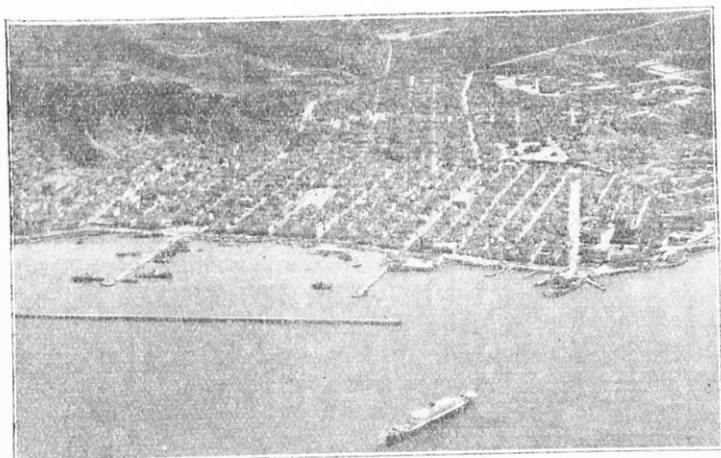
οίων κλπ. Αί πόλεις αὗται μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐμπορικῆς καὶ βιομηχανικῆς κινήσεως αὐτῶν καὶ τὴν κατασκευὴν ξενοδοχείων δύνανται νὰ ἀναπτυχθοῦν πολὺ.

Πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς ὄχθης τοῦ Ἐλφειοῦ εὐρίσκεται ἡ στενόμακρος καὶ ἀβαθῆς λίμνη τοῦ **Ἐπιταλίου**, εἰς τὰς ὄχθας δὲ αὐτῆς τὸ **Ἐπιτάλιον** (Ἄγουλινίτσα). Ἡ λίμνη αὕτη φέρει τρομεροὺς πυρετοὺς εἰς τοὺς κατοίκους τῶν πέριξ χωρίων. Τὰ προϊόντα τῆς λίμνης εἶναι παχύτατοι ἐγγέλεις καὶ κέφαλοι.

Ἀπὸ τὴν δεξιᾶν ὄχθην τοῦ Ἐλφειοῦ ἐκτείνεται ἡ εὐφορος πεδιάς τοῦ Πύργου, ἡ ὁποία ἐνοῦται πρὸς Β. μετὰ τῶν πεδιάδων τῆς Ἀμαλιάδος, Γαστούνης καὶ Ἀχαΐας. Ἡ πεδιάς τοῦ Πύργου ὡς κύριον προϊόν ἔχει τὴν σταφίδα καὶ τὸν οἶνον, ἄλλοτε ὅμως ἐκαλλιεργοῦντο πολὺ καὶ ὁ σίτος, ὁ ἀραβόσιτος καὶ τὰ ὀπωροφόρα δένδρα. Ἡ συγκέντρωσις τῶν προϊόντων γίνεται εἰς τὸν **Πύργον**, ὅστις εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πατρῶν—Καλαμῶν καὶ εἶναι τὸ τέρμα τῆς γραμμῆς Ἀθηνῶν—Πατρῶν. Τὸν Πύργον ἐνώνει μὲ τὸν λιμένα τοῦ **Κατακόλου** μικρὰ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ, ἄλλη δὲ γραμμὴ, συνέχεια τοῦ Πελοποννησιακοῦ, ἐνώνει αὐτὸν μὲ τὴν ἀρχαίαν **Ὀλυμπίαν**. Ἡ ὄψις τῆς πόλεως εἶναι μᾶλλον καλὴ καὶ δεικνύει παρελθούσαν ἀκμὴν. Ἡ ἐμπορικὴ κίνησις τοῦ Πύργου εἶναι ἀρκετὴ, ἔχει δὲ καὶ σχετικὴν βιομηχανίαν τροφίμων, οἶνοπνευματοποιίας καὶ σιγαρέττων.

Μεταξὺ τῆς γραμμῆς Πύργου—Κατακόλου καὶ Ἐλφειοῦ ἐκτείνεται ἡ ἀβαθῆς λίμνη τῆς Μουριάς, ἡ ὁποία ἔχει παχεῖς ἐγγέλεις καὶ κεφάλους.

Πρὸς τὰ ΒΔ. τοῦ Πύργου ἐκτείνεται ἡ εὐφορωτάτη πεδιάς τῆς Ἀμαλιάδος. Ἡ **Ἀμαλιάς** εἶναι νεωτάτη πόλις, ἡ ὁποία ἀνεπτύχθη ταχέως χάρις εἰς τὴν ἐνεργητικότητά τῶν κατοίκων. Ὀλόκληρος ἡ πεδινὴ χωρὶς τῆς **Ἀμαλιάδος, Γαστούνης, Δεχαινῶν, Μανωλάδος** μέχρι Πατρῶν, εἶναι κυρίως σταφιδοπαραγωγός. Ἐκτὸς ὅμως τῆς σταφίδος καλλιεργοῦνται καὶ αἱ ἄμπελοι, τὰ ὀπωροφόρα καὶ τὰ ἐλαιόδένδρα, εἰς δὲ τὰ πλοῦσια λιβάδια εἶναι ἀνεπτυγμένη ἡ κτηνοτροφία μικρῶν καὶ μεγάλων ζώων. Ἡ βιομηχανικὴ κίνησις τοῦ τμήματος τούτου περιορίζεται ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὴν οἶνοποιίαν καὶ τὴν γαλακτοκομίαν. Εἰς τὰ ΒΑ. τῆς λωρίδος ταύτης καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Παναχαϊκοῦ εὐρί-



Πάτρα:

Ἀποφῆς τοῦ λιμένος καὶ τῆς πόλεως

σκεται ἡ ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ πόλις τῶν **Πατρῶν**. Ἡ πόλις αὕτη ἔχει μεγάλον τεχνητὸν λιμένα, συγκεντρώνει δὲ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ εἰσαγωγικοῦ καὶ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῆς Πελοποννήσου. Ἔρχεται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν ἐξαγωγικῶν λιμένων τῆς Ἑλλάδος, ἔχει δὲ καὶ ἀνάλογον βιομηχανίαν. Αἱ κυριώτεραι βιομηχανίαι τῶν Πατρῶν εἶναι βιομηχανία ἀλευρομύλων, κατασκευῆς κιβωτίων καὶ οἰνοπνευματωδῶν. Τελευταίως κατασκευάσθη μέγα ὕδροηλεκτρικὸν ἐργοστάσιον, κινούμενον διὰ τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ Γλαύκου, τὸ ὁποῖον παράγει ἠλεκτρικὸν ρεῦμα διὰ τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν κίνησιν τῆς πόλεως. Ἡ πόλις τῶν Πατρῶν εἶναι προνομιούχος ἀπὸ ἀπόψεως συγκοινωνίας, διότι ἔχει δις καὶ τρίς τῆς ἡμέρας σιδηροδρομικὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἀνάλογον διὰ θαλάσσης καὶ ἀέρος. Ἐπίσης τὰ περισσότερα πλοῖα τῶν ἐξωτερικῶν γραμμῶν προσεγγίζουν εἰς τὰς Πάτρας. Ὡς πόλις αἱ Πάτραι εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὠραιότερας πόλεις τῆς Ἑλλάδος, ἔχει ὠραία ξενοδοχεῖα, καλὴν ρυμοτομίαν, θαυμάσια οἰκοδομήματα, καλῶς δὲ διατηρούμεναι ἀμαξίτοι ὁδοὶ τὴν ἐνώνουν μὲ τὰ θαυμάσια προάστεια αὐτῆς.

Πρὸς Α. τοῦ Ρίου ἀρχίζει στενωτάτη παραλιακὴ λωρὶς, ἡ

**II. Κιλίμη: Οἰκονομικὴ Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος κλπ. ἐκδ. Β' 3**

ὅποια παράγει τὴν ἐκλεκτοτέραν ποιότητα τῆς σταφίδος. Ἡ λωρὶς αὕτη φθάνει μέχρι καὶ τῆς Κορίνθου, ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἔλαβεν ἢ ἐκεῖ παραγομένη σταφὶς τὸ ὄνομα *κορινθιακή*. Ἡ διάβασις διὰ τοῦ τραίνου ἐνταῦθα εἶναι γραφικὴ, διότι ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος φαίνονται μὲ μεγάλην ποικιλίαν τὰ Πελοποννησιακὰ βουνά, ἀπὸ τὸ ἄλλο δὲ ἡ θάλασσα καὶ τὰ βουνά τῆς Στερεᾶς. Αἱ κυριώτεραι πόλεις συγκεντρώσεως τῶν πολυτίμων προϊόντων τῆς περιοχῆς ταύτης εἶναι τὸ *Αἴγιον*, ἢ *Ἀκράτα*, τὸ *Ευλόκαστρον*, τὸ *Κιάτον* καὶ ἡ *Κόρινθος*. Ὅλαι αἱ πόλεις αὗται εὐρίσκονται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, μερικαὶ ἔχουν λιμένα καὶ εἶναι ὡραιόταται (1) καὶ πολὺ υγιεῖναι. Δι' αὐτὸ χρησιμεύουν κατὰ τὸ θέρος καὶ ὡς τόπος ἐξοχῆς. Ἐκτὸς τῶν σταφίδων καλλιεργοῦνται ἐκλεκτὰ εἶδη σταφυλῶν, ποικίλων ἄλλων ὀπωρῶν καὶ ἐλατῶν.

Εἰς τὴν Κόρινθον ἢ ἐξ Ἀθηνῶν σιδηροδρομικὴ γραμμὴ χωρίζεται εἰς δύο γραμμάς, καὶ ἢ μὲν μία παραλιακῶς κάμνει τὸν κύκλον, ποὺ εἶδομεν, ἢ δὲ ἄλλη διέρχεται διὰ τῶν στενῶν τῶν Δερβενακίων, διασχίζει τὴν πεδιάδα τοῦ Ἄργους, ἀνέρχεται εἰς τὸ ὄροπέδιον τῆς Τριπόλεως καὶ κατόπιν κατέρχεται πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς Μεγαλοπόλεως, διασχίζει τὴν Μεσσηνιακὴν πεδιάδα καὶ σταματᾷ εἰς Καλάμας.

Ἡ πεδιάς τοῦ Ἄργους ἀρδεύεται ἀπὸ τὰ ἄφθονα νερά τοῦ Ἄρτεμισίου καὶ τοῦ Ἀραχναίου, δι' αὐτὸ δὲ εἶναι πολὺ εὐφορὸς καὶ τὸ ἔδαφος αὐτῆς παχύ. Ἐδῶ σταματᾷ ἡ καλλιέργεια τῆς σταφίδος καὶ ἀρχίζει ἡ ποτιστικὴ καλλιέργεια λαχανικῶν, ὀλίγου ἀραβοσίτου καὶ καπνοῦ (μετρίας ποιότητος). Τὰ προϊόντα τῆς πεδιάδος ταύτης συγκεντρῶνται εἰς τὸ *Ἄργος* καὶ ἐκεῖθεν ἢ μεταφέρονται σιδηροδρομικῶς εἰς τὰς Ἀθήνας, ἢ διὰ τοῦ *Ναυπλίου* ἀτμοπλοικῶς εἰς Πειραιᾶ. Τὸ Ναύπλιον ἐνοῦται μετὰ τοῦ Ἄργους διὰ διακλαδώσεως τοῦ Πελοποννησιακοῦ.

Ἐὰν ἀκολουθήσωμεν τώρα ἀπὸ τὸ Ἄργος τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν, διερχόμεθα διὰ τῆς μεγάλης κοιλάδος τοῦ *Ἀχλαδοκάμπου*, καὶ φθάνομεν εἰς τὸ ὄροπέδιον τῆς Τριπόλεως. Τὸ ὄροπέδιον τοῦτο εἶναι εὐφορώτατον, καλλιεργοῦνται δὲ εἰς αὐτὸ δημητριακοὶ καρποί, ἄμπελοι καὶ λαχανικά. Τὴν μεγαλυτέραν ἀπόδοσιν ἐνταῦθα

(1) Ἡ Κόρινθος κατεστράφη τὸ ἑσπέρας τῆς 22ας Ἀπριλίου 1928 ὑπὸ σεισμοῦ.

ἔχει ἡ πεδιάς τῆς **Τεγέας**, ὅπου ἡ καλλιέργεια γίνεται μεθοδικώτατα, τῇ βοηθείᾳ λιπασμάτων καὶ ἀρδευτικῶν ἔργων. Ἐκ τῶν ἀφθονωτέρων προϊόντων τῆς Τεγέας εἶναι τὰ γεώμηλα καὶ τὰ ὀπωρικά. Πρὸς Δ. τῆς Τεγέας εὐρίσκεται ἡ ἱστορικὴ πόλις τῆς **Τριπόλεως**, κέντρον τῶν συγκοινωνιῶν τῆς κεντρικῆς Πελοποννήσου. Ἡ πόλις εἶναι νέα καὶ ἔχει κτισθῆ εἰς τοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδας τοῦ Μαινάλου. Τὸ κλίμα αὐτῆς εἶναι πολὺ ὑγιεινόν, τὸ δὲ θέρος δροσερὸν καὶ δι' αὐτὸ χρησιμεύει ὡς τόπος θερινῆς διαμονῆς. Ἡ ἐμπορικὴ κίνησις τῆς πόλεως εἶναι ἀσήμαντος, ἡ βιομηχανία δὲ αὐτῆς περιόριζεται εἰς ὀλίγα χαλκουργεῖα καὶ καθελκοποιεῖα.

Ἐκ Τριπόλεως ἀμαξιτὸς ὁδὸς φέρει εἰς **Σπάρτην** καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ ἐπίγειον αὐτῆς **Γύθειον**. Ἡ Σπάρτη εὐρίσκεται εἰς τὸ Β. μέρος εὐφορωτάτης κοιλάδος, τὴν ὁποίαν διασχίζει ὁ **Εὐρώτας**. Ἡ κοιλάς αὕτη εἶναι πλήρης ἐλαιοδένδρων καὶ ἐσπεριδοειδῶν, ἔχει θέαν θαυμασίαν καὶ ἡ ἀπόδοσις αὐτῆς θὰ αὐξηθῆ ἀκόμη πολὺ χάρις εἰς τὴν ἐνεργητικότητά των κατοίκων. Προσεχῶς θὰ κατασκευασθῆ διακλάδωσις τοῦ Πελοποννησιακοῦ σιδηροδρόμου ἀπὸ Τριπόλεως διὰ Σπάρτην—Γύθειον. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ συγκοινωνία ἐνταῦθα γίνεται δι' αὐτοκινήτων, τὰ ὅποια κυκλοφοροῦν εἰς ἀθλίους δρόμους.

Ἐάν τώρα προχωρήσωμεν Β., πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ Εὐρώτα, φθάνομεν εἰς τὸ ὀροπέδιον τῆς Μεγαλοπόλεως. Τὸ ὀροπέδιον τοῦτο ἔχει ὡς κύρια προϊόντα τὸν οἶνον, τὰ δημητριακά, ὀλίγα ἐσπεριδοειδῆ καὶ κτηνοτροφικά προϊόντα. Εἰς τὸ μέσον σχεδὸν τοῦ ὀροπέδιου εὐρίσκεται ἡ **Μεγαλόπολις**, ὅπου σταματᾷ διακλάδωσις τοῦ Πελοποννησιακοῦ, **Μπιλάλι—Μεγαλόπολις**. Τὸ ὀροπέδιον τοῦτο πρὸς Δ. εἶναι ἀνοικτόν, χάρις εἰς τὴν διαβρωτικὴν ἐνέργειαν τοῦ Ἄλφειου.

Τὸ μόνον μέρος τῆς Πελοποννήσου ποῦ εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου ὄρεινόν, ἀλλὰ ἀρκετὰ γόνιμον, εἶναι τὸ πρὸς Δ. τοῦ Πάρνωνος, ἀπὸ τοῦ **Ἄστρους** μέχρι τῆς **Μονεμβασίας**. Ἀπὸ τῆς παραλίας μέχρι τῶν κορυφῶν τοῦ Πάρνωνος, ὑψοῦνται διάφοροι λόφοι καὶ λοφίσκοι κατάφυτοι ἀπὸ ἐλαιόδενδρα, ὀπωροφόρα καὶ ἀμπέλους. Ἡ θέα τῶν διαφόρων χωρίων εἶναι θαυμασία, ὅλα δὲ ἐπικοινωνοῦν μόνον μετὰ τῆς θαλάσσης διότι πρὸς Δ. ἡ συγκοινωνία εἶναι πολὺ δύσκολος. Τὰ μόνυ ἐπίγεια καὶ μεγαλύτερα κῶμαι τῆς

πλευρᾶς ταύτης εἶναι τὸ **Δεωνίδιον**, τὸ **Ἄστρος** καὶ ἡ **Μονεμβασία**.

**Ὀρυκτά.** Ἡ Πελοπόννησος εἶναι τὸ πτωχότερον μέρος τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ ἀπόψεως ὀρυκτοῦ πλούτου. Εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν καὶ κυρίως ἀπὸ τῆς Κυπαρισσίας μέχρι τῆς Ζαχάρως, καθὼς καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κορίνθου, εὐρίσκονται στρώματα λιγνίτου μετρίας ὅμως ποιότητος. Κάποτε εἶχον γίνεαι μερικαὶ ἐργασίαι διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν στρωμάτων τούτων, αἱ ὅποια διεκόπησαν.

Ἐκτὸς τῶν λιγνιτῶν εὐρίσκονται εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα καὶ ἐντὸς χαράδρας τοῦ Πάρωνος, καθὼς καὶ εἰς Γαργαλιάνους, στρώματα ἀσφαλτολίθου, εἰς τὰ Δολιανὰ στρώματα σιδηροπυρίτου καὶ εἰς τὴν Ἐρμιόνην λευκόλιθος καὶ σιδηροπυρίτης. Εἰς ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Πελοποννήσου εὐρίσκονται θειοῦχοι ἱαματικά πηγαὶ (Βρωμονέρι, **Καϊάφα**, **Κυλλήνης**, εἰς δὲ τὴν χερσόνησον τῆς Ἀργολίδος (**Μέθανα** καὶ Ἅγιοι Ἀνάργυροι, **Ἐρμιόνη**) εὐρίσκονται πηγαὶ ἀλκαλικαὶ

ἱαματικά ἐπίσης πηγαὶ εὐρίσκονται εἰς τὴν Νέαν Ἐπίδαυρον καὶ τὸ Πουρνάρι τῆς Ὀλυμπίας (ἀλκαλικαὶ), εἰς τὰ Καλύβια τῆς Γόρτυνος (θειοῦχοι) καὶ εἰς τὴν Ἄσπρην Πέτραν τῆς Μεγαλοπόλεως (σιδηροῦχοι).

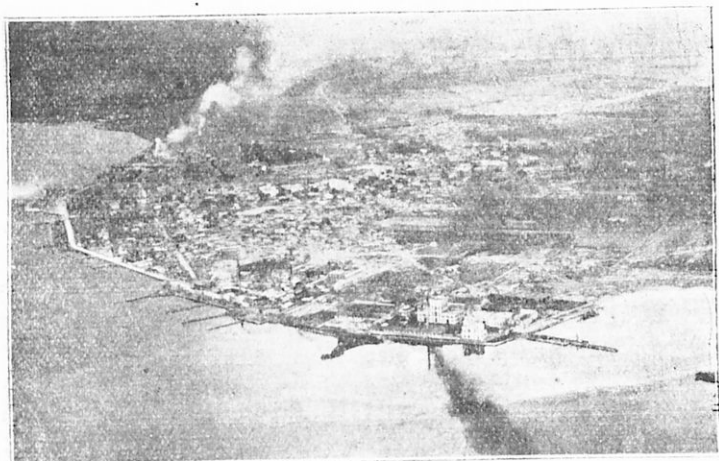
## Σ Τ Ε Ρ Ε Α Ε Λ Λ Α Σ

Διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου εἰσερχόμεθα ἐκ τῆς Πελοποννήσου εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα, ἡ ὅποια φυσικῶς διαιρεῖται εἰς **ἀνατολικὴν** καὶ **δυτικὴν**. Ἡ διάβασις τοῦ ἰσθμοῦ γίνεται σιδηροδρομικῶς, διὰ τῆς γεφύρας, ἥ δι' εἰδικῆς σχεδίας, ἡ ὅποια εὐρίσκεται εἰς τὴν δυτικὴν ἐξέσδον τῆς διώρυγος.

Πρὸς Β. τῆς Στερεᾶς εὐρίσκεται ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Ἠπειρος, αἱ ὅποια ὅμως δὲν ἔχουν σαφεῖ φυσικὰ ὄρια μετ' αὐτῆς.

Ἐὰν τώρα παρακολουθήσωμεν τὸ σχῆμα τῆς Στερεᾶς, βλέπομεν ὅτι πρὸς Α. ἡ θάλασσα εἰσχωρεῖ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ σχηματίζει τὸν στενόμακρον **Μαλιακὸν** κόλπον, διὰ τῆς Εὐβοίας δὲ σχηματίζεται ὁ **Εὐβοϊκός**. Διαπλέοντες ἀπὸ τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου τὸν Εὐβοϊκὸν διερχόμεθα τὸ στενὸν τῆς Χαλκίδος, τὸ ὅποιον φράττει κινήτῃ γέφυρα. Ἐκεῖθεν προχωροῦντες πρὸς Ν. φθάνομεν εἰς τὸ ἀκρωτήριον Σούνιον, ὅποτε στρέφομεν πρὸς Δ. καὶ εἰσερχόμεθα εἰς τὸν **Σαρωνικὸν** κόλπον. Μόλις κάμψωμεν τὸ ἀκρωτή-





Ἐλευσίς

Ἀποψὲς πόλεως

ριον Σούνιον στρέφομεν πάλιν πρὸς τὰ ΒΔ. καὶ κατευθυνόμεθα πρὸς τὸν Πειραιᾶ, ἔχοντες ἀριστερὰ μας τὰς νήσους **Πόρον, Αἴγινα** καὶ **Σαλαμίνα**, δεξιὰ μας δὲ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀττικῆς. Ὅταν πλησιάσωμεν εἰς τὸν Πειραιᾶ στρέφομεν πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ εἰσερχόμεθα εἰς τὸν κόλπον τοῦ Κερατσινίου, ὅπου ἐγένεν ἡ ἐν Σαλαμίनि ναυμαχία. Ἀφίνομεν ἀριστερὰ τὸν ναύσταθμον καὶ εἰσερχόμεθα εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἐλευσίνας, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξερχόμεθα διὰ στενῆς διόδου, καὶ φθάνομεν κατόπιν μικρᾶς διαδρομῆς εἰς τὴν εἰσοδὸν τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου. Ἡ διάβασις τῆς διώρυγος γίνεται μὲ βραδυπορείαν, διαρκεῖ δὲ αὕτη 45' περίπου. Τὸ θέαμα κατὰ τὴν διάβασιν εἶναι ὑπέροχον. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ὑψοῦνται μέχρις ὕψους 90 μ. τὰ πρανή, εἰς τὰ ὁποῖα φαίνονται θαυμάσια τὰ διάφορα γεωλογικὰ στρώματα καὶ αἱ κατὰ καιροὺς καταπτώσεις. Εἰς τὸ μέσον σχεδὸν τῆς διώρυγος καὶ εἰς ὕψος 44 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ἐνώνει τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα μὲ τὴν Πελοπόννησον ἡ γέφυρα τοῦ σιδηροδρόμου Πελοποννήσου. Ἐξερχόμεθα μετ' ὀλίγην ὥραν ἀπὸ τὴν διώρυγα ἀφοῦ διηγύσασαιμεν δλόκληρον τὸ μῆκος αὐτῆς ἧτοι 6300 μ., καὶ εἰσερχόμεθα εἰς τὸν **Κορινθιακόν**, ἀφίγοντες δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ διαφόρους μικροὺς κόλπους. Ἀφοῦ διαπλεύσωμεν τὸν Κορινθιακὸν ἀφίνομεν

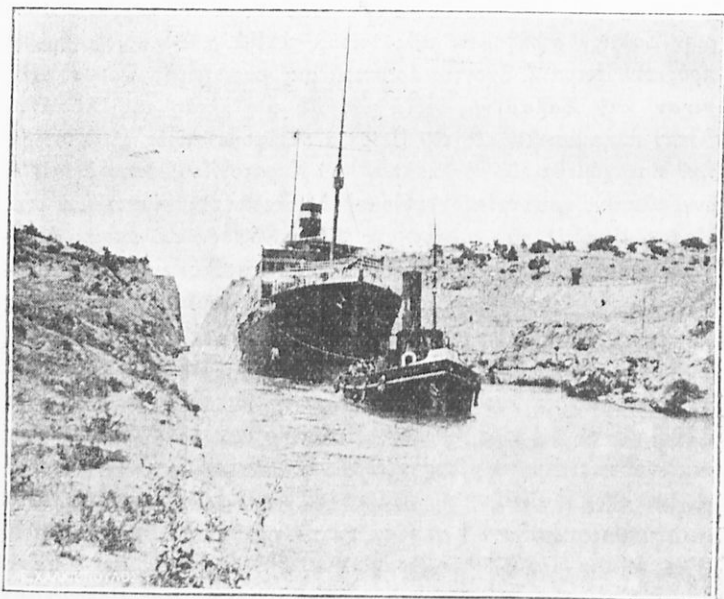
δεξιά μας τὴν **Ναύπαιον** καὶ ἀφ' οὗ διέλθωμεν διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ Ρίου φθάνομεν εἰς τὸν κόλπον τῶν **Παιρῶν**, ἔχοντες δεξιά τὴν λιμνοθάλασσαν τοῦ Μεσολογγίου.

Ἐὰν τώρα στρέψωμεν πρὸς Β. ἔχομεν πρὸς τὰ δεξιά μας τὰ βουνὰ τῆς Ἀκαρνανίας, διερχόμεθα δὲ διὰ μέσου πολλῶν ἀκατοικήτων νήσων, καὶ τέλος φθάνομεν εἰς τὸ στεγνὸν τῆς Λευκάδος.

Ἡ Λευκάς χωρίζεται ἀπὸ τὴν Ἀκαρνανίαν, μὲ στενὴν καὶ ἀβαθὴ λωρίδα θαλάσσης, διὰ τῆς ὁποίας ὅμως ἡ διάβασις τῶν πλοίων ἦτο ἀδύνατος. Δι' αὐτὸ ἐγινε κατὰ μήκος αὐτῆς ἐκβάθυσις καὶ ἐσχηματίσθη ἕνας χάνδαξ (λούκι), διὰ τοῦ ὁποίου διέρχονται τὰ πλοῖα.

Μόλις ἐξέλθωμεν τοῦ στενοῦ τῆς Λευκάδος, βλέπομεν ἀπέναντι τὸ φρούριον τῆς Πρεβέζης. Μετ' ὀλίγον διερχόμενοι διὰ στενῆς καὶ ἐξ ὀλοκλήρου ἀβαθοῦς διόδου εἰσερχόμεθα εἰς τὸν Ἀμβρακικόν. Ἡ διάρκεια τῆς διαδρομῆς αὐτῆς μὲ τὰ συνήθη πλοῖα ἀκτοπλοῦσας εἶναι περίπου 30 ὥραι.

Ἐὰν τώρα παρακολουθήσωμεν τὸν σχηματισμὸν τοῦ ἐδάφους



Διῶρυξ Κορίνθου

Ἐξοδος πλοίου ρυμουλκούμενου

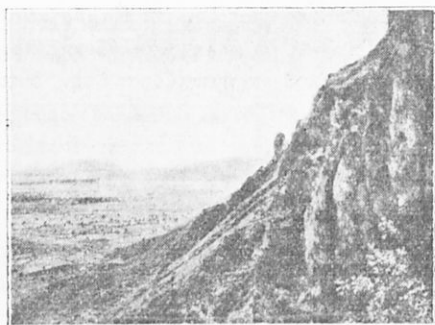
τῆς Στερεᾶς, βλέπομεν ὅτι ἡ ὄροσειρὰ τῶν **Ἀθαμανικῶν ὄρέων (Τζουμέρκων)** ἀπὸ τὴν Ἠπειρον, προχωρεῖ εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν ὡς **Μακρυνόρος**, πρὸς Δ. δὲ αὐτῆς ἀνυψοῦνται τὰ **Ἀκαρνανικὰ ὄρη**. Μεταξὺ τοῦ Μακρυνόρου καὶ τῶν Ἀκαρνανικῶν ὄρέων σχηματίζεται στενὴ πεδινὴ λωρὴ, ἣ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Ἀμβρακικὸν καὶ φθάνει ἕως τὴν πεδιάδα τοῦ Ἀχελφου. Εἰς μερικὰ μέρη ἡ πεδιάς αὕτη γίνεται βαθεῖα καὶ σχηματίζονται οὕτως αἱ λίμναι **Ἀμβρακία** καὶ **Ὀξηρός**. Παραλλήλως τῶν Τζουμέρκων καὶ πρὸς Α. αὐτῶν ἡ **Πίνδος** ἐνοῦται μὲ τὰ **Ἄγραφα**, πρὸς Ν. δὲ αὐτῶν ἐκτείνονται ὁ **Τυμφρηστὸς** καὶ πρὸς Α. ἡ **Ὄθρυς**. Ὁ Τυμφρηστὸς προχωρεῖ ὀλίγον πρὸς Ν. καὶ κατόπιν στρέφει πρὸς τὰ ΝΑ. σχηματίζων τὰς ὄροσειρὰς τῆς **Οἴτης, Γκιώνας, Παρνασσού, Ἐλικῶνος, Κιθαιρῶνος** καὶ **Πάρνηθος**. Ἐκ τῆς Οἴτης διακλάδωσις προχωρεῖ πρὸς Δ. καὶ σχηματίζει τὰ **Βαρδούσια** καὶ τὸ **Πανατωλικόν**, ἐκ τῆς Γκιώνας δὲ ἄλλη διακλάδωσις προχωρεῖ πρὸς Ν. μέχρι τοῦ Κορινθιακοῦ, σχηματίζουσα τὴν δυτικὴν Φωκίδα. Πρὸς Α. τῆς Οἴτης σχηματίζονται δύο ἄλλαι ὄροσειραί, ἡ τοῦ **Καλλιδρόμου** καὶ τῆς **Κνημίδος**, αἱ ὁποῖαι ἐκτείνονται κατὰ μῆκος τοῦ Εὐβοϊκοῦ.

Ἐκτὸς τῶν ὄροσειρῶν τούτων σχηματίζονται πολλαὶ μικρότεραι μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι τὸ **Πεντελικόν**, ΝΑ. τῆς Πάρνηθος, καὶ ὁ **Υμηττὸς** πρὸς Ν. τοῦ Πεντελικοῦ. Πρὸς Δ. τῆς Πάρνηθος, ὁ Κιθαιρῶν ἐνοῦται διὰ τῆς Μεγαρίδος μὲ τὰ **Γεράνεια ὄρη**.

Οὕτω βλέπομεν ὅτι τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος διασχίζεται ἀπὸ ὄροσειρὰς. Ἐκτὸς ὅμως τοῦ ὅτι αἱ ὄροσειραὶ αὗται εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κατάφυτοι καὶ τὸ ἔδαφος τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν, ἔπου ἡ κλίσις εἶναι μικρά, δύναται νὰ καλλιεργηθῇ, σχηματίζονται καὶ μερικαὶ εὐφοραὶ κοιλάδες. Τοιαῦται εἶναι ἡ κοιλάς τοῦ Ἀχελφου εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς Στερεᾶς. Ἡ κοιλάς αὕτη ἔχει σχηματισθῆ ἀπὸ τὰς προσχώσεις τοῦ ποταμοῦ, εἰς πολλὰ δὲ μέρη, καὶ ἰδίως εἰς τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ, σχηματίζονται ἐκτεταμένα ἔλη. Πρὸς Ν. πάλιν τῆς Ὄθρυος σχηματίζεται ἡ κοιλάς τοῦ Σπερχεῖου, πρὸς Α. δὲ τῆς Γκιώνας, τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τοῦ Ἐλικῶνος σχηματίζεται ἡ μεγάλη κοιλάς τοῦ Βοιωτικοῦ Κηφισοῦ. Ἡ κοιλάς αὕτη σχηματίζει πρὸς Δ. τὰς εὐφορωτάτας πεδιάδας τῆς Λεβαδείας καὶ τῶν Θηβῶν, πρὸς Ν. δὲ σταματᾷ εἰς τὰς ὄρο-

σειράς τῆς Πάρνηθος καὶ τοῦ Κιθαιρώνας. Ἐκτὸς αὐτῶν πρὸς Α. τοῦ Ὑμηττοῦ σχηματίζεται ἡ πεδιάς τῶν Μεσογείων καὶ πρὸς Δ. ἐκτείνεται ἡ πεδιάς τῆς Ἀττικῆς. Ἡ πεδιάς τῆς Ἀττικῆς χωρίζεται πρὸς Δ. ὑπὸ τῶν ὕψωμάτων τοῦ Αἰγάλεω καὶ τοῦ Σκαρμαγκᾶ ἀπὸ τὴν πεδιάδα τῆς Ἐλευσίνας (Θριάσιον πεδῖον). Ὀλόκληρος ἡ λοιπὴ δυτικὴ παραλία τῆς Ἀττικῆς, σχηματίζει μικρὰς διακεκομμένας πεδιάδας. Τέλος πρὸς Ν. τοῦ Παρνασσοῦ σχηματίζεται ἡ στενόμακρος καὶ εὐφορωτάτη πεδιάς τῆς Ἀμφίσης.

Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ ἐδάφους τῆς Στερεᾶς ἀντιλαμβάνομεθα καὶ τὴν πορείαν τῶν ποταμῶν αὐτῆς. Ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Στερεᾶς εἶναι ὁ Ἀχελῷος, ὁ ὁποῖος διὰ τῶν παραποτάμιων του τροφοδοτεῖται ἀπὸ ὅλα τὰ πρὸς Β. τῆς Ἀκαρνανίας ὄρη. Δι' αὐτὸ



Θερμοπύλαι

ἔχει ἄφθονα ὕδατα, ἀλλὰ καὶ πολλὴν ἰλύν, ἣ ὁποῖα ἐσχημάτισε τὴν εὐφορονοκιάδα του. Πρὸς Α. τοῦ Ἀχελῷου ρεεῖ ὁ μικρὸς ποταμὸς **Εὐήνος** (Φεῖδαρχης), τροφοδοτούμενος ἀπὸ τὰ Βαρδούσια, τὸ Πανατωλικὸν καὶ τὸν Ἀράκυνθον. Ἀνα-

τολικώτερον τοῦ Εὐήνου ρεεῖ ἄλλος μικρὸς ποταμὸς ὁ **Μόρνος**, ὅστις τροφοδοτεῖται κυρίως ἀπὸ τὴν Γκιώνα. Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Στερεὰν εὐρίσκομεν τὸν **Σπερχειόν**, ὁ ὁποῖος διαρρέει τὴν ὁμόνυμον αὐτοῦ κοιλάδα καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Μαλιακὸν διὰ μεγάλου ἐλώδους δέλτα. Πρὸς Ν. αὐτοῦ συναντῶμεν τὸν **Βοιωτικὸν Κηφισόν**, ὁ ὁποῖος διαρρέει τὴν πεδιάδα τῆς Λεβαδειᾶς καὶ τὸν μικρὸν Ἀσωπόν, ὁ ὁποῖος διαρρέει τὴν πεδιάδα τῶν Θηῶν καὶ ἐκβάλλει πρὸς Β. τοῦ Ὠρωποῦ. Εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἀττικῆς δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς ποταμὸς παρὰ μόνον διάφοροι χεῖμαρροι, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ μεγαλύτεροι εἶναι ὁ Κηφισὸς καὶ ὁ Ἰλισὸς, ἐκβάλλοντες εἰς τὸ Φάληρον. Εἰς τὴν Στερεὰν ἐκτὸς τῶν δύο λιμνῶν, πού εἶδομεν, σχηματίζονται καὶ ἄλλαι λίμναι, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ἡ **Τριχω-**

νίς, πρὸς Α. τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀχελῷου, καὶ ἡ **Συνιάς** εἰς τοὺς πρόποδας Τυμφρηστοῦ καὶ Ὀθρυος.

#### ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ

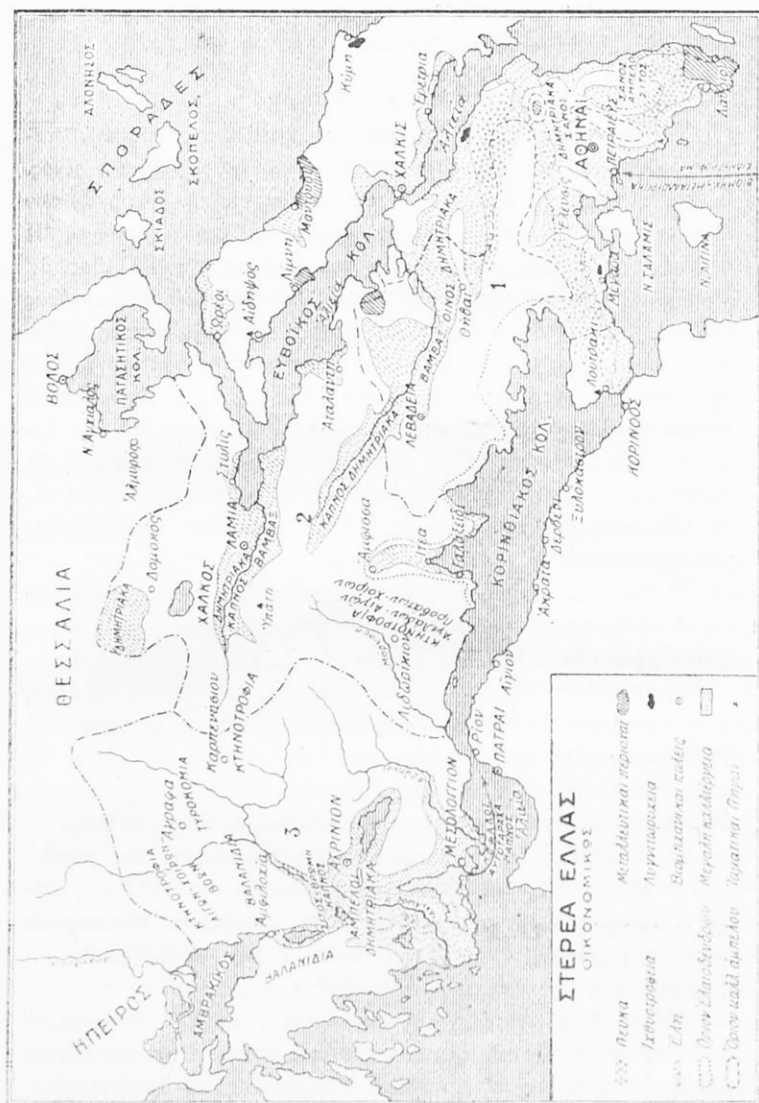
Ἐάν τώρα ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὴν χερσόνησον τῆς Ἀττικῆς, παρατηροῦμεν ὅτι τὸ χαρακτηριστικὸν προϊόν αὐτῆς εἶναι ὁ οἶνος. Ἡ καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου γίνεται κυρίως εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Μεγάρων, τῆς Ἐλευσίνας, τῶν Μεσογαίων καὶ τοῦ Μαραθῶνος. Ἡ πεδιάς τῆς Ἀττικῆς εἶναι τὸ ξηρότερον μέρος τῆς Ἑλλάδος, δι' αὐτὸ καὶ τὸ κλίμα αὐτῆς εἶναι πολὺ ὑγιεινόν. Εἰς παλαιότερας ἐποχὰς φαίνεται ὅτι ὁ σημερινὸς ἐλαιὼν ἦτο μεγαλύτερος, οὐδέποτε ὅμως ἐγένετο ἐνταῦθα μεγάλη γεωργικὴ παραγωγὴ. Τὰ προϊόντα τῆς Ἀττικῆς εἶναι ὀλίγον ἔλαιον, ὀλίγοι δημητριακοὶ καρποὶ καλλιεργούμενοι πρὸς Α. καὶ πρὸς Δ. αὐτῆς, ἄφθονα ἀμπουργικὰ προϊόντα, ὀλίγα ὀπωροφόρα καὶ ὀλίγα λαχανικά. Ἡ οἰκονομικὴ σημασία τοῦ τμήματος τούτου ὀφείλεται κυρίως εἰς τὸν **Πειραιᾶ** τὸν μεγαλύτερον ἐμπορικὸν λιμένα τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς **Ἀθήνας**.

Ὁ Πειραιεὺς συγκεντρώνει τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῶν εἰσαγομένων εἰς Ἑλλάδα προϊόντων καὶ μικρὸν μέρος τῶν ἐξαγομένων. Εἶναι ἡ ἀφετηρία τῶν διὰ Πελοπόννησον καὶ Εὐρώπην σιδηροδρόμων, καθὼς καὶ ἕλων τῶν διὰ θαλάσσης συγκοινωνιῶν τῆς Ἑλλάδος. Συνδέεται μετὰ τῶν Ἀθηνῶν διὰ διπλῆς γραμμῆς ἤλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου, διὰ τροχιοδρόμων καὶ διὰ δύο ἀμαξιτῶν ὁδῶν. Ὁ λιμὴν τοῦ Πειραιῶς εἶναι ἀρκετὰ μεγάλος, ἀλλὰ μὲ τὴν διαρκῶς αὐξάνουσαν κίνησιν αὐτοῦ γίνεται ἀνεπαρκής.

Ὁλόκληρος ὁ λιμὴν διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, τὸν κυρίως λιμένα καὶ τὸν προλιμένα. Εἰς τὸν προλιμένα καὶ δεξιὰ τῆς ἐξόδου αὐτοῦ εὐρίσκονται αἱ δύο μόνιμοι δεξαμεναί, πλησίον δὲ αὐτῶν τὸ μηχανουργεῖον «*Βασιλειάδης*», εἰς τὸ ὅποιον ἀνήκει ἡ ἐσχάρα διὰ τὴν ἀνέλκυσιν τῶν πλοίων.

Ἐκτὸς τῆς ἐμπορικῆς κινήσεώς αὐτοῦ ὁ λιμὴν τοῦ Πειραιῶς συγκεντρώνει καὶ μεγάλην βιομηχανίαν, τῆς ὁποίας κυριώτεροι κλάδοι εἶναι τὰ μηχανουργεῖα, οἱ ἀλευρόμυλοι, τὰ ὑφαντουργεῖα, τὰ οἰνοπνευματοποιεῖα καὶ τὰ ἐργοστάσια χημικῶν προϊόντων.

Εἰς τὸν Πειραιᾶ εὐρίσκεται τὸ μέγα ἐργοστάσιον τῆς Ἐταιρείας Λιπασμάτων, ὑελουργεῖα καὶ σαπωνοποιεῖα. Πρὸς Α. ἐν

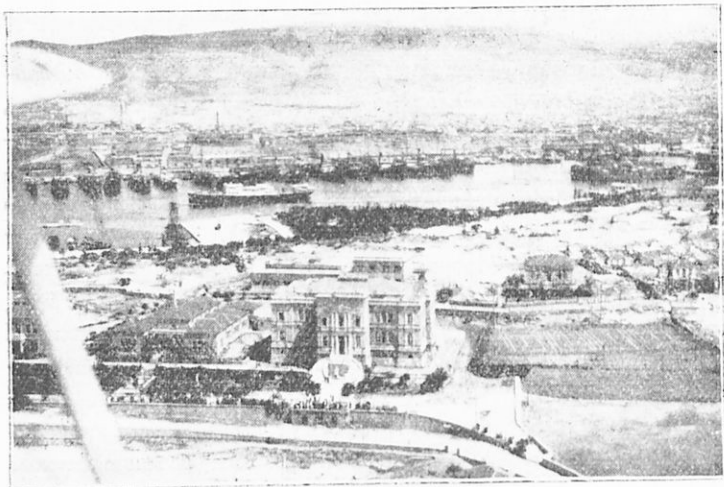


συνεχεία του Πειραιώς εύρσκεται: τὸ Ν. Φαλήρον, ὅπου εἶναι συγκεντρωμένα ἐργοστάσια μεταξουργίας καὶ κολοφωνίου. Καθ' ὅλην τὴν διαδρομὴν Πειραιώς—Φαλήρου εἶτε διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, εἶτε διὰ τῆς ἀμαξιτοῦ ὁδοῦ, βλέπομεν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ διάφορα ἐργοστάσια νηματουργίας, ὕφαντουργίας, οἴνοπνευματοποιίας καὶ βιομηχανίας ἀλεύρων. Εἰσερχόμενοι διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου εἰς Ἀθήνας, βαίνομεν ὑπογείως καὶ βθάνομεν διὰ σήραγγος εἰς τὸ κέντρον τῶν Ἀθηνῶν, τὴν πλατείαν τῆς Ὀμονοίας. Ὁ σιδηρόδρομος οὗτος εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ καλύτερα ἔργα τῆς ἐποχῆς του. Κατεσκευάσθη τὸ 1869, πρό τινας δὲ ἔγινε προέκτασις τῆς σήραγγος ταύτης μέχρι τῆς Πλατείας Ἀττικῆς, ὅπόθεν πρόκειται νὰ ἐνωθῆ μετὸν σιδηρόδρομον Ἀθηνῶν Κηφισιάς.

Αἱ Ἀθήναι συγκεντρώνουσι ὅλην τὴν διοικητικὴν, πνευματικὴν καὶ οἰκονομικὴν κίνησιν τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι κυριολεκτικῶς ὁ ἐγκέφαλος αὐτῆς. Πέριξ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐντὸς ἀκόμη αὐτῶν εὑρίσκονται πολλὰ βιομηχανία: ὕφαντουργίας, πλινθοποιίας καὶ κεραμοποιίας, ὑελουργίας κ. ἄ. Εἰς τὰ ἄκρα τῶν Ἀθηνῶν εὑρίσκονται μηχανουργεῖα, τὸ πυριτιδοποιεῖον, τὸ καλυκοποιεῖον, τελειότατα ἐργοστάσια, τυπογραφεῖα κλπ. Ἐντὸς πάλιν τῶν Ἀθηνῶν εὑρίσκεται πλῆθος τυπογραφικῶν καταστημάτων, ἠλεκτρικοὶ ὑποσταθμοὶ καὶ ἐργοστάσια ἐπιπλοποιίας καὶ εἰδῶν χειροτεχνίας. Ἡ ἐντὸς τῆς πόλεως κυκλοφορία ἐξασφαλίζεται διὰ τῶν τροχιοδρόμων, διὰ πλήρους συστήματος λεωφορείων αὐτοκινήτων καὶ δι' ἐπιβατικῶν τοιούτων. Πρὸς Β. τῶν Ἀθηνῶν ἀρχίζουσι διάφορα προάστεια αὐτῶν, ὅπου εὑρίσκονται ἄλλα πάλιν ἐργοστάσια, μεταξύ τῶν ὁποίων τὸ μέγα ἐργοστάσιον ὕφαντουργίας τῆς Ἑταιρείας Ἐριουργίας καὶ ἄλλα διάφορα ἐργοστάσια.

#### ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Αἱ Ἀθήναι μέχρι τοῦ 1912 περιλαμβάνοντο μεταξύ τῶν μικρῶν πόλεων τῆς Εὐρώπης, ἦσαν δὲ γνωστὰ μόνον λόγῳ τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ τῆς διοικητικῆς θέσεως τὴν ὁποίαν εἶχον, ὡς πρωτεύουσα τοῦ Κράτους. Τὰ εὐτυχῆ ἀποτελέσματα τῶν πολέμων τοῦ 1912 καὶ 1913, ἡ συγκέντρωσις μεγάλου κινήτου πληθυσμοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, καὶ τέλος ἡ ἄφιξις τῶν



Πειραιεύς

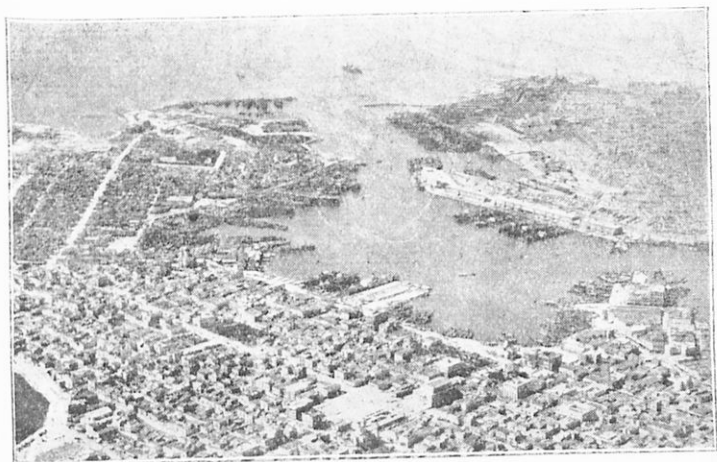
Σχολή Δοκίμων και είσοδος λιμένος

προσφύγων, έδωκαν μεγίστην ώθησιν εις τήν από πάσης απόψεως ανάπτυξιν των Ἀθηνῶν.

Ὀλίγα πόλεις εις τὸν κόσμον ανεπτύχθησαν κατά τήν τελευταίαν εικοσαετίαν τόσον ταχέως ὅσον αἱ Ἀθήναι. Ἡ ἔκτασις αὐτῶν ἑδεκαπλασιάσθη, ὁ πληθυσμὸς ἑπταπλασιάσθη, ἐκεῖ δὲ ὅπου πρὸ δέκα ἐτῶν ἦσαν χωράφια ἢ χέρσα ἐδάφη, ἐκτίσθησαν πολυπληθεῖς συνοικισμοὶ ὅπως ἡ *Ν. Ἴωνία*, ἢ *Ἐκάλη*, ἢ *Κυψέλη*, ἢ *Ἀγ. Παρασκευή*, τὸ *Ψυχικόν*, ἢ *Ἡλιούπολις*, ὁ συνοικισμὸς τοῦ *Βύρωνος*, *Χαροκόπου*, τῆς *Ν. Σμύρνης*, τοῦ *Π. Φαλήρου*, τῶν *Ταμπουριῶν* καὶ τῆς *Κοκκινιάς κλπ.*

Ἐν τῇ μεταξύ, καὶ κυρίως ὀλίγον μετὰ τήν ἀφίξιν τῶν προσφύγων, ἔγιναν μεγάλα ἔργα ὁδοποιίας κυρίως πρὸς τὰ περιχώρα τῶν Ἀθηνῶν, ἐνῶ συγχρόνως ἐλύθησαν δι' εἰδικῶν συμβάσεων τὸ ζήτημα τοῦ ἠλεκτροφωτισμοῦ καὶ τῆς ὕδρευσεως. Καὶ διὰ μὲν τὸ πρῶτον ἰδρύθη εἰς τὸν λιμενίσκον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, εἰς τοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδας τοῦ Σκαρμαγκᾶ, μέγα ἔργαστάσιον ἠλεκτροπαραγωγῆς. Διὰ τὸ δεύτερον δὲ ἀνετέθη εἰς τήν Ἑταιρείαν Ὀυλέν ἢ κατασκευὴ τεχνητῆς λίμνης διὰ τήν ὕδρευσιν τῶν Ἀθηνῶν.





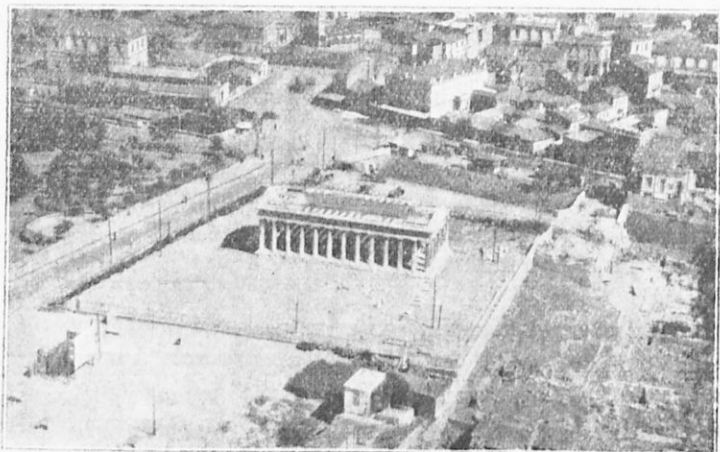
Πειραιεύς

Προλιμήν και Ἐλευθέρα Ζώνη

Αἱ Ἀθήναι, εὑρισκόμεναι εἰς τὸ μέσον τῆς κατ' ἐξοχὴν ἑνῆρας πεδιάδος τῆς Ἀττικῆς, υπέφεραν ἀπὸ λειψυδρίας ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων· δι' αὐτὸ ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς, ἀγαπῶν ἰδιαιτέρως τὰς Ἀθήνας, κατεσκεύασε τὸ 115-130 π.Χ. τὸ ὑδραγωγεῖον, τὸ ὀνομασθὲν πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀδριανείου καὶ τὸ ὁποῖον μέχρι πρό τινος ἐξυπηρέτει τὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως. Τὸ ὑδραγωγεῖον ὁμῶς αὐτὸ ἀπὸ μακροῦ ἦτο ἀνεπαρκές, δι' αὐτὸ αἱ πρῶται περὶ ὑδρεύσεως τῶν Ἀθηῶν συζητήσεις ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ 1860. Τὸ 1926 κατόπιν πολυετῶν συζητήσεων υπεγράφη ἐπὶ τέλους ἡ σύμβασις τῆς Οὐλέν καὶ ἤρχισεν ἀμέσως ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἔργων ὑδρεύσεως. Τὰ ἔργα ταῦτα ἀποτελοῦνται ἀπὸ φράγμα 250 περίπου μέτρα μακρὰν τῆς συμβολῆς τῶν χειμάρρων Χαράδρου καὶ Βαρνάβα. Τὸ φράγμα τοῦτο εὑρισκόμενον ΒΔ. τοῦ Μαραθῶνος, συγκρατεῖ 41 ἐκμ. κ. μ. ὕδατος, ἀρκετοῦ διὰ τὴν ἑτησίαν ὑδρευσιν Ἀθηῶν καὶ Πειραιῶς. Ἐκ τοῦ φράγματος κατεσκευάσθη ὑπόγειος διοχευτικὸς ἀγωγὸς μῆκους 14 χλμ. (ἡ δευτέρα εἰς μῆκος σήραγξ τοῦ κόσμου), διὰ τῆς ὁποίας τὰ ὕδατα διοχετεύονται εἰς τὸ Ἀδριανεῖον ὑδραγωγεῖον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀθήνας, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξύ καθαρισθῶν εἰς τὰ διυλιστήρια.

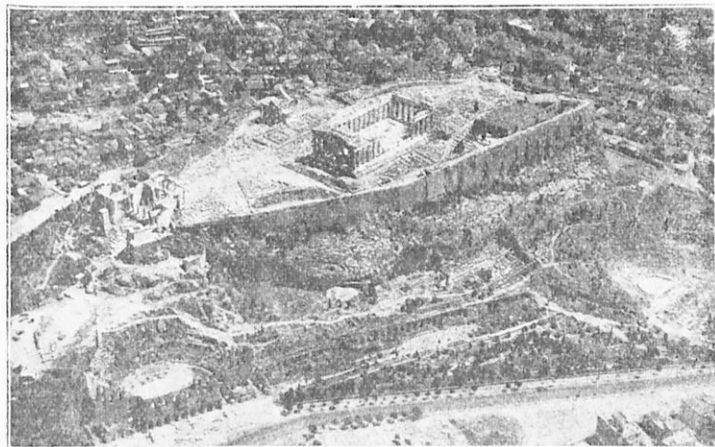
Μετὰ τὴν κατασκευὴν τῶν δύο τούτων μεγάλων ἔργων, τῆς ἐνώσεως τῶν σιδηροδρόμων Ἀθηῶν-Πειραιῶς καὶ Ἀθηῶν-Κηφισιάς, καὶ τῆς ὑδρεύσεως καθὼς καὶ τῆς συμπληρώσεως τῶν μονίμων καὶ ἡμιμονίμων ὁδοστρωμάτων καὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ δικτύου τῶν ὑπονόμων, αἱ Ἀθήναι θὰ κατέχουν πλέον δικαίως θέσιν μεταξὺ τῶν πολιτισμένων μεγαλοπόλεων τῆς Εὐρώπης.

Πρὸς Β. τῆς Πάρνηθος εὐρίσκονται κατὰ σειράν αἱ πεδιάδες τῶν **Θηβῶν**, **Λεβαδειᾶς** καὶ **Κηφισοῦ**, εἰς τὰς ὁποίας καλλιεργοῦνται τὰ δημητριακὰ (σίτος, βᾶμβαξ), ἡ ἀμπελος, ὁ καπνὸς καὶ τὰ ὄπωροφόρα. Διὰ τῶν πεδιάδων τούτων διέρχεται ὁ σιδηρόδρομος Θεσσαλονίκης, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν **Οινόην** (Σχηματάρη) ἔχει διακλάδωσιν διὰ τὴν Χαλκίδα. Αἱ Θῆβαι εἶναι ἐκτισμέναι ἐπὶ ὑψώματος καὶ εἰς τὴν θέσιν τῶν ἀρχαίων Θηβῶν, ἔμπροσθεν δὲ τῆς πόλεως ἐκτείνεται ἡ σιτοπαραγωγὸς πεδιάς καὶ εἰς τὸ βάθος πρὸς Β. φαίνονται αἱ λίμναι Ἰλική καὶ Παραλίμνη. Ὁ σιδηρόδρομος, ἀφοῦ διέλθει τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς πεδιάδος τῶν Θηβῶν, εἰσέρχεται διὰ στενῆς διόδου εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Λεβαδειᾶς, ὅπου ἄλλοτε εὐρίσκατο ἡ **Κωπαῖς**. Ἡ πεδιάς αὕτη παράγει βᾶμβακα, ἀραβόσιτον καὶ ὄσπρια. Ἡ περιοχὴ τῆς Κωπαίδος διασχίζεται ἀπὸ μεγάλην ἀποχετευτικὴν διώρυγα, εἰς τὴν ὁποίαν συγκεντρώνονται τὰ ὕδατα, καὶ δι' ἄλλης διώρυγος ἐξέρχονται εἰς τὴν θάλασσαν. Προχωροῦντες διὰ τοῦ σιδηροδρόμου διερχόμεθα τὴν σιτοπαραγωγὸν περιοχὴν τῆς **Βελίτσης**, ἀφίνοντες δεξιὰ μας τὴν **Ἄταλάντην**, καὶ φθάνομεν εἰς τὴν εὐφρωτάτην πεδιάδα τῆς **Λαμίας**, τὴν ὁποίαν διασχίζει ὁ **Σπερχεῖος**. Τὰ κυριώτερα προϊόντα τῆς πεδιάδος ταύτης εἶναι ὁ καπνὸς καὶ τὰ πεπόνια.



Ἄθῆναι.

Θηβαίων



Ἀθήναι

Ἀκρόπολις

Ἐπίγειον τῆς Λαμίας εἶναι ἡ μικρὰ πόλις **Στυλῖς**, ἡ ὁποία εὐρίσκεται εἰς τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ **Μαλιακοῦ Κόλπου**. Ἐκ τῆς πεδιάδος ταύτης φθάνομεν εἰς τὸ ὄροπέδιον τῆς **᾽Οθρου**, ἀφοῦ διέλθωμεν διὰ πολλῶν σιναγῶν. Εἰς τὸ ὄροπέδιον τοῦτο καλλιτεργεῖται κυρίως ὁ ἀραβόσιτος, μόλις ἀφίσσωμεν τὸ ὄροπέδιον τοῦτο ἔχομεν δεξιὰ τὴν μικρὰν **λίμνην τῆς Εὐνιάδος** καὶ εἰσερχόμεθα πλέον εἰς τὴν **πεδιάδα τῆς Θεσσαλίας**.

Δυτικῶς τοῦ Παρνασσοῦ καὶ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Γκιώνας σχηματίζεται ἡ μικρὰ στενόμακρος κοιλάς τῆς **Ἀμφίσσης**, εἰς τὴν ὁποίαν παράγονται θαυμάσιαι ἐλαταί. Ἡ Ἀμφίσσα ἐπικοινωνεῖ μὲ τὸ ἐπίγειον αὐτῆς, τὴν **Ἰτέαν**, δι' ἀμαξιτοῦ ὁδοῦ. Νοτιοδυτικῶς τῆς Ἰτέας καὶ ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ κόλπου εὐρίσκεται τὸ ὄρειον **Γαλαξειδί**. Ἐξ ὅλης τῆς περιοχῆς ταύτης μόνον οἱ κάτοικοι τοῦ Γαλαξειδίου εἶναι ναυτικοί, διακρίνονται δὲ διὰ τὴν εὐγένειαν, τὴν φιλοξενίαν καὶ τὸν μεγάλον σεβασμὸν ποῦ ἔχουν πρὸς ἀλλήλους. Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς ταύτης εἶναι κτηνοτρόφοι καὶ γαλακτοκόμοι. Τὸ κυριώτερον κτηνοτροφικὸν κέντρον εἶναι τὸ ὄρεινόν **Λιδωρίκι**. Εἰς τὰς δυτικὰς ὑψικείας τοῦ Παρνασσοῦ εὐρίσκονται οἱ **Δελφοί**, ὅπου ἦτο καὶ τὸ περίφημον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα μαντεῖον.

Ἡ Δ. Στερεὰ Ἑλλάς εἶναι περισσότερο παραγωγικὴ, χάρις εἰς τὴν πλουσίαν κοιλάδα τοῦ Ἀχελφού, εἰς τὴν ὁποίαν καλλιεργεῖται ἐκλεκτὸς καπνὸς καὶ δημητριακοὶ καρποὶ (κυρίως ἀραβόσιτος), εἰς δὲ τὰ ἄφθονα λιβάδια βόσκουν πολλὰ γιδοπρόβατα. Τὴν κοιλάδα ταύτην διασχίζει σιδηρόδρομος, ὁ ὁποῖος ἀρχίζει ἀπὸ τὸ **Κρυονέρι** καὶ φθάνει μέχρι τοῦ **Ἀγρινίου**. Ἡ ἐταιρεία τοῦ σιδηροδρόμου τούτου ἔχει ἰδικόν της πλοῖον διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς γραμμῆς Κρυονερίου—Πατρῶν. Τὸ Ἀγρίνιον, χάρις εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ συσκευασίαν τοῦ καπνοῦ, ποῦ γίνεται ἐκεῖ, ἔχει συγκεντρώσει ἄφθονον πλοῦτον,

Πρὸς Ν. καὶ εἰς τὰς ὄχθας λιμνοθάλασσης εὐρίσκεται τὸ **Αἰτωλικόν**, ΝΑ. δὲ αὐτοῦ τὸ **Μεσολόγγιον**. Ἐδῶ σχηματίζεται μεγάλη λιμνοθάλασσα, ἐντὸς δὲ αὐτῆς εὐρίσκονται διάφορα ἰχθυοτροφεῖα. Τὰ κυριώτερα προϊόντα τῶν ἰχθυοτροφείων τούτων εἶναι κέφαλοι, τσιπούρες καὶ ἐγγέλεις. Ἐκ τῶν κεφάλων ἐξάγεται κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ὠστοκίας τὸ ἀγγοτάραχον. Τοῦτο καταναλίσκεται φρέσκον ἢ συσκευασμένον, ὅποτε διατηρεῖται πολὺ. Τὰ ἰχθυοτροφεῖα τοῦ Μεσολογγίου εἶναι τὰ παραγωγικώτερα ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων ἐν Ἑλλάδι καὶ τροφοδοτοῦν κατὰ μέγα μέρος καὶ τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ μετάβασις εἰς Μεσολόγγιον γίνεται ἢ

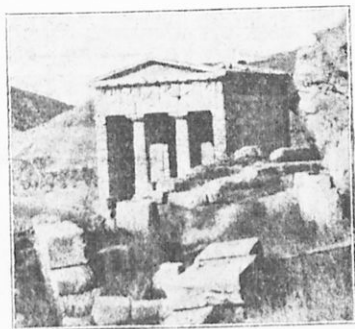


Παλαιὸν Φάληρον



Ναύπακτος

μέσω Κρουονερίου, και ἐκεῖθεν σιδηροδρομικῶς, ἢ διὰ τῆς Τουρλίδος και ἐκεῖθεν δι' ἀμαξιτοῦ ὁδοῦ, ἢ ὁποῖα διασχίζει τὸ ΝΑ. μέρος τῆς λιμνοθαλάσσης. Τὸ βόρειον τμήμα τῆς Δ. Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶναι κυρίως κτηνοτροφικόν, τὰ προϊόντα δὲ αὐτοῦ (χοῖροι, πρόβατα) διὰ τῶν παραλίων πόλεων **Βονίτισης και Ἀμφιλοχίας** (Κραθασαρά) μεταφέρονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὸν Πειραιᾶ.



Δελφοί

**Ὀρυκτά.** Τὸ πλουσιώτερον εἰς ὄρυκτὸν πλοῦτον τμήμα τῆς Στερεᾶς εἶναι ἡ χερσόνησος τῆς Ἀττικῆς και ἰδίως ἡ περιοχὴ

II. Κιλίμη : Οἰκονομικὴ Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος κλπ. ἐκδ. Β' 4

τοῦ Λαυρείου μέχρι τῆς Καμάριζας, Πλάκας, Γραμματικοῦ. Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην εὐρίσκονται πλούσια στρώματα ἀργυρομιγοῦς μολύβδου καὶ πτωχότερα ψευδαργύρου. Προχωροῦντες κατὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς παραλίας εὐρίσκομεν τὴν λιγνιτοπεριοχὴν τοῦ Ὁρωπῶ, τὴν περιοχὴν τῆς Λαρυμνῆς μετ' σίδηρον καὶ νικέλιον καὶ τὸ ὑπέδαφος τῆς Ἀταλάντης μετ' λευκόλιθον. Εἰς τὸ Πεντελικὸν εὐρίσκονται παχέα στρώματα λευκοτάτου καὶ τεφροχρόου μαρμάρου.

Ἡ Στερεὰ Ἑλλάς εἶναι πλούσια εἰς μεταλλικὰς πηγὰς, μεταξὺ τῶν ὁποίων αἱ σπουδαιότεραι εἶναι ἡ τοῦ Λουτρακίου (ἀλκαλικαί), παρὰ τὸν ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου, ἡ τῆς Ὑπάτης (θειοῦχοι), καὶ τῆς Βουλιαγμένης (ποικίλης συστάσεως). Πολλὰί ἐπίσης ἱαματικαὶ πηγαὶ εὐρίσκονται εἰς ἕλην τὴν Αἰτωλοακαρνανίαν, καθὼς καὶ διάφοροι ἄλλαι θειοῦχοι καὶ ποικίλης συστάσεως ἐν γένει εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Λαμίας.

#### ΝΗΣΟΙ ΤΟΥ ΣΑΡΩΝΙΚΟΥ

Καθὼς εἶδομεν προηγουμένως, εἰς τὸν Σαρωνικὸν κόλπον συναντῶμεν τὰς νήσους **Αἴγινα** καὶ **Σαλαμίνα**, καὶ τινὰς ἄλλας μικροτέρας ἀκατοικήτους. Ἐκ τούτων ἡ Αἴγινα ἔχει κάπως μεγαλύτεραν οἰκονομικὴν σημασίαν, διότι οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀπ' ἀρ-



Αἰτωλικόν



Μεσολόγγιον

χαισιότατων χρόνων ἠσχολοῦντο εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν ναυτιλίαν καὶ τὴν ἀγγειοπλαστικὴν, σήμερον δὲ ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν ἀλιείαν, τὴν κατασκευὴν πηλίνων σκευῶν καὶ τὴν καλλιέργειαν σιτηρῶν καὶ ἀμπέλου.

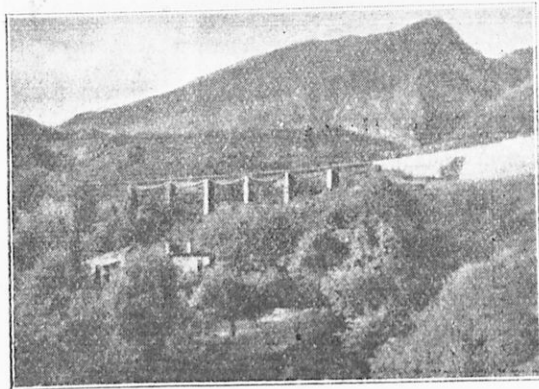
Ἡ Σαλαμίς εἶναι κατὰ τι μεγαλυτέρα τῆς Αἰγίνης καὶ σχηματίζει μετὰ τῆς Ἀττικῆς τὸν κόλπον τῆς Ἐλευσίως καὶ τοῦ Κερασινίου. Ἐπὶ τῆς Σαλαμῖνος εὐρίσκεται ὁ Ναύσταθμος τοῦ Πολ. Ναυτικοῦ. Τὸ μόνον προϊόν τῆς νήσου ταύτης εἶναι ὁ αἶνος.

## ΘΕΣΣΑΛΙΑ

**Θέσις.** Ἡ Θεσσαλία ἐκτείνεται πρὸς Β. τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος μέχρι τῆς Μακεδονίας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν χωρίζεται μὲ τὸν Ὀλυμπον, τὰ Καμβούνια καὶ τὰ Χάσια. Πρὸς Δ. ἡ Θεσσαλία χωρίζεται ἀπὸ τὴν Ἠπειρον διὰ τῆς Πίνδου, πρὸς Α. δὲ ἐκτείνεται αὐτὴ μέχρι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους.

**Φυσικὴ ἐξέτασις.** Ἡ Θεσσαλία εἶναι μία μεγάλη πεδινὴ περιοχὴ, ἣ ὁποία περικλείεται ἀπὸ τὰς ὄροσειράς, πού εἰπόμεν ἄνωτέρω, πρὸς Ν. δὲ ὁ Τυμφρηστὸς καὶ ἡ Ὄθρυς τὴν χωρίζουν ἀπὸ τὴν Στερεάν Ἑλλάδα. Πρὸς Α. τῆς Θεσσαλίας ὑψοῦται

ὁ **Κίσαβος** (᾽Όσσα), νοτιώτερον δὲ αὐτοῦ τὸ Πήλιον, τὸ ὁποῖον προχωρεῖ πρὸς Ν. καὶ κατοπιν δια τῆς χαμηλῆς ὄροσειρᾶς τοῦ **Τρίκκερι** στρέφει πρὸς Δ. σχηματίζον οὕτω τὸν ἀσφαλέστατον **Παγασητικὸν Κόλπον**. Διὰ μικρᾶς λοφοσειρᾶς ἢ Θεσσαλία χωρίζεται εἰς δύο, τὴν ἀνατολικὴν καὶ τὴν δυτικὴν. Τὴν Θεσσαλικὴν πεδιάδα διασχίζει ὁ **Πηνειός**, ὁ ὁποῖος ἀρχίζει ἀπὸ τὸν **Ζυγὸν** τῆς Πίνδου, δέχεται καθ' ὁδὸν πλῆθος παραποτάμων, διέρχεται διὰ τῆς κοιλάδος τῶν Τερμπῶν, μεταξὺ ᾽Ολύμπου καὶ ᾽Όσσης, καὶ τέλος ἐκβάλλει εἰς τὸν **Θερμαϊκόν**. Ὁ μεγαλύτερος παραπόταμος τοῦ Πηνειοῦ εἶναι ὁ **Τιταρήσιος**, ὁ ὁποῖος διασχίζει τὴν πεδιάδα τῆς Ἐλασσῶνος. Ἡ πεδιάς τῆς Θεσσαλίας, περικλειομένη ἀπὸ διάφορα ὄρη, ἔχει κλίμα ἠπειρωτικὸν καὶ πολὺ ὑγρὸν, δι' αὐτὸ δὲ εἶναι καὶ ἀνθυγιεινῆ. Εἰς τοῦτο συντελοῦν καὶ τὰ διάφορα



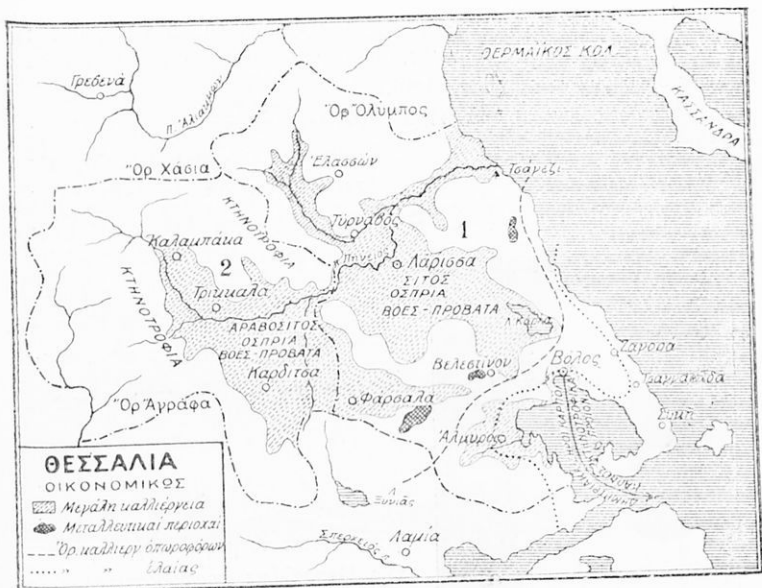
Γέφυρα Γοργοποτάμου

ἔλη, τὰ ὁποῖα σχηματίζονται εἰς τὴν δυτικὴν Θεσσαλίαν. Πρὸς Δ. τοῦ Πηλίου καὶ παρὰ τὰς ὑψορείας αὐτοῦ σχηματίζεται ἡ μεγάλη λίμνη **Βοιβηῆς** (Κάρλα), πρὸς Β. δὲ αὐτῆς μέγα ἔλος. Τὴν Θεσσαλικὴν πεδιάδα διασχίζει ὁ σιδηρόδρομος ᾽Αθηνῶν - Θεσσαλονίκης, ἐκτὸς δὲ αὐτοῦ ὑπάρχει καὶ τοπικὸν δίκτυον, τὸ τῶν Θεσσαλικῶν σιδηροδρόμων.

#### ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ

Ἡ Θεσσαλία ἦτο τὸ μόνον μέρος τῆς Π. Ἑλλάδος, ὅπου ἐγένετο μονοκαλλιέργεια. Ἄλλοτε ἀποκλειστικὸν σχεδὸν προϊόν αὐτῆς ἦσαν οἱ δημητριακοὶ καρποί, καὶ ἰδίως ὁ σίτος διὰ τὴν ἀνατολικὴν πεδιάδα, καὶ ὁ ἀραβόσιτος διὰ τὴν δυτικὴν. Σήμερον





εξακολουθεί ή Θεσσαλία νά κατέχη ακόμη, τήν πρώτην θέσιν εις τὰ δύο ταῦτα εἶδη, ἐνῶ συγχρόνως ἀνεπτύχθη εἰς μέν τήν δυτικὴν Θεσσαλίαν ή καλλιέργεια τῶν ὀσπρίων καί ή κτηνοτροφία, εἰς δὲ τήν ἀνατολικήν καί κυρίως περὶ τὸν **Βόλον**, εἰς τήν πεδιάδα τοῦ **Ἄλμυροῦ** καί ἐπὶ τοῦ Πηλίου, ή καλλιέργεια τῶν βιομηχανικῶν φυτῶν, τῶν ὀπωροφόρων καί τῶν ἐλαιοδένδρων. Ἡ Θεσσαλία ἐξακολουθεῖ νά εἶναι τὸ παραγωγικώτερον μέρος τῆς Ἑλλάδος, ἐὰν δὲ γίνουσι μερικά ἀποξηραντικὰ ἔργα, ή μὲν παραγωγή θὰ ἀυξήσῃ πολύ, ή δὲ χώρα θὰ ἐξυγιανθῇ. Αἱ κυριώτεραι πόλεις συγκεντρώσεως τῶν Θεσσαλικῶν προϊόντων εἶναι ή **Καλαμπάκα**, τὰ **Τρίκαλα**, ή **Καρδίτσα**, ὁ **Τύρναβος**, ή **Λαρίσα** καί ὁ **Βόλος**. Ἡ Καλαμπάκα εὑρίσκεται εἰς τὸ ΒΔ. ἄκρον τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδος, εἰς τὸ βόρειον δὲ μέρος τῆς πόλεως εὑρίσκονται τὰ γραφικώτατα **Μετέωρα**. Ἐκ Καλαμπάκας τοπικὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ διέρχεται διὰ Τρικκάλων καί Καρδίτσας καί σταματᾷ εἰς Βόλον, ὅπου καταλήγει καί ἄλλη τοπικὴ γραμμὴ ἐκ Λαρίσης. Πρὸς Β. τῆς Λαρίσης εὑρίσκεται ή μικρὰ πόλις Τύρναβος καί βορειότερον αὐτῆς ή **Ἐλασσών**. Ἀμφότεραι αἱ πόλεις αὗται

συνδέονται μετὰ τῆς Λαρίσης δι' ἀμαξιτοῦ ὁδοῦ. Διὰ μέσου τῆς Λαρίσης διέρχεται ὁ Πηγνεῖός, ὠραῖαι δὲ γέφυραι ἐντὸς τῆς πόλεως συνδέουσι τὰς ὄχθας αὐτοῦ.

Ἐκτὸς ὅλων τῶν ἀνωτέρω πόλεων, αἱ ὁποῖαι εἶναι πόλεις ἐξυπηρετήσεως γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν περιφερειῶν, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Παγασσητικοῦ εὐρίσκεται ἡ ὠραία καὶ νέα πόλις τοῦ Βόλου.



Ἀνάβασις εἰς τὰ Μετέωρα

Ἐκτὸς τοιοῦτον εὐρυχωρότατον. Ἡ κίνησις τοῦ λιμένος εἶναι μεγάλη, διότι ἐξάγονται ἐξ αὐτοῦ Θεσσαλικά προϊόντα (δημητριακοὶ καρποί, ὄσπρια, ζῆα, καπνός) καὶ προϊόντα τοῦ Πηλίου, (ἔλαιον, ὀπώραι, ξηροὶ καρποί). Ἐκτὸς τῆς ἐξαγωγικῆς κινήσεως παρατηρεῖται καὶ ἀρκετὴ εἰσαγωγικὴ, διότι τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Θεσσαλίας τροφοδοτεῖται δι' αὐτοῦ. Ἡ οἰκονομικὴ ὅμως σημασία τοῦ Βόλου δὲν περιορίζεται εἰς τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν, ποῦ ἔχει ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως, ἀλλὰ ἐκτείνεται καὶ εἰς τὴν ἀξιόλογον βιομηχανίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει ἀναπτύξει καὶ ἡ ὁποία διαρκῶς ἐξελισσεται. Αἱ κυριώτεραι βιομηχανίαι τοῦ Βόλου εἶναι ἡ τῶν γεωργικῶν προϊόντων (περιλαμβανομένης καὶ τῆς ἐπεξεργασίας καπνοῦ), ἡ ὑφάντουργία, ἡ κατασκευὴ τσιμέντων καὶ ἡ συσκευασία ὀπωρῶν.

Στενὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἐνώνει τὸν Βόλον μετὰ τὰ ὠραιότατα χωρία τοῦ Πηλίου *Λεχάονα* καὶ *Μηλέαν*, ὁπόθεν διὰ διαφόρων ὁδῶν γίνεται ἡ μετάδασις εἰς τὰς ἄλλας πυκνοκατοικουμένας κώμας καὶ χωρία. Πρὸς Α. τοῦ Πηλίου εὐρίσκονται αἱ ὠραιόταται κώμαι *Συνκῆ*, *Τσαγγαράδα*,



Βόλος

Κισσός και Ζαγορά, αί όποια διακρίνονται διά τήν θαυμασίαν τοποθεσίαν και τò υγειεινόν κλίμα των.

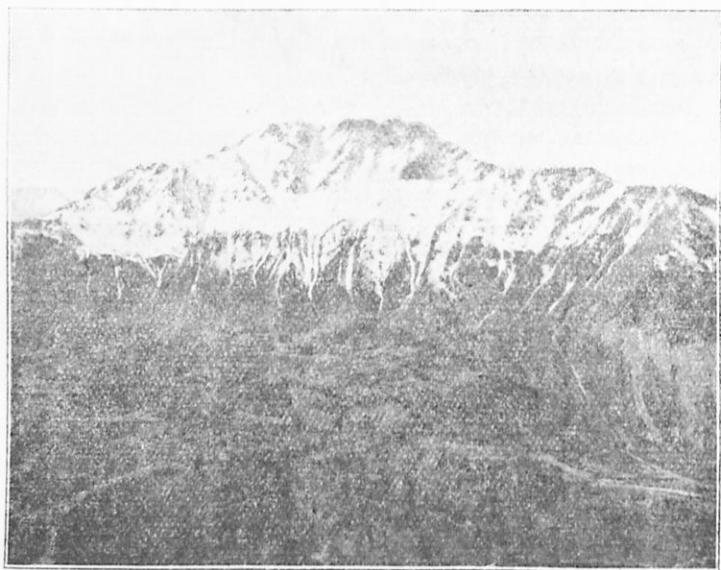
**Όρυκτός πλοῦτος.** Τò υπέδαφος τής Θεσσαλίας δέν ἔχει όρυκτόν πλοῦτον. Ἐκτός όλίγου λιγνίτου, ό όποίος αναφαίνεται όποραδικώς εις διάφορα μέρη, έμφανίζονται μερικά στρώματα χρωμίου παρά τὰ Φάρσαλα και τὰς Φεράς, καθώσ και μερικά στρώματα άρσενικοῦ εις τò Μαυροβούνι και παρά τò Πολυδένδρι πρός Ν. τής Ἁγιάς, καθώσ και εις τò Χωρίον τοῦ Θανάτου έπί τής Ὀόσης. Ἡ Θεσσαλία είναι όμοίως πτωχή και εις μεταλλικάς πηγάς. Μία και μόνη υπάρχει σιδηροχόος παρά τò Τούτζεζι.

## Η ΠΕΙΡΟΣ

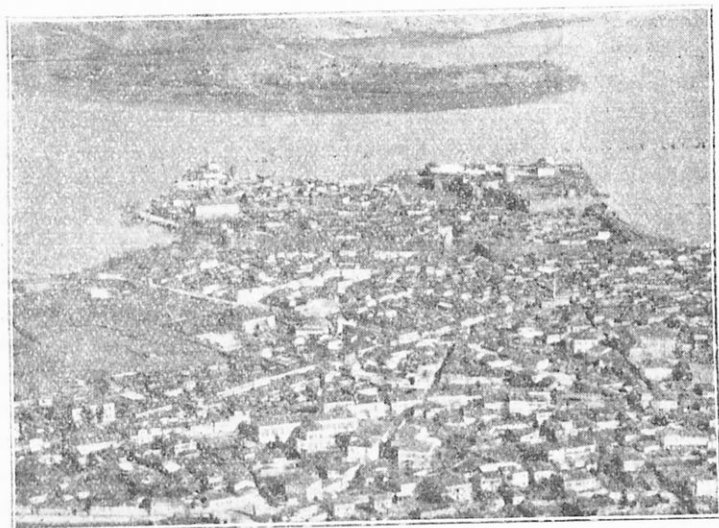
**Θέσις.** Πρός Ν. τής Ἁλβανίας και μέχρι τοῦ Ἁμβρακικοῦ κόλπου εκτείνεται ἡ Ἡπειρος, τήν όποίαν χωρίζει πρός Α. από τήν Θεσσαλίαν ἡ Πίνδος και τò Βόϊον, πρός Δ. δέ βρέχεται από τò Ἴόνιον πέλαγος.

**Φυσιική εξέταση.** Ὁλόκληρον τò άνατολικόν τμήμα τής Ἡπειρου καλύπτει ἡ Πίνδος με τὰς πτυχώσεις και τὰς παραφυάδας αὐτής. Ἐξ αὐτών πρός Β. είναι τò **Βόϊον** (Γράμμιοσ), δυτικώτερον δέ αὐτοῦ τò **Πάπιγγον**, τò όποϊον συνδέεται με τò Βόϊον

διὰ τῆς **Συμόλικα** καὶ μετὰ τὴν Πίνδον διὰ τῆς **Τύμφης**. Παρὰ τὴν Πίνδον καὶ πρὸς Δ. αὐτῆς ἐκτείνονται τὰ ὄρη τῶν **Ἄθαμάνων** (Τζουμέρικα) καὶ δυτικώτερον αὐτῶν τὸ **Ξεροβούνη**. Εἰς τὸ μέσον τῆς Ἠπείρου ἐκτείνεται ὁ **Τόμαρος** (Ολύτσικα), ὁ ὁποῖος πρὸς Δ. διὰ τῶν διακλαδώσεων αὐτοῦ φθάνει μέχρι **Παραμυθιάς**. Τὸ ΒΔ. τμήμα τῆς Ἠπείρου διασχίζουν τὰ **Κεραύνια**, τὰ ὁποῖα κατέρχονται ἐξ Ἀλβανίας. Ὅλα τὰ ὄρη ταῦτα εἶναι ἀπόκρημνα, δασώδη καὶ δι' αὐτῶν ἡ διάβασις σχεδὸν ἀδύνατος. Οὕτω βλέπομεν, ὅτι τὸ μεγαλύτερον τμήμα τῆς Ἠπείρου εἶναι ὄρειόν, ἐλάχισται δὲ κοιλάδες καὶ πεδινὰ ζῶναι σχηματίζονται. Μεταξὺ τῶν ὄρειων τούτων ρέουν ὀρμητικοὶ ποταμοί, τῶν ὁποίων ἡ διάβασις τὸ περισσότερον μέρος τοῦ ἔτους εἶναι ἀδύνατος. Ἐκ τῶν ποταμῶν τούτων ὁ κυριώτερος, ὁ **Ἀραχθός**, ρέει εἰς τὴν μεταξὺ Πίνδου καὶ Ξεροβουνίου κοιλάδα καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀμβρακικόν. Ὁ ποταμὸς οὗτος εἶναι πλωτὸς σχεδὸν μέχρι Ἄρτης. Πρὸς Δ. αὐτοῦ ρέει ὁ μικρὸς **Λούθος**, ὅστις πηγάζει ἀπὸ τὸν Τόμαρον. Διὰ τῶν προσχώσεων τῶν δύο τούτων ποταμῶν ἐσχη-



Τὸ ὄρος Τόμαρος



Ἰωάννινα

ματίσθησαν ἡ πεδιάς τῆς Ἄρτης καὶ αἱ λιμνοθάλασσαι τῆς **Δογαροῦς** καὶ τοῦ **Τσουκαλιοῦ**. Εἰς τὸ Δ. τμήμα τῆς Ἠπείρου ρεεὶ ὁ μικρὸς ποταμὸς **Ἀχέρων**, ὁ ὁποῖος τροφοδοτεῖται ἀπὸ τὴν νοτιάν πλευράν τοῦ **Τομάρου**, καὶ χύνεται εἰς τὸ Ἴόνιον. Πρὸς Β. αὐτοῦ ρεεὶ ὁ **Θύαμις** (Καλαμᾶς), ὁ ὁποῖος ἔρχεται ἀπὸ τὸ Δ. μέρος τοῦ **Ζαγορίου** καὶ χύνεται εἰς τὸ Ἴόνιον διαρρέων μικράν ἀλλ' εὐφορωτάτην κοιλάδα.

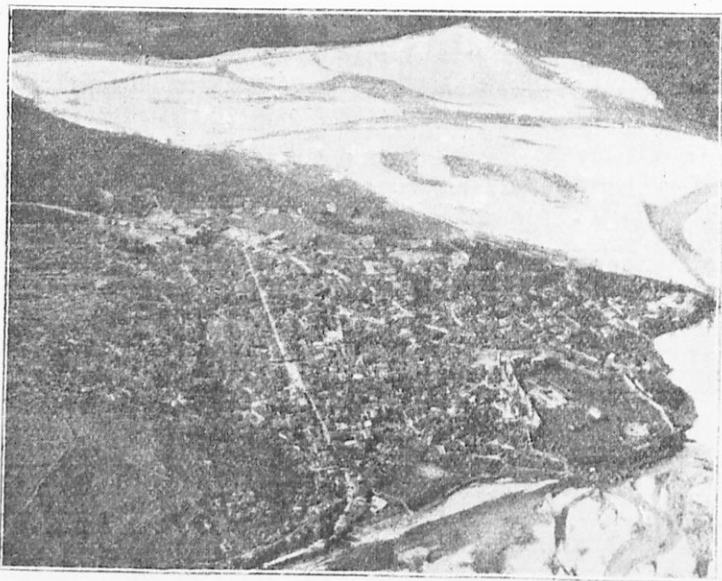
Εἰς τὸ Β. μέρος τῆς Ἠπείρου ὁ μόνος ἀξιόλογος ποταμὸς εἶναι ὁ **Ἄωος**, ὁ ὁποῖος διὰ δύο βραχιόνων περιβάλλει τὸ **Πάπιγγον** καὶ προχωρεῖ πρὸς τὴν Ἀλβανίαν. Παρὰ τὰ Ἀλβανικὰ σύνορα χύνεται εἰς τὸν Ἄωον ὁ **Σαραντιάπορος**.

Εἰς τὸ μέσον σχεδὸν τῆς Ἠπείρου σχηματίζεται ἡ ὠραιστάτη λίμνη τῶν Ἰωαννίνων, ἐντὸς τῆς ὁποίας εὐρίσκεται μικρὰ νησίς.

Καθὼς εἶδομεν, τὸ ἔδαφος τῆς Ἠπείρου παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν, καὶ ἐπειδὴ τὸ μὲν ἀνατολικὸν καὶ τὸ βόρειον γειτονεύουν μὲ μεγάλα βουνά, τὸ δὲ δυτικὸν καὶ τὸ νότιον μὲ τὴν Θάλασσαν, δι' αὐτὸ τὸ κλίμα αὐτῆς ἀπὸ τόπου εἰς τόπον διαφέρει

πολύ, και άλλοῦ μὲν εἶναι καθαρῶς **μεσογειακόν**, άλλοῦ δὲ καθαρῶς **ἠπειρωτικόν**.

**Οἰκονομικὴ ἐξέτασις.** Τὸ ὄρεινόν ἔδαφος τῆς Ἠπείρου, ἐκτὸς τῶν ὀλίγων κοιλάδων, τὰς ὁποίας εἶδομεν ὅτι σχηματίζει, πρῶθενά ἄλλοῦ δὲν ἐμφανίζει ἐκτεταμένους καλλιεργησίμους ἐκτάσεις, δι' αὐτὸ δὲ ἡ οἰκονομικὴ σημασία αὐτοῦ δὲν εἶναι ἀξιόλογος. Ἐκ τῶν δημοτηριακῶν καλλιεργοῦνται ὁ μὲν ἀραβόσιτος, ἡ κριθή καὶ ἡ σίκαλις εἰς τὴν Β. Ἠπειρον καὶ εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἄρτης, τὰ δὲ ἄλλα δημοτηριακὰ εἰς μικρὰν κλίμακα καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν Ἠπειρον. Ἡ Ἠπειρος εἶναι ἀπὸ τὰ ὀλίγα μέρη τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὰ ὁποία δὲν καλλιεργεῖται ἡ ἀμπελος, τῆς ὁποίας ἡ καλλιέργεια εἶναι περιορισμένη περὶ τῶν Ἰωαννίνων. Εἰς τὴν Ν. Ἠπειρον τὸ μόνον ἀξιόλογον τμήμα εἶναι ὁ ἔλαιον τῆς Πρεβέζης, ὅστις παράγει ἀρκετὸν καὶ ἐκλεκτὸν ἔλαιον καὶ ἐλαίαν. Ἐκ τῶν ὀπωροφόρων δένδρων καλλιεργοῦνται μόνον ὀλίγα πορτοκαλεὰ καὶ μηλέα, ἐνῆ ἡ δενδροκομία γενικῶς εὐδοκίμει. Κάπως περισσότερον ἀνεπτυγμένη, εἶναι ἡ κτηνοτροφία καὶ ἰδίως εἰς τὴν



Ἄρτα

περιοχήν τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς Ἄρτης. Τὰ κυριώτερα κτηνοτροφικά εἶδη εἶναι τὰ ἀροτριώοντα ζῷα (βόες, ἀγελάδες), τὰ γιδόπρόβατα, καὶ οἱ χοῖροι. Τὸν κτηνοτροφικὸν πλοῦτον τῆς Ἠπείρου συμπληρῶνουν τὰ ἰχθυοτροφεία αὐτῆς καθὼς καὶ τὰ ἀλιευτικά προϊόντα τοῦ Ἀμβρακικοῦ.

Τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Ἑλλάδος, κατοικούμενον ἀπὸ τὰ ἐκλεκτότερα στοιχεῖα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, δὲν παρέχει, καθὼς εἶδομεν, τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα διὰ τὴν οικονομικὴν ἀνάπτυξιν τῶν κατοίκων αὐτοῦ, οἱ ὅποιοι διὰ τοῦτο ἠναγκάζοντο νὰ ἐκπατρίζωνται. Ἀφοῦ ὅμως διὰ τοῦ ἐκπατρισμοῦ τῶν ἐπετύγχανον τὴν πνευματικὴν καὶ κυρίως τὴν οικονομικὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν, συνέβαλλον κατόπιν δι' ἑλῶν τῶν δυνάμεων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν συμπολιτῶν τῶν καὶ γενικῶς τῆς Ἑλλάδος. Δὲν ὑπάρχει χωρίον τῆς Β. Ἠπείρου, ποῦ νὰ μὴ ἔχη καὶ ἓνα μεγάλον εὐεργέτην, ὅλοι δὲ ἀγωνίζονται μὲ μεγάλον ἐνθουσιασμὸν διὰ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῆς πατρίδος τῶν. Διὰ τοῦτο τὰ περισσότερα σχολεῖα κατεσκευάσθησαν, πολλὰ δὲ καὶ συντηροῦνται ἐκ κληροδοτημάτων. Εἰς τὰ Ἰωάννινα, τὰ ὅποια εὐρίσκονται ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὀχθῆς τῆς ὁμωνύμου λίμνης, εἶναι συγκεντρωμένη ἐκτὸς τῆς ἐμπορικῆς, ὁλόκληρος ἡ ἐκπαιδευτικὴ κίνησις τῆς Ἠπείρου. Ἀθλία ἀμαξί-τὸς ὁδὸς συνδέει τὰ Ἰωάννινα μετὰ τῆς Πρεβέζης, μέσῃ **Φιλιπιάδος**. Ἡ ὁδὸς αὕτη προχωρεῖ πρὸς Β. καὶ κατόπιν χωρίζεται εἰς δύο ὁδοὺς, αἱ ὅποιαι διέρχονται τὰ Ἀλβανικὰ σύνορα. Ἄλλη ἀθλία ὁδὸς εἶναι ἡ Ἄρτης-Κοπραινῆς-Φιλιπιάδος-Σαλαῶρας. Ἡ Ἠπειρος ἀπὸ τῆς ἐλευθερώσεώς της οὐδεμίαν σχεδὸν οικονομικὴν πρὸσδον ἐσημείωσε, τοῦτο δὲ ὀφείλεται εἰς τὴν ἑλλειψιν ἐσωτερικῆς συγκοινωνίας καὶ ἀσφαλείας. Ἡ διὰ θαλάσσης συγκοινωνία εἶναι ἀρκετὰ πυκνὴ, μάλιστα δὲ ἡ τῆς Πρεβέζης, ἡ ὅποια εὐρίσκεται εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἀμβρακικοῦ.

**Ὄρυκτά.** Τὸ ὑπέδαφος τῆς Ἠπείρου μέχρι σήμερον δὲν ἐμφανίζει πουθενὰ ὄρυκτὸν πλοῦτον ἄξιον σημασίας, ἐκτὸς στρωμάτων τινῶν ὄρυκτοῦ ἄλατος καὶ ὀλίγων θειούχων πηγῶν, αἱ ὅποια εὐρίσκονται εἰς τὰ Ἀλβανικὰ σύνορα, παρὰ τὴν Ἄρταν καὶ τὴν Κόπραιναν.

## ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

**Θέσις.** Πρὸς Β. τῆς Θεσσαλίας καὶ πρὸς Α. τῆς Ἠπείρου ἐκτείνεται ἡ Μακεδονία, ἡ ὁποία προχωρεῖ πρὸς Α. μέχρι τοῦ Νέστου. Πρὸς Β. τῆς λωρίδος αὐτῆς εὐρίσκονται τὰ γειτονικά κράτη Γιουγκοσλαυὰ καὶ Βουλγαρία.

**Φυσικὴ ἐξέτασις.** Τὸ ἔδαφος τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι ὄρεινόν, ἰδίως δὲ τὸ δυτικὸν μέρος αὐτῆς, ποὺ τὸ καλύπτουν τὸ **Βόϊον**, ὁ **Βαρνοῦς** καὶ τὸ **Βέρμιον**. Τὰ νότια σύνορα τῆς Μακεδονίας μετὰ τῆς Θεσσαλίας, καθὼς εἶδομεν, σχηματίζουν τὰ **Χάσια**, τὰ **Καμβούνια** καὶ ὁ **Ὀλυμπος**. Πρὸς Β. τοῦ



Ὀλυμπος

Ὁ θρόνος τοῦ Διὸς

Βερμίου ὁ **Βόρρας** σχηματίζει μέρος τῶν συνόρων τῆς Μακεδονίας μετὰ τῆς Γιουγκοσλαυίας, πρὸς Ν. δὲ τοῦ Βερμίου ἐκτείνονται τὰ **Πιέρια** ὄρη. Ὁ Βόρρας πρὸς Δ. ἐνοῦται μὲ τὸν **Κόζακον**, ὁ ὁποῖος ἐνοῦται πάλιν μὲ τὸ πρὸς Ν. αὐτοῦ εὐρισκόμενον **Παῖκον**. Τὸ τελευταῖον πρὸς Α. τμήμα τῶν ἐλληνογιουγκοσλαυϊκῶν συνόρων σχηματίζει ἡ **Κερκίνη** (Μπέλες). Πρὸς Ν. τῆς Κερκίνης ἀρχίζει ἡ ὄρσειρά τοῦ **Δυσώρου**, νοτίως δὲ ταύτης, καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς **Χαλκιδικῆς Χερσονήσου**, ὑψοῦται ὁ **Χολομών**. Ἡ Χερσονήσος αὕτη σχηματίζει πρὸς Ν. τρεῖς ἄλλας



χερσονήσους, τῆς **Κασσάνδρας** (Παλλήνης), τοῦ **Δόγγου** (Σιθωνίας) καὶ τοῦ **Ἁγ. Ὄρους**. Τὸ Β. μέρος τῆς Ἀ. Μακεδονίας καλύπτει τὸ **Μενοίκιον** μετὰ τῶν διακλαδώσεων αὐτοῦ, πρὸς Ν. δὲ ἀνυψοῦνται τὸ **Παγγαῖον** καὶ ὁ **Μούντζινος**.

Ὅλαι αἱ προηγουμέναι ὄρσειραι δὲν εἶναι συνεχεῖς, ἀλλὰ διακόπτονται ἀπὸ μικρᾶς κοιλάδας καὶ στενᾶς διαβάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐσχηματίσθησαν ἢ κατὰ τὰς γεωλογικὰς κατασκευὰς ἢ ὑπὸ τῶν ὑδάτων. Διὰ τοῦτο οἱ περισσότεροι ποταμοὶ τῆς Μακεδονίας ἔρχονται ἐκ τῶν γειτονικῶν χωρῶν καὶ διὰ μέσου τῶν διαφόρων ὄρσειρῶν, διέρχονται τὸ Μακεδονικὸν ἔδαφος καὶ δι' αὐτοῦ χύνονται εἰς τὴν θάλασσαν. Οὕτω μεταξὺ Βοῦου καὶ Βαρνοῦντος ρεεὶ ὁ **Ἀλιάκμων**, ὁ ὁποῖος προχωρεῖ κατ' ἀρχὰς πρὸς Ν. καὶ κατόπιν στρέφει πρὸς Β. καὶ διὰ μεγάλης καμπῆς χύνεται εἰς τὸν **Θερμαϊκὸν κόλπον**. Ὁ ποταμὸς οὗτος διὰ τῶν προσχώσεων αὐτοῦ ἔχει σχηματίσει εὐφορωτάτην κοιλάδα, ἣ ὅποια ὅμως εἰς πολλὰ μέρη εἶναι ἐλώδης. Πρὸς Α. τοῦ Παϊκου ρεεὶ ὁ **Ἄξιός**, ὁ ὁποῖος ἔρχεται ἐκ Γιουγκοσλαβίας καὶ ἐκβάλλει καὶ αὐτὸς εἰς τὸν **Θερμαϊκόν**. Μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο ποταμῶν ρεεὶ ὁ μικρὸς βορβορώδης ποταμὸς **Λουδίας**, ὁ ὁποῖος σχηματίζεται ἀπὸ τὰ ἔλη τῶν Γιαννιτσῶν καὶ τροφοδοτεῖται ἀπὸ τὰ νερὰ τῆς περιοχῆς τῆς Ἐδέσσης καὶ τῆς Ν. πλευρᾶς τοῦ Παϊκου. Καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι ποταμοὶ ἔχουν ἄφθονον ἵλυν, διὰ τῆς ὁποίας ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐσχηματίσθησαν τὰς ἐλώδεις ἐκβολὰς αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ προσχώνουν διαρκῶς τὴν εἴσοδον τοῦ **Θερμαϊκοῦ**. Μεταξὺ τῶν ποταμῶν τούτων σχηματίζεται ἐκτεταμένη πεδιάς, ἣ ὅποια περιβάλλει τὸ Παϊκόν, πρὸς Ν. δὲ προχωρεῖ ἐκατέρωθεν τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ παρά τὴν παραλίαν τοῦ **Θερμαϊκοῦ**. Ἀνατολικῶς τοῦ Ἄξιου ρεεὶ ὁ μικρὸς ποταμὸς **Γαλλικός** (Ἐχέδωρος), ὁ ὁποῖος διαρρέει στενόμακρον, ἀλλὰ εὐφορωτάτην πεδιάδα, τὴν πεδιάδα τοῦ Κιλκίς. Πρὸς Α. αὐτῆς σχηματίζεται μεγάλη πεδινή λωρὶς, ἣ ὅποια ἀρχίζει ἀπὸ τῶν Βουλγαρικῶν συνόρων καὶ τελειώνει εἰς τὸν Στρυμονικὸν κόλπον. Τὴν πεδιάδα ταύτην διαρρέει ὁ Στρυμών, ὁ ὁποῖος ἔρχεται ἐκ Βουλγαρίας, ἐξ αὐτοῦ δὲ ἔλαβε τὸ ὄνομα ἢ **πεδιάς τοῦ Στρυμόνος**. Ὁ ποταμὸς οὗτος ὀλίγον πρὸ τῶν ἐκβολῶν του σχηματίζει τὴν στενόμακρον **Κερκινίτιδα** λίμνην. Εἰς τὴν λίμνην ταύτην ἐκβάλλει ὁ μικρὸς ποταμὸς **Ἀγγίτης**, ὁ ὁποῖος ἔρχεται ἀπὸ τὴν

βορείαν πλευράν τῆς πεδιάδος Δράμας. Πρὸς Α. τῆς πεδιάδος τοῦ Στρυμόνος σχηματίζεται ἡ πεδιάς τῆς Δράμας, πρὸς Ν. δὲ αὐτῆς, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει ἐξοδος τῶν ὑδάτων σχηματίζεται μέγα ἔλος, τὸ ἔλος τῶν Φιλιππῶν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω βλέπομεν, ὅτι ἡ Μακεδονία ἔχει ἀρκετοὺς ποταμοὺς, οἱ ὅποιοι ἀρδεύουν ἀξιολόγους πεδιάδας, ἡ ἀρδευτικὴ δὲ σημασία αὐτῶν θὰ αὐξηθῇ πολὺ, ὅταν τελειώσουν τὰ ὑπὸ κατασκευῆν ὑδραυλικὰ καὶ ἀποξηραντικὰ ἔργα.

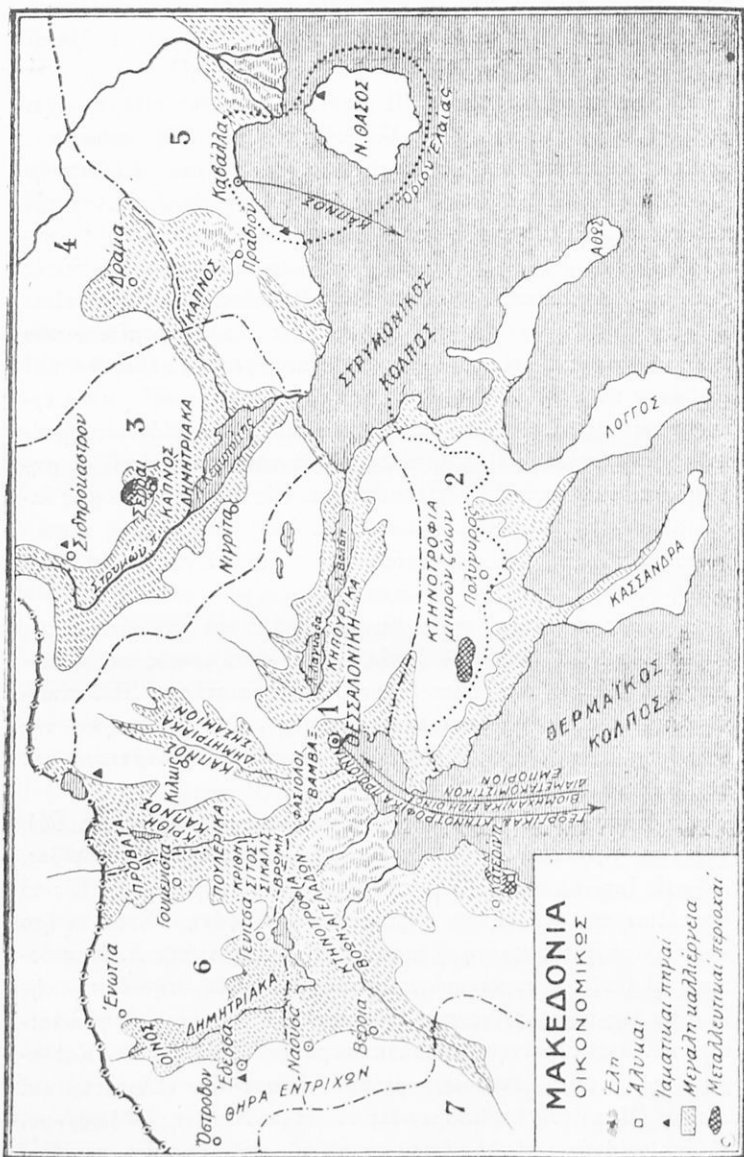
Τὴν ποικιλίαν τοῦ ἐδάφους τῆς Μακεδονίας συμπληρώνουν ὠραιότατοι λίμναι πλήρεις ἰχθύων. Οὕτω εἰς τὸ ΒΔ. μέρος τῆς Μακεδονίας εὐρίσκεται ἡ μεγάλη λίμνη **Βουγῆς** (Πρέσπας), ἡ ὁποία περικλείεται ἀπὸ ὑψηλὰ ὄρη, καὶ τῆς ὁποίας τὰ ὕδατα ἐκρέουν διὰ καταβοθρῶν. Πρὸς Ν. ταύτης εὐρίσκεται ἡ **Μικρὰ Βουγῆς**, ἀκόμη δὲ νοτιώτερον ἡ λίμνη τῆς **᾽Ορεσιάδος** (Καστορίας). Ἡ λίμνη τῆς ᾽Ορεσιάδος εἶναι ὠραιόστατη, περιβάλλεται δὲ ἀπὸ ὑψηλὰ ὄρη καὶ ἔχει καθαρῶτα νερά. Πρὸς Α. τοῦ Βαρνοῦντος σχηματίζεται τὸ ὄροπέδιον τῶν **Καϊλαρίων** ὕψους 700 περίπου μέτρων, ἐπ' αὐτοῦ δὲ εὐρίσκονται πολλαὶ λίμναι καὶ τέλματα. Ἐκ τῶν λιμνῶν τούτων μεγαλυτέρα εἶναι ἡ **Βεγοῦτις** (᾽Οστρόδου). Εἰς τὴν καιλάδα τοῦ ᾽Αξιῦ εὐρίσκονται αἱ στενόμακροι καὶ ἀβαθεῖς λίμναι **Ἀρτζὰν** καὶ **Ἀματόβου**, αἱ ὁποῖαι χύνονται εἰς τὸν ᾽Αξιὸν καὶ περιβάλλονται καὶ αὐταὶ ἀπὸ πολλὰ ἔλη. Ὀλίγον βορειότερον εἶναι ἡ στρογγύλη **Πρασιάς**, ἡ ὁποία ἀνήκει κατὰ τὸ ἥμισυ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ εἰς τὴν Γιουγκοσλαβίαν. Μεταξὺ τῶν δυτικῶν τελμάτων τῆς Θεσσαλονίκης περιλαμβάνεται καὶ ἡ λίμνη τῶν **Γιαννιτσῶν**, πρὸς Α. δὲ αὐτῆς ἡ ἀβαθὴς λίμνη τοῦ **Λαργαδᾶ** καὶ ἡ στενόμακρος καὶ μεγαλυτέρα αὐτῆς **Βόλβη**. Πρὸς Β. τῶν λιμνῶν τούτων εὐρίσκονται τρεῖς μικρότεροι λίμναι, ἐκ τῶν ὁποίων μεγαλυτέρα εἶναι ἡ **Λάντζα**. Πρὸς Α. αὐτῶν εὐρίσκεται ἡ μεγάλη καὶ στενόμακρος λίμνη **Κερκινίτις**, διὰ τῆς ὁποίας, καθὼς εἶδομεν, διέρχεται ὁ Στρυμόν καὶ ὁ **Ἀγγίτης**. Ἐχει δὲ αὕτη ἀφθονίαν ἰχθύων τῶν γλυκῶν ὑδάτων καὶ τῆς θαλάσσης, οἱ ὅποιοι ἀνέρχονται εἰς τὸν Στρυμόνα καὶ τὸν Ἀγγίτην. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω βλέπομεν, ὅτι ἡ Μακεδονία ἔχει τὰς περισσοτέρας λίμνας, ἐξ αὐτῶν ὅμως πολλαὶ εἶναι τελματώδεις καὶ παρέχουν ἐπὶ τοῦ παρόντος ζημίαν μᾶλλον παρὰ ὠφέλειαν. Δι' αὐτὸ ἀπὸ

τινος ήρχισε συστηματική έργασία πρὸς ἀποξήρανσιν αὐτῶν, κατὰ τὰ τέλη δὲ τοῦ 1932 θὰ ἔχουν ἀποξηρανθῆ τελείως αἱ λίμναι Ἀρτζάν καὶ Ἀματόδου.

**Οἰκονομικὴ ἐξέτασις.** Ἡ Μακεδονία, καθὼς εἶδομεν, ἔχει μεγάλας πεδινὰς ἐκτάσεις, πολλὰ τέλματα καὶ ἔλγῃ, καθὼς καὶ ἀρκετὰ ὄροπέδια. Ἐκτὸς τούτου τὸ κλίμα εἰς μὲν τὴν δυτικὴν Μακεδονίαν εἶναι καθαρῶς **ἠπειρωτικόν**, εἰς δὲ τὴν κεντρικὴν καὶ ἀνατολικὴν πλησιάζει πρὸς **ἠπειρωτικόν**. Διὰ τοῦτο ἡ καλλιέργεια ἐνταῦθα εἶναι ποικίλη, τὰ κυριώτερα δὲ εἶδη αὐτῆς εἶναι τὰ δημητριακά. Εἰς τὴν δυτικὴν Μακεδονίαν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ὀρεινότερα, ἡ καλλιέργεια περιορίζεται εἰς τὸ ὄροπέδιον τῶν **Καϊλαρίων**, καὶ εἰς τὴν μεταξὺ **Καστορίας-Γρεβενῶν** καὶ **Κοζάνης** κοιλάδα τοῦ Ἀλιάκμονος. Τὰ κυριώτερα εἶδη κάλλιεργειῶν τῆς Δ. Μακεδονίας εἶναι ὁ σίτος, ὁ ἀραβόσιτος, ἡ σίκαλις, τὰ φασόλια καὶ ἡ ἄμπελος, ἐκ δὲ τῶν ὀπωροφόρων αἱ μηλέαι, ἀπιδέαι, καρυδέαι καὶ καστανέαι. Εἰς τὰ πλούσια ὅμως λιβάδια τοῦ τμήματος τούτου εἶναι ἰδιαιτέρως ἀνεπτυγμένη ἡ κτηνοτροφία τῶν μεγάλων κερασφόρων ζῴων καὶ ἀλιγώτερον τῶν μικρῶν, γιδοπροβάτων, χοίρων κλπ.

Γενικῶς τὸ τμήμα τοῦτο θεωρεῖται ἀπὸ τὰ πτωχότερα τῆς Μακεδονίας. Δι' αὐτὸ ἐδῶ ὁ πληθυσμὸς εἶναι ἀραιὸς καὶ αἱ πόλεις πολὺ ὀλίγαι, ἀλλ' ὅλαι ἔχουν θέσιν ὠραιστάτην. Ἡ δυτικωτέρα πόλις εἶναι ἡ **Καστορία**, ἐκτισμένη ἐπὶ χερσονήσου τῆς ὁμωνύμου λίμνης, πρὸς Ν. δὲ αὐτῆς εὐρίσκεται ἡ **Σιάτιστα** καὶ τὰ **Γρεβενά**.

Ἡ Καστορία εἶναι κυρίως κέντρον βιομηχανίας γουναρικῶν, χάρις εἰς τὴν ἀφθονίαν τῶν ἐντρέχων ζῴων (ἀλώπεκες, ἐνυδρίδες, λαγωοί, ἐκτίδες, θῶες κ.ἄ.), πού ζοῦν εἰς τὰ πέριξ δάση. Εἰς τὸ ὄροπέδιον τῶν Καϊλαρίων εὐρίσκεται ἡ **Κοζάνη**. Ἐνταῦθα ἦτο καὶ εἶναι συγκεντρωμένη ἡ ἐκπαιδευτικὴ κίνησις τῆς Δ. Μακεδονίας. Ἡ Κοζάνη συγκεντρώνει ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν τῆς περιφερείας τῆς, ἔχει μεγάλην βιομηχανίαν γουναρικῶν καὶ ἀνεπτυγμένην βομβυκοπαραγωγὴν. Πρὸς Β. τῶν Καϊλαρίων διὰ στενῆς διαβάσεως μεταξὺ **Ἀμυνταίου** (Σόροβιτς) καὶ **Βεύης** (Μπανίτσης) φθάνομεν εἰς τὸ ὄροπέδιον τῆς **Φλωρίνης**, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὸ νότιον τμήμα τῆς πεδιάδος Μοναστηρίου.



Ἡ Φλώρινα συγκεντρώνει τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν τῆς περιοχῆς τῆς ἀποτελουμένην ἀπὸ δημητριακοῦ καρπούς, ἐκλεκτοῦς οἴνου, γουναρικὰ καὶ ὀλίγα κουκούλια.

Τὸ μεγαλύτερον μειονέκτημα τῆς Δ. Μακεδονίας εἶναι τὸ πολὺ ὀρεινὸν ἔδαφος αὐτῆς καὶ ἡ δυσχέρεια συνεπῶς τῶν συγκοινωνιῶν. Μόνον ἡ περιοχὴ τῆς Φλωρίνης ἐξυπηρετεῖται ἀπὸ τὸν σιδηροδρομὸν Μοναστηρίου—Θεσσαλονίκης, ὅστις διέρχεται διὰ τοῦ Ἀμυνταίου τῆς Βεύης, καὶ κατόπιν εἰσέρχεται εἰς τὴν Κ. Μακεδονίαν μέχρι τοῦ **Γιδᾶ**, ὅπου ἐνοῦται μετὰ τὴν γραμμὴν Ἀθηνῶν—Θεσσαλονίκης.

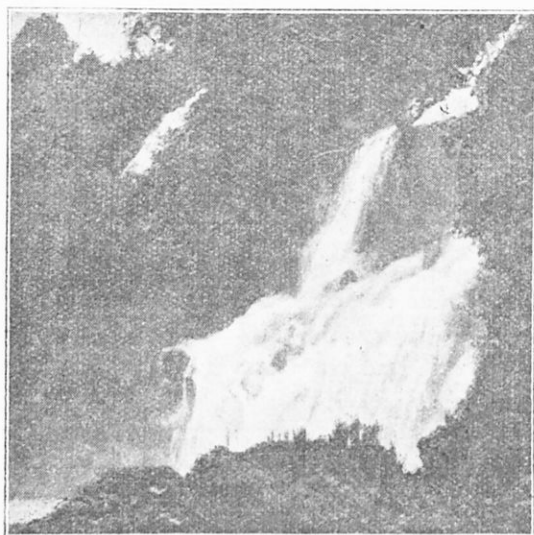
Ἡ Κ. Μακεδονία εἶναι ἀπὸ πάσης ἀπόψεως πλουσιωτέρα τῆς δυτικῆς. Ὅταν μάλιστα περατωθοῦν τὰ ἀποξηραντικὰ ἔργα Ἀξιοῦ Ἀλιάκμονος, τότε ἀφ' ἑνὸς μὲν θὰ παραδοθοῦν ὑπὲρ τὸ 1.000.000 στρεμ. εὐφορωτάτης γῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ ἐξυγιανθῇ ὀλόκληρός ἡ περιοχὴ αὕτη (1).

Τὰ κυριώτερα εἶδη τῆς καλλιέργειας εἶναι ἡ σίκαλις καὶ ἡ κριθή, κατόπιν δὲ ἔρχονται τὰ ἄλλα δημητριακά, σίτος, ἀραβδόςιτος βρώμη. Ἡ ἄμπελος, τὸ σησάμι καὶ ὁ καπνὸς καλλιεργοῦνται εἰς ὄλην σχεδὸν τὴν περιοχὴν ταύτην καθὼς καὶ ἐκ τῶν ὀσπρίων κυρίως τὰ φασόλια. Τελευταίως ἤρχισαν νὰ καλλιεργοῦν ἐκτὸς τοῦ καπνοῦ καὶ ἄλλα διάφορα βιομηχανικὰ φυτά, λίνον, βάμβακα καὶ ἀθανάτους. Ἡ καλλιέργεια τοῦ βάμβακος γίνεται κυρίως πρὸς Β. καὶ πρὸς Α. τῆς Θεσσαλονίκης, περὶ τὸν Λαγκαδᾶν δὲ εἶναι ἀνεπτυγμένη ἡ καλλιέργεια τῶν κηπουρικῶν προϊόντων. Τὸ εὐφορώτερον καὶ ὠραιότερον μέρος τῆς Κ. Μακεδονίας εἶναι ἡ κοιλάς τῆς Ἐνωτίας, τὸ πτωχότερον δὲ ἡ Χαλκιδική, ἡ ὁποία παράγει μόνον ἔλαιον καὶ ὀλίγον οἶνον. Τελευταίως μόνον (μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν προσφύγων) ἤρχισεν ἡ καλλιέργεια τῶν δημητριακῶν, τῆς ἀμπέλου καὶ τοῦ καπνοῦ. Ἡ κοι-

(1) Ἐκτὸς τούτου ἡ περιοχὴ αὕτη εἶναι προνομιούχος λόγῳ τῶν πολλῶν καταρρακτῶν, αἱ ὁποῖαι σχηματίζονται παρὰ τὴν λίμνην τοῦ Ὀστρόβου, κατὰ τὸν ῥοὴν **Βόδα** καὶ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ, καθὼς καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ τοῦ Ἀξιοῦ. Αἱ δυνάμεις αὗται ὑπολογίζονται ὡς ἑξῆς: λίμνη τοῦ Ὀστρόβου καὶ αἱ τρεῖς μεγάλαι πτώσεις τοῦ Βόδα 34.000 hp. ὕδατοπτώσεις Ναούσης 4.000 hp. ὕδατοπτώσεις Βερροίας 2.000 hp. Ἀξιοῦ 4.000 hp. καὶ Ἀλιάκμονος 3.000 hp.

λάς τῆς Ἑνωτίας εἶναι κλειστή, διαρρέεται ἀπὸ πολλοὺς μικροὺς ποταμοὺς, ἔχει πλῆθος πηγῶν καὶ εἶναι πυκνοκατοικημένη. Τὸ κλίμα αὐτῆς εἶναι ὑγιεινὸν καὶ εὐχάριστον, διότι κατὰ τὸν χειμῶνα τὰ ὄρη τὴν προστατεύουν ἀπὸ τοὺς βορείους ἀνέμους.

Νοτίως ταύτης εὐρίσκεται ἡ **Ἔδεσσα** (Βοδενά) καὶ νοτιώτερον ἡ **Νάουσα** καὶ ἡ **Βέρροια**. Καὶ αἱ τρεῖς αὗται πόλεις εὐρί-



Βόδας

Καταρράκται

σκονται ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μοναστηρίου—Θεσσαλονίκης. Ἡ Ἔδεσσα εὐρίσκεται ἐπὶ θαυμασίας τοποθεσίας, δι' αὐτῆς δὲ διέρχεται ὁ Βόδας, ποτίζων τοὺς ὄρους καὶ κήπους τῆς. Ὁ ποταμὸς οὗτος ἔχει θαρώτατα ὕδατα, σχημα-

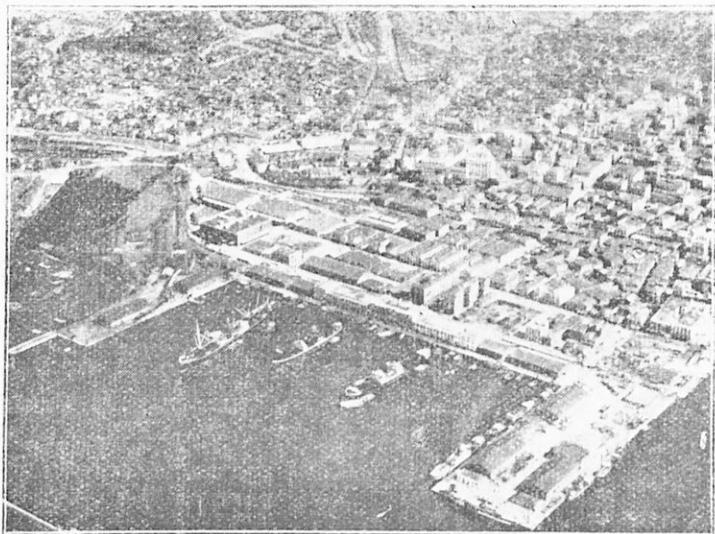
τίζει δὲ παρὰ τὴν πόλιν ἐξ μεγάλους καταρράκτας. Πλησίον τῆς Ναούσης σχηματίζονται ἄλλοι ὄροι καταρράκται, εἰς τὴν πεδιάδα δὲ ποὺ εἶναι πρὸς Α. αὐτῆς, παράγεται ἐκλεκτὸς οἶνος. Ἡ Βέρροια εὐρίσκεται ἐπίσης ἐπὶ θαυμασίας τοποθεσίας, παρ' αὐτὴν δὲ σχηματίζονται ἄλλοι μεγάλοι καταρράκται. Καὶ αἱ τρεῖς αὗται πόλεις ἔχουν ἀνεπτυγμένην βιομηχανίαν καὶ βαμβακοπαραγωγὴν (1). Αἱ βιομηχανίαι τῶν πόλεων τούτων εἶναι νηματοουργία,

(1) Ἡ βιομηχανία αὐτῶν ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν μηχανικὴν ἐνέργειαν ποὺ παρέχουν οἱ καταρράκται. Ἐκ τῆς δυνάμεως ταύτης χρησιμοποιοῦνται 7,5 χ. p.h. δηλαδὴ οὗτε τὸ δέκατον τῆς ὀλικῆς δυνάμεως αὐτῶν.

ύφαντουργία καὶ ἡ οἶνοπνευματοποιΐα. Πρὸς τὰ ΒΑ. τῆς Βερροίας εὐρίσκεται ἡ μικρὰ πόλις τῶν **Γιαννιτσῶν**. Πέριξ αὐτῆς καλλιεργοῦνται σῖτος καὶ ἄλλα δημητριακά, βάμβαξ, καπνός, ὀλίγη δρυζα καὶ παράγεται θαυμασίον ρακὶ καὶ ὀλίγα κίτρινα κουκούλια. Πρὸς Δ. τῆς λίμνης τοῦ Ἄματόδου εὐρίσκεται ἡ μικρὰ πόλις τῆς **Γουμενίτσας**, παράγουσα ἐκλεκτὸν οἶνον καὶ ὠραῖα κουκούλια,

Εἰς τὴν Χαλκιδικὴν ἡ καλλιέργεια εἶναι πολὺ ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένη, τὰ κυριώτερα δὲ εἶδη αὐτῆς εἶναι ὀλίγα δημητριακά, ἔλαιον καὶ ξηροὶ καρποί. Κάπως περισσότερον εἶναι ἀνεπτυγμένη ἡ παραγωγή κουκουλιῶν καὶ ὀλίγον ἡ μελισσοτροφία. Εἰς τὸ μέσον τῆς Χαλκιδικῆς εὐρίσκεται ὁ **Πολύγυρος**, μικρὰ πόλις ἀνευσπουδαίας οἰκονομικῆς σημασίας.

Ἡ Κ. Μακεδονία ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω γεωργικοῦ πλοῦτου συγκεντρώνει καὶ μεγάλην κτηνοτροφίαν χάρις εἰς τὰς ἐκτεταμένας αὐτῆς βοσκάς. Ἡ περιοχὴ τῆς Θεσσαλονίκης ἔρχεται πρώτη εἰς τὴν κτηνοτροφίαν τῶν ἀγελάδων καὶ τῶν ἀροτριῶντων βοῶν, δὲν ὕστεροῦν δὲ καὶ ἄλλαι περιοχαὶ Ἐνωτίας, Φλωρίνης, Κατερίνης καὶ Χαλκιδικῆς. Ἐπίσης ἡ ἰδία περιοχὴ Θεσσαλονίκης, ἔρχεται δευτέρα καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν κτηνοτροφίαν τῶν προβάτων καὶ τῶν πουλερικῶν, καὶ πρώτη εἰς τὴν παραγωγὴν κιτριῶν κουκουλιῶν. Ἡ παραγωγή τῶν μὲν κιτριῶν κουκουλιῶν γίνεται κυρίως εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Γουμενίτσας, Ἐνωτίας, Ἐδέσσης καὶ Πολυγύρου, τῶν δὲ λευκῶν εἰς τὴν Νάουσαν. Γουμένιτσαν, Θεσσαλονίκην, Ἐνωτίαν καὶ Πολύγυρον. Ὀλόκληρος ἡ οἰκονομικὴ κίνησις ὄχι μόνον τῆς Κ. Μακεδονίας, ἀλλὰ καὶ μεγάλης περιοχῆς περὶ αὐτὴν γίνεται διὰ τῆς **Θεσσαλονίκης**. Αὕτη εὐρίσκεται εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου ἐντὸς ἀσφαλεστάτου φυσικοῦ λιμένος, τοῦ ὁποίου τὴν ἀξίαν συμπληρώνουν διάφορα τεχνικὰ ἔργα. Ἡ πόλις τῆς Θεσσαλονίκης ἐκτείνεται κατὰ μῆκος τῆς κρηπιδωμένης παραλίας, τῶρα δὲ μετὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν ἐγένετο αὕτη ὠραιστάτη πόλις μὲ θαυμασίαν λεωφόρον. Ἡ θέσις τῆς Θεσσαλονίκης εἶναι ἐξαιρετικὴ, διότι ἐξυπηρετεῖται δι' αὐτῆς μέγα μέρος τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Ἡ πόλις συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ Μοναστηρίου. Ἄλλη γραμμὴ παραλιακὴ τὴν συνδέει μὲ τὰς Ἀθήνας μέσω Κατερίνης, τρίτη γραμμὴ τὴν συνδέει μὲ τὸ δίκτυον τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ λοιπῆς Εὐρώπης



Θεσσαλονίκη

μέσω Γευγελής και τετάρτη γραμμή βαίνουσα πρὸς Β. φθάνει μέχρι Δοϊράνης, κατόπιν στρέφει πρὸς Α., εισέρχεται εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Σερρῶν καὶ ἐκεῖθεν προχωρεῖ πρὸς Α. δι' Ἀλεξανδρούπολιν καὶ Κωνσταντινούπολιν. Ἐκτὸς τῶν σιδηροδρόμων τούτων ἡ Θεσσαλονίκη ἔχει πυκνοτάτην ἀτμοπλοϊκὴν συγκοινωνίαν μετὰ τὸν Πειραιᾶ καὶ μετὰ ὅλα τὰ μέρη τῆς Α. Ἑλλάδος. Ἐντὸς τῆς πόλεως ἐξυπηρετοῦν τὴν κίνησιν τροχιόδρομος ἠλεκτρικὸς καὶ πλῆθος αὐτοκινήτων. Ἀπὸ τῆς πυρκαϊᾶς ἡ πόλις ἔγινε ἐξ ὀλοκλήρου ἐπὶ νέων βάσεων. Ἐκεῖ ὅπου εὐρίσκετο ἄλλοτε ἡ παλαιὰ τουρκὸπολις, ἀνεγείρεται τὴν ὥρᾴα εὐρωπαϊκὴ πόλις πλήρης ζωῆς καὶ μέλλοντος. Ἡ Θεσσαλονίκη εἶναι ὁ δεῦτερος ἐμπορικὸς λιμὴν τοῦ Κράτους, μετὰ τὸν Πειραιᾶ. Ἐκτὸς τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως ἔχει καὶ ἀξιόλογον βιομηχανίαν. Εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν εὐρίσκεται ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ἀλευρομύλους τῆς Ἑλλάδος καθὼς καὶ μεγάλα μηχανουργεῖα, νηματοουργεῖα καὶ ὑφαντουργεῖα, ἐργοστάσια κονσερβῶν, σάπωνος καὶ βυρσοδεψεῖα.

Διὰ τοῦ σιδηροδρόμου Ἀλεξανδρουπόλεως, καθὼς εἶδομεν, μόλις διέλθωμεν τὴν Δοϊράνην καὶ φθάσωμεν εἰς **Πορδῖα**, ἔχομεν πρὸς



Ν. τὴν ἐκτεταμένην πεδιάδα τοῦ Στρυμόνος (ἢ πεδιάδα τῶν Σερρῶν). Ὁ σιδηρόδρομος διὰ μεγάλης γεφύρας περὶ τὸν Στρυμόνα φθάνει εἰς Σιδηρόκαστρον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὰς **Σέρρας**. Ὁ σιδηρόδρομος ἐκ Σερρῶν διέρχεται τὴν στενὴν κοιλάδα τοῦ Ἀγγίτη καὶ φθάνει εἰς Δράμας, ἀφοῦ διασχίσῃ τὴν ὁμώνυμον αὐτῆς πεδιάδα. Ἡ πεδιάς τῶν Σερρῶν εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν πεδιάδα τῆς Δράμας καὶ αἱ δύο δὲ εἶναι πολὺ εὐφοροί. Ἡ οἰκονομικὴ σημασία τῶν πεδιάδων τούτων θὰ αὐξηθῇ πολὺ μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ρυθμιστικῶν καὶ ἀποξηραντικῶν ἔργων τοῦ Στρυμόνος καὶ τοῦ ἔλους τῶν Φιλίππων.

Εἰς τὰς δύο ταύτας πεδιάδας καλλιεργοῦνται κυρίως τὰ δημητριακὰ (ἀραβόσιτος), ὀλίγα ὄσπρια, βάμβαξ, γεώμηλα καὶ σιγάμιον, εἰς δὲ τὰς ὑπωρεῖας τῶν ὀρέων εἶναι ἀνεπτυγμένη ἢ καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο μέρος τῆς Ἑλλάδος. Ἡ καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου καὶ εἰς τὰς δύο πεδιάδας, ἰδιαιτέρως ὅμως εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Δράμας, εἶναι ἀσήμαντος. Ἐκ τῶν ὀπωροφόρων δένδρων καλλιεργοῦνται μόνον ὀλίγα ἀπιδέαι, καστανέαι καὶ ροδακινέαι, ἡ καλλιέργεια δὲ τῆς ἐλαίας περιορίζεται μόνον εἰς τὴν Θάσον καὶ ἐλάχιστα εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς Καβάλλας καὶ τὴν δυτικὴν τῆς Χαλκιδικῆς. Ἡ κτηνοτροφία εἶναι ἀνεπτυγμένη κυρίως εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Σερρῶν, τὰ κυριώτερα δὲ εἶδη αὐτῆς εἶναι αἱ ἀροτριῶντες βόες, αἱ ἀγελάδες καὶ τὰ παυλερικὰ.

Ὁλόκληρος ἡ περιοχὴ τῆς Α. Μακεδονίας μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν προσφύγων κυριολεκτικῶς ἀναγεννᾶται. Ἡ καταστραφεῖσα ὑπὸ τῶν Βουλγάρων πόλις τῶν Σερρῶν ἢ ἐκπαιδευτικὴ ἐστὶ τῆς Α. Μακεδονίας, ἀνοικοδομεῖται ἤδη καὶ ἐξελίσσεται εἰς μέγα γεωργικὸν κέντρον. Ἀνάλογον ἐξέλιξιν ὑφίσταται καὶ ἡ μικρὰ πόλις τῆς **Νιγρίτης**. Μεταξὺ Σερρῶν καὶ Δράμας ἐκτίσθη πληθὺς συνοικισμῶν, ἐνῶ ἡ Δράμα, ἡ ὁποία ἦτο ἄλλοτε μετὰ μεγάλη τουρκόπολις, ἔγινε σήμερον ὠραιστάτη πόλις, κέντρον γεωργικὸν καὶ κυρίως καπνικόν. Τὴν Δράμαν ἐνώνει μετὰ τῆς **Καβάλλας** ἀμαξιτὸς ὁδός, ἡ ὁποία διέρχεται διὰ τοῦ **Δοξάτου** καὶ τῶν **Φιλίππων**. Εἰς τὰς κλιτύς τοῦ Παγγαίου εὐρίσκονται πολὺ ὠραῖα χωρία καὶ κῶμαι, τῶν ὁποίων τὸ μόνον προῖδν εἶναι ὁ καπνός, ὀλίγος ἀραβόσιτος καὶ ὀλίγα ὀπωροφόρα. Ὅλη ἡ κίνησις τῶν χω-

ρίων του Παγγαίου διενεργείται διὰ τῆς **Ἐλευθερουπόλεως**, ἢ ὁποία συνδέεται δι' ἀμαξιτοῦ ὁδοῦ μετὰ τὴν Καβάλλαν καὶ τὰς **Ἐλευθεράς**. Ἡ παραλία πόλις τῆς Καβάλλας, διὰ λόγους κυρίως κλιματολογικοῦς, ἦτο πάντοτε τὸ κέντρον ἐπεξεργασίας καπνοῦ καὶ ἐμπορίας αὐτοῦ. Τὴν θέσιν αὐτὴν διατηρεῖ καὶ σήμερον μέγιστα δὲ ἀποθῆκαι καὶ ἐργαστᾶσια ἐπεξεργασίας καπνοῦ εὐρίσκονται ἐντὸς τῆς πόλεως. Ἡ πόλις συνδέεται μετὰ τῆς Δράμας καὶ τῆς περιοχῆς τῆς **Χρυσουπόλεως** (Σαρι-Σαμπάν), δι' ἀμα-



Ἐπεξεργασία καπνῶν

ξιτῶν ὁδῶν, μελετᾶται δὲ ἡ κατασκευὴ σιδηροδρόμου Δράμας - Καβάλλας. Διὰ θαλάσσης ἡ συγκοινωνία εἶναι τακτικὴ, τόσον μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ Πειραιῶς, ὅσον καὶ μετὰ τῶν ἀνατολι-

κῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου. Τὸ μόνον ἐλάττωμα τῆς Καβάλλας εἶναι ἡ ἔλλειψις λιμένος, τοῦ ὁποίου ἡ κατασκευὴ ἔχει ἀρχίσει ἤδη.

**Ὀρυκτά.** Ἡ Μακεδονία φαίνεται ὅτι ἔχει ὀρυκτὸν πλοῦτον, τοῦ ὁποίου ἐκμετάλλευσις ἐγένετο ἐπὶ Ῥωμαϊκῆς καὶ Βυζαντινῆς ἐποχῆς. Αἱ κυριώτεραι μεταλλευτικαὶ περιοχαὶ τῆς Μακεδονίας εἶναι αὐταὶ ποὺ ἔχουν λιγνίτας, δηλαδὴ αἱ περιοχαὶ τῆς Βεύης, τῶν Σερρῶν καὶ τῆς Κατερίνης. Κατόπιν ἔρχεται εἰς τὴν Χαλκιδικὴν ἡ περιοχὴ τοῦ **Βάβδου**, παρὰ τὸν Πολύγυρον, καὶ τῆς **Γερακινῆς**, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Κασσάνδρας, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐξάγεται λευκόλιθος. Ἡ Μακεδονία ἔχει ὁμοίως πολλὰς ἰαματικὰς πηγὰς, ἀπὸ τὰς ὁποίας αἱ ἀξιολογώτεραι εἶναι τοῦ Κιλκίς, τῆς Ἐδέσσης, τῶν Ἐλευθερῶν καὶ τῆς Θάσου.



## ΘΡΑΚΗ

Πρὸς Α. τῆς Μακεδονίας καὶ μέχρι τοῦ Μυξείνου ἐκτείνεται ἡ Θράκη, ἡ ὁποία διὰ τοῦ "Ἐβρου χωρίζεται εἰς ἀνατολικὴν καὶ δυτικὴν. Καὶ ἡ μὲν ἀνατολικὴ ἀνήκει εἰς τὴν Τουρκίαν, ἡ δὲ δυτικὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ἑλληνικὴ Θράκη χωρίζεται ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν διὰ τοῦ Νέστου, ὃ ὅποιος εἰς τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ σχηματίζει τὴν τελματώδη πεδιάδα τῆς **Χρυσουπόλεως**. Ὀλόκληρον τὸ ΒΔ. μέρος τῆς Θράκης καλύπτεται ὑπὸ τῆς Ροδόπης, ἡ ὁποία στρέφει πρὸς Ν. καὶ ἐνοῦται μετὰ τῆς μικρᾶς παραλιακῆς ὄροσειρᾶς τοῦ Ἰσμάρου. Ὀλόκληρος ἡ λοιπὴ Θράκη ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μεγάλας πεδιάδας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἢ μὲν μία κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ Ἐβρου, ἢ δὲ ἄλλη μετὰξὺ Ροδόπης, Αἰγαίου πελάγους καὶ Ἰσμάρου. Τὸ Αἰγαῖον εἰσχωρεῖ βαθύως εἰς τὴν πεδιάδα αὐτὴν καὶ σχηματίζει τὸν ἀσφαλέστατον κόλπον τοῦ Λαγοῦ (Πόρτο-Λαγό). Εἰς τὸν κόλπον αὐτὸν χύνονται πολλοὶ χεῖμαρροι.

**Οἰκονομικὴ ἐξέτασις.** Τὸ ἡπειρωτικὸν κλίμα τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῆς Θράκης εὐνοεῖ τὴν καλλιέργειαν τῶν δημητριακῶν καὶ κυρίως τοῦ σίτου, τῆς κριθῆς καὶ τῆς σικάλως. Ἐκ τῶν

όσπρίων καλλιεργούνται κυρίως τὰ φασόλια καὶ οἱ κύαμοι, ἐκ δὲ τῶν βιομηχανικῶν φυτῶν ὁ καπνός, ὁ βιάμβας, τὸ σησάμιον καὶ ὀλίγον λίνον. Ἐπὶ ὄλων τῶν εἰδῶν ἐκτός τοῦ καπνοῦ, τῆς ἀμπέλου, καὶ τοῦ σανοῦ αἱ καλλιεργούμεναι ἐκτάσεις τῆς κοιλάδος τοῦ Ἑβρου, εἶναι διπλάσιαι ἀπὸ ἐκείνας ποῦ καλλιεργοῦνται εἰς τὴν λοιπὴν Θράκην. Ἡ δενδροκομία καὶ ἡ κτηνοτροφία σχετικῶς δὲν εἶναι ἀκόμη προηγμένοι, ἀλλὰ ὑπάρχουν πολλαὶ ἐνδείξεις, ὅτι δύνανται νὰ ἀναπτυχθοῦν πολὺ. Ἡδῆ ἡ Θράκη εἶναι ἡ πρώτη βομβυκοπαραγωγὸς περιοχὴ τῆς Ἑλλάδος μὲ κέντρον τὸ **Σουφλίον**.

Ἡ μικρὰ οἰκονομικὴ ἀπόδοσις τῆς Θράκης ὀφείλεται εἰς τὴν ἀμέθοδον καλλιέργειαν, ἡ ὁποία ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος βελτιοῦται διαρκῶς καὶ δι' αὐτὸ ἡ παραγωγὴ αὐξάνει σταθερῶς. Τὰ κυριώτερα κέντρα συγκεντρώσεως τῶν προϊόντων εἶναι τὸ **Διδυμότειχον**, βορείως τοῦ Σουφλίου, ἡ **Ἄρρυστιάς**, ἀπέναντι τῆς Ἀδριακουπόλεως καὶ ἡ **Κομοτινή**.

## ΚΡΗΤΗ

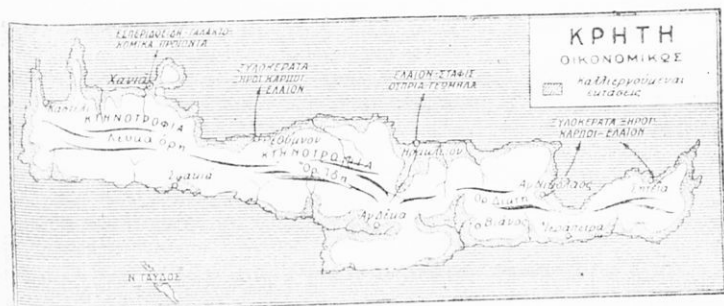
**Θέσις.** Ἡ νῆσος αὕτη εἶναι ἡ μεγαλύτερα τῶν Ἑλληνικῶν νήσων (8286 π. χ.) καὶ εὐρίσκεται νοτιώτερον ὄλων τῶν ἄλλων.

**Φυσικὴ ἐξέτασις.** Ἡ Κρήτη διασχίζεται ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ἀπὸ συνεχεῖς ὄρσειράς, αἱ ὁποῖαι δυσχεραίνουν πολὺ τὴν συγκοινωνίαν. Αἱ ὄρσειραὶ αὗται εἰς τὸ μέσον σχηματίζουν τὰ διαρκῶς χιονοσκεπῆ ὄρη τῆς **Ἰδης**. Πρὸς Α. τῆς Ἰδης ὑψοῦται ἡ ὄρσειρὰ τῆς **Δίκτης**, πρὸς Δ. δὲ τῆς Ἰδης ὑψοῦται ἡ ὄρσειρὰ τῶν **Λευκῶν Ὀρέων**, ἡ ὁποία καλύπτει ὀλόκληρον τὸ δυτικὸν τμήμα τῆς νήσου. Μεταξὺ τῶν ὄρσειρῶν τούτων σχηματίζονται μερικαὶ μικραὶ εὐφορώταται, ἀλλ' ἀπομονωμένοι πεδιάδες, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μεγαλύτερα εἶναι ἡ πεδιάς τῆς **Μεσσαράς** εἰς τὸ νότιον μέρος τῆς νήσου. Τὸ ἔδαφος τῆς Κρήτης διαρρέεται ἀπὸ πολλοὺς βραχεῖς χειμάρρους.

**Οἰκονομικὴ ἐξέτασις.** Τὸ ἔδαφος τῆς νήσου εἶναι εὐφορώτατον, τὸ δὲ καθαρῶς μεσογειακὸν κλίμα αὐτῆς ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ ἔδαφους εὖνοεὶ πᾶν εἶδος καλλιέργειας.

Τὸ εὐφορώτερον μέρος τῆς Κρήτης εἶναι ἡ πρὸς Ν. τῆς Ἰδης

πεδιάς τῆς Μεσσαράς καὶ μετ' αὐτὴν αἱ πεδιάδες Βιάννου καὶ Ἡρακλείου, αἱ ὁποῖαι ἐκτείνονται εἰς τὰς ἀνατολικὰς καὶ βορείας ὑπωρεῖας τῆς Ἰδῆς. Τὰ κυριώτερα προϊόντα τῆς περιοχῆς ταύτης εἶναι τὸ ἔλαιον, τὰ κίτρα καὶ ἡ σουλτανίνα, ἀπὸ τὰ δημητριακὰ ὁ σιμιγῶς, ἡ βρώμη καὶ ἡ κριθὴ καὶ ἀπὸ τὰ λοιπὰ εἶδη τὰ χαρούπια, τὰ ἐσπεριδοειδῆ, τὰ γεώμηλα, ὁ καπνὸς καὶ ὀλίγος βάμβαξ. Εἰς τὸ τμήμα τοῦτο εἶναι ἐπίσης πολὺ ἀνεπτυγμένη καὶ ἡ κτηνοτροφία, ἰδίως δὲ ἡ κονικλοτροφία. Τὸ κυριώτερον κέντρον



τῆς περιοχῆς ταύτης εἶναι τὸ Ἡράκλειον, μία ἀπὸ τὰς μεγαλύτερας καὶ ἐμπορικωτέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Τὸ Ἡράκλειον εἶναι ὡραία πόλις μετὰ μέλλον καὶ σχετικὴν βιομηχανίαν γεωργικῶν προϊόντων, ζυμωτικῶν καὶ ζαχαρωτῶν. Ὁ λιμὴν τοῦ Ἡρακλείου εἶναι τεχνητός, περιλαμβάνεται δὲ μεταξὺ τῶν μεγάλων ἐξαγωγικῶν λιμένων τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς Κρήτης καλλιεργεῖται κυρίως μόνον τὸ βόρειον τμήμα αὐτοῦ· τὰ κυριώτερα προϊόντα τοῦ τμήματος τοῦτου εἶναι ἐσπεριδοειδῆ, ξηροὶ καρποὶ (ἀμύγδαλα, σῦκα, χαρούπια), ἔλαιον, σῖνος καὶ σταφίς. Ἀξιόλογος ἐπίσης εἶναι ἡ κτηνοτροφικὴ παραγωγή καὶ ἡ γαλακτοκομία.

Ἡ παραγωγή τῆς περιοχῆς ταύτης συγκεντρῶται εἰς τὰ Χανιά, πρὸς Α. τῶν ὁποίων εὑρίσκεται ὁ κόλπος τῆς Σούδας, ὁ μόνος ἀσφαλῆς κόλπος τῆς Κρήτης. Ἡ πόλις τῶν Χανίων εἰς ἓν τμήμα διατηρεῖ ἀκόμη τὴν μορφήν τουρκοπόλεως, ἔχει ὡραίας ἐξοχάς, βιομηχανίαν, ἡ δὲ κίνησις τοῦ λιμένος αὐτῆς εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη.

Εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τῆς Κρήτης παράγονται κυρίως χα-

ρούπια, ὀλίγα ἑσπεριδοειδή καὶ ἔλαιον, καλλιεργοῦνται δὲ καὶ ὀλίγα δημητριακά. Κυριώτεροι πόλεις συγκεντρώσεως τῶν προϊόντων εἶναι ὁ **Ἄγ. Νικόλαος**, ἡ **Σητεία** καὶ ἡ **Τεράπειτρα**. Μεταξὺ Χανίων καὶ Ἡρακλείου σχηματίζονται στεναὶ πεδινὰ λωρίδες, εἰς τὰς ὁποίας καλλιεργοῦνται τὰ χαρούπια, τὰ ἑσπεριδοειδή, τὰ ἐλαιόδενδρα καὶ ἡ ἄμπελος. Ὁλόκληρος ἡ κίνησις τῆς περιοχῆς ταύτης συγκεντρώνεται εἰς τὸ **Ρέθυμνον**, ὅπου εὐρίσκονται μερικὰ ἐργαστᾶσια βιομηχανίας ἐλαίου καὶ οἴνου.

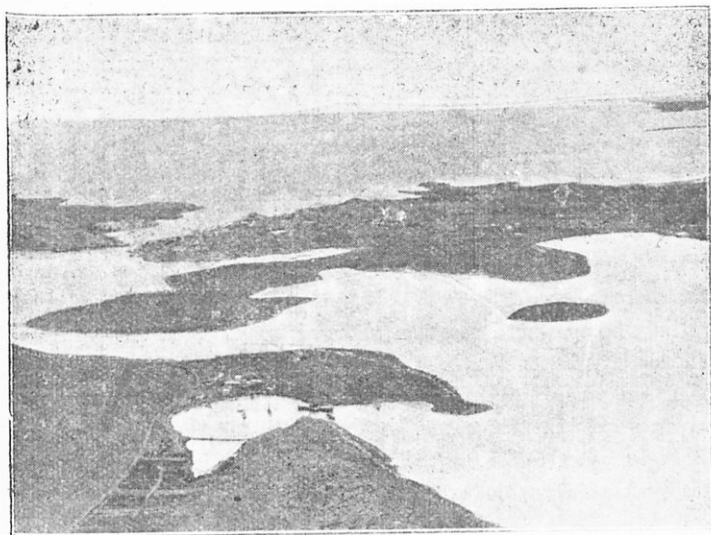
## ΕΥΒΟΙΑ

**Θέσις.** Πρὸς Α. τῆς Στερεᾶς καὶ κατὰ μῆκος αὐτῆς ἐκτείνεται ἡ στενόμακρος νήσος τῆς Εὐβοίας, ἡ ὁποία κατὰ μέγεθος ἔρχεται ἀμέσως μετὰ τὴν Κρήτην (4000 τ. χ.).

Ἡ Εὐβοία χωρίζεται ἀπὸ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα διὰ τοῦ Εὐβοϊκοῦ Κόλπου, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ μέσον στενοῦται πολὺ καὶ σχηματίζει τὸν **πορθμὸν τοῦ Εὐρίπου**.

**Φυσικὴ ἐξέτασις.** Τὸ ἔδαφος τῆς νήσου εἶναι μᾶλλον ὀρεινόν, καλύπτεται δὲ ἀπὸ πολλοὺς χαμηλοὺς λοφίσκους. Εἰς τὸ Ν. ἄκρον ἀνυψοῦται τὸ ὄρος **Ὀχη**, εἰς τὸ μέσον δὲ ἡ ὑψηλὴ καὶ κατάφυτος **Δίρφος**. Πρὸς Δ. αὐτῆς ὑψοῦται ἀποτόμως τὸ δασῶδες **Κανδήλιον**, παρ' αὐτὸ δὲ τὸ **Τελέθριον**. Μεταξὺ τῶν ὀρέων τούτων σχηματίζονται πολλὰ μικρὰ, ἀλλ' εὐφορώτατα πεδιάδες, ἐκ τῶν ὁποίων εὐφορώτερα εἶναι ἡ τῆς Χαλκίδος (Ληλάντιον πεδῖον). Τὸ ἔδαφος τῆς Εὐβοίας διασχίζουσι μερικά μικρὰ χειμαρρῶδεις ποταμοί, ἄνευ σπουδαίας σημασίας.

**Οἰκονομικὴ ἐξέτασις.** Εἰς τὴν Εὐβοίαν καλλιεργοῦνται γενικῶς τὰ δημητριακά καὶ ἰδιαιτέρως ὁ σίτος καὶ ὁ σμιγός, ἐκ δὲ τῶν ὁσπρίων οἱ ἐρέβινθοι καὶ οἱ φασιόλοι. Ἀπὸ 20 ἐτῶν ἤρχισε καὶ ἡ καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ, ἡ ὁποία ἔμως δὲν ἐπέξετάθη, ἐπειδὴ ἡ ποιότης αὐτοῦ ἦτο μετρία. Ἐκτὸς τῶν δημητριακῶν καὶ τῶν ὁσπρίων τὰ κύρια προϊόντα τῆς νήσου εἶναι τὰ ἀμπελουργικά, τὸ ἔλαιον καὶ τὰ ὄπωρικά. Ἡ Εὐβοία παράγει ἐκλεκτὰ καὶ ἄφθονα καρύδια καὶ ἑσπεριδοειδή (λεμόνια), αἱ περιφέρειαι δὲ τῆς Χαλκίδος, Κύμης καὶ Ἀλιβερίου παράγουσι ἐκλεκτὸν οἶνον. Τῆς κτηνοτροφίας τὰ κυριώτερα εἶδη εἶναι τὰ ἀροτριῶντα ζῶα, ἀρκετὰ αἰγοπρόβατα, ὀλίγοι χοῖροι καὶ πουλερικά. Τὸ μεγαλύτε-



Χαλκίς

Πορθμός Ευρίπου

ρον μέρος της παραγωγής συγκεντρώνεται εις την **Χαλκίδα**, ή όποια ένοδοται σιδηροδρομικώς μετά των **Αθηνών**. Η μεταξύ **Στερεάς** και **Ευβοίας** συγκοινωνία γίνεται διά στενής σιδηράς γεφύρας, ή όποια διά καταλλήλου μηχανισμού άνοίγει κατά την διάβασιν των πλοίων διά του στεγοῦ του Ευρίπου. Η **Χαλκίς** είναι ωραία και υγιεινή πόλις, με αρκετήν έμπορικὴν κίνησιν και μικράν βιομηχανίαν. Κατά τὸ θέρος συγκεντρώνει μεγάλην έπιβατικὴν κίνησιν, λόγω των λουτρῶν της **Αΐδηψού**.

Ἐκ τῆς **Χαλκίδος** δι' άμαξιτοῦ ὁδοῦ κατά μήκος της νοτίας παραλίας φθάνομεν εις **Ἄλιβέριον**, άφου διέλθομεν προηγουμένως διά μέσου της **Ἐρετριάς**. Ἐξ Ἄλιβερίου ή ὁδός φθάνει εις **Κύμην**, άφου διέλθη διά μέσου μικρῶν, άλλ' ευφορωτάτων κοιλάδων. Αὐτή είναι ή κυριώτερα ὁδός της **Ευβοίας**. Ἐκτός ὁμως αὐτῆς υπάρχει και ἄλλη μία ἐκ **Χαλκίδος** εις **Λίμνην**, **Μαντουδί**, **Ἰστιαίαν**, **Αΐδηψόν**.

**Ὀρυκτά**. Τὸ ὑπέδαφος της **Ευβοίας** είναι αρκετὰ πλούσιον εις ὑπόγειον πλοῦτον, του ὁποίου τὰ κυριώτερα είδη είναι ὁ λιγνίτης της **Κύμης** και του Ἄλιβερίου και ὁ λευκόλιθος της **Λίμνης**.

Μεταλλικά ύδατα εϋρίσκονται μόνον ὀλίγα χιλιόμετρα πρὸς Ν. τοῦ χωρίου **Αἰδηψός**, αἱ γνωστότατοι χλωριοϋχοι θερμοπηγαί, τῶν ὁποίων ἡ ἰαματικὴ δύναμις ἦτο γνωστὴ ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων.

## ΝΗΣΟΙ ΤΟΥ ΑἴΓΑΙΟΥ

### ΣΠΟΡΑΔΕΣ

Πρὸς Α. τῆς Εὐβοίας εϋρίσκονται διάφοροι νῆσοι καὶ νησιδεσ, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μεγαλύτερα εἶναι ἡ **Σκυῖρος**, καὶ μετ' αὐτὴν ἡ **Σκόπελος**, ἡ **Σκιάθος**, ἡ **Ἀλόνησος** κλπ. Αἱ νῆσοι αὗται εἶναι γενικῶς βραχώδεις, ὅπου ὅμως ὑπάρχει χῶμα εἶναι γονιμώταται. Τὰ κυριώτερα προϊόντα τῶν νήσων τούτων εἶναι ἐκλεκτὸν ἔλαιον, οἶνος καὶ ὀπώραι (ἀχλάδια τῆς Σκιάθου), εἰς δὲ τὴν Σκυῖρον παράγεται καὶ ἐκλεκτὸς τυρὸς. Ἡ Σκυῖρος ἔχει ἀφθονον ἀλιεῖαν καὶ ἰδίως ἀστακῶν, τὸ ὑπέδαφος δὲ αὐτῆς περιέχει μεταλλεύματα χρωμίου, χαλαζία, γύψου καὶ ὠραία χρωματιστὰ μάρμαρα.

### ΘΑΣΟΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑΙ ΜΙΚΡΑΙ ΝΗΣΟΙ

**Θάσος.** Μικρὰ νῆσος, ἡ ὁποία εϋρίσκεται ΝΑ τῆς Καβάλλας καὶ εἰς ἀπόστασιν 25 χλμ. ἀπ' αὐτῆς. Τὸ ἔδαφος τῆς νήσου εἶναι ὀρεινόν, καλύπτεται δὲ ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ θασῶν ἐκ πρίνων, ἀγριοκαστανῶν, ἐλάτων, ὄρων καὶ πλατάνων. Εἰς τὰ παράλια μέρη ἐπικρατεῖ ἡ θάλασσα. Τὰ προϊόντα τῆς νήσου ἐκτὸς τῶν θαλασσίων καὶ τοῦ ἐλαίου, εἶναι οἶνος, κηρός, ρητίνη, μέλι, βόμβουκας, φασόλια, ἀραβόσιτος καὶ σικαλῖς. Αἱ κυριώτεροι πόλεις τῆς νήσου εἶναι ὁ Θεολόγος καὶ ἡ Παναγία.

Εἰς τὴν εἰσοδον τῶν Δαρδανελλίων εϋρίσκονται αἱ μικραὶ νῆσοι **Σαμοθράκη**, **Λήμνος**, **Ἴμβρος** καὶ **Τένεδος**, αἱ ὁποιαὶ εἶναι βραχώδεις, παράγουν ὀλίγον ἔλαιον καὶ ἔχουν, ἐκτὸς τῆς Ἴμβρου, μόνον στρατηγικὴν σημασίαν. Ἡ Ἴμβρος ἔχει στρώματα λιγνίτου, μολύβδου, γαλκοῦ καὶ ἀργύρου. Ἡ Λήμνος χάρις εἰς τὸν μεγάλον καὶ ἀσφαλὴ αὐτῆς λιμένα ἐχρησίμευσε κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους ὡς ὀρμητήριον τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, κατὰ δὲ τὸν Πανευρωπαϊκὸν πόλεμον ὡς ναυτικὴ βάσις τῶν συμμαχικῶν στόλων. Αἱ νῆσοι Ἴμβρος καὶ Τένεδος διὰ τῆς Ἑλληνοτουρκικῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου ἔτυχον αὐτονομίας, ἀπαγορεύεται δὲ ἡ ὀχύρωσις αὐτῶν.

### ΛΕΣΒΟΣ (ΜΥΤΙΛΗΝΗ)

Πρὸς Δ. τῶν Κυθωνίων καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν Μικρασιατικῶν παραλίων εϋρίσκεται ἡ Λέσβος. Ἡ νῆσος αὕτη εἶναι μᾶλλον πεδινὴ καὶ κατάφυτος ἀπὸ πεῦκα, ἐλαιόδενδρα, βαλανιδιῆς καὶ ὀπωροφόρα δένδρα (κυρίως ἀχλαδιῆς). Ὀλόκληρος



σχεδόν ή νήσος καλλιεργείται από δημητριακά (κριθή, σμιγός, σίτος), όσπρια, (φασίολοι, κύαμοι), λαχανικά, όλίγον βράμδακα, πολλόν καπνόν, σησάμιον, γλυκάνισον και όλίγας άμπέλους. Η κτηνοτροφία είναι όμοίως άνεπτυγμένη, μάάλιστα δέ ή τών άροτριώντων ζώων.

Είς τά άνατολικά παράλια τής νήσου εύρίσκεται ή πρωτεύουσα **Μυτιλήνη** με καλόν λιμένα. Η πρωτεύουσα συγκεντρώνει: όλην τήν έμπορικήν και βιομηχανικήν κίνησιν τής νήσου. Έχει μεγάλα έργαστάσια έλαιουργίας, κατασκευής σαπώνων και ζυμαρικών. Έκ τής πρωτεύουσας δι' άμαξιτιών όδών γίνεται ή επικοινωνία με τó έσωτερικόν τής νήσου, όπου συναντά κανείς διαρκώς θαυμασίους κήπους, πευκώνας και έλαιώνας. Είς τó Β. άκρον τής νήσου εύρίσκεται ή **Μόλυβος**, εις τó νότιον δέ άκρον τó **Πλωμάριον**, όπου εύρίσκονται μεγάλα σαπωνοποιεία και έλαιωτριβεία. Είς τήν νήσον υπάρχουν πολλά ιαματικά πηγαί ποικίλης συστάσεως, μεταξύ τών όποίων αί καλύτεραι είναι τής **Γέρας** τού Πλωμαρίου και ή τού **Πολυχνίτου**, όπου εύρίσκεται και μεγάλη άλυκή.

#### ΧΙΟΣ

Πρός Ν. τής Λέσβου εύρίσκεται ή Χίος, μικροτέρα τής προηγούμενης και με περισσότερα και ύψηλότερα όρη. Τó έδαφος τής νήσου είναι μάλλον όρεινόν, καλλιεργείται δέ όλίγος σίτος, σιμός και ή άμπελος. Είς πολλά μέρη τής νήσου εύρίσκεται άφθονία έσπεριδοειδών (μανδαρίνια κυρίως), άμυγδαλεών και έλαιοδένδρων. Τó περισσότερον φυτευμένον μέρος είναι τó νότιον και ιδίως ή άνατολική παραλία μέχρι τής **Καλαμωτής**, όπου εκ τών μαστιχοφόρων δένδρων έξάγεται ή περίφημος μαστίχη τής Χίου. Η έμπορική κίνησις τής νήσου συγκεντρώνεται εις τήν όμώνυμον πρωτεύουσαν αυτής, ή όποία εύρίσκεται εις τó μέσον τής άνατολικής παραλίας. Η πόλις ειχει άρκετά ώρχία και έχει σχετικήν βιομηχανίαν κονσερβών και έλαιουργίας.

Τó υπέδαφος τής νήσου εκτός τών λιγνιτών και τού άντιμονίου δέν έγκλείει αξιόλογον όρυκτόν πλούτον, έχει όμως πολλάς έμφανίσεις ιαματικών πηγών, ποικίλης συστάσεως.

Πρός Α. τής Χίου εύρίσκονται αί μικραί οίνοπαραγωγαί νήσοι **Οίνουσαι**, τών όποίων οί κάτοικοι είναι καλοί ναυτικοί, προς Δ. δέ τής Χίου εύρίσκεται ή μικρά και άγονος, άλλ' ιστορική νήσος τών **Ψαρών**, τής όποίας τά μόνα προϊόντα είναι όλίγα ούκα.

## Σ Α Μ Ο Σ

Ἡ Σάμος εὐρίσκεται ΝΑ. τῆς Χίου καὶ ἀπέχει ἀπὸ τὴν χερσόνησον τῆς Μυκάλης περὶ τὰ 3-5 μίλια.

Ἡ νῆσος αὕτη, ἂν καὶ εἶναι μικροτέρα τῆς Λέσβου καὶ τῆς Χίου, ἔχει περισσώτερον πληθυσμόν. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς καλύπτεται ἀπὸ ἀρκετὰ ὑψηλὰ ὄρη (**Κερκετεὺς** 1440 μ.) καὶ εἶναι κατάφυτον, τὸ δὲ ὑπέδαφος εἶναι τελείως πτωχόν. Πρὸς Ν. σχηματίζεται ἡ εὐφορος πεδιάς τοῦ Μαραθοκάμπου, ὅπου εὐρίσκονται πεῦκα, ἐλαιόδενδρα καὶ ἄμπελοι. Τὰ κυριώτερα προϊόντα τῆς Σάμου εἶναι οἱ ἐκλεκτοὶ μαῦροι οἶνοι, μυρωδάτος καπνός, κορινθιακὴ σταφίς καὶ ἐσπεριδοειδῆ. Ἐκ τῆς κτηνοτροφίας περισσώτερον ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ πτηνοτροφία.

Αἱ κυριώτεραι ἐμπορικαὶ πόλεις τῆς νήσου εἶναι ἡ πρωτεύουσα **Βιθύ**, εὐρισκομένη ἐντὸς μεγάλου κόλπου, τὸ γραφικόν **Καρλόβασι** καὶ τὸ **Τηγάσι**. Αἱ πόλεις αὗται ἔχουν σχετικὴν βιομηχανικὴν κίνησιν, συνδέονται δὲ μετὰ τὸν δι' ἄμυξιτοῦ ὁδοῦ.

## Ι Κ Α Ρ Ι Α

Πρὸς Δ. τῆς Σάμου εὐρίσκεται ἡ μικρὰ καὶ βραχέως νῆσος Ἰκαρία, κατάφυτος ἀπὸ πεῦκα, ἐκ τῶν ὁποίων κατασκευάζουν ξυλάνθρακας. Τὰ κυριώτερα προϊόντα τῆς νήσου εἶναι ροδάκινα σῆκα, οἶνος, ὀλίγοι δημητριακοὶ καρποὶ καὶ μέλι. Τὸ ὑπέδαφος τῆς Ἰκαρίας ἐγκλείει μεταλλεύματα σιδήρου, κατὰ μῆκος δὲ τῆς νοτίου παραλλῆλως αὐτῆς εὐρίσκεται πλῆθος μεταλλικῶν πηγῶν σιδηρούχων καὶ ἀλκαλικῶν.

## ΚΥΚΛΑΔΕΣ

Πρὸς Ν. τῆς Εὐβοίας εὐρίσκονται κατὰ σειρὰν αἱ νῆσοι **Κέα**, **Κύθνος**, **Σῦρος**, **Σέριφος**, **Σίφνος**, **Κίμωλος**, **Μῆλος**, καὶ **Φολέγανδρος**. Πρὸς Α. αὐτῶν εὐρίσκονται ἡ **Ἄνδρος**, **Τήνος**, **Μύκονος**, **Πάρος**, **Νάξος**, **Σίκινος**, **Ίος**, **Ἄμοργός**, νοτιώτερον δὲ ὅλων ἡ **Θήρα** καὶ ἡ **Ἀνάφη**. Ἐκτὸς ὅμως τῶν νήσων τούτων πλῆθος ἐρημονήσων εἶναι ἐγκατεσπαρμέναι μετὰ αὐτῶν.

Ὅλαι αἱ νῆσοι αὗται ἔχουν γενικῶς ἔδαφος μᾶλλον ἄγονον, ἐν τούτοις ὅμως ἔχουν σχετικῶς ἀρκετὰ μεγάλην παραγωγὴν, χάρις εἰς τὴν ἐργατικότητα τῶν κατοίκων. Τὰ κυριώτερα προϊόντα αὐτῶν εἶναι ὀλίγα δημητριακὰ (κριθὴ καὶ σμιγός), ἀρκετὰ λαχανικά, γεώμηλα, ἔλαιον, καὶ ἐκλεκτὸς οἶνος (Νάξος), καπνός, ἐκλεκτοὶ στα-

φυλαί (Σέριφος), βαλανίδια, έσπεριδοειδή ("Ανδρος). Επί μερικὰς ἐκ τῶν νήσων τούτων (Κίμωλος, Μύκονος, Σέριφος, Νάξος) εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη ἢ κτηνοτροφία, παράγεται δὲ καὶ ἐκλεκτὸς τυρὸς.

**Ὀρυκτὸς πλοῦτος.** Ἀντιθέτως πρὸς τὸ ἔδαφος τῶν Κυκλάδων, τὸ ὑπέδαφος αὐτῶν εἶναι πλουσιώτατον εἰς ὀρυκτὸν πλοῦτον πάσης φύσεως. Ὅλοι σχεδὸν ἔχουν ὄρατα μάρμαρα λευκὰ καὶ χρωματιστά, τὰ καλύτερα δὲ εἶναι τὰ τῆς Πάρου. Ἡ Σέριφος ἔχει γρανιτικὰ στρώματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα γίνονται κυδόλιθοι καὶ σκυῖρα διὰ τὰ ὁδοστρώματα. Ἐὰ κυριώτερα μεταλλεύματα τῶν Κυκλάδων εἶναι ἡ σιδηρὸς τῆς Νάξου καὶ ὁ σίδηρος τῆς Σερίφου καὶ τῆς Κύθου. Ἄλλα ἀκόμη προϊόντα τοῦ ὑπογείου πλοῦτου τῶν Κυκλάδων εἶναι αἱ μολόπετραι τῆς Μήλου, ἢ θηραϊκὴ γῆ, ποῦ χρησιμεύει διὰ τὴν κατασκευὴν τσιμέντου καὶ ἐν γένει στερεῶν λιθοδομῶν, καὶ τὰ μεταλλικὰ ὕδατα τῆς Σαρτζῆς καὶ τῆς Κύθου.

Ὀλόκληρος ἡ ἐμπορικὴ κίνησις τῶν Κυκλάδων ἐνεργεῖται διὰ τῆς Σύρου, ἐπὶ τῆς ὁποίας εὐρίσκεται καὶ ἡ ὁμώνυμος πρωτεύουσα αὐτῶν. Ἡ πόλις τῆς **Σύρου** εἶναι κτισμένη ἀμφιθεατρικῶς καὶ ἔχει ἀρκετὰ εὐρύχωρον λιμένα, τὸν ὁποῖον προστατεύει τεχνητὸς λιμενοβραχίον. Ἡ Σύρος, ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, συνεκέντρωσε μεγάλην ναυτικὴν καὶ ἐμπορικὴν κίνησιν, ἡ ὁποία ἐμειοῦτο μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Πειραιῶς. Μετὰ τὴν ἀφίξιν τῶν προσφύγων, ἡ Σύρος ἤρχισεν πάλιν νὰ βλέπη ἡμέρας παλαιᾶς δόξης, καὶ τώρα περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν ἐμπορικωτέρων λιμένων τῆς Ἑλλάδος.

Ἐκτὸς τῆς μεγάλης ἐμπορικῆς κινήσεως ἡ Σύρος ἔχει ἀξιόλογον βιομηχανίαν νηματοουργίας καὶ βαμβακουργίας, μηχανουργεῖα, ἐργαστάσια κατασκευῆς ζαχαρωδῶν προϊόντων, βυρσοδεφεῖα καὶ ὀελουργεῖα.

## Κ Υ Θ Η Ρ Α

Μικρὰ νῆσος πρὸς Ν. τοῦ Ἀκρωτηρίου Μαλέας καὶ 20 χλμ. μακρὰν αὐτοῦ. Τὸ ἔδαφος τῆς νήσου εἶναι μᾶλλον ὄρεινὸν τὰ δὲ παράλια βραχώδη. Τὰ προϊόντα τῆς νήσου εἶναι ἀρκετὰ καὶ καλῆς ποιότητος. Τὰ κυριώτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι ἔλαιον, σίτος, σῦκα, λεμόνια, ὀλίγα δημητριακά, κρόμμυα, ἀμύγδαλα καὶ νωποὶ καρποί. Κυριώτερα πόλις εἶναι τὰ Κύθηρα. ἐκτισμένα εἰς θαυμασιὰν θέσιν καὶ εἰς τὴν βάσιν ἐνετικοῦ φρουρίου.

## ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ

Κατὰ μήκος τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Ἑλλάδος εὐρίσκονται αἱ νῆσοι **Κέρκυρα, Λευκάς, Ἰθάκη, Κεφαλληνία** καὶ **Ζάκυνθος**. Ἐκτὸς αὐτῶν ὑπάρχουν καὶ μερικαὶ μικρότεροι, αἱ ὁποῖαι ἐκτὸς τῶν **Παξῶν**, δὲν ἔχουν οὐδεμίαν οἰκονομικὴν σημασίαν.

### ΚΕΡΚΥΡΑ

Ἡ νῆσος αὕτη εἶναι στενόμακρος καὶ χωρίζεται ἀπὸ τῆς Ἡπειρωτικῆς ἀκτῆς διὰ στενῆς λωρίδος θαλάσσης. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου σχεδὸν πεδινόν, διακόπτεται δὲ μόνον ἀπὸ μικροῦς λόφους, ποῦ ἐμφανίζονται ἀραιὰ καὶ ἀπὸ τὸ μόνον ὄρος τὸν **Πανιοκράτορα**.

Ἡ Κέρκυρα ἐπειδὴ ἔχει ἔδαφος πεδινόν καὶ δέχεται πολλὰς βροχὰς εἶναι εὐφορωτάτη. Τὰ κυριώτερα προϊόντα αὐτῆς εἶναι ἐκλεκτὸν ἔλαιον, ὀλίγοι δημητριακοὶ καρποὶ (ἀραβόσιτος καὶ σίτος), ἄφθονα καὶ ἐκλεκτὰ γαϊώμηλα, θαυμασίοι οἶνοι, μῆλα, καρύδια, ἐσπεριδοειδῆ καὶ λαχανικά.

Ἡ κτηνοτροφία δὲν εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη, τὰ κυριώτερα δὲ εἶδη αὐτῆς εἶναι ἡ πτηνοτροφία καὶ ἡ χοιροτροφία.

Ἡ ἐμπορικὴ κίνησις τῆς νήσου συγκεντρώνεται εἰς τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς **Κέρκυραν**, ἡ ὁποία εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον τῆς ἀνατολικῆς παραλίας. Ἡ πόλις ἔχει ὠραία οἰκοδομήματα, πολλοὺς στενοὺς δρόμους, θαυμασίαν προκουμαίαν, πλατείας καὶ ὠραίας ἐξοχάς, ἂν καὶ ὅλα τὰ μέρη τῆς Κερκύρας εἶναι καὶ μία ὠραία ἐξοχή. Ἡ Κέρκυρα ἐκτὸς τῆς μεγάλης ἐμπορικῆς κινήσεως αὐτῆς ἔχει καὶ σπουδαίαν βιομηχανικὴν τοιαύτην. Ἐκεῖ εὐρίσκεται τὸ ἐργοστάσιον Ἀσπιώτη, τὸ μεγαλύτερον λιθοτυπογραφεῖον τῆς Ἀνατολῆς. Ἐχει ἐργοστάσια ἐλαιουργίας, σαπωνοποιίας καὶ παραφίνης.

Ἡ συγκοινωνία ἐντὸς τῆς νήσου ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ πλήρους δικτύου ἀμαξιτῶν ὁδῶν, αἱ ὁποῖαι συνδέουν καὶ τὰ μικρότερα χωρία. Ἡ Κέρκυρα ἐπειδὴ εὐρίσκεται ἐπὶ τῶν γραμμῶν Πατρῶν—Βρινδησίου καὶ Πατρῶν—λιμένων Ἀδριατικῆς, διὰ τοῦτο ἔχει τακτικὴν ἀτμοπλοικὴν συγκοινωνίαν μετὰ τῆς Εὐρώπης καὶ μεθ' ὅλων τῶν κυριωτέρων Ἑλληνικῶν λιμένων.

Πρὸς τὰ ΒΔ. τῆς Κερκύρας εὐρίσκονται αἱ μικραὶ νησίδες **᾽Οθωνοί**, **᾽Ερίκουσα**, **Μαθρόκη**, πρὸς Ν. δὲ αὐτῆς εὐρίσκονται αἱ νῆσοι **Παξὸς** καὶ **᾽Αντίπαξος**, αἱ ὁποῖαι ἔχουν μεγάλην παραγωγὴν ἐλαίου ἐκλεκτῆς ποιότητος.

#### Λ Ε Υ Κ Α Σ

Πρὸς νότον τῆς Κερκύρας εὐρίσκεται ἡ Λευκάς, τῆς ὁποίας τὸ ἔδαφος εἶναι ὄρεινόν καὶ βραχῶδες, μικρὸν δὲ μέρος αὐτοῦ πρὸς Ν. εἶναι πεδινόν. Ἐν τούτοις χάρις εἰς τὴν ἐργατικότητα τῶν κατοίκων αὐτῆς, εἶναι φυτευμένη, καὶ ἐπὶ τῶν βράχων ἀκόμη, ἀπὸ ἀμπέλια καὶ ἐλαίας. Τὰ κυριώτερα προϊόντα τῆς νήσου εἶναι ἐκλεκτὸς μέλας οἶνος καὶ ἔλαιον. Ἡ μόνη πόλις τῆς νήσου εἶναι ἡ **Λευκάς**, κειμένη εἰς μικρὰν πεδιάδα, ἡ ὁποία ἀπέχει ὀλίγα λεπτά ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν. Πρὸς Ν. τῆς πόλεως εὐρίσκονται δύο μεγάλαι ἀλυκαί, ἡ τοῦ ᾽Αλεξάνδρου καὶ ἡ τῆς πόλεως. Ἡ πόλις τῆς Λευκάδος συνδέεται μετὰ τῶν ἄλλων χωρίων δι' ἀμαξιτῶν ὁδῶν, τῶν ὁποίων τὸ δίκτυον εἶναι ἐπαρκὲς μὲν, ἀλλὰ πολὺ ἀραιοτέρου τοῦ δικτύου Κερκύρας.

#### Ι Θ Α Κ Η

Πρὸς νότον τῆς Λευκάδος καὶ ὀλίγα χιλιόμετρα ἀπ' αὐτῆς εὐρίσκεται ἡ βραχῶδης Ἰθάκη. Ἡ νῆσος αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μικρὰς νήσους, ποὺ τὰς ἐνώνει στενὴ λωρὴς ξηρὰς. Τὰ προϊόντα τῆς Ἰθάκης εἶναι ὀλίγον, ἀλλ' ἐκλεκτὸν ἔλαιον καὶ οἶνος, μόνη δὲ πόλις ἡ πρωτεύουσα **Ἰθάκη**.

Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Ἰθάκης εἶναι ἐργατικοὶ καὶ δραστήριοι, ἐπειδὴ δὲ ἡ νῆσος αὕτη ἔχει πολὺ ὀλίγον καλλιεργήσιμον τόπον, ἐκπατρίζονται οἱ περισσότεροι καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν γίνονται καλοὶ ναυτικοί.

#### ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ

Πρὸς τὰ ΝΔ. τῆς Ἰθάκης καὶ εἰς ἀπόστασιν 2-3 χλμ. ἀπ' αὐτῆς εὐρίσκεται ἡ Κεφαλληνία, ἡ μεγαλυτέρα τῶν Ἰονίων νήσων. Ἡ νῆσος αὕτη πρὸς Ν. σχηματίζει μέγαν κόλπον, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ βάθος καταλήγει εἰς μικρὸν ἔλος.

Ἡ Κεφαλληνία εἶναι ὄρεινὴ καθὼς καὶ ἡ Ἰθάκη, εἰς τὸ ΝΑ. δὲ μέρος αὐτῆς ὑψοῦται ὁ **Αἶνος**, τὸν ὁποῖον καλύπτουν θαυμάσια

Π. Κιλίμη : Οἰκονομικὴ Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος κλπ. ἐκδ. Β' 6

δάση, ἐξ ἐλάτων. Τὰ κυριώτερα προϊόντα τῆς νήσου εἶναι ἡ σταφίς, ὁ οἶνος καὶ τὸ ἔλαιον, καλλιεργουῦνται ὅμως καὶ ὀλίγα ὄσπρια (φακὴ) καὶ δημητριακά. Εἰς μικρὰν ποσότητα παράγεται μέλι ἀρίστης ποιότητος, εἰς τὴν νοτίαν δὲ παραλιακὴν λωρίδα καλλιεργουῦνται καὶ μπανανῆαι. Ἡ κτηνοτροφία εἶναι ἐντελῶς περιορισμένη εἰς τὰ Β. μέρη τῆς νήσου.

Ὁ κόλπος, ποῦ εἴπομεν προηγουμένως, ἐνοῦται πρὸς Α. μὲ ἕνα μικρότερον κόλπον, τὸν κόλπον τοῦ Ἀργαστολίου. Εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ κόλπου τούτου εὐρίσκεται ἡ πρωτεύουσα τῆς νήσου **Ἀργαστόλιον**. Τὸ Ἀργαστόλιον εἶναι μικρὰ, ἀλλὰ πολὺ περιποιημένη πόλις. Ἔχει μερικοὺς καλοὺς δρόμους, θαυμασίαν προκυμαίαν, εἶναι καθαρωτάτη, ἄλλοτε δὲ εἶχε πολὺ μεγαλυτέραν ἀπὸ τῶρα ἐμπορικὴν κίνησιν. Τὸ ἐμπόριον τοῦ Ἀργαστολίου συνίσταται εἰς ἐξαγωγὴν σταφίδος, οἴνων καὶ ἐλαίου. Πρὸς Δ. τοῦ Ἀργαστολίου εὐρίσκεται τὸ **Ληξούριον**, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἐξάγεται σταφίς, οἶνος, ἔλαιον, ὀλίγα λαχανικά καὶ ὀπῶραι. Ἡ ἐμπορικὴ κίνησις ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς λιμένας διενεργεῖται καὶ μὲ τοὺς πρὸς Α. αὐτῆς λιμένας **Φισκάρον** καὶ **Ἀγ. Εὐφημίαν**.

#### Ζ Α Κ Υ Ν Θ Ο Σ

Πρὸς Ν. τῆς Κεφαλληνίας καὶ εἰς ἀπόστασιν 35 περίπου χλμ. ἀπ' αὐτῆς εὐρίσκεται ἡ λοφώδης καὶ εὐφορωτάτη Ζάκυνθος. Δύο μόνον μικραὶ λοφοσειραὶ διασχίζουσι τὴν νήσον ἀπὸ Δ. πρὸς Α., εἰς τὸ βόρειον δὲ ἄκρον αὐτῆς σχηματίζεται ὠραιότατον ὄροπέδιον. Μεταξὺ τῶν λοφοσειρῶν αὐτῶν εὐρίσκονται αἱ εὐφορώταται πεδιάδες τῆς Ζακύνθου.

Τὰ κυριώτερα προϊόντα τῆς νήσου εἶναι ἡ σταφίς, τὸ ἔλαιον καὶ ὁ οἶνος, ἐκτὸς ὅμως αὐτῶν καλλιεργουῦνται ὁ σίτος, ὁ σιανὸς καὶ τὰ ἐσπεριδοειδῆ.

Εἰς τὸ μέσον τῆς βορείας πλευρᾶς εὐρίσκεται ἐντὸς μεγάλου λιμένος, τὸν ὅποιον προφυλάσσει λιμενοδραχίων, ἡ πρωτεύουσα **Ζάκυνθος**. Ἡ πόλις εἶναι ἀρκετὰ καλὴ καὶ ἔχει μικρὰν βιομηχανίαν σαπυνοποιίας καὶ κατασκευῆς ζαχαρωτῶν (μαντολάτο). Εἰς ἀπόστασιν 2 1/2 ὥρων ἀπὸ τῆς πόλεως εὐρίσκεται ἡ ἀλυκὴ τῆς Ζακύνθου.

Τὸ ὑπέδαφος τῆς Ζακύνθου ἔχει ὀλίγα ὄρυκτά, ἐκ τῶν ὁποίων

τά κυριώτερα είναι: ή πισσάσφαλτος και ή γύψος. Τελευταίως άνευρέθησαν και πετρελαιοφόρα στρώματα, τών οποίων ή περιεκτικότης είναι ακόμη άγνωστος.

## ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ

**Ίστορική άνασκόπησις.** Οί άρχαιότατοι κάτοικοι τής Ελλάδος είναι οί *Πελασγοί*, οί οποίοι ήσαν διά τήν εποχήν τους αρκετά πολιτισμένοι. Από του 2000 π. Χ. διάφοροι λαοί τής ίνδογερμανικής φυλής, προερχόμενοι εκ τής *Ασίας*, έφθασαν εις τήν χερσόνησον του Αΐμου και κατέλαβον βαθμηδόν τά νότια μέρη αύτης. Οί λαοί ούτοι ήσαν μέν τελείως άπολιτιστοι, αλλά πολυ εύφαις, δι' αυτό ταχέως εξεπολιτίστησαν και μάλιστα άνέπτυξαν και ίδιον αξιολόγον πολιτισμόν, τόν όποιον σν τή χρόνω μετέδιδον και εις τάς παρακειμένας νήσους και χώρας.

Αί φυλαί αύται, γνωσταί υπό τό όνομα έλληνικαί φυλαί, επεξετάθησαν βαθμηδόν εις όλόκληρον τήν βορείαν λεκάνην τής Μεσογείου, εις πολλά δέ μέρη αύτης και εγκατεστάθησαν μονίμως, ιδρύσασαι αξιολόγους Έλληνικάς άποικίας. Τοιαύται άποικίαι ιδρύθησαν εις τήν Σικελίαν, τά νότια παράλια τής *Ιταλικής Χερσονήσου*, τά δυτικά παράλια τής *Μ. Ασίας* και τά νότια παράλια τής *Γαλλίας*. Αί έλληνικαί αύται φυλαί καιτοι δέν άπετέλεσαν κατά τούς αρχαίους χρόνους ένιατον κράτος, άνέπτυξαν μέγαν πολιτισμόν. Το 146 π. Χ. όλη ή Ελλάς υπετάχθη εις τούς Ρωμαίους και μόλις κατά τόν 5ον αιώνα μ. Χ. εξειλίχθη εις έλευθερον κράτος με πρωτεύουσαν τήν Κωνσταντινούπολιν (400 μ.Χ.). Η σταδιοδρομία του ήνωμένου Έλληνικού Κράτους και ή ιστορία αύτου είναι περιλάμπρος, διατηρήθη δέ τοϋτο επί 1000 περίπου έτη, παλαιον συνεχώς προς διαφόρους βαρβαρικάς φυλάς, πού ήρχοντο από τήν *Ασίαν*. Το 1453 οί Τούρκοι κατώρθωσαν νά κυριεύσουν τήν πρωτεύουσαν του Έλληνικού τούτου Κράτους, τήν Κωνσταντινούπολιν, και έντός όλίγου χρόνου νά τό ύποτάξουν όλόκληρον.

Οί Έλληνες παρέμειναν υπό τόν τουρκικόν ζυγόν μέχρι του 1821, όπότε επανεστάτησαν και μετά σκληρούς προς τούς Τούρκους άγώνας κατώρθωσαν νά ανακτήσουν τήν έλευθερίαν των.

**Κυριώτεροι ιστορικοί σταθμοί από του 1821.** Η Ελλάς

ὅταν ἠλευθερώθη ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν ἀπετέλεσε κράτος, τοῦ ὁποῦ τοῦ Β. ἕρια ἐφθάναν μέχρι τῆς Θεσσαλίας, μὴ συμπεριλαμβανομένης, ἐκ δὲ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ἡ μὲν Εὐβοία, αἱ Σποράδες καὶ αἱ Κυκλάδες παρηκολούθησαν τὴν τύχην τοῦ ἐλευθερωθέντος τμήματος, ἔλαι δὲ αἱ λοιπαὶ παρέμειναν εἰς τοὺς Τούρκους, ἐκτὸς τῶν Ἰονίων νήσων, τὰς ὁποίας κατείχεν ἡ Ἀγγλία. Ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ Κράτους ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν τριῶν Δυνάμεων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσίας, διὰ πρωτοκόλλου, συνταχθέντος ἐν Λονδίῳ τὴν 3 Φεβρουαρίου τοῦ 1830. Πολὺ βραδύτερον, ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ βασιλέως Γεωργίου (17 Ὀκτωβρίου 1863), ἡ Ἀγγλία παρεχώρησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰς Ἰονίους νήσους, κατὰ δὲ τὸν Μάρτιον τοῦ 1881 παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς Βερολινείου Συνθήκης ὀλόκληρος ἡ Θεσσαλία καὶ μικρὸν τμήμα τῆς Ἡπείρου. Διὰ τῶν πολέμων τοῦ 1912 καὶ 1913 ἡ Ἑλλὰς ἐδιπλασιάσθη, διὰ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ μεγαλύτερου μέρους τῆς Ἡπείρου, τῆς Μακεδονίας καὶ ὅλων τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου. Κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον μετέσχε καὶ αὐτὴ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἀποτέλεσμα δὲ τῆς συμμετοχῆς τῆς ἦτο νὰ φθάσῃ ὀλίγα χιλιόμετρα ἔξωθεν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ νὰ καταλάβῃ ὀλόκληρον τὸ δυτικὸν τμήμα τῆς Μ. Ἀσίας. Κατόπιν ὅμως τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς (1922) ἀπώλεσεν ἔλαι τὰ ἐκ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου κέρδη καὶ διετήρησε μόνον τὴν δυτικὴν Θράκην.

**Διοίκησης.** Τὸ πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ἦτο κατ' ἀρχὰς Συνταγματικὴ Μοναρχία, διὰ τῶν διαφόρων ὅμως ἀναθεωρήσεων τοῦ Συντάγματος ἔγινε Δημοκρατία Βασιλευομένη, καὶ ἀπὸ τῆς 25ης Μαρτίου τοῦ 1924 εἶναι **Δημοκρατία** μετὰ δύο νομοθετικῶν σωμάτων, ἦτοι Βουλῆς καὶ Γερουσίας. Διὰ τοῦ Δημοκρατικοῦ πολιτεύματος περιέρχονται εἰς τὸν λαὸν αἱ τρεῖς ἐξουσίαι, νομοθετικὴ, ἐκτελεστικὴ, δικαστικὴ. Ὁ λαὸς χειρίζεται τὰς ἐξουσίας ταύτας διὰ τῶν ἀντιπροσώπων, τοὺς ὁποίους ἐκλέγει. Ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τούτων προέρχεται ἡ διοικοῦσα τὸ Κράτος Κυβέρνησις, ἡ ὁποία ἐφαρμόζει τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους κἀννοῦν οἱ ἐκλεγόμενοι ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ, οἱ βουλευταί. Οἱ νόμοι ὅμως αὐτοὶ πρέπει νὰ ἐγκρίνωται καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀντιπροσώπους, τοὺς γεροῦσιαστὰς.



Πρὸς εὐκολωτέραν διαίρησιν τοῦ Κράτους ὅλαι αἱ ὑπηρεσίαι αὐτοῦ συγκεντρῶνται εἰς 13 ὑπουργεία, τὰ ὅποια εἶναι: Ὑπουργεῖον 1) Ἐξωτερικῶν, 2) Ἐσωτερικῶν, 3) Στρατιωτικῶν, 4) Ναυτικῶν, 5) Ἀεροπορίας, 6) Οἰκονομικῶν, 7) Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, 8) Δικαιοσύνης, 9) Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, 10) Γεωργίας, 11) Συγκοινωνίας, 12) Ὑγίεινῆς, 13) Προνοίας καὶ Ἀντιλήψεως.

Ἡ ἐσωτερικὴ διαίρησις τοῦ Κράτους διευκολύνεται διὰ τῆς κατανομῆς αὐτοῦ εἰς 36 νομούς, οἱ ὅποιοι εἶναι:

**Α' Εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα**

1) Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, (Ἀθῆναι)<sup>1)</sup>, 2) Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, (Λαμία), καὶ 3) Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, (Μεσολόγγιον).

**Β' Εἰς τὴν Θεσσαλίαν**

1) Λαρίσης, (Λάρισα), 2) Τρικκάλων, (Τρίκκαλα).

**Γ' Εἰς τὴν Ἥπειρον**

1) Ἰωαννίνων, (Ἰωάννινα), 2) Πρεβέζης, (Πρεβέζα), καὶ 3) Ἀρτις, (Ἀρτα).

**Δ' Εἰς τὴν Μακεδονίαν**

1) Δράμας, (Δράμα), 2) Σερρών, (Σέρραι), 3) Θεσσαλονίκης, (Θεσσαλονίκη), 4) Φλωρίνης, (Φλώρινα), 5) Κοζάνης, (Κοζάνη), 6) Πέλλης, (Ἐδεσσα), 7) Χαλκιδικῆς, (Πολύγυρος), καὶ 8) Καβάλλας, (Καβάλλα).

**Ε' Εἰς τὴν Δυτικὴν Θράκην.**

1) Ἐβρου, (Ἀλεξανδρούπολις), καὶ 2) Ροδόπης, (Κομοτηνή).

**Ϛ' Εἰς τὴν Πελοπόννησον**

1) Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, (Ναύπλιον), 2) Ἀχαΐας, (Πάτρα), 3) Ἠλείας, (Πύργος), 4) Μεσσηνίας, (Καλάμα), 5) Λακεδαιμόνος, (Σπάρτη), καὶ 6) Ἀρκαδίας, (Τρίπολις).

**Ζ' Εἰς τὰς Ἰονίους Νήσους**

1) Κερκύρας, (Κέρκυρα), 2) Ζακύνθου, (Ζάκυνθος), καὶ 3) Κεφαλληνίας, (Αργοστόλιον).

1. Ἐντὸς παρενθέσεως αἱ πρωτεύουσαι τῶν νομῶν.

### Η' Εἰς τὴν Κρήτην

1) *Χανίων*, (*Χανιά*), 2) *Ρεθύμνης*, (*Ρέθυμνον*), 3) *Ἡρακλείου*, (*Ἡράκλειον*), καὶ 4) *Λασηθίου*, (*Ἀγ. Νικόλαος*).

### Θ' Εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου

1) *Εὐβοίας*, (*Χαλκίς*), 2) *Κυκλάδων*, (*Ερμούπολις*), 3) *Λέσβου*, (*Μουλιήνη*), 4) *Χίου*, (*Χίος*), καὶ 5) *Σάμου*, (*Βαθὸ*).

Εἰς τὴν νέαν Ἑλλάδα ἡ διοίκησις δύο ἢ περισσοτέρων νομῶν ἀποτελεῖ γενικὴν διοίκησιν. Αἱ γενικαὶ διοικήσεις υποδιαιροῦνται εἰς ἐποδιοικήσεις, οἱ νομοὶ εἰς δήμους καὶ εἰς κοινότητας. Καὶ δήμοι μὲν λέγονται τὰ μικρὰ διοικητικὰ τμήματα, τῶν ὁποίων ἡ πρωτεύουσα ἔχει 10 χιλιάδας κατοίκων καὶ ἄνω, κοινότητες δὲ ἔταν ἔχουν ὀλιγωτέρους τῶν 10 χιλιάδων.

**Σημ.** Οἱ δήμοι διατηρήθησαν εἰς τὰς πρωτεύουσας τῶν νομῶν ἀκόμη καὶ ὅπου αὐταὶ δὲν ἔχουν τὸν ἀπαιτούμενον ἀριθμὸν τῶν 10 χιλιάδων κατοίκων.

Ἐκάστος δήμος διοικεῖται ὑπὸ τοῦ δημάρχου καὶ 6-12 δημοτικῶν συμβούλων ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ λαοῦ κατὰ τετραετίαν. Ἐκάστη δὲ κοινότης ὑπὸ τοῦ κοινοτάρχου καὶ 4-6 κοινοτικῶν συμβούλων ἐκλεγομένων ἐπίσης κατὰ τετραετίαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

**Δικαιοσύνη.** Αὕτη ἀπονέμεται εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τακτικῶν δικαστηρίων. Τὰ δικαστήρια διακρίνονται εἰς πολιτικά καὶ ποινικά.

Ἐκ τῶν πολιτικῶν τὰ κατώτερα ὄλων εἶναι τὰ εἰρηνοδικεῖα, τὰ ὅποια εἶναι πολυάριθμα.

Ἀμέσως ἀνώτερα αὐτῶν εἶναι τὰ πρωτοδικεῖα, τὰ ὅποια εἶναι ἰδρυμένα α') εἰς τὰς πρωτεύουσας τῶν νομῶν καὶ β') εἰς τὰς μεγαλύτερας τῶν ἄλλων πόλεων. Ἀνώτερα τῶν πρωτοδικείων εἶναι τὰ ἐφετεῖα, ἡ ἐν ὄλῳ, ἰδρυμένα εἰς τὰ μεγάλα κέντρα (Ἀθήνας, Πάτρας, Κέρκυραν, Ἰωάννινα, Λάρισα, Θεσσαλονίκη, Κομοτινή, Χανιά καὶ Σύρον). Ποινικά δὲ δικαστήρια εἶναι τὰ πταισματοδικεῖα, τὰ πλημμελειοδικεῖα, τὰ κακούργιοδικεῖα, καὶ τὰ στρατοδικεῖα.

**Σημ.** Οἱ δικασταὶ τῶν κακούργιοδικείων δὲν εἶναι ὅλοι τακτικοί, ἀλλ' ἀποτελοῦνται ἐκ τριῶν τακτικῶν καὶ 12 ἐνόρκων, οἱ ὅποιοι ἐκλέγονται διὰ κλήρου μεταξὺ ἐκλεκτῶν πολιτῶν.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω δικαστηρίων ὑπάρχει καὶ ἀνώτατον ἀκυρωτικὸν δικαστήριον, ὃ *Ἄρειος Πάγος*, ἔδραυον εἰς Ἀθήνας.

**Ἐκπαίδευσις.** Πρὸς μὀρφωσιν τῶν κατοίκων ὑπάρχουν α')

τὰ **ἐξατάξια δημοτικά σχολεία** (8150 περίπου) ἰδρυμένα, ὅπου μποροῦν νὰ συγκεντρωθοῦν 15 τοῦλάχιστον μαθηταὶ ἡλικίας ἄνω τῶν 6 ἐτῶν. Ἡ φοίτησις εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα εἶναι υποχρεωτική, β') τὰ **ἐξατάξια γυμνάσια** καὶ τὰ **πρακτικὰ λύκεια**, ἰδρυμένα εἰς τὰς μεγαλοπόλεις καὶ γ') αἱ εἰδικαὶ σχολαὶ ἦτοι **ἐμπορικά, ἱερατικά, γεωργικά, διδασκαλεῖα** κ.λ.π.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω σχολείων τὰ μὲν δημοτικά ἀποτελοῦν τὴν κατωτέραν ἐκπαίδευσιν, ἕλα δὲ τὰ ἄλλα ἀποτελοῦν τὴν μέσην. Ἡ κατωτέρα ἐκπαίδευσις παρέχεται εἰς τὸν λαὸν δωρεάν.

Διὰ τὴν ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν ὑπάρχουν α') τὸ ἐν Ἀθήναις **Ἐθνικὸν καὶ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον**, β') τὸ **Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης**, γ') τὸ ἐν Ἀθήναις **Μεισόβειον Πολυτεχνεῖον** καὶ δ') διάφορα ἀνώτερα σχολαὶ (Ἀνωτάτη Σχολὴ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν, Ἀνωτέρα Δασολογικὴ καὶ Γεωπονικὴ, Πάντειος Σχολὴ Πολιτικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν καὶ αἱ Σχολαὶ Ναυτικῶν Δοκίμων καὶ Ἑυελπίδων).

Ὅλα αὐτὰ τὰ σχολεῖα εἶναι ἐπαρκῆ διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Ἑλλάδος, μ' ἕλα ταῦτα ὅμως ἐμφανίζονται ἀκόμη εἰς τὴν χώραν μας πολλοὶ ἀναλφάβητοι καὶ ἀμαθεῖς.

**Θρησκεία.** Εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ 0,95 τῶν κατοίκων ἀνήκουν εἰς τὴν **Ὀρθόδοξον Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν**, οἱ δὲ λοιποὶ εἶναι Ἰουδαῖοι, καθολικοὶ καὶ διαμαρτυρόμενοι. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος εἶναι αὐτοκέφαλος καὶ διοικεῖται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τοῦ Ἑπουργείου Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων.

**Χαρακτὴρ τῶν κατοίκων καὶ ἀσχολία αὐτῶν.** Οἱ Ἕλληγες γενικῶς εἶναι φιλόξενοι, φιλοπρόδοι, φιλότιμοι, προσηλωμένοι εἰς τὸν οἰκογενειακὸν βίον, εὐφρεῖς καὶ ἀρκετὰ ἐργατικοί.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Ἑλλὰς εἶναι φυσικῶς κατατεμαχισμένη εἰς διάφορα μέρη, μὲ διάφορον κλίμα καὶ διαφορετικὰς ἐν γένει φυσικὰς συνθήκας, δι' αὐτὸ καὶ ὁ χαρακτὴρ τῶν κατοίκων τῶν διαφόρων τόπων διαφέρει κατὰ πολὺ.

Ὅστω οἱ Ἡπειρώται εἶναι οἱ περισσότερον ξενιτευόμενοι, εἶναι πολὺ ἐργατικοὶ καὶ οἰκονόμοι καὶ ἀσχολοῦνται εἰς τὸ ἐμπόριον. Τὰ ἴδια χαρακτηριστικὰ ἔχουν καὶ οἱ Κεφαλλήνες, μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι αὐτοὶ ἀσχολοῦνται πολὺ καὶ μὲ τὴν θάλασσαν. Ἀντιθέτως οἱ Κερκυραῖοι καὶ Ζακύνθιοι εἶναι φιλόμουσοι, ὀλίγον ἐρ-

γατικοί και καθόλου δὲν ξενιτεύονται. Οἱ Πελοποννήσιοι εἶναι ἄλλοι ἐργατικοί, οἰκονόμοι και φιλόξενοι, ἰδιαιτέρως ὅμως οἱ Μανιάται, οἱ ὅποιοι εἶναι και πολὺ φιλόθρησκοι και λιτοδίαιτοι. Οἱ Κρήτες εἶναι πολὺ εὐφρεῖς, φιλελεύθεροι, ὄχι πολὺ ἐργατικοί, ἀλλὰ πολεμικώτατοι, ἐνῶ ἄλλοι οἱ ἄλλοι νησιῶται τῆς Ἑλλάδος εἶναι πολὺ εἰρηνικοί. Οἱ Στερεοελλαδίται εἶναι φιλελεύθεροι, φιλόξενοι, ὀλίγον ἐργατικοί και σχετικῶς σπάταλοι, ἀντιθέτως δὲ οἱ Θεσσαλοὶ εἶναι περισσότερον οἰκονόμοι. Τέλος οἱ Μακεδόνες εἶναι θετικοί, ἐργατικοί και ἀρκετὰ νοήμονες.

Γενικῶς οἱ Ἕλληνες εἶναι φιλότιμοι, μαμφίμοιροι, εὐκόλως ἐνθουσιάζονται, ἀλλὰ και εὐκόλως ἀποθαρρύνονται. Οἱ βόρειοι Ἕλληνες μετὰ τῶν προσφύγων θὰ ἐπιδράσουν πολὺ εἰς τὸν γενικὸν χαρακτήρα τῶν Ἑλλήνων, τὰ ἀποτελέσματα ὅμως τῆς ἐπιδράσεως αὐτῆς θὰ φανοῦν μετὰ τὴν πάροδον τοῦλάχιστον μιᾶς γενεᾶς.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος ἀνέρχεται ἤδη εἰς 6.500.000 κ. διὰ λόγους δὲ οἰκονομικοὺς και κλιματολογικοὺς εἶναι συγκεντρωμένους κατὰ τόπους. Οὕτω τὸ πλεόν πυκνοκατοικημένον μέρος τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ Ἀττικὴ, διότι εἰς αὐτὴν εἶναι συγκεντρωμένη ἡ βιομηχανικὴ, ἐμπορικὴ και διοικητικὴ κίνησις τῆς Ἑλλάδος και διότι τὸ κλίμα αὐτῆς εἶναι ἄριστον. Μετὰ τὴν Ἀττικὴν ἔρχεται ἡ Κέρκυρα και Ζάκυνθος, κατόπιν δὲ ἡ Χίος και ἡ Σάμος. Μετ' αὐτὰς ἔρχεται ἡ ΝΔ. Πελοπόννησος ἀπὸ τῶν Καλαμῶν μέχρι τοῦ Ἡύργου, ἡ περὶ τὴν Θεσσαλονικὴν περιοχὴ μετὰ τὴν Δ. παραλιακὴν ζώνην τοῦ Θερμαϊκοῦ, ἡ Μυτιλήνη και ἡ Κεφαλληνία. Τὸ ἀραιότερον κατοικημένον μέρος τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ Χαλκιδική.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος εἶναι κυρίως ἀγροτικός, διότι τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτοῦ ἀσχολεῖται μετὰ τὴν γεωργίαν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς πού ἤρχισε νὰ ἀναπτύσσεται ἡ βιομηχανία, μέγα μέρος τοῦ ἐργαζομένου πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀντιπροσωπεύει και ἡ ἐργατικὴ τάξις.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω γενικῶν χαρακτηριστικῶν προκύπτει, ὅτι ὁ Ἕλληγν, λόγω τῆς νοσημοσύνης του, προσαρμόζεται εὐχερῶς εἰς τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα.

## ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Εἰς τὰ προηγούμενα εἶδομεν τὴν Ἑλλάδα κατὰ τμήματα καὶ παρατηρήσαμεν ὅτι, ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος αὐτῆς, καθὼς καὶ τὸ κλίμα, παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν, δι' αὐτὸ καὶ ἡ γεωργικὴ παραγωγή τῶν διαφόρων τμημάτων δὲν εἶναι ἐνὸς μόνου εἴδους ἀλλὰ πολλῶν. Εἰς μερικά μέρη παράγεται κατὰ προτίμησιν ἓν εἶδος, ὅπως εἰς τὰς σταφιδοπαραγωγὰς ἐπαρχίας, καλλιεργεῖται ὁμοῦ συγχρόνως καὶ ἡ ἀμπέλος, ἡ ἐλαία, τὰ ὄπωροφόρα καὶ ὀλίγα δημητριακά. Ἐκτὸς τῶν δύο ἀνωτέρω αἰτίων, τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἔδαφους καὶ τοῦ κλίματος, συντελοῦν εἰς τὴν ποικιλίαν τῆς καλλιεργείας καὶ δύο ἄλλα αἰτία (1ον) Ὅτι ὁ Ἕλλην χωρικός θέλει νὰ εἶναι αὐτάρκης καὶ διὰ τοῦτο, ἐκτὸς τοῦ κυρίου εἴδους τῆς καλλιεργείας, καλλιεργεῖ καὶ ἕτι, ἄλλο εἶναι δυνατόν. (2ον) Ἡ ἑλληνικὴ γῆ εἶναι κατανομημένη εἰς μικρὰ τμήματα, κάθε καλλιεργητῆς δηλαδὴ εἶναι ἰδιοκτῆτης 10 ἕως 200 στρεμμάτων, τὰ ὅποια μάλιστα πολλάκις δὲν εἶναι συνεχῆ, ἀλλὰ χωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων καὶ εὑρίσκονται ἐνίοτε πολὺ μακρὰν τὸ ἓν ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Ἡ τοιαύτη κατανομὴ τῶν γαιῶν καὶ ἡ ποικιλία τῆς καλλιεργείας συντελοῦν, ὥστε οὐδέποτε ἡ συνολικὴ ἑτησίαν γεωργικὴ παραγωγή νὰ αὐξήσῃ μαιούται περισσότερο ἀπὸ 30%. Τὸ μειονέκτημα ὁμοῦ τῆς καταστάσεως αὐτῆς εἶναι ὅτι δὲν εἶναι εὐκόλος ἡ μεγάλῃ διαδόσει τῆς μηχανικῆς καλλιεργείας.

Τώρα, διὰ νὰ γνωρίσωμεν ποίας προόδου ἔκαμεν ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ οικονομικῆς ἀπόψεως, πρέπει νὰ τὴν συγκρίνωμεν πρὸς προηγούμενα ἔτη. Πληροφορία ἀκριβεστὴ δὲν ὑπάρχουν, μόνον γνωρίζομεν, ὅτι ὁ Καποδίστριας ὅταν κατήρχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα διήλθεν ἐκ Λονδίνου καὶ εἶπεν ἐκεῖ, «κατέρχομαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν χώραν τῆς πείνης καὶ τῶν θρήνων», συνειστών δὲ τὴν ἰδρυσὶν Τραπεζῆς ἔγραψε: «Τί εἶναι ἡ Ἑλλὰς; τόπος καταστραμμένος ἀπὸ τεσσάρων αἰώνων δουλείαν καὶ πολλῶν ἐτῶν ἀναρχίαν. Τὰ φυσικὰ πλοῦτη τοῦ τόπου δὲν δύνανται νὰ γονιμοποιηθῶσι, εἰμὴ διὰ τῆς ἐργασίας ἢ δὲ ἐργασία δὲν δύναται νὰ γίνῃ εἰμὴ διὰ χρημάτων. Ποῦ δὲ ὁ μόχλος πρὸς εὑρεσιν αὐτῶν;»

Ἡ Ἑλλὰς ἤρχισε νὰ διοργανώῃ τὰς οικονομικὰς τῆς δυνάμεις μόλις ἀπὸ τοῦ 1910, ὁπότε ἡ μὲν τοκογλυφία ὅπως οὐδέποτε ἐξέλιπεν, ἡ δὲ ἀγροτικὴ ἀσφάλεια ἤρχισε νὰ ἀνορθοῦται. Προηγούμενως ἡ ὑπαίθριος ζωὴ ἦτο σχεδὸν ἀδύνατος, διὰ τοῦτο τὰ ζωτικώτερα στοιχεῖα τῆς Ἑλλάδος ἐφευγον καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μετηνάστευον ἄθρως εἰς Ἀμερικὴν. Οἱ μετανάσται οὗτοι προσέφεραν μεγίστης ὕπηρεσίας, διότι ἐστολλόν διαρκῶς χρήματα εἰς τῆς οἰκογενείας των καὶ τέλος μετέφερον πολλοὶ τὰς περιουσίας των ἐκεῖθεν, ὅταν ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκατασταθοῦν πλέον εἰς τὴν πατρίδα των.

Ἀπὸ τοῦ 1910 ἀρχίζει ἡ ἐντατικὴ ἐργασία, ἐδοῦθηος δὲ εἰς τοῦτο καὶ τὸ Κράτος διὰ τῆς ἰδρύσεως τότε τῶν Ὑπουργείων Ἐθνικῆς Οἰκονομίας καὶ Γεωργίας, τὰ ὅποια πολλὰς ὕπηρεσίας προσέφεραν. Πρέπει ὁμοῦ νὰ γνωρίσωμεν ὅτι εἰς τὴν ταχέαν οικονομικὴν ἐξέλιξιν τῆς Ἑλλάδος συντέλεσαν

ή μεγάλη εργατικότητα και αντίληψις του λαού, ή οποίος δικαίως θεωρείται από τους ξένους ως ή καλύτερος λαός του κόσμου. Ο ελληνικός γεωργικός λαός ταχέως άντελήφθη την σημασίαν της επιστημονικής καλλιέργειας, προσπαθεί δέ διαρκώς νά βελτιώση και αύξηση την παραγωγήν. Η αλλαγή των μεθόδων καλλιέργειας έγινεν εις την Ελλάδα ταχύτατα, όπως βλέπομεν από την κίνησιν της καταναλώσεως των λιπασμάτων, της διαδόσεως των σιδηρών άράτρων, της αναπτύξεως των συνεταιρισμών κλπ.

Σήμερον γενικώς εξεταζομένη ή γεωργική κατάστασις της Ελλάδος έχει ως εξής :

Από όλην την επιφάνειαν της Ελλάδος τό ήμισυ σχεδόν δέν ήμπορεί νά χρησιμοποιηθή, διότι είναι βουνά, λίμναι, δρόμοι, πόλεις, έλη, ποταμοί κλπ. Τό δέ υπόλοιπον αποτελείται από τά δάση (24 έκτ. στρέμματα) από τάς καλλιεργουμένας έκτάσεις <sup>1)</sup>, από τά λιβάδια και από τά χωράφια του μένουσιν δι' άγριανά-παισιν.

Αί καλλιεργούμεναι έκτάσεις αποτελοῦνται κατά τό πλείστον από τους άγρούς (72 %), εις τους όποιους καλλιεργουνται δημητριακοί καρποί και κυρίως σίτος, άραβόσιτος και κριθή. Ο σίτος καλλιεργείται εις όλα τά μέρη της Ελλάδος, ιδιαιτέρως όμως εις την πεδιάδα της Λαρίσης, του Στρυμόνος, των Τρικκάλων, του Βοιωτικού Κηφισού, και τά διάφορα πεδινά τμήματα της Πελοποννήσου. Η πεδιάς του Αξιού έρχεται πρώτη εις την καλλιέργειαν της κριθής και της σικάλεως, κατόπιν δέ έρχονται διά μέν την σίκαλιν ή πεδιάς της Φλωρίνης, διά δέ την κριθήν ή πεδιάς της Λαρίσης και μετ' αυτήν του Έβρου. Ο άραβόσιτος καλλιεργείται κυρίως εις την πεδιάδα των Τρικκάλων, του Αξιού, τά πεδινά τμήματα της Φθιώιδος και Φωκίδος, της Αιτωλίας και των Ιωαννίνων. Ο σμιγός τέλος καλλιεργείται εις τό όροπέδιον της Αρκαδίας, όλόκληρον την Λακωνίαν και την Εύβοιαν και εις την Μεσσηνίαν. Αύται είναι αί περιοχαί, εις τάς όποιάς γίνεται ή μεγαλυτέρα καλλιέργεια δημητριακών.

1. Προς μελέτην των οικονομικών στοιχείων της Ελλάδος ελήφθησαν άλλου μόν στατιστικά στοιχεία του 1931 και 1932, όπως διά τον πληθυσμόν της Ελλάδος, την δύναμιν του έμπορικού στόλου κ.λ.π. άλλου δέ τά στατιστικά στοιχεία σειράς έτών. Ούτω προκειμένου νά καθορίσωμεν ποιά έπαρχίαί είναι παραγωγικάί και νά κατατάξωμεν αυτάς κατά σειράν άποδόσεως έλάβομεν υπ' όψιν στατιστικά στοιχεία 10 έτών.

**Σημασία τῆς οἰτοκαλλιέργειας καὶ τῶν δημητριακῶν.** — Ἡ

Ἑλλάς ἀπὸ ἀπόφωσ οἴτου δὲν εἶναι αὐτάρκης, ἢ παραγωγὴ δὲ αὐτῆς μὲ μεγάλην οἰκονομίαν μόλις δύναται νὰ ἐπαρκέσῃ διὰ τὸ ἦμισυ τῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας. Ἐὰν ἐξετάσωμεν βαθύτερα τὸ ζήτημα τῆς οἰτοκαλλιέργειας βλέπομεν ἴον) ὅτι τὸ ποσοστὸν τῆς ἐπιφανείας ποῦ καλύπτει ἡ καλλιέργεια τῶν δημητριακῶν (καὶ κυρίως τοῦ οἴτου) ἀπὸ τοῦ 1911 μέχρι σήμερον διαρκῶς ἀξάνει: 2ον) ὅτι ἂν ἔλαι αἱ καλλιεργούμεναι ἐκτάσεις διατίθεντο διὰ τὰ δημητριακά, πάλιν ἡ Ἑλλάς δὲν θὰ ἦτο αὐτάρκης: 3ον) ὅτι ἐπὶ 42 χωρῶν τοῦ κόσμου ἡ Ἑλλάς ἔρχεται τρίτη καὶ δὴ ἀμέσως μετὰ τὴν Ρουμανίαν καὶ Ἰαπωνίαν ἀπὸ ἀπόφωσ ποσοστοῦ καλλιεργουμένης ἐπιφανείας ἀπὸ δημητριακά: 4ον) ὅτι ἡ Ἑλλάς μετὰ τῶν 42 αὐτῶν χωρῶν ἔρχεται τρίτη ἀπὸ τὸ τέλος εἰς τὴν κατὰ στρέμμα ἀπόδοσιν. Τὴν ἀνωτάτην κατὰ στρέμμα ἀπόδοσιν ἔχει ἡ Ὁλλανδία μὲ 300 χλγμ., κατὰ στρέμμα ἐνῶ ἡ Ἑλλάς μόλις φθάνει τὰ 81. Οὕτω ἐνῶ ἡ μέση στρεμματικὴ ἀπόδοσις τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν εἶναι 118 χλγμ., εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ τελευταῖα ἔτη μόλις φθάνει τὰ 62. Κατὰ συνέπειαν τὸ ζήτημα δὲν τίθεται ὡς προσπάθεια δι' αὔξησιν τῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων, ἀλλὰ ὡς πρόγραμμα συστηματικῆς ἐργασίας πρὸς αὔξησιν τῆς στρεμματικῆς ἀποδόσεως. Βεβαίως τοῦδεποτε εἰς τὴν Ἑλλάδα θὰ φθάσωμεν τὰς μεγίστας ἀποδόσεις, ποῦ ἔχουν εἰς τὴν Ὁλλανδίαν, Δανίαν, Βέλγιον κ.λ.π. δυνάμεθα ὅμως νὰ συστηματοποιήσωμεν τὴν καλλιέργειαν οὕτως, ὥστε νὰ ἐπιτύχωμεν σημαντικὴν αὔξησιν τῆς κατὰ στρέμμα ἀποδόσεως. Ὁ Καποδίστριας τὸ 1828 εἰσέγαγε διὰ πρώτην φοράν τὸ βαρὺ ἄροτρον, ἀντιληφθεὶς ὅτι δι' αὐτοῦ θὰ ἠῤῥεανεν ἡ στρεμματικὴ ἀπόδοσις: δυστυχῶς ἡ χρῆσις αὐτοῦ μέχρι σήμερον εἶναι ἐντελῶς περιορισμένη. Ἡ χρῆσις ἐξευγενισμένων ποικιλιῶν σπόρων, ἡ καθαρισμὸς καὶ ἀπολύμανσις αὐτῶν, τὸ σθάρνισμα τῶν ἀγρῶν, ἡ καταπολέμησις τῶν ἀρουραίων καὶ ἡ χρῆσις βαρέων ἄρότρων εἶναι: τὰ μόνα καὶ ἐπαρκῆ μέτρα τῆς αὔξεσεως τῆς οἰτοπαραγωγῆς.

Ἐκ τῶν λοιπῶν εἰδῶν ποῦ καλλιεργοῦνται παρατηρούμεν, ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα 25 ἔτη ἠλαττώθη ἡ καλλιέργεια τῶν ὄσπριων καὶ τῶν λαχανικῶν καὶ ἠῤῥεθη ἡ καλλιέργεια τῶν βιομηχανικῶν φυτῶν.

Ἡ καλλιέργεια τῶν **ὄσπριων** εἶναι σχετικῶς περιορισμένη, καὶ διενεργεῖται κυρίως εἰς ὀλόκληρον τὴν **Θεσσαλίαν** καὶ τὴν πεδιάδα τῆς **Θεσσαλονίκης**. Εἰς μικροτέραν κλίμακα καλλιεργοῦνται τὰ ὄσπρια εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἑδρου, τὴν Λέσδον, τὴν Εὐβοίαν καὶ τὴν Πελοπόννησον.

Οἱ **λαχανόκηποι** εὐρίσκονται κυρίως πλησίον τῶν μεγαλοπόλεων, ἢ καλλιέργεια δὲ αὐτῶν μόλις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἤρχισε νὰ συστηματοποιήται: διὰ τῆς ἐκτελέσεως ἀρδευτικῶν ἔργων καὶ τῆς χρήσεως τῶν λιπασμάτων. Ἐκ τῶν προϊόντων τῶν λαχανοκήπων τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ἡ παραγωγὴ τῶν γεωμήλων. Τὰ **γεώμηλα** καλλιεργοῦνται εἰς τὴν πεδιάδα τῆς **Λαρίσης**, τῶν **Σερ-**

ρων και περί τὸ **Ἡράκλειον** τῆς Κρήτης. Εἰς μικροτέραν κλίμακα καλλιεργοῦνται εἰς τὴν πεδιάδα τῆς **Τεγέας**, τῆς **Μεσσηνίας** καὶ ὀλόκληρον τὴν Κέρκυραν καὶ εἰς τὰς ἄλλας περιφερείας τοῦ Κράτους ἐκτὸς τῆς Ἄρτης, Ζακύνθου, Λέσβου, Πέλλης, Σάμου, Χαλκιδικῆς καὶ Νίου. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μεγάλην ἀνάπτυξιν ἔλαβον οἱ λαχανόκηποι οἱ πρὸς Α. τῆς Θεσσαλονίκης, τῶν ὁποίων τὰ προϊόντα εἶναι ἀφθονώτατα καὶ ἐκλεκτά.

Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων εἰδῶν καλλιεργείας εἶναι καὶ ἡ **ἀμπelos**, ἡ ὁποία καλλιεργεῖται εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα, ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τῆς Ἄρτης, Δράμας, Καβάλλας, καὶ Πέλλης. Τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου ἔχει ὁ νομὸς Ἄττικῆς καὶ Βοιωτίας μετὰ τὴν πλουσίαν οἰνοπαραγωγὴν τῶν πεδιάδων **Ἄττικῆς**, **Μεσογείων** καὶ **Μεγαρίδος**, ἔπονται δὲ οἱ νομοὶ Ἀχαΐας, Ἠλείας καὶ Μεσσηνίας. Εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, Σάμου, Κέρκυραν, Κεφαλληνίαν, Κρήτην παράγονται ἐκλεκτοὶ ἀφρώδεις καὶ μέλανες οἶνοι, οἱ ὁποῖοι ἐξάγονται εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἢ ἀποστέλλονται κυρίως εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸς ἀνάμιξιν μετὰ τῶν ἐκεῖ οἴνων.

Ἐκ τῶν ἀμπελοουργικῶν προϊόντων ἐξαιρετικὴν σημασίαν ἔχει ἡ **κορινθιακὴ σταφίς**, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ φυσικὸν μονοπώλιον. Αὕτη παράγεται εἰς ὀλόκληρον τὴν **δυτικὴν παραλίαν τῆς Πελοποννήσου** μέχρι τῶν Καλαμῶν, καθὼς καὶ εἰς τὴν **παραλιακὴν λωρίδα τοῦ Κορινθιακοῦ**, εἰς μικρὸν τμήμα τῆς **Ζακύνθου** καὶ εἰς τὸ νότιον μέρος τῆς **Κεφαλληνίας**.

Ἐκ τῶν βιομηχανικῶν φυτῶν τὴν πρώτην θέσιν ἔχει ὁ καπνός, ὅστις εὐνοεῖται πολὺ ἀπὸ τὸ ἔδαφος καὶ τὸ κλίμα τῆς χώρας μας. Καπνὸν παράγουν τὰ περισσώτερα κράτη τοῦ κόσμου, ἡ παραγωγὴ ὅμως αὐτῶν δὲν δύναται νὰ συγκριθῇ ἀπὸ ἀπόψεως ποιότητος πρὸς τὰ εὐώδη μακεδονικὰ καπνὰ. Ἐκτὸς τούτου πολλοὶ πόλεις τῆς Μακεδονίας, ὅπως ἡ Καβάλλα, παρέχουν εὐνοϊκωτάτας κλιματολογικὰς συνθήκας διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ τὴν ἀποθήκευσιν τοῦ καπνοῦ.

Τὰ **ἐκλεκτότερα καπνὰ** παράγονται εἰς τὴν **Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν** καὶ κυρίως εἰς τὴν περιοχὴν τῆς **Δράμας**, εἰς τὴν **Σάμον** καθὼς καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς **Ξάνθης**. Ἐξ ὅλης τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, τὴν μεγαλυτέραν παραγωγὴν ἔχουν οἱ



νομοί Σερρών και Δράμας και την μικροτέραν (ἀναξίαν λόγου) ὁ νομὸς Φλωρίνης.

Ἐκ τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος ἡ μεγαλύτερα καπνοκαλλιέργεια γίνεται εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Λαρίσης, ἢ καλλιέργεια ὅμως ἐκεῖ δὲν γίνεται συστηματικῶς, καὶ δι' αὐτὸ πολλάκις ζημιούνται καὶ οἱ ἴδιοι οἱ καπνοκαλλιεργηταὶ καὶ τὴν ὅλην καπνοπαραγωγὴν ζημιώνουσι. Συστηματικώτερα εἶναι ἡ καλλιέργεια εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Τρικκάλων. Ἐκλεκτῆς ποιότητος καπνὸν παράγει ἡ περιοχὴ τοῦ Ἀγγρινίου καὶ ἡ πεδιάς τῆς Μαντινείας. Ἐκ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος τὰ κυριώτερα καπνοπαραγωγὰ μέρη εἶναι ἡ Λέσβος, ἢ περιοχὴ τῶν Χανίων καὶ ἡ πεδιάς τῆς Λαμίας.

Ἐκ τῶν ἄλλων καλλιεργειῶν βιομηχανικῶν φυτῶν ἀξιολογώτερα εἶναι ἡ τοῦ βάμβακος, ἡ ὁποία διενεργεῖται εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Βοιωτικοῦ Κηφισοῦ, (κυριώτερον κέντρον εἶναι ἡ Λεβαδιὰ) εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ περὶ τὴν Σπάρτην. Ἀπὸ τοῦ 1925 ἤρχισεν ἡ καλλιέργεια τοῦ βάμβακος ν' ἀναπτύσσεται πολὺ εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Σερρῶν, περὶ τὴν Ξάνθην καὶ τὴν Θεσσαλονίκην.

Τὰ ἄλλα βιομηχανικὰ φυτά, σηράμιον κ.λ.π., καλλιεργεῖται κυρίως εἰς τὴν Κεντρικὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην, ἢ καλλιέργεια δὲ αὐτῶν ἀναπτύσσεται ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος, ἰδίως ἀπὸ τῆς ἐγκρατιστάσεως τῶν προσφύγων.

### ΔΕΝΔΡΟΚΟΜΙΑ

**Δάση.** Ἡ Ἑλλάς δὲν στερεῖται δασῶν, ἰδίως δὲ ἡ Μακεδονία καλύπτεται ἀπὸ πλουσιώτατα δάση, εἰς τὰ ὅποια ἀντιπροσωπεύονται πλεῖστα εἶδη δένδρων καὶ μερικὰ μάλιστα ἐξ αὐτῶν εἶναι μεγάλης ἀξίας. Περίφημος π. χ. εἶναι ἡ ἐλάτη τῶν δασῶν τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Καστοριάς καὶ ἡ ἀγριολευκὴ τῆς Κατερίνης. Ἡ περιοχὴ τοῦ Λαγκαδᾶ, τὸ ΒΑ. μέρος τῆς Καβάλλας καὶ ἡ Χαλκιδικὴ καλύπτονται ἀπὸ πλῆθος ἀγριελαιῶν, ἐλόκληρος δὲ σχεδὸν ἡ Κεντρικὴ καὶ Δυτικὴ Μακεδονία καλύπτονται ἀπὸ δάση ἐκ λεπτοκαρυῶν, δρυῶν καὶ ὄξυων.

Εἰς τὴν Στερεάν, ἢ Πίνδος καὶ αἱ διακλαδώσεις αὐτῆς καλύπτονται ἀπὸ πλούσια δάση, τὰ ὅποια ἀποτελοῦνται ἀπὸ διάφορα εἶδη κυρίως ὄξυων καὶ καστανεῶν. Εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐπικρατοῦν

τά ρητινόπευκα, τὰ ὅποια εὐρίσκονται καί εἰς τὸ ΒΑ. ἄκρον τῆς Πελοποννήσου, τὴν Ἠλείαν καί εἰς μερικά μέρη τῆς Εὐβοίας.

Ἡ Πελοπόννησος, ἐκτὸς τῶν ἀγριοelaiῶν, τῶν πρίνων καὶ τῶν βαλκανιδεῶν, ποῦ ἐμφανίζονται εἰς πλεῖστα σημεῖα ὡς συστάδες δένδρων, ἔχει εἰς τὰ ὑψηλὰ μέρη (ἄνω τῶν 700 μ.) ὄραια δάση ἀπὸ ἔλατα.

Ἡ Ἠπειρος καλύπτεται καὶ αὐτὴ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ δάση, τὰ ὅποια εἶναι τῆς αὐτῆς μορφῆς καὶ συστάσεως μὲ τὰ δάση τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας.

Ὡς πρὸς τὰς νήσους ἀξιολόγους δασικὰς ἐκτάσεις ἔχουν τὰ ὄρη τῆς Κρήτης, ὀλίγας τὰ τῆς Εὐβοίας καὶ ὁ Αἶνος τῆς Κεφαλληνίας μὲ τὸ μικρὸν ἄλλ' ἐκλεκτὸν δάσος ἀπὸ ἔλατα.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω βλέπομεν, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἔχει ἀρκετὸν δασικὸν πλοῦτον (ἢ ἐπιφάνεια τῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν δασῶν ἀνέρχεται εἰς 24 ἐκμ. στρέμματα), ἢ ἐκμετάλλευσίς ὅμως αὐτοῦ εἶναι ἐντελῶς ἀσυστηματοποίητος. Ἐκτὸς τούτου οἱ βροκοὶ διὰ νὰ κάμουν λιθάδια, κáιουν κατ' ἔτος τεραστίας δασικὰς ἐκτάσεις. Ἐτησίως γίνονται περὶ τὰς 200 ἕως 350 πυρκαϊαὶ δασῶν, φαντάζεται λοιπὸν κανεὶς τί καταστροφὰί γίνονται εἰς τὰ δάση μας. Τὰ δασικὰ προϊόντα τῆς Ἑλλάδος εἶναι ξυλεῖα καύσιμος καὶ οἰκοδομήσιμος, ρητίνη, μαστίχη, χαρούπια, βαλκανίδια καὶ τὰ προϊόντα τῆς θήρας. Ἡ παραγωγή ὅμως τῆς καυσίμου καὶ οἰκοδομησίμου ξυλείας εἶναι ἀνεπαρκής, δι' αὐτὸ δὲ εἰσάγονται ἐτησίως ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ μεγάλα ποσά.

Μεγάλην οἰκονομικὴν σημασίαν διὰ τὴν Ἑλλάδα ἔχει ἡ καλλιέργεια τῆς ἐλαίας καὶ τῶν λοιπῶν ὀπωροφόρων. Ἡ ἐλαία καλλιεργεῖται εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἐκτὸς τῶν ψυχρῶν μερῶν (Ἠπειρος, ἐσωτερικὸν τῆς Μακεδονίας, Στερεὰς Ἑλλάδος καὶ τὰ ὑψηλὰ μέρη τῆς Πελοποννήσου), εἰς ἐλάχιστα ὅμως μέρη καλλιεργεῖται συστηματικῶς. Μόλις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἤρχισεν ἡ συστηματικὴ καταπολέμησις τοῦ δάκου (ἀσθενείας τῆς ἐλαίας), τὸ μεθοδικὸν κλάδευμα καὶ ἡ χρῆσις λιπασμάτων.

Δι' αὐτὸ εἰς τὰ περισσότερα μέρη τῆς Ἑλλάδος ἡ ἐλαιοπαραγωγή δὲν γίνεται κάθε ἔτος, ἀλλ' ἐναλλάξ. Τὰ κυριώτερα **ἐλαιοπαραγωγὰ μέρη** τῆς Ἑλλάδος εἶναι τὸ **Ἡράκλειον**, ἡ **Μεσσηνία**, ἡ **Λακωνία**, τὰ **Χανιά**, ἡ **Λέσβος**, ἡ **Εὐβοία** καὶ ὅλη ἐν γένει ἡ Ἑλλάς, ἐκτὸς τῆς Μακεδονίας, Θράκης καὶ τοῦ μεγαλυ-

τέρου μέρους τῆς Ἡπείρου. Τὴν μεγαλύτεραν παραγωγὴν ἐλαιῶν ἔχει ἡ πεδιάς τῆς **Λαρίσης**, τὴν ἐκλεκτοτέραν δὲ ποιότητα ἡ **Ἀμφισσα** καὶ ἡ **Μεσσηνία**.

Ὅπου σχεδὸν καλλιεργεῖται ἡ ἐλαία καλλιεργοῦνται καὶ τὰ **ἐσπεριδοειδῆ**, καθ' ὅλην δὲ τὴν Ἑλλάδα τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν παραγωγὴν αὐτῶν ἔχει ἡ **Κρήτη**, μετ' αὐτὴν ἡ **Πελοπόννησος (Μεσσηνία)** καὶ αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου.

Ἐκ τῶν ἄλλων ὀπωροφόρων ἀξιολογωτέρα εἶναι ἡ καλλιέργεια τῆς **συκῆς**, ἡ ὁποία γίνεται συστηματικῶς καὶ εἰς μεγάλην κλίμακα εἰς ὀλόκληρον τὴν **Μεσσηνίαν** καὶ ὀλιγώτερον εἰς τὴν **Λακωνίαν**. Δευτερεύουσιν σημασίαν ἔχει ἡ παραγωγή τῶν χαρουπίων καὶ τῶν βαλανιδιῶν. Τὰ **χαρούσια** παράγοντα κυρίως εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ **Λασηθίου**, τῶν **Χανίων**, τοῦ **Ρεθύμνου**, τοῦ **Ἡρακλείου**, ὀλίγον εἰς τὴν Θράκην καὶ τὴν Χίον. Τὰ **βαλανίδια** παράγονται κυρίως εἰς τὴν **Αἰτωλίαν** καὶ **Ἀκαρνανίαν**, ὀλιγώτερον δὲ εἰς τὴν **Λακωνίαν**, τὴν **Λέσβον**, τὰς Κυκλάδας καὶ τὴν Θράκην.

**Κτηνοτροφία.** Ἡ Ἑλλὰς δὲν διαθέτει μεγάλας ἐκτάσεις διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κτηνοτροφίας, εἰς τὰ περισσότερα δὲ μέρη συνυπάρχει αὕτη μετὰ τῆς γεωργίας, πρὸς ζημίαν ἀμφοτέρων. Τὰ ἀροτριώματα κτήνη, βόες, ἀγελάδες καὶ ἵπποι ἀπαντῶνται εἰς ὅλας τὰς γεωργικὰς περιφερείας, εἰς τὴν Μακεδονίαν δὲ εὐρίσκονται καὶ μερικοὶ βούβαλοι.

Ἐκ τῶν μὴ ἀροτριώτων οἱ μὲν **βόες** καὶ **ἀγελάδες** ἀφθονοῦν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς **Θεσσαλίας**, τὴν περιοχὴν τοῦ **Ἡρακλείου**, εἰς τὴν **Ἡπειρον**, τὴν **Μακεδονίαν** καὶ τὴν **Θράκην**, τὰ δὲ **γιδοπρόβατα** εἰς τὴν πεδιάδα τῆς **Θεσσαλίας**, τῆς **Θεσσαλονίκης**, εἰς τὰ **βουνὰ** τῆς κεντρικῆς **Στερεᾶς Ἑλλάδος** (Φθιώτις καὶ Φωκίς), εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ εἰς μερικά τμήματα τῆς Πελοποννήσου. Ἡ **χοιροτροφία** εἶναι ἀνεπτυγμένη κυρίως εἰς τὴν **Μεσσηνίαν**, τὴν **Λακωνίαν** καὶ ὀλόκληρον ἐν γένει τὴν Πελοπόννησον, ἐκ τῆς λοιπῆς δὲ Ἑλλάδος εἰς τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Κεντρικὴν καὶ Δυτικὴν Μακεδονίαν, τὴν περὶ τὸν Ἀμβρακικὸν Χῶρον, τὴν Κρήτην καὶ ὀλίγον εἰς τὴν Θράκην. Τῶν κατοικιδίων πτηνῶν συστηματικὴ ἀνάπτυξις πρῶθενά σχεδὸν δὲν γίνεται (1), δι-

1. Τελευταίως μόνον ἤρχισαν νὰ λειτουργοῦν ἰδίως περὶ τῶν Ἀθηνῶν μερικά ὀργανωμένα ὄρνιθοτροφεία.

αυτὸ τὰ εὐρίσκομεν κάπως ἀφθονώτερα ὅπου καλλιεργοῦνται ὀνη-  
μητριακὰ ἢ ὅπου ὑπάρχει κτηνοτροφία τῶν ἄλλων μεγάλων ζώων.

Οὕτω τὴν πρώτην θέσιν ἔχει πάλιν ἡ Θεσσαλία καὶ μετ' αὐτὴν  
ἡ Θράκη καὶ ἡ Μακεδονία. Ἡ **κοικλοτροφία** εἶναι ἀνεπτυγμένη  
εἰς ὀλόκληρον τὴν **Κρήτην**, τὴν Ἀττικὴν καὶ εἰς τὰ σταφιδοπα-  
ραγωγὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Μεγάλη πηγὴ πλοῦτου εἶναι καὶ ἡ  
**σηροτροφία**, ἡ ὁποία εἶναι κάπως ἀνεπτυγμένη εἰς τὴν **Νέαν**  
**Ἑλλάδα**, Δυτικὴν καὶ Κεντρικὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην, ἐκ  
δὲ τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος εἰς τὴν **Μεσσηνίαν** καὶ τὴν **Λακω-  
νίαν**. Ἐξαιρετικὴν σημασίαν διὰ τὴν χώραν μας ἔχει καὶ ἡ  
ἀλιεία, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τῶν προσφύγων γίνεται δι' ἐντε-  
λῶς νέων μεθόδων. Ἀποτέλεσμα τῶν νέων τούτων μεθόδων εἶναι  
ὅτι ἡ παραγωγὴ ἐτετραπλασιάσθη. Δυστυχῶς αἱ ἑλληνικαὶ θάλασ-  
σαι δὲν ἔχουν ἀφθονίαν ἰχθύων, ὀλίγοι δὲ εἶναι αἱ ἰχθυοφόροι  
περιοχαί. Αἱ ἀξιολογώτεραι ἐκ τούτων εἶναι ὀλόκληρος ὁ Κοριν-  
θιακὸς κόλπος μετὰ τοῦ Πατραϊκοῦ, ὁ Εὐβοϊκός, αἱ ἄκται τῆς  
Θράκης ἀπὸ τοῦ Πόρτο-Λαγὸ μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἐβρου καὶ  
ὁ Ἀμβρακικὸς κόλπος.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω ἰχθυοφόρους περιοχὰς εὐρίσκονται ἐκλεπτά  
εἶδη ἰχθύων, ὅπως αἱ τρίγλαι (μπαρμπούνια), οἱ ροφοί, οἱ γοδιοί,  
οἱ κέφαλοι, αἱ μαρίδες καὶ αἱ χρυσόφρυες (τσιπούρες). Εἰς με-  
ρικὰ μέρη ἐμφανίζονται ἐν ἀφθονίᾳ ἡ σαρδίνη, καὶ ἐκ τῶν δια-  
βατικῶν ἰχθύων, διάφορα εἶδη τονιδῶν. Μερικαὶ λίμναι ἔχουν  
ἀξιόλογον παραγωγὴν ἰχθύων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὅμως κακῆς ποιό-  
τητος. Τὴν ἰχθυοπαραγωγὴν τῶν ἑλληνικῶν θαλασσῶν συμπληρώ-  
νουν τὰ διάφορα ἰχθυοτροφεῖα, καὶ ἰδίως τοῦ Μεσολογγίου (αὐγο-  
τάραχο) καὶ τῆς Πρεβέζης. Παρὰ τὴν τελευταίως ὅμως γενομένην  
αὔξησιν τῆς ἰχθυοπαραγωγῆς, ἡ Ἑλλάς δὲν ἠδυνήθη καὶ δυσκό-  
λως θὰ δυνήθη νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν κατανάλωσίν της, ὅχι μόνον  
λόγω τῶν μεγάλων ποσῶν ἰχθύων ποῦ καταναλίσκει, ἀλλ' ἐπειδὴ  
οἱ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ παστοὶ ἰχθύες παρέχουν τροφήν νόστιμον  
καὶ πολὺ οἰκονομικὴν.

## ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ

Ἡ Ἑλλάς, καθὼς εἶδομεν, δὲν στερεῖται ὀρυκτοῦ πλούτου, ἢ ἐκμετάλλευσις ὅμως αὐτοῦ εἶναι σχετικῶς περιορισμένη. Συστηματικὴ καὶ μεθοδικὴ ἐκμετάλλευσις ἐκτός τοῦ ἐν *Λαυρείῳ* καὶ *Νάξῳ*, σχεδὸν πουθενά ἄλλοῦ δὲν γίνεται. Δι' αὐτὸ ἡ συνολικὴ ἀπόδοσις τῶν μεταλλείων διαφέρει πολὺ ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος καὶ ἡ τιμὴ τῶν αὐτῶν προϊόντων ἐπίσης διαφέρει πολὺ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον. Δὲν πρέπει τέλος νὰ λησμονῶμεν, ὅτι ἡ λειτουργία τῶν μεταλλείων ἐξαρτᾶται πολὺ ἀπὸ τὴν διεθνή ἀγοράν. Τὰ κυριώτερα τῶν μεταλλευτικῶν προϊόντων τῆς Ἑλλάδος εἶναι :

**Σίδηρος**· ἐξάγεται κυρίως εἰς *Σέριφον*, *Λαύρειον*, *Λάρυμναν*, *Ἀταλάντην* καὶ *Κύθον*.

**Μόλυβδος**· ἐξάγεται μόνον εἰς *Λαύρειον* καὶ *Σίφον*.

**Μαγγάνιον**· ἐξήχητο μόνον εἰς *Μῆλον* καὶ εἰς *Λεῖκα* (Καλάμας).

**Ψευδάργυρος**· ἐξάγεται εἰς *Λαύρειον* καὶ εἰς *Θάσον*.

**Νικέλιον**· ἐξάγεται εἰς *Λάρυμναν*.

**Χαλκός**· ἐξάγεται εἰς *Λαύρειον*.

**Θειομετάλλευμα**· ἐξάγεται εἰς *Μῆλον*.

**Σιδηροπυρίτης**· ἐξάγεται εἰς *Κασσιάνδραν* (Ἰσθμὸς) καὶ *Ἐρμιόνην*.

**Μετάλλευμα χρωμίον**· ἐξάγεται εἰς *Βάβδον*, *Φάρσαλα*, *Νεζερὸν*, *Δομοκὸν* καὶ *Βασιλικὸν* (Καλαμπάκα).

**Δευκόλιθος**· ἐξάγεται εἰς *Μαντούδι*, *Λίμνην* καὶ *Γερακινήν*.

**Βωξίτης**· ἐξάγεται εἰς *Δίστομον* (Λεβαδείας).

**Λιγνίται**· ἐξάγονται εἰς *Ὀρωπὸν*, *Βεύνην*, *Ἀμύνταιον*, *Σέρρας*, *Κύμην*, *Ἀλιθέριον*, *Κορώνην*.

**Σμύρις**· ἐξάγεται εἰς *Νάξον*.

**Ἀσφαλιτόλιθος**· ἐξάγεται εἰς *Γαργαλιάνους*.

Διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐξαιρετικὴν σημασίαν ἔχει τὸ ζήτημα τῶν λιγνιτῶν, διότι αὕτη εἰσάγει μεγάλα ποσὰ καυσίμων (γαιάνθρακος, πετρελαία καὶ ξυλάνθρακος) ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Οἱ ἑλληνικοὶ λιγνίται ἔχουν μεγάλην ὑγρασίαν καὶ πολλὰς γαιώδεις οὐσίας, παρὰ ταῦτα ὅμως ὑπάρχουν μέθοδοι, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιτυγχάνεται ἡ χρησιμοποίησις αὐτῶν. Οὕτω δύνανται οὗτοι νὰ χρησιμοποιηθοῦν 1) ἐκεῖ ὅπου ἐξάγονται διὰ παραγωγὴν ἠλεκτρικοῦ ρεύματος. Μετὰ τὴν σύμβασιν τῆς Power τὸ τοιοῦτον

Π. Κιλιμή : *Οἰκονομικὴ Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος κλπ.* ἐκδ. Β' 7

εἶναι ἀδύνατον διὰ τὰ μεταλλεῖα Εὐβοίας καὶ Ὀρωποῦ· 2) κοινοποιούμενοι· 3) πλινθοποιούμενοι. Μὲ τὰς ἤδη ἐφαρμοσθεῖσας ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἀμερικῇ μεθόδους χρησιμοποιοῦσεως τῶν λιγνιτῶν, τὸ πρόβλημα τῶν ἑλληνικῶν λιγνιτῶν θὰ λυθῆ ἔκ τῆς πείσεως τῶν πραγμάτων, διὰ τῆς χρησιμοποιοῦσεως μετὰ μικρὰν βιομηχανολογίαν τῶν προϊόντων τῶν κυριωτέρων λιγνιτωρυχείων Βεύης, Κύμης, Ἀλιβερίου, Ὀρωποῦ καὶ Σερρῶν.

### ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

Ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία, συνάμειθα νὰ εἰπωμεν, ἤρχισε νὰ ἀναπτύσσεται ἀπὸ τοῦ 1860, ὅπότε ἐτελέσθη καὶ ἡ πρώτη ἐκθεσις τῶν Ὀλυμπίων, καὶ ἐσυνεχίσθη βαθμηδόν, συγκεντρωθεῖσα μέχρι τοῦ 1875 εἰς Ἀθήνας καὶ Πειραιᾶ. Τὸ 1884 ἐφηρμόσθη προστατευτικὸν δασμολόγιον, δι' αὐτὸ δὲ καὶ ἡ ἐποχὴ αὐτὴ θεωρεῖται σταθμὸς τῆς βιομηχανίας. Παρὰ τὴν προστασίαν ὅμως τοῦ δασμολογίου, ἔλλειψις κεφαλαίων καὶ πρό παντός καταναλώσεως δὲν ἐπέτρεπον τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας. Τὸ 1915 ἀρχίζει ἡ τρίτη περίοδος τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας, κατὰ τὴν ὁποῖαν αὕτη λαμβάνει τὴν μορφήν τῆς ὀργανωμένης καὶ εἰδικευμένης μεγάλης βιομηχανίας. Εἰς τοῦτο ἐβουλήθησαν ἡ αὔξησις τῆς καταναλώσεως, γενομένη μετὰ τὸν διπλασιασμόν τοῦ κράτους, ἢ μετὰ τὸ 1920 ὑποτίμησις τοῦ νομίσματος καὶ ἡ μετέπειτα ἀφίξις τῶν προσφύγων, διὰ τῶν ὁποίων προσετέθη πλῆθος ἐθνητῶν ἐργατικῶν χειρῶν.

Ἐκεῖνο ποῦ ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν διὰ τὴν ἑλληνικὴν βιομηχανίαν εἶναι, ὅτι ὑπὸ συνθήκας ἐφημέρους ἐν πολλοῖς ἀναπτυχθεῖσα, ἐδημιούργησε κλάδους τινὰς θνησιγενεῖς, πλείστα δὲ τῶν ἐργοστασίων εἶναι ἀνοργάνωτα καὶ λειτουργοῦν ὑπὸ δυσμενεῖς οἰκονομικὰς συνθήκας (σπατάλη μηχανικῆς ἐνεργείας, δαπάνη διὰ τὴν μεταφορὰν ὑλικῶν κλπ.).

Οἱ κυριώτεροι βιομηχανικοὶ κλάδοι εἶναι: οἱ τῆς βιομηχανίας τροφίμων, οἱ ἀλευρόμυλοι, τὰ ἐργοστάσια ζυμαρικῶν καὶ κονσερβῶν, οἱ διάφοροι ὑφαντουργικοὶ κλάδοι, τὰ βαμβακερά, μάλλινα, λινά, μεταξωτά κ.λ.π. ὑφάσματα, αἱ διάφοροι βιομηχανικαὶ οἰκοδομικῶν ὑλῶν καὶ τὰ ἐργοστάσια ἐλαιωδῶν καὶ σαπῶνων. Ἐκτὸς ὅμως αὐτῶν ἔχομεν πλείστα ἐργοστάσια ἠλεκτροφωτισμοῦ, τυπογραφεία, μηχανουργεῖα, ἐργοστάσια χημικῶν προϊόντων κ. ἄ.

Αἱ κυριώτεραι βιομηχανικαὶ πόλεις τῆς Ἑλλάδος εἶναι αἱ Ἀθήναι μετὰ τοῦ Πειραιῶς, ὅπου συγκεντρῶνται πᾶν εἶδος βιομηχανίας, αἱ Πάτραι, μὲ βιομηχανίαν κυρίως τροφίμων, ἡ

**Σύρος**, με βιομηχανίαν κυρίως **ύφασμάτων και νημάτων**, ή **Θεσσαλονίκη** και αί **Καλάμαι** με **ποικίλην βιομηχανίαν**, ή **Κέρκυρα** με βιομηχανίαν **ελαιωδών και λιθογραφίας** και ή **Έλευσις** με βιομηχανίαν **ελαιωδών, ρητινωδών και τσιμέντου**. Είς μεγάλας βιομηχανικάς πόλεις εξελίσσονται και τὸ **Ήράκλειον**, τὰ **Χανιά**, ὁ **Βόλος** και ή **Μυτιλήνη** με κυριώτερα βιομηχανικά εἶδη τὴν **ἐπεξεργασίαν τῶν ἐλαίων** και τὴν **κατασκευὴν κονσερβῶν**.

**Ἐμπορικὴ κίνησις.** Ἡ Ἑλλάς ἔχει ἀνεπτυγμένην ἔμπορικὴν κίνησιν, κυρίως μετὰ τῆς Ἀγγλίας και τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, διότι εἰσάγει ἐξ αὐτῶν γαιάνθρακας και βιομηχανικά προϊόντα, ἐξάγει δὲ σταφίδα, ἔλαιον, ἐλαίας και καπνόν. Κατὰ σειρὰν κατόπιν ἔρχεται ή Ρουμανία, ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἰσάγονται μέγαλα ποσὰ ξυλείας και δημητριακῶν, και μετ' αὐτὴν ή Γερμανία, ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἰσάγονται βιομηχανικά και χημικά προϊόντα και εἰς τὴν ὁποίαν ἐξάγονται σταφίς, σίνοι και καπνός. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω κρατῶν ή Ἑλλάς διατηρεῖ ἔμπορικὰς σχέσεις με τὴν Αἴγυπτον, Γιουγκοσλαβίαν, Τσεχοσλοβακίαν, Ἰταλίαν, Βουλγαρίαν κλπ.

Ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐφαρμοσθεῖσα ὑπὸ τῶν διαφόρων κρατῶν προστατευτικὴ πολιτικὴ και τὰ διάφορα μέτρα πού ἔλαβον ταῦτα διὰ τὸ συνάλλαγμα, περιώρισαν τὸ ἐξωτερικὸν ἔμπόριον και ἠλάττωσαν τὴν εἰσαγωγὴν τῶν μὴ ἀπαραίτητων εἰδῶν. Οὕτω ή Ἑλλάς, ἐξάγουσα εἶδη μὴ ἀμέσου ἀνάγκης, ἐπλήγη καιρίως ἐκ τῆς καταστάσεως αὐτῆς. Ἡ μόνη ἐνδεσθαιμένη ὁδὸς διὰ τὸ ἐξωτερικὸν ἔμπόριον τῆς Ἑλλάδος ἀπομένει ἤδη ή καλλιέργεια νέων ἔμπορικῶν σχέσεων με ἀγορὰς ἀνεκμεταλλεύτους ἀκόμη και ὑπὸ ἐξέλιξιν, εἰς τὰς ὁποίας μάλιστα νὰ ὑπάρχουν ἐγκατεστημένοι Ἕλληνας. Τοιαῦται ἀγοραὶ εἶναι τῆς Ἀργεντινῆς και Βραζιλίας ἐν Ν. Ἀμερικῇ και τῆς ἀνατολικῆς παραλιακῆς ζώνης τῆς Ν. Ἀφρικῆς. Ἐπίσης με τὰ γειτονικά κράτη τῆς Ἑλλάδος ἀναπτύσσονται ἤδη συναλλαγαι, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ ἐνισχυθοῦν πολὺ σὺν τῷ χρόνῳ λόγῳ τῆς κοινότητος τῶν συμφερόντων.

Αἱ κυριώτεραι ἔμπορικαὶ πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἐκτὸς τῶν **Ἀθηνῶν**, αἱ ὁποῖαι συγκεντρῶνουν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἔμπορικῆς κινήσεως, εἶναι ὁ **Πειραιεὺς** και ή **Θεσσαλονίκη**. Ὁ Πειραιεὺς ἔχει μέγα εἰσαγωγικὸν ἔμπόριον, διότι δι' αὐτοῦ τροφοδοτεῖται τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἑλλάδος. Εἰσάγει ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ **σίτον, ἄλευρα, γαιάνθρακας, βιομηχανικά εἶδη, ὑφάσματα, ξυλείαν** και **χημικά προϊόντα**, ἐξάγει δὲ ὀλίγας πρώτας

βλας. Εἰς τὸν Πειραιᾶ διενεργεῖται καὶ διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον διὰ τῆς ἐλευθέρως ζώνης, τῆς ὁποίας ἡ λειτουργία ἤρχισε τὸν Μάϊον τοῦ 1932.

Ἡ **Θεσσαλονίκη** εἰσάγει τὰ αὐτὰ περίπου εἶδη, ποὺ εἰσάγει καὶ ὁ Πειραιεύς, ἀλλ' εἰς μικροτέραν ποσότητα, ἐξάγει δὲ **γεωργικὰ** μὲν (δημητριακά, ὕσπρια, λαχανικὰ) καὶ **κινητοτροφικὰ προϊόντα** (πρόβατα, βόας) εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, **καπνὸν** δέ,



Ἀποξήρανοις σταφίδων

**κουκούλια, τάπητας** καὶ διάφορα ἄλλα εἶδη εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἡ Θεσσαλονίκη ἔχει καὶ αὐτὴ διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον, τὸ ὁποῖον ὅμως θὰ ἀναπτυχθῆ ταχέως πολὺ περισ-

σότερον ἀπὸ τὸ τοῦ Πειραιῶς χάρις εἰς τὴν ἐλληνικὴν καὶ τὴν σερβικὴν ἐλευθέρως ζώνην. Ἀμέσως μετὰ τὰς τρεῖς ταύτας πόλεις ἔρχονται ἢ μὲν **Καβάλλα** ὡς πρῶτος (κατ' ἀξίαν ἐμπορευμάτων) ἐξαγωγικὸς λιμὴν τῆς Ἑλλάδος, **ἐξάγων καπνά**, αἱ δὲ **Πάτραι** ὡς τρίτος εἰσαγωγικὸς καὶ ἐξαγωγικὸς λιμὴν. Διὰ τῶν **Πατρῶν** εἰσάγονται **δημητριακά, ὑφάσματα** καὶ λοιπὰ **βιομηχανικὰ προϊόντα**, ἐξάγονται δὲ **σταφίς** καὶ **οἶνοι**. Μεγάλην ἐμπορικὴν κίνησιν συγκεντρώνουν ἐπίσης αἱ **Καλάμαι** καὶ ὁ **Βόλος**. Διὰ τῶν Καλαμῶν εἰσάγονται δημητριακὰ καὶ βιομηχανικὰ εἶδη, ἐξάγονται δὲ σῦκα, ἔλαιον, ἐλαίαι, σταφίς καὶ ἐσπεριδοειδῆ. Τὰ αὐτὰ εἶδη εἰσάγει καὶ ὁ λιμὴν τοῦ Βόλου, ἐξάγει δὲ οὗτος θεσσαλικὰ προϊόντα καὶ κυρίως καπνόν, ξηροὺς καρποὺς καὶ ὀπώρας συσκευασμένους καὶ μῆ. Κατόπιν ἔρχονται οἱ μεγάλοι ἐξαγωγικοὶ λιμένες τῆς **Κερκίρας** (ἔλαιον, ἐλαίαι, καρποὶ διά-



φοροι), τοῦ **Ἡρακλείου** (ἔλαιον, σταφίς, ἐσπεριδοειδῆ, γεώμηλα), τῶν **Χανίων** (ἐσπεριδοειδῆ, σταφίς, καπνός, γαλακτοκομικά προϊόντα) καὶ τῆς **Μυτιλήνης** (ἔλαια). Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἐμπορικῶν λιμένων, οἱ ὅποιοι ἐργάζονται καὶ ἀπ' εὐθείας μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἀρκετὴν ἐμπορικὴν κίνησιν μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἔχουν οἱ λιμένες τῆς Πρεβέζης, Σύρου καὶ Βαθῆος, καθὼς καὶ ἡ Δράμα, αἱ Σέρραι (ἐμπόριον καπνῶν καὶ γεωργικῶν προϊόντων) ἡ Λάρισα (ἐμπόριον Θεσσαλικῶν προϊόντων) καὶ τὸ Μεσολόγγιον (ἐμπόριον ἀλιευτικῶν προϊόντων, ἐξαγωγῆ καπνῶν).

**Συγκοινωνία.** Καθὼς εἶδομεν, τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος εἶναι γενικῶς ὀρεινόν, δι' αὐτὸ ἡ κατασκευὴ ὁδῶν καὶ ἡ χάραξις σιδηροδρομικῶν γραμμῶν παρουσιάζουν πολλὰς δυσκολίας καὶ ἀπαιτοῦν πολλὰ χρήματα. Εὐτυχῶς τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένα καὶ μέγα μέρος τῆς ἐσωτερικῆς συγκοινωνίας διενεργεῖται διὰ θαλάσσης.

Παρὰ τὰς δυσχερείας ὅμως ταύτας κατεβλήθη ἀπὸ καιροῦ προσπάθεια διὰ τὴν ἐπέλεσιν δικτύου συγκοινωνιῶν. Οὕτω κατεσκευάσθη ὁ σιδηρόδρομος Ἀθηνῶν—Πειραιῶς, ὅστις εἶναι τοπικῆς σημασίας καὶ ὁ Πελοποννησιακός, ὁ ὁποῖος ἐξυπηρετεῖ θαυμασίως ὀλόκληρον τὴν Πελοπόννησον. Τελευταίως κατεσκευάσθη ὁ διεθνoὺς σημασίας σιδηρόδρομος Θεσσαλονίκης, διὰ τοῦ ὁποῖου συνεδέθη ἡ Ἑλλάς μετὰ τὸ δίκτυον τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν γειτονικῶν χωρῶν.

Ἐκτὸς τῶν σιδηροδρόμων τούτων ἡ Ἑλλάς ἔχει καὶ ἄλλα δίκτυα μικροτέρας σημασίας, ὅπως εἶναι τὸ δίκτυον τῶν Θεσσαλικῶν σιδηροδρόμων καὶ τὸ τῆς Βορειοδυτικῆς Ἑλλάδος.

Τὸ ὅλον δίκτυον τῶν ἑλληνικῶν σιδηροδρόμων ἀνέρχεται εἰς 2600 χιλιόμετρα.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ δίκτυον τῶν ἀμαξιτῶν ὁδῶν, τοῦτο παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὴν ἑλλειψιν παντὸς προγράμματος διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ὁδῶν. Τὸ πυκνότερον δίκτυον τὸ ἔχουν αἱ Ἴόνιοι νῆσοι, τὸ ἀραιότερον δὲ ἡ Κρήτη, ἡ κεντρικὴ Στερεὰ Ἑλλάς καὶ ἡ Δυτικὴ Μακεδονία. Ἦδη διὰ τῆς καταπληκτικῆς ἀναπτύξεως τοῦ αὐτοκινήτου, τὸ ζήτημα τῆς συγκοινωνίας ἐν Ἑλλάδι θὰ λυθῆ πλήρως διὰ τῆς κατασκευῆς μονίμων καὶ ἡμιμονίμων ὁδοστρωμάτων ἐπὶ τῶν ὑπαρχουσῶν ὁδῶν καὶ

ἐπὶ ὧσων θὰ χαραχθοῦν (1). Ἡ διὰ θαλάσσης συγκοινωνία εἶναι ἐξαιρετικῶς ἀνεπτυγμένη χάρις εἰς τὴν ναυτικὴν ἐπίδοσιν τοῦ Ἑλλήνος καὶ τὴν μορφὴν τῶν παραλίων τῆς Ἑλλάδος, ἐκεῖνο δὲ ποῦ παρατηρεῖται εὐχαρίστως, εἶναι ὅτι ἡ ἀκτοπλοῖα μας ἀρχίζει νὰ ἀποκτᾷ πλοῖα καλὰ. Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἐκτὸς τῶν ἐσωτερικῶν γραμμῶν ἐκτελοῦν μὲ ἀρκετὰ ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα καὶ γραμμὰς ἐξωτερικοῦ, ὅπως Ἀλεξανδρείας, Μασσαλίας, Νέας Ὑόρκης, Βρινδεῆσιου κ.λπ.

Διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς ἀκτοπλοῖας κατεσκευάσθησαν πολλὰ ἀξιόλογα ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα εἶναι, ἡ **διωρυξ** τῆς **Κορίνθου**, ἡ **γέφυρα** τοῦ **Εὐρίπου**, ἡ **διωρυξ** τῆς **Λευκάδος** καὶ τὸ σύστημα **φάρων** καὶ **φανῶν**. Τὸ ἀξιολογώτερον ὅλον εἶναι ἡ διωρυξ τῆς Κορίνθου, ἡ ὁποία κατεσκευάσθη μὲ πολλὰς ὕλικὰς θυσίας καὶ ἐλειτούργησε παρὰ τὴν μεγάλην ἀρχικὴν ἀντίδρασιν τῶν ἰταλικῶν καὶ αὐστριακῶν ἀτμοπλοϊκῶν ἐταιρειῶν.

Μεγάλην σημασίαν ἀπὸ ἀπόψεως ἐθνικῆς οἰκονομίας ἔχει ὁ ἐμπορικὸς στόλος, ὅστις κατώρθωσεν ἤδη νὰ ἀναπληρώσῃ τὰς ἐκ τῶν τορπιλλίσεων ζημίαις (2). Ὁ ἐμπορικὸς στόλος τῆς Ἑλλάδος ἀρχίζει νὰ περιλαμβάνῃ καὶ πλεῖστα πλοῖα νεώτατα καὶ μεγάλης χωρητικότητος.

Τὰ ἑλληνικὰ φορτηγὰ πλοῖα ἐργάζονται εἰς τοὺς ἀνατολικοὺς λιμένας τῆς Ν. Ἀμερικῆς, τοὺς λιμένας τοῦ Καναδά καὶ τῆς Ν.

1. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη κατεβλήθη προσπάθεια βελτιώσεως τοῦ ὁδικοῦ δικτύου τῆς χώρας καὶ πρέπει νὰ ἐμολογήσωμεν, ὅτι ἐπῆλθε μεγάλη βελτίωσις εἰς τὰς ὁδοὺς ποῦ ὑπάρχουν, νέαι δὲ ὁδοὶ ἐχαράχθησαν. Ἡδὴ ἡ Ἑλλὰς θεωρεῖται ὅτι ἔχει τὸ καλῦτερον ὁδικὸν δίκτυον, συγκρινομένη μὲ τὰ ἄλλα βαλκανικὰ κράτη. Τὸ δίκτυον ὅλον διαιρεῖται εἰς δύο κατηγορίας: τὴν κατηγορίαν τῶν ἐθνικῶν ὁδῶν καὶ τὴν κατηγορίαν τῶν ἐπαρχιακῶν ὁδῶν. Τὰς ἐθνικὰς ὁδοὺς ἀναλαμβάνει τὸ κράτος καὶ δίδει ταύτας εἰς ἐταιρείας μὲ ἐπιβάρυνσιν τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ, τὰς ἐπαρχιακὰς δὲ ὁδοὺς, τοπικῆς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σημασίας, κατασκευάζουν καὶ συντηροῦν εἰδικὰ ταμεῖα. Τὸ ὁλικὸν δίκτυον τῆς Ἑλλάδος ἀνέρχεται εἰς 11000 χλμ. ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 60% εἶναι ἐθνικαὶ ὁδοί.

2. Ἡ δύναμις τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1932 ἦτο : 575 ἀτμόπλοια χωρητικότητος 1.488.000 τόνων. Κατὰ τὸ 1931 ἐσημείωσεν αὐξησιν ὁ ἐμπορικὸς στόλος τῶν ἐπομένων κρατῶν Νορβηγίας, Δάντσιχ, Ρωσίας, Ἑλλάδος, Ἰταλίας. Ὅλων τῶν ἄλλων κρατῶν ὁ στόλος ἠλαττώθη. Ἡ χωρητικότης τοῦ στόλου ὅλου τοῦ κόσμου εἶναι : 70.000.000 τόννοι.

Γόρξης, τοῦ Λονδίνου καὶ τοῦ Κάρδιφ, τοὺς ἐλληνικοὺς λιμένας καὶ ὀλίγον μὲ τοὺς ρωσικοὺς.

Μεταξὺ τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων ἤρχισε νὰ καταλαμβάνῃ τελευταίως ἐξέχουσαν θέσιν ἡ διὰ τοῦ ἀέρος συγκοινωνία, ἡ ὅποια ταχέως θὰ καταστῇ τὸ κυριώτερον δι' ἐπιβάτας καὶ ταχυδρομεία συγκοινωνιακὸν μέσον. Ἡ Ἑλλάς παρουσιάζει ἐξαιρετικὰς συνθήκας διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν ἐνδιαμέσων σταθμῶν, διότι εὐρίσκεται εἰς τὸ ΝΑ ἄκρον τῆς Εὐρώπης, τὰ παράλια αὐτῆς ἐξασφαλίζουν πλεῖστα καταφύγια ἀναγκαστικῆς προσθαλασσώσεως εἰς τὰ ὑδροπλάνα, τὸ δὲ ἔδαφος αὐτῆς μὲ τὰ χαμηλὰ σχετικῶς βουνὰ ἐν συγκρίσει μὲ τὴν Ἰταλίαν καὶ Μ. Ἀσίαν ἐπιτρέπει τὴν ἀσφαλῆ πτήσιν εἰς τὰς γραμμὰς Εὐρώπης - Ἀφρικῆς καὶ Ἰνδιῶν. Οὕτω οἱ Ἑλληνικοὶ ἀερολιμένας χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐνδιάμεσοι σταθμοὶ ἐννέα ἀεροπορικῶν ἐταιρειῶν, χάρις εἰς τὰς ὁποίας ἡ Ἑλλάς συνδέεται ἀεροπορικῶς μὲ ὅλας τὰς μεγάλας πόλεις τῆς Εὐρώπης, τὴν Κύπρον, τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τὰς Ἰνδίας (Imperial air ways), Ἰάβαν (K. L. M.) καὶ τὴν Ν. Ἀφρικὴν. Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐναερίων συγκοινωνιῶν καὶ τῶν ἀερολιμένων ἡ Ἑλλάς ἱδρυσεν πλήρες σύστημα μετεωρολογικῆς ὑπηρεσίας κατασκευάσασα 19 ἀερολιμένας καὶ βοθητικῶς τοιοῦτους, ἐνίσχυσε δὲ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐταιρείαν ἐναερίων συγκοινωνιῶν, ἥτις λειτουργεῖ ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου 1931. Ἡ ἐταιρεία αὕτη διαθέτει 4 ἀεροπλάνα (τύπου Junkers G24) τῶν 12 θέσεων μὲ 3 κινητήρας. Τὰ ἀεροπλάνα αὐτὰ δύνανται νὰ μεταφέρουν βάρος 1½ τόν. καὶ ἔχουν μέσῃν ταχύτητα 180 χιλμ. τὴν ὥραν. Διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἐναερίων συγκοινωνιῶν δὲν δύναται πλέον νὰ γίνεταί λόγος, ἀφοῦ τὰ δι' ἀεροπλάνων δυστυχήματα εἶναι πολὺ ὀλιγώτερα ἀπὸ τὰ δυστυχήματα τοῦ συμβαίνου μὲ τὰ αὐτοκίνητα καὶ τὰς μοτοσυκλέτας. Τὰ ἐλληνικὰ ἀεροπλάνα μετέφερον ἐντὸς ἔτους 6718 ἐπιβάτας, ἐξ ὧν 618 μόνον ἀλλοδαπούς, μεταξὺ δὲ τῶν ἐμπορευμάτων ποὺ μετέφερον καταλέγονται ἄνθη διὰ τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην καὶ ἐξαρτήματα μηχανῶν.

**Τουρισμός.** Μεταξὺ τῶν πηγῶν πλοῦτου εἶναι τὸ εἰσρέον χρήμα ἐκ τῆς κινήσεως τῶν ξένων. Ἡ κίνησις αὕτη γίνεται 1) δι' ἐπίσκεψιν τῶν ἀρχαιολογικῶν τόπων καὶ 2) δι' ἐργασίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δι' ἐπίσκεψιν τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ Ἑλλάς ἔχει θαυμάσια τοπία, κλίμα ἄριστον, τὰ ἀρχαιολογικὰ δὲ μνημεῖα αὐτῆς, προκαλοῦν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ξένων. Διὰ τὴν προσέλκυσιν αὐτῶν, πρᾶγμα ποὺ δι' ἄλλα κράτη ἀποτελεῖ ὄργανωμένην βιομηχανίαν, ἡ Ἑλλάς ἱδρυσεν εἰδικὴν ὑπηρεσίαν τῶν ξένων καὶ ἐκθέσεων καθὼς καὶ αὐτόνομον ὄργανισμὸν τουρισμοῦ. Σκοπὸς τούτων εἶναι ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ διαφημίζουσι τὰ ἀξιολογώτατα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἀφ' ἐτέρου δὲ νὰ καταβάλλουσι κάθε προσπάθειαν πρὸς διευκόλυσιν τῶν ξένων κατὰ τὴν ἀφιξίν καὶ παραμονὴν αὐτῶν εἰς Ἑλλάδα. Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι τόσον ἡ

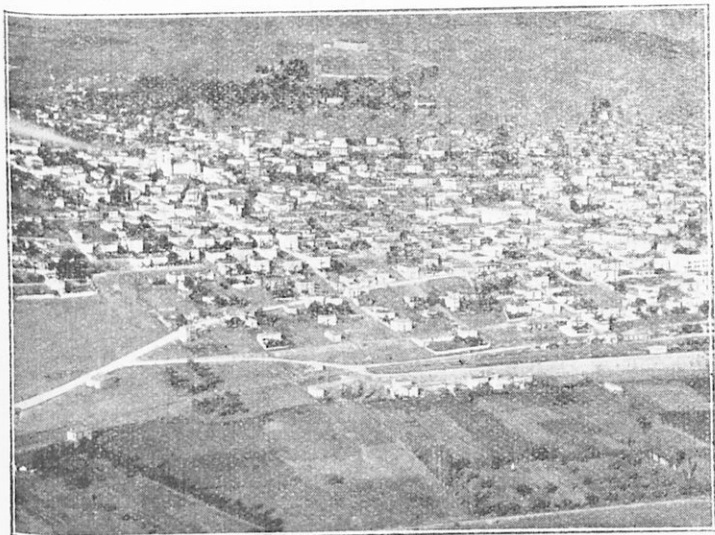


Παρνασσός

ειδική υπηρεσία των ξένων ἔσον καὶ ὁ ὀργανισμὸς τουρισμοῦ κατέβαλον κάθε προσπάθειαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη διὰ νὰ φαίνεται ἡ χώρα μας πολιτισμένη. Ἡ κίνησις τῶν ξένων κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη αὐξάνει διαρκῶς ἀπὸ δὲ τοῦ 1929 μέχρι τοῦ 1931 ἐτριπλασιάσθη (60000 ἄτομα).

#### ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΤΗΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ

Μία ἀπὸ τὰς κρίσιμους περιόδους τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ ἀπὸ τοῦ 1922 μέχρι τοῦ 1932 τοιαύτη. Τὸ 1922 ἡ Ἑλλάς κατόπιν δεκαετῶν κουραστικῶν ἀγώνων ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἡ ἀπομάκρυνσις τῆς Ἑλλάδος ἐκαίθεν εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἐξαντληθῇ αὐτὴ ὀλιγῶς διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Μ. Ἀσίας, καὶ νὰ ἔλθουν 1,5 ἐκμ. πρόσφυγες. Ἡ κρίσιμος κατάστασις πού ἐδημιουργήθη ἐκ τῆς τοιαύτης ἀναγκαστικῆς μεταναστεύσεως συνετέλεσεν ὥστε νὰ ἐνταθῇ ἡ προσπάθεια τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἀφ' ἐνός μὲν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τόσου πληθυσμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν πόρου ζωῆς τούτων. Καὶ ἡ μὲν ἐγκατάστασις τῶν προσφύγων ἔγινε δι' εἰδικῆς ἐπιτροπῆς, τῆς Ἐπιτροπῆς ἀποκαταστάσεως προσφύγων, ἡ ὁποία συνεστήθη πρὸς τοῦτο, διὰ δὲ τὴν ἐξασφάλισιν πόρου ζωῆς ἐξετελέσθησαν κολοσ-



Λαμία

σιαία έργα. Διὰ τὸ ἔργον τῆς ἀπακαταστάσεως ὠμίλησαν ἤδη τόσοι ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἤδη τὸ ἔργον τῆς ὀμιλεῖ ἀφ' ἑαυτοῦ εἶναι πράγματι κολοσσιαῖον, ἐὰν μάλιστα ληφθῆ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ Ἑλλάς μετὰ κόπου διέτρεφε τὸν πληθυσμὸν, πού εἶχε καὶ κατώρθωσε νὰ περιλάβῃ 1,5 ἐκμ. ἀκόμη νέου πληθυσμοῦ. Διὰ τὰ διάφορα μεγάλα ἔργα ἔχομεν ἐπίσης νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν πραγμάτων, πού προέκυψε κυρίως ἀπὸ τὴν ἄφιξιν τῶν προσφύγων ἐμελετήθησαν καὶ ἐξετελέσθησαν ἔργα ἐξαιρετικῆς σημασίας. Τὰ κυριώτερα ἀπὸ τὰ ἔργα ταῦτα εἶναι 1) ἡ ὕδρευσις Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς. 2) Ἡ ὕδρευσις ἐργοστασίου παραγωγῆς ἠλεκτρισμοῦ διὰ τὰς δύο ἀνωτέρω πόλεις, καὶ τὰ ὑπὸ ἐκτέλεσιν ἔργα τοῦ Παμίσου, τὰ παραγωγικὰ ἔργα Μακεδονίας καὶ τὸ δίκτυον οδοποιίας.

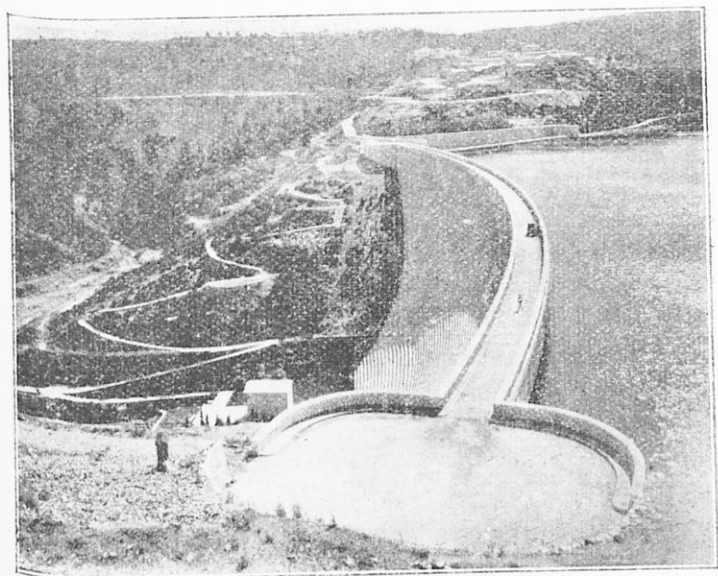
Γενικὴ παρατήρησις δι' ὅλα τ' ἀνωτέρω ἔργα εἶναι, ὅτι ταῦτα ἔγιναν μὲ ἐξαιρετικὴν πολυτέλειαν κατασκευῆς καὶ δι' αὐτὸ τὰ περισσότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι δυσαναλόγως πρὸς τὴν οικονομικῆν των σκοπιμότητα δαπανηρά. Διὰ τὰ ἔργα τοῦ Στρυμόνος παρηγγέθη εἰς τὰ ἐργοστάσια Κρούπ κάδος ἐκσκαφῆς 6 τόν., ὁ με-

γαλύτερος πού κατασκευάσθη μέχρι σήμερα εις τόν κόσμον. Ὁ κάδος οὗτος ἐκσκάπτει καί μεταφέρει εις ἀπόστασιν 80 μ. 12 τόν. κατὰ λεπτόν. Ὅμοίως κατασκευάσθησαν πολυτελέστατα κτίρια διὰ τὸ ἐργατικόν προσωπικόν, νοσοκομεία καί ἐν γένει ἡ καθόλου ἐγκατάστασις ἔγινε πολυτελεστάτη.

Ἡ ὕδρευσις Ἀθηνῶν—Πειραιῶς εἶναι ἀναμφιδόλως ἔργον μεγίστης σημασίας. Ἐχομεν πρόσφατον ἔτι τὴν ἀγωνίαν πού ὑφίσταντο οἱ κάτοικοι διὰ τὴν ὕδρευσιν καί διὰ τὴν ποιότητα τοῦ ὕδατος πού μετεχειρίζοντο. Ἡδὴ ἐξησφαλίσθη ἡ παροχὴ ἀφθόγου καί θαυμασίας ποιότητος ὕδατος, τὸ ὅποιον ἀνεξαρτήτως τῆς ἐξησφαλισμένης προελεύσεως αὐτοῦ ὑφίσταται δι' εἰδικῶν ἐγκαταστάσεων, παρὰ τὰ Πατήσια, πλήρη ἀποστείρωσιν καί ἀερισμόν. Ἐκτὸς τοῦ φράγματος τοῦ Μαραθῶνος καί τοῦ διοχετευτικοῦ ἀγωγοῦ, ἡ Ἑταιρεία κατασκεύασε βοηθητικὰς δεξαμενάς, ἀνενέωσε ὁλόκληρον τὸ ἐσωτερικόν δίκτυον διανομῆς τῶν πόλεων Ἀθηνῶν—Πειραιῶς καί ἐξησφάλισε πλήρη ἐπάρκειαν θαλασσίου ὕδατος διὰ τὸ κατάθρεγμα καί πλύσιμον τῶν ὁδῶν.

Τὸ ἠλεκτρικόν ἐργοστάσιον παραγωγῆς εἶναι καί αὐτὸ ἴσως τὸ τελειότερον τοῦ κόσμου. Ἀρκεῖ νὰ σκεφθῆ κανεὶς, ὅτι ἡ καύσιμος ὕλη ἐκφορτῶνεται ἐκ τοῦ ἀτμοπλοίου, μεταφέρεται εἰς τὸ ἐργοστάσιον, ἐκεῖθεν εἰς τὰς ἐστίαις τῶν λεβήτων, ἀπορρίπτονται αἱ σκωρίαι κλπ. χωρὶς νὰ χρησιμοποιοῦνται ἐργάτης, ὅλα γίνονται αὐτομάτως. Τὸ ἐργοστάσιον αὐτὸ ἔχει τρεῖς ἀτμοστρόβιλους, ἕκαστος τῶν ὁποίων κινεῖ ἠλεκτροπαραγωγὸν μηχανὴν τῶν 1500 kw. 6600 volt. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ δύναμις αὕτη δύναται εὐχερῶς νὰ ἀυξηθῆ. Παρὰ τὴν τελειότητα ὁμως τῶν μηχανημάτων παραγωγῆς καί διανομῆς, τὸ ρεῦμα στοιχίζει εἰς τοὺς καταναλωτάς, ὅσον ἐστοίχιζε καί μὲ τοὺς ἄλλοτε τοπικοὺς σταθμούς, παλαιοτάτου τύπου μὲ ἀθλίαις ἐγκαταστάσεις διανομῆς, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε κατὰ βιομηχανικόν κανόνα νὰ στοιχίζη πολὺ ὀλιγώτερον. Τὸ ὅτι δὲ ἡ Ἑταιρεία δύναται νὰ διαθέσῃ ρεῦμα εἰς κατωτέραν τιμὴν ἐκείνης πού τὸ χορηγεῖ εἰς τὰς Ἀθήνας καί Πειραιᾶ, φαίνεται ἐκ τῆς χορηγίας ρεύματος εἰς τὸ Λαύρειον μὲ τὸ τέταρτον τῆς κανονικῆς τιμῆς.

Τὰ ἔργα τοῦ Παμίσου ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν διευθέτησιν τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ τούτου, εἰς ἀποξήρανσιν 15000 στρ. τῆς



*Τὸ φράγμα τοῦ Μαραθῶνος*

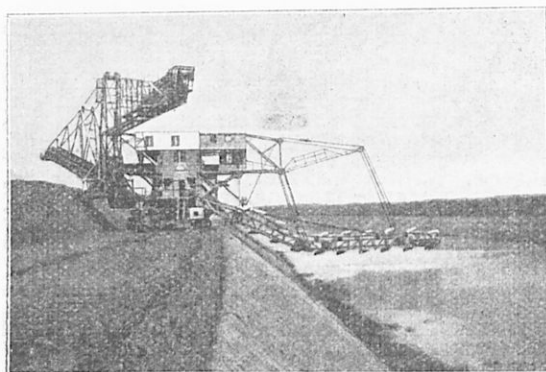
Ἀπὸ τὸ ἐπ' αὐτοῦ αὐτοκίνητον καὶ τὸν ἄνθρωπον ἀντιλαμβάνεται κανεῖς τὰς διαστάσεις. Δεξιὰ ἡ λίμνη καὶ εἰς τὸ βάθος ἀριστερὰ ἀναπαράστασις τοῦ ἐν Δελφοῖς ἀρχαίου θησαυροῦ τῶν Ἀθηναίων (ἰδὲ σελ. 49).

Κάτω Μεσσηνίας, τὴν προφύλαξιν ἀπὸ τῶν πλημμυρῶν 20000 στρ. καὶ ἐξυγίανσιν 40000 στρ. Τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων τούτων ἀνέλαθεν ἡ ἐλληνικὴ εἰσαγγελία Γ.Ε.Τ.Ε. ἡ ὁποία παρὰ τὰ τοπικὰ ἐμπόδια πού συνήνητησεν, ἐπέτυχε μέχρι σήμερον τὴν διευθέτησιν τῆς κοίτης τοῦ Παμίσου καὶ τὴν ἐξυγίανσιν 3000 στρ. Ἐναρξίς τῶν ἔργων ἐγένετο τὸν Μάιον τοῦ 1929, ἡ συνολικὴ δὲ δαπάνη τῶν ἔργων τούτων θὰ ἀνέλθῃ εἰς 50 ἐκμ. δρχ. με βάσιν ὑπολογισμοῦ κόστους καὶ δραχμῆς τὰς τιμὰς τοῦ 1931.

Μικροτέρας σημασίας ἔργα ἐκτελοῦνται εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα καὶ ὑπὸ ἐκτέλεσιν εἶναι τὰ ὑδραυλικὰ ἔργα Λεσινίου (Μεσολόγγιον).

Ἐξαιρετικῶς οἰκονομικῆς σημασίας εἶναι τὰ ὑπὸ ἐκτέλεσιν ἔργα τῆς Μακεδονίας. Ταῦτα ἀποβλέπουν 1) εἰς ἀποξήρανσιν τῶν

λιμνῶν Ἀρτζάν καὶ Ἀματόβου (ἐτελείωσαν), 2) παροχέτευσιν τῶν ποταμῶν Ἀξιού, Ἀλιάκμονος καὶ Ἀγγίτη, καὶ ἀποξηρανσιν τῆς λίμνης Γιαννιτσῶν, 3) παρέκκλισιν τῆς κοίτης τοῦ Ἀξιού, ἵνα ἀφ' ἑνὸς μὲν προστατευθοῦν αἱ ἀποξηραίνόμεναι, ἐξυγιαίνόμεναι καὶ ἀρδευόμεναι ὑπὸ τοῦ Ἀξιού καὶ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ ἐκτάσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐξασφαλισθῇ ὁ λιμὴν τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ ὁποῖος συντόμως θὰ ἀπεκλειετο ἀπὸ τὰς φερτὰς ὕλας τῶν ποταμῶν καὶ κυρίως τοῦ Ἀξιού, 4) διευθέτησις τοῦ ροῦ τοῦ Στρυμόνος πρὸς τὴν λίμνην Κερκινῆν καὶ ἐκεῖθεν διὰ διώρυγος μήκους



**Ἐκσκαφεὺς τῆς διώρυγος τοῦ Στρυμόνος**

Ἐκσκάπτει καὶ μεταφέρει 500 μ<sup>3</sup> ἡμερησίως. Τὸ μηχανήμα αὐτὸ ἐστοίχισε 150.000 \$

77 χιλμ. ἀποχέτευσις τῶν ὑδάτων αὐτῶν εἰς κόλπον Ὀρφανοῦ ἀποξηραίνουμένης οὕτω καὶ τῆς Κερκινίτιδος λίμνης, 5) διάνοξις τῆς κοίτης τοῦ Ἀγγίτη καὶ ἐκβάθυσις αὐτῆς ὅπως παραλάβῃ τὰ ὕδατα τοῦ ἔλους τῶν Φιλιππῶν. Τὰ ὑπ' ἀριθ. 1, 2, 3, ἐμελετήθησαν καὶ ἐκτελοῦνται ἤδη ὑπὸ τῆς Foundation Co N. Y. τὰ δὲ ὑπ' ἀριθ. 4 καὶ 5 ἐκτελοῦνται ὑπὸ τῆς ὁμάδος Monks — Ulen. Κατὰ τὰς γενομένης μελέτας καὶ τὴν ἐκθεσιν τοῦ κ. Πραμπολίνη διὰ τῶν ἔργων τούτων θὰ ἀποδοθοῦν εἰς τὴν καλλιέργειαν ἐκ τῶν ἔργων τῆς Foundation 1.300.000 στρέμματα, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν ἔργων 1.453.000 στρέμματα ἀρίστης ποιότητος, ἐνῶ ταυτοχρόνως θὰ ἐξυγιανηθῇ ἡ γύρω περιοχὴ.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἔργων ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας καὶ διὰ τῶν ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν κατασκευάζονται ἀρδευτικὰ



καὶ ἀποξηραντικὰ ἔργα περιορισμένης καὶ τοπικῆς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σημασίας. Τὰ σπουδαῖον εἶναι, ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἔργων τούτων καὶ ἡ συμπλήρωσις αὐτῶν διὰ τῶν ἔργων τῆς Θεσσαλίας, τὸ ὀδικὸν δίκτυον, ἡ ἀνάπτυξις βιομηχανικῆς κατευθύνσεως ἐν συνεργασίᾳ μὲ τοὺς γείτονας λαούς, ἡ χρῆσις τῶν λιγνιτῶν καὶ ἡ κατευθύνσις τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου πρὸς νέας ἀγοράς, θὰ μεταβάλλουν ἐξ ὀλοκλήρου τὴν σύνθεσιν τῆς ἐλληνικῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἐπ' ἀγαθῶ τῆς Χώρας.

Τὰ ἀποτελέσματα ἄλλωστε τῆς προσπάθειας τῶν τελευταίων ἐτῶν φαίνονται ἀπὸ τὰ στατιστικὰ δεδομένα τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς. Οὕτω, συμφώνως πρὸς τὰς στατιστικὰς παρατηρήσεις, ἡ μέση παραγωγή τῶν ἐτῶν 1927—1931 εἶχεν ὡς ἑξῆς :

Σίτος 327 γ. τόν., κριθὴ 157 χ. τ., σίκαλις 45 χ. τ., ἐνῶ κατὰ τὸ τρέχον γεωργικὸν ἔτος (1932) ἡ μέση παραγωγή προβλέπεται ὡς ἑξῆς :

Σίτος 583 χ. τόν., κριθὴ 269 χ. τ., σμιγὸς 44 χ. τ., βρώμη 136 χ. τ. καὶ σίκαλις 80 χ. τ., ἤτοι ἡ παρουσιαζομένη διαφορά εἶναι διὰ τὸν σίτον 256 χ., διὰ τὴν κριθὴν 106 χ., διὰ τὴν σμιγὸν 22 χ., διὰ τὴν βρώμην 30 χ. καὶ διὰ τὴν σίκαλιν 32 περίπου χ. τόνων ἐπὶ πλεόν.

Ἡ μέση κατὰ στρέμμα ἀπόδοσις κατὰ τὴν παρελθούσαν δεκαετίαν, ἦτο διὰ τὸν σίτον 61 χιλιόγρ., διὰ τὴν κριθὴν 80, διὰ τὴν σμιγὸν 57, διὰ τὴν βρώμην 71 καὶ διὰ τὴν σίκαλιν 78 χ., ἐνῶ ἡ προβλεπομένη διὰ τὸ τρέχον ἔτος ἀπόδοσις κυμαίνεται διὰ τὸν σίτον μεταξύ 80—200 χιλγ. κατὰ στρ. εἰς τὴν Μακεδονίαν, Θράκην, Θεσσαλονίκην, Στερεάν Ἑλλάδα, καὶ Πελοπόννησον.

Ἡ κατὰ στρέμμα μέση ἀπόδοσις τῆς κριθῆς ὑπολογίζεται εἰς 75-150 χιλγ., τῆς βρώμης 42-215, τῆς σμιγοῦ 72-145 καὶ τῆς σικάλεως 58-178.

Ἰδιαίτερος ὑπολογίζεται ὅτι ἐξαιρετικῶς καλὴ θὰ εἶναι ἡ ἀπόδοσις τῶν ἕξων ποικιλιῶν σίτου, ἦτοι Φαθᾶ καὶ Μαυροθέρι (Κύπρου), Μεντάνας καὶ Καμπέρρας.

Ἐν τῶν ὡς ἄνω ἀριθμῶν ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ποσότης σίτου καὶ δημητριακῶν ποῦ θὰ εἰσαχθῆ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος θὰ περιορισθῆ σημαντικῶτα. Ἐναντι 613 χιλ. τόν., οἱ ὅποιοι εἰσῆχθησαν κατὰ δύο δυσμενεῖς ἐτησίαις ἀποδόσεις, θὰ εἰσαχθοῦν μόνον 340 χιλ. τόν., ἤτοι 273 γ. τόν. ὀλιγώτερον.

## ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΥΙΑ

**Θέσις.** Ἡ Γιουγκοσλαυία, δηλαδή τὸ νέον Κράτος τῶν **Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων**, κατέχει ὀλόκληρον τὸ ΒΔ. τμήμα τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ὅττω τὸ κράτος τοῦτο συνορεύει πρὸς Ν. μετὰ τῆς Ἀλβανίας καὶ Ἑλλάδος, πρὸς Α. μετὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Ρουμανίας, πρὸς Β. μετὰ τῆς Οὐγγαρίας καὶ Αὐστρίας καὶ πρὸς Α. μετὰ τῆς Ἀδριατικῆς Θαλάσσης καὶ ὀλίγον μετὰ τῆς Ἰταλίας.

Ἐκτασίς 249000 τ. χ.

### ΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ

**Μορφολογία τοῦ ἐδάφους.** Ἡ Γιουγκοσλαυία εἶναι ἡ περισσότερο ὄρεινὴ χώρα καὶ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀπὸ τὴν Βουλγαρίαν. Ὀλόκληρον τὸ δυτικὸν μέρος αὐτῆς διασχίζουσι ἕξ μεγάλοι παράλληλοι ὄροσειραί, αἱ **Διναρικαὶ Ἀλπεις**, αἱ ὁποῖαι εἶναι συνέχεια τῶν **Ἀνατολικῶν Ἀλπεων**. Ἐκ τῶν ὄροσειρῶν τούτων, ἄλλαι προχωροῦν μέχρι τῶν Σιδηρῶν Πυλῶν τοῦ Δουναβίου, ἄλλαι ἐνοῦνται πρὸς Α. μετὰ τῶν ὄροσειρῶν τῆς **Ροδόπης** καὶ τοῦ **Αἴμου**, ἄλλαι δὲ πάλιν προχωροῦν πρὸς Ν. καὶ ἐνοῦνται διὰ τῶν **Βορειοαλβανικῶν Ἀλπεων** καὶ τῶν διακλαδώσεων αὐτῶν μετὰ τὴν ὄροσειρὰν τῆς Πίνδου. Ὅττω, πλὴν μικροῦ τμήματος πρὸς τὰ ΒΑ., ἐκτάσεως ἴσης μετὰ τὸ τέταρτον περίπου τῆς χώρας, ὀλόκληρος ἡ λοιπὴ Γιουγκοσλαυία εἶναι ὄρεινὴ. Τὰ πεδινὰ τμήματα κατέχουσι ἡ **Σλαβονία**, ἡ **Κροατία** καὶ μικρὸν μέρος τῆς **Παλαιᾶς Σερβίας**. Εἰς τὰ ὄρεινὰ μέρη τῆς Γιουγκοσλαβίας εὐρίσκεται ἡ **Δαλματία**, ἡ **Βοσνία**, ἡ **Ερζεγοβίνη** καὶ τὸ **Μαυροβούνιον**.

**Κλίμα.** Τὸ κλίμα τῆς Γιουγκοσλαυίας, ἐκτὸς μικροῦ τμήματος παρὰ τὴν Ἀδριατικὴν, εἶναι ἕξ ὀλοκλήρου **ἠπειρωτικόν**, μετὰ δριμύτατον χειμῶνα. Τὸ τοιοῦτον συμβαίνει διότι αἱ μεγάλαι πρὸς Α. καὶ πρὸς Ν. ὄροσειραὶ ἀποκλείουσι τοὺς θερμοὺς ἐκ τῆς Ἀδριατικῆς Θαλάσσης ἀνέμους. Ἡ ἐπίδρασις τῆς Ἀδριατικῆς περιορίζεται εἰς μικρὸν μόνον τμήμα τῆς Δαλματίας, ὅπου τὸ κλίμα εἶναι **μεσογειακῆς** μορφῆς. Γενικῶς τὸ κλίμα τῆς Γιουγκοσλαυίας εἶναι πολὺ ὑγιεινόν, πούθεν δὲ δὲν ὑπάρχουσι ἐπι-

**Ποταμοί.** Όλοι οί μεγάλοι ποταμοί τής Γιουγκοσλαυίας ρέουν πρὸς τὰ ΒΑ. πεδινὰ μέρη, τροφοδοτοῦνται δὲ ἐκ τῶν δυτικῶν καὶ νοτίων ὄρσειρῶν. ἐκτὸς τοῦ **Δουνάβεως**, ὁ ὁποῖος ἔρχεται ἐκ τῶν Ἄλπεων, τοῦ **Δράβου**, ὁ ὁποῖος πηγάζει ἐκ τῶν Α. Ἄλπεων, καὶ τοῦ **Τίσζα**, ὁ ὁποῖος πηγάζει ἐκ τῆς ΒΔ. πλευρᾶς τῶν Καρπαθίων. Ἀπὸ τὸ μέσον τῶν νοτίων ὄρσειρῶν διέρχεται ὁ Ἄξιός, ὁ ὁποῖος ἐκβάλλει, καθὼς εἶδομεν, εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον.

Εἰς τὴν Ἀδριατικὴν ἐκβάλλουν μερικοὶ μικροὶ χειμαρρῶδεις ποταμοὶ ἀνάξειοι λόγου. Ἐκ τῶν ποταμῶν τῆς Γιουγκοσλαυίας ὁ σπουδαιότερος εἶναι ὁ **Δούναβις**, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὴν μεγαλυτέραν ποταμίαν ἀρτηρίαν τῆς Κ. Εὐρώπης, καὶ οἱ παραπόταμοι αὐτοῦ **Σάβος**, **Δράβος**, **Τίσζα** καὶ **Μορένα**. Οἱ ποταμοὶ οὗτοι εἶναι ὅλοι πλωτοὶ καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν διαδρομὴν, ἐκτὸς τοῦ Σάβου καὶ τοῦ Δράβου, οἱ ὁποῖοι εἶναι πλωτοὶ μόνον εἰς τὰ  $\frac{3}{4}$  τῆς διαδρομῆς αὐτῶν.

**Λίμναι.** Μεταξὺ τῶν νοτίων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὄρσειρῶν τῆς Γιουγκοσλαυίας σχηματίζονται πολλοὶ βαθεῖαι λίμναι, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μεγαλυτέρα εἶναι ἡ τῆς **Σκόδρας**, ἡ ὠραιότερα δὲ ὅλων ἡ λίμνη τῆς **Όχειδος**, ἡ ὁποία ἔχει καθαρῶτατα κυανᾶ νερὰ καὶ τὸ μεγαλύτερον βάθος ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων λιμνῶν (285 μ.). Μεγάλαι ἐπίσης εἶναι αἱ λίμναι τῆς **Πρέσπας** καὶ τῆς **Δοϊράνης**, (Ηρασιᾶς), ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἡ περισσότερον ἀβαθῆς ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων. Εἰς τὴν Σλαβονίαν εὐρίσκονται ἐπίσης μερικοὶ μικρότεροι ἀλλ' ὠραιότατοι λίμναι πλήρεις ἰχθύων.

**Φυτὰ καὶ ζῶα.** Ὀλόκληρος ἡ δυτικὴ καὶ νότιος Γιουγκοσλαυία καλύπτεται ἀπὸ πλουσιώτατα δάση<sup>(1)</sup>. Τὰ δάση ταῦτα ἀποτελοῦνται κυρίως ἀπὸ διάφορα εἶδη δρυῶν, ἐλάτων καὶ πλατάνων. Μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουν καὶ πολλὰ αὐτοφυῆ, καθὼς ἡ λευκὴ ἄμπελος, ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν κατασκευὴν καλῶθων. Ἄλλοτε τὰ δάση τῆς Γιουγκοσλαυίας ἔφθανον μέχρι τῆς Ἀδριατικῆς, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως τῶν Βενετῶν, ὑπέστησαν τόσας κα-

1. Ἡ Γιουγκοσλαυία ἔρχεται ἀμέσως μετὰ τὴν Ρωσίαν ἀπὸ ἀπόψεως ποσοστοῦ θαλασσοῦς ἐπιφανείας. Τὰ 31% τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς καλύπτονται ἀπὸ δάση πού ἀνήκουν κατὰ τὸ ἥμισυ εἰς τὸ κράτος κατὰ μέγα ποσοστὸν εἰς τὰς κοινότητας καὶ τὰ λοιπὰ εἰς ἰδιώτας.

ταστροφάς ἐκ τῆς κακῆς ὑλοτομίας, ὥστε σήμερον ὀλόκληρον τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Δαλματίας ἔχει ἀποφιλωθῆ. Μικρὸν μόνον μέρος αὐτοῦ καλύπτεται ἀπὸ ἀμπέλους καὶ ἐλαίας, αἱ ὁποῖαι ἐφυτεύθησαν πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων.

Ἐντὸς τῶν δασῶν τούτων τῆς Γιουγκοσλαυίας ὑπῆρχον ἄλλοτε πολλοὶ ἄρκτοι, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται τώρα μόνον εἰς τὰ ὑψηλὰ μέρη. Ἐκ τῶν μεγάλων ἀγρίων ζώων μόνον οἱ λύκοι εἶναι ἀφθονοὶ εἰς ἕλα σχεδὸν τὰ δάση. Μεταξὺ τοῦ ζωϊκοῦ πλοῦτου τῆς Γιουγκοσλαυίας περιλαμβάνεται καὶ τὸ ἀφθονον θήραμα, ἀπὸ ἀγριόπαπιες κυρίως καὶ ὀρνύκια καθὼς καὶ τὰ διάφορα εἶδη ἰχθύων τῶν ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν τῆς χώρας.

**Ὄρυκτά.** Ἡ Γιουγκοσλαυία, ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι χῶραι τοῦ Αἴμου, δὲν εἶναι πολὺ πλουσία, ἀλλ' οὔτε καὶ ἀπολύτως πτωχὴ ἀπὸ ἀπόψεως ὀρυκτοῦ πλοῦτου. Πάντως οἱ συνεχεῖς πόλεμοι καὶ ἡ βαρεῖα τουρκικὴ τυραννία δὲν ἐπέτρεψαν τὴν ἐπιστημονικὴν μελέτην τοῦ ἐδάφους τῆς χώρας. Φαίνεται ὅμως ὅτι περιέχει ἀρκετὸν ὀρυκτὸν πλοῦτον, μικρὸν δὲ μέρος αὐτοῦ εἶναι σήμερον ὑπὸ ἐκμετάλλευσιν. Τὰ κυριώτερα ὀρυκτὰ καὶ μεταλλεύματα τῆς Γιουγκοσλαυίας εἶναι ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰ γαιανθρακοφόρα καὶ λιγνιτοφόρα στρώματα, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται παρὰ τὸ Λίβνον, τὸ Σθόρνικ καὶ τὸ Λάποβον καὶ τὰ μεταλλεύματα χαλκοῦ τῆς περιοχῆς τοῦ Μπόρ (μεταξὺ τῶν κοιλάδων τοῦ Μοράβα καὶ τοῦ Τιμόκ). Ἐπίσης μεγάλα ἐκτάσεις σιδηροῦχων μεταλλευμάτων ἐξηκριθῆσαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Τὰ σιδηροῦχα ταῦτα στρώματα εὐρίσκονται εἰς τὴν Λουμπιάναν καὶ εἰς ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν Βοσνίαν. Τέλος δὲν πρέπει νὰ παραβλέψωμεν καὶ μερικὰς ἐμφανίσεις μολυβδούχων στρωμάτων, μαγνησίας, καθὼς καὶ τὸ μέγα πλῆθος ἰαματικῶν πηγῶν, ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὴν ΒΔ. Γιουγκοσλαυίαν.

#### ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ

**Πληθυσμός.** Ὁ πληθυσμὸς τῆς Γιουγκοσλαυίας ἀνέρχεται εἰς 14 ἐκτμ. κ. καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ Σλαβούς, οἱ ὁποῖοι ὅμως, χωρισμένοι ἀπὸ ἐτῶν, ἐδημιούργησαν διαφόρους τύπους. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ κυρίως Σέρβοι, οἱ Κροάται, οἱ Σλοβένοι, οἱ Μαυροβούνιοι, οἱ Δαλματοί, οἱ Βόσνιοι καὶ οἱ Ἑρζεγοβίτιοι. Μολονότι

ή απομόνωσης αὐτῶν ἐντὸς τῶν φυσικῶν περιοχῶν τῆς χώρας τῶν ἤτο πολὺ μεγάλη καὶ ἡ ἄλλειψις ἐπικοινωνίας ὁμοίως μεγάλη, πάλιν διετήρησαν μερικὰ γενικὰ χαρακτηριστικὰ. Εἶναι δηλαδὴ ὅλοι φιλότιμοι καὶ φιλόξενοι, ἡ μακρὰ δὲ δουλεία τοῦς ἔκαμε πολὺ φιλελευθέρους. Τὰ ἤθη αὐτῶν εἶναι παλαιότατα καὶ τὰ τηροῦν μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαθείας. Ὁ γεροντότερος ἄρρηγ τῆς οἰκογενείας εἶναι ἀρχηγὸς αὐτῆς καὶ ὑποτάσσονται ὅλοι εἰς αὐτόν. Αὐτὸς ἐπιβλέπει τὴν τήρησιν τῶν ἐθίμων, κανονίζει δὲ ὅλας τὰς λεπτομερείας τῆς μεγάλης οἰκογενείας, τὴν ὁποίαν διευθύνει. Λέγομεν μεγάλης οἰκογενείας, διότι ὅλοι αἱ Σερβικαὶ οἰκογένειαι ἀποτελοῦνται ἀπὸ πάρα πολλὰ μέλη. Εἰς τὸ Μαυροβούνιον μάλιστα, ὅπου αἱ καλλιεργούμεναι ἐκτάσεις εἶναι ἐλάχισται καὶ συνεπῶς ἡ διατροφή τῶν κατοίκων δύσκολος, ἀναγκάζονται μερικαὶ οἰκογένειαι νὰ προσλαμβάνουν πρὸς διατροφήν τὰ νεώτερα μέλη ἄλλων πτωχοτέρων συγγενικῶν οἰκογενειῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν δύνανται νὰ τὰ διαθρέψουν.

Αἱ ἀσχολίαι τῶν κατοίκων τῆς Γιουγκοσλαυίας εἶναι ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία, τὰ μέσα ὅμως ποῦ διαθέτουν δι' αὐτὰς εἶναι παλαιότατα.

**Διοίκησις.** Κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1921 τὸ πλίτευμα τῆς Γιουγκοσλαυίας εἶναι *Συνταγματικὴ Μοναρχία* μετὰ Βουλῆς. Πρωτεύουσα εἶναι τὸ **Βελιγράδιον** (200 χ. κ.), ὄραϊς καὶ θεαματικὴ πόλις, ἡ ὁποία εὑρίσκεται εἰς τὴν συμβολὴν τοῦ Σάβου καὶ τοῦ Δουνάβεως.

Ἡ πόλις αὕτη ἔχει μεγάλην στρατιωτικὴν σημασίαν, διότι εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς μεταξὺ Ἐυρώπης καὶ χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Οἱ Ρωμαῖοι τὴν εἶχον στρατιωτικὸν κέντρον, κατόπιν ἔγινε σλαβικὸν φρούριον, ἀργότερον τουρκικὸν φρούριον, ἀπὸ τοῦ 19ου δὲ αἰῶνος ἔγινε πρωτεύουσα τῶν Σέρβων καὶ τώρα εἶναι πρωτεύουσα τοῦ Ἠνωμένου Κράτους τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβένων. Τὸ Βελιγράδιον κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον κατεστράφη τελείως, οἱ Σέρβοι δὲ ἐφιλοτιμήθησαν νὰ ἀνοικοδομήσουν ταχέως τὴν πόλιν. Καὶ πράγματι σήμερον κατεσκευάσθη μὲ μεγάλας ὕλικὰς θυσίας μία νέα ὄραϊστῆ πόλις, ἀνάλογος τοῦ νέου Κράτους.

**Ἐκπαίδευσις.** Οἱ Σέρβοι καταβάλλουν μεγάλας προσπάθειας διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ τῶν, ὃ ὅποιος κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι ἀμόρφωτος. Ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις παρέχεται δωρεὰν καὶ εἶναι ἀπολύτως ὑποχρεωτικὴ. Ἡ μέση ἐκπαίδευσις εἶναι πολὺ

II. Κιλίμη : Οἰκονομικὴ Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος κλπ. ἐκδ. Β' 8

περιορισμένη και περιλαμβάνει 63 εν όλω λύκεια και κολλέγια. Ἡ ἀνωτάτη ἐκπαίδευσις ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Βελιγραδίου, ἰδρυθέν τὸ 1838, τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Σαγρέδου και τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Λουμπιάνας. Ἐκτὸς τούτων ὑπάρχει μιὰ Νομικὴ Σχολὴ εἰς τὴν Σουμποσίταν και μιὰ Σχολὴ Φιλολογίας εἰς τὰ Σκόπια. Συμπληρωματικῶς ὑπάρχουν εἰς τὴν Νέαν Σερβίαν πολλὰ ξενόγλωσσα σχολεῖα.

Ἀπὸ τοῦ 1929 διοργανώθη ἡ ἐκπαίδευσις ἐπὶ νέων πρακτικῶν βάσεων διὰ τῆς ἰδρύσεως πλείστων ἐπαγγελματικῶν σχολῶν, αἱ ὁποῖαι παραλαμβάνουν τοὺς μαθητὰς ἅμα τελειώσουν τὸν κατώτατον κύκλον μορφώσεως.

**Θρησκεία.** Ἡ μεγάλη πλειονότης τοῦ λαοῦ τῆς Γιουγκοσλαυίας ἀνήκει εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποῖα ὑπάγεται εἰς τὸ Σερβικὸν Αὐτοκέφαλον Πατριαρχεῖον.

#### ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ

**Γεωργία.** Ἡ Γιουγκοσλαυία εἶναι χώρα καθαρῶς γεωργικὴ, ἀφοῦ ἄλλως τε τὰ 45 % τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὰς καλλιεργουμένης ἐκτάσεις και τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἐργαζομένου πληθυσμοῦ αὐτῆς (τὰ 0,85 περίπου) ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν. Τὰ κυριώτερα γεωργικὰ προϊόντα τῆς χώρας εἶναι τὰ δημητριακὰ και κυρίως ὁ **ἀραβόσιτος** και ὁ **σίτος**. Κατόπιν ἔρχονται τὰ **γεώμηλα**, τὰ **σακχαρότευλα**, τὸ **κάνναβι**, ὁ **βάμβαξ**, ὁ **λυκίσκος** και τὰ ἀμπελοφυτικὰ προϊόντα. Ὁ ἀραβόσιτος καλλιεργεῖται εἰς τὴν ποταμίαν χώραν τοῦ Σάβου και τοῦ Μοράβα, ἡ ἐτησία δὲ παραγωγὴ αὐτοῦ ἔχει μόνον ἐπαρκεῖ διὰ τὰς ἐγχωρίους ἀνάγκας, ἀλλὰ και μέγα μέρος αὐτῆς ἐξάγεται. Δι' ἐξαγωγὴν περισσεύει και ἡ παραγωγὴ τοῦ σίτου και τῶν γεωμήλων.

Ἡ μέση γεωργικὴ ἀπόδοσις τῆς τελευταίας πενταετίας εἰς ἐκμ. στατ. εἶναι : ἀραβόσιτος 41, σίτος 22, κριθὴ 4, βρώμη 3, σίκαλις 2, γεώμηλα 8. Ἡ Γιουγκοσλαυία ἔρχεται ἐν Εὐρώπῃ τρίτη εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ ἀραβοσίτου (μετὰ τὴν Ρουμανίαν και τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ρωσίαν), τετάρτη δὲ ὡς πρὸς τὴν παραγωγὴν τοῦ καννάβεως.

**Δάση.** Ἀπὸ τὰ ἐκτεταμένα δάση τῆς Γιουγκοσλαυίας παράγονται ἄφθονα δασικὰ προϊόντα και κυρίως **σιρωιῆρες** σιδηροδρόμων, **οἰκοδομήσιμος ξυλεία** και καύσιμος ξυλεία. Ἐκτὸς ἕως αὐτῶν ἐπειδὴ ἀρκετὸν μέρος τῆς δασώδους ἐπιφανείας καλύ-

πτεται από όπωροφόρα (δαμνσκοηνέας, μηλέας, άχλαδέας, καρυδέας) τὰ δασικά προϊόντα συμπληρώνονται από τούς καρπούς αυτών καθώς και από τὰ προϊόντα τής θήρας.

**Κτηνοτροφία.** Το μεγαλύτερον μέρος του μὴ άγροτικού πληθυσμοῦ τής Γιουγκοσλαβίας άσχολείται εις τήν κτηνοτροφίαν, ή όποία είναι ανεπτυγμένη εις όλην σχεδόν τήν χώραν και κυρίως προς Ν. του Βελιγραδίου και επί των όρεινων μερών. Το κυριώτερον είδος τής κτηνοτροφίας είναι τὰ πρόβατα, αί άγελάδες, οί χοίροι και τὰ πουλερικά. Η διατροφή του μεταξοσκώληκος είναι επίσης ανεπτυγμένη εις τήν Κροατίαν και Σλοβενίαν.

**Βιομηχανία.** Η Γιουγκοσλαβία έχει τήν βάσιν (όρυκτά, γαιάνθρακας, πτώσεις υδάτων) διά τήν ανάπτυξιν βιομηχανίας, στερείται όμως έργατικών χειρών, κεφαλαίων και συγκοινωνίας· δι' αυτό, εκτός των γαιανθράκων ή εξαγωγή των άλλων μεταλλευμάτων, σιδήρου, μολύβδου και αντιμονίου είναι άκανόνιστος και γενικώς μικρά. Έν τούτοις εις τήν **Δουμπιάναν**, εις τήν **Ζένικα** τής Βοσνίας, τὸ **Ράβνον** τής Σλοβενίας, τὸ **Σεράγεβον**, παρὰ τὰς όχθας του Σάβου κλπ. εύρίσκονται μεγάλα έγκαταστάσεις μεταλλουργικάι, εις τὰς όποίας κατασκευάζονται πλείστα είδη μηχανήματων. Μέγα μεταλλευτικόν κέντρον είναι και τὸ **Μπόρ**, μεταξὺ Μοράβα και Τιμόκ. Ένταῦθα είναι ανεπτυγμένη ή βιομηχανία του χαλκού (1).

Έκ των άλλων βιομηχανικῶν κλάδων τήν πρώτην κατά σειράν θέσιν έχει ή βιομηχανία των ξύλων, ή βαμβακουργία, ανεπτυγμένη εις τὰς Νέας Χώρας, μετ' αυτήν ή έριουργία και έπονται ή βιομηχανία μετάξης, λίνου και καννάβου. Είς τὸ Πιρότ, τὸν Περλεπέ και τὸ Σεράγεβον, είναι ανεπτυγμένη και ή βιομηχανία ταπήτων.

Έκ των χημικῶν βιομηχανικῶν άξιολογώτερα είναι ή βιομηχανία ταννίνης εις τήν όποιαν ή χώρα έρχεται πρώτη εις τήν Εύρώπην, και ή των πυρείων.

**Έμπορικὴ κίνησις.** Το μεγαλύτερον μέρος τής έμπορικῆς κινήσεως τής Γιουγκοσλαβίας διενεργείται κυρίως μεταξὺ των βορειῶν γειτόνων αυτῆς, Ιταλίας και Τσεχοσλοβακίας. Κατά

1. Η έτησία απόδοσις των μεταλλείων τής Γιουγκοσλαβίας είναι : Λιγνίται 5 έκτμ. τόνν., σίδηρος 400 χ. τόνν., μολύβδος 150 χ. τόνν.

σειράν ἔρχεται κατόπιν ἡ Αὐστρία, ἡ Γερμανία, ἡ Ἑλλάς, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία. Ἡ χώρα εἰσάγει ὑφάσματα καὶ παντός εἶδους μηχανὰς, τσιμέντα, ἐξάγει δὲ οἰκοδομήσιμον καὶ καύσιμον ξυλείαν, δημητριακὰ καὶ κυρίως σίτον, κτηνοτροφικὰ προϊόντα καὶ ὀλίγα μεταλλεύματα. Διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἐμπορίου ἐκτός πολλῶν ἄλλων μέτρων, γίνονται καὶ πολλὰ ἐκθέσεις καὶ πανηγύρεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ μεγαλυτέρα εἶναι ἡ τοῦ Ζαγρέβου καὶ μετ' αὐτὴν ἡ ἐκθέσις τῆς Λουμπιάνας.



**Τὸ μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐμπόριον.** Αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις τῶν δύο τούτων γειτονικῶν κρατῶν εἶναι ἤδη ἀνεπτυγμέναι ἀρκετὰ καὶ θὰ ἀναπτυχθοῦν ἀκόμη περισσώτερον. Πρὸς τοῦτο λαμβάνονται καὶ ὑπὸ τῶν δύο κρατῶν σχετικὰ μέτρα, δηλαδὴ ἐμπορικαὶ συμβάσεις καὶ ἀμοιβαίαι εὐκολίαι. Ἡ Ἑλλάς εἰσάγει ἐκ Γιουγκοσλαυῆς δασικά, γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα,



εξάγει δὲ βιομηχανικά εἶδη καὶ κυρίως νήματα καὶ βαμβακερά, ὀλίγην σταφίδα, καπνόν, σύκα καὶ ἔλαιον.

**Συγκοινωνία.** Εἰς τὸ ἐσωτερικόν καὶ ἰδίως εἰς ὀλόκληρον τὸ δυτικόν καὶ νότιον μέρος τῆς Γιουγκοσλαβίας ἡ συγκοινωνία εἶναι ἀραιστάτη, εἰς τὴν λοιπὴν πεδινὴν χώραν ἡ συγκοινωνία εἶναι καλυτέρα, ἐξυπηρετεῖται δὲ καὶ ἀπὸ τὸ δίκτυον τῶν ποταμῶν καὶ τῶν διωρύγων. Ἡ Κυβέρνησις ἀπὸ τοῦ 1920 καταβάλλει μεγάλας προσπάθειάς διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν συγκοινωνιῶν. Ἡ μέλλουσα ἐμπορικὴ κίνησις τῆς χώρας προβλέπεται νὰ γίνεταί διὰ τῆς Ἀδριατικῆς, ὅπου σήμερον ἀναπτύσσονται πολλοὶ νέοι λιμένες, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ λιμὴν τοῦ **Σπαλαίου** καὶ τοῦ **Καττάρου** ἔχουν ἤδη ἀρκετὴν ὀικονομικὴν σημασίαν λόγῳ τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως, τὴν ὁποίαν συγκεντρώνουν.

Ἡ Γιουγκοσλαβία ἐπέστησε τὴν προσοχὴν αὐτῆς ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς συγκοινωνίας καὶ τῆς βιομηχανίας. Καὶ ὅσον ἀφορᾷ μὲν τὴν βιομηχανίαν, αὕτη βραδέως ἀναπτύσσεται λόγῳ πολλῶν δυσχερειῶν, ὅσον ἀφορᾷ ὁμως τὴν συγκοινωνίαν, ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆς παρὰ τὰς δυσχερείας τοῦ ὄρειοῦ ἐδάφους συντελεῖται ἀλματωδῶς. Προβλέπεται ὅτι μέχρι τοῦ 1935, ποῦ θὰ ἔχῃ τελειώσει ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Βελιγραδίου—Καττάρου, οἱ κυριώτεροι λιμένες τῆς Ἀδριατικῆς, θὰ ἔχουν συνδεθῆ ἑμμέσως μὲ τὸ δίκτυον τῶν Γιουγκοσλαβικῶν σιδηροδρόμων, πικνόν δὲ δίκτυον ἀμαξιτῶν ὁδῶν, κειμένων διὰ μονίμων καὶ ἡμιμονίμων ὁδοστρωμάτων, θὰ ἐξυπηρετῇ τὰ ἀρεινὰ τμήματα τῆς χώρας. Ἡ τάσις τῆς Κυβερνήσεως εἶναι νὰ κατευθύνῃ τὸ ἐσωτερικόν ἐμπόριον τῆς χώρας πρὸς τοὺς λιμένες τῆς Ἀδριατικῆς.

Δι' αὐτὸ ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸ ἐσωτερικόν δίκτυον συγκοινωνιῶν καταβάλλεται μεγάλη προσπάθεια πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ. Μολοντί οἱ κάτοικοι τῆς Γιουγκοσλαβίας σὺνθεμίαν ἐπίδοσιν ἔχουν εἰς τὴν θάλασσαν, χάρις εἰς τὰς προσπάθειάς τῆς κυβερνήσεως κατώρθωσαν μέχρι τῆς σιγμῆς νὰ δημιουργήσουν ἀρκετὰ ναυτικά στελέχη ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Δαλματίας καὶ νὰ ἔχουν ἤδη μικρὸν ἐμπορικόν στόλον, ὁ ὁποῖος ἐξυπηρετεῖ τὰ παράλια τῆς Ἀδριατικῆς καὶ τὰς ποταμίους συγκοινωνίας.

Τὸ συνολικόν δίκτυον συγκοινωνιῶν τῆς χώρας εἶναι : 10500 χλμ. σιδηροδρόμοι, 76000 χλμ. ἀμαξιτοὶ ὁδοί, 85 ὡν τὰ 45000 χλμ. εἰς ἀθλίαν κατάστασιν, καὶ 1780 χλμ. ποτάμιοι ὁδοί.

Ἀπὸ τοῦ 1928 ἤρχισε νὰ ὀργανοῦται καὶ ἡ ἐνάερισ συγκοινωνία διὰ τῆς ἰδρύσεως ἀεροπορικῆς ἐταιρείας ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ κράτους. Ἡ εἰσαίρεσις αὕτη ἔθεσε πρῶτον ἐν λειτουργίᾳ τὴν γραμμὴν Βελιγραδίου Βιέννης ἣδη δὲ ἔχει συνδέσει τὴν πρωτεύουσαν μὲ τὰ κυριώτερα ἐμπορικὰ γειτονικά κέντρα : Θεσσαλονίκην, Σόφιαν, Ζαγρέμπ, Σεράγεβον, Ποδγόριτσαν καὶ Ζουράκ.

## ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

**Θέσις.** Ἡ Βουλγαρία εὐρίσκεται πρὸς Β. τῆς Α. Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, μεταξὺ δὲ τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Σερβίας. Τὰ Β. σύνορα τῆς Βουλγαρίας σχηματίζει ὁ Δούναβις καὶ ἡ Δοβρουτσά.

Ἐκτασις : 103200 τ. χ.

### ΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ

**Μορφολογία τοῦ ἐδάφους.** Ἐάν παρατηρήσωμεν τὸν χάρτην τῆς Βουλγαρίας, βλέπομεν ὅτι ἀπὸ τῶν Σερβικῶν συνόρων μέχρι τοῦ Εὐξείνου ἐκτείνεται ἡ στενόμακρος ὄροσειρά τοῦ Αἴμου, ἡ ὁποία χωρίζει τὴν Βουλγαρίαν εἰς δύο τμήματα, εἰς τὸ Β. ὑψηλόν, καὶ τὸ Ν. χαμηλόν. Ἡ διαφορὰ αὐτὴ παρατηρεῖται, διότι ὁ Αἶμος πρὸς Β. κατέρχεται μέχρι τοῦ Δουνάβεως κλιμακωτῶς, σχηματίζων οὕτω ὑψίπεδα, ἐνῶ πρὸς Ν. αἱ κλιτύες αὐτοῦ εἶναι περισσότερον ἀπότομοι. Ἀπὸ τὸ ΝΔ. ἄκρον τοῦ Αἴμου ἀρχίζει ἡ ὄροσειρά τῆς Ρίλας, ἡ ὁποία χωρίζεται εἰς δύο, τὴν ὄροσειράν τῆς Ροδόπης (κορυφὴ Μούσαλα 2950 μ.) καὶ τὴν ὄροσειράν τοῦ Ὀρβήλου. Ἐκ τούτων ἡ πρώτη στρέφει πρὸς ΝΑ. καὶ εἰσέρχεται καὶ εἰς τὴν Α. Θράκην, ἡ δὲ ὄροσειρά τοῦ Ὀρβήλου προχωρεῖ πρὸς Ν. μέχρι τῶν Σερρῶν καὶ τῆς Δράμας. Μεταξὺ τοῦ Αἴμου καὶ τῆς Ροδόπης ἐκτείνεται μέχρι τοῦ Εὐξείνου εὐφρωτάτη πεδιάς, ἐνῶ πρὸς Β. τοῦ Αἴμου σχηματίζονται ὁμοίως εὐφορα, ἀλλὰ μονότονα τὰ ὑψίπεδα, ποῦ εἶδομεν προηγουμένως.

Γενικῶς ἡ Βουλγαρία ἔχει τὰς ὑψηλοτέρας κορυφὰς ἀπὸ τὰ ἄλλα κράτη τῆς Βαλκανικῆς, ἀλλὰ καὶ τὰς μεγαλυτέρας πεδινὰς ἐκτάσεις. Τὰ 65 % τῆς ἐπιφανείας τῆς χώρας ἔχουν ὕψος μικρότερον τῶν 500 μ.

**Κλίμα.** Ὀλόκληρος ἡ πρὸς Β. τοῦ Αἴμου χώρα, ἐπειδὴ εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς τοὺς βορείους ἀνέμους, ἔχει κλίμα ἡπειρωτικόν, κατὰ τὸν χειμῶνα δὲ τὸ ἔδαφος αὐτῆς διατηρεῖται χιονισμένον ἐπὶ πολὺ. Ἡ πρὸς Ν. τοῦ Αἴμου πεδιάς, ἔχει μὲν καὶ αὐτὴ ἡπειρωτικόν κλίμα, ἀλλὰ μὲ ἡπιώτερον χειμῶνα καὶ ὀρεσιώτερον θέρος. Τὸ γλυκύτερον κλίμα τοῦ τμήματος τούτου ἔχει ἡ κοιλάς

του **Καρλόβου** και ή κοιλάς του **Καξανλίη**, όπου τὸ κλίμα ὁμοιάζει ὀλίγον μὲ τὸ **μεσογειακόν**. Ἐὰν τώρα παρατηρήσωμεν τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῆς Α. καὶ τῆς Δ. Βουλγαρίας, βλέπομεν ὅτι ἡ μὲν ἀνατολικὴ εὐρίσκεται πλησίον τοῦ Εὐξείνου, ἐνῶ ἡ δυτικὴ εὐρίσκεται πολὺ μακρὰν αὐτοῦ, καὶ ἐν γένει τῆς θαλάσσης. Δι' αὐτὸ τὸ κλίμα, εἰς μὲν τὴν ἀνατολικὴν Βουλγαρίαν εἶναι σχετικῶς γλυκὺ καὶ εὐχάριστον, ἐνῶ εἰς τὴν δυτικὴν καθαρῶς ἠπειρωτικόν. Αἱ ποικιλίαι τοῦ κλίματος μεταξύ τῶν διαφόρων μερῶν τῆς Βουλγαρίας διατηροῦνται μὲ ἀνάλογον σχετικῶς ποικιλίαν εἰς τὴν κατανομὴν τῶν βροχῶν καὶ τῶν χιόνων.

Γενικῶς ὅμως τὸ ἔδαφος τῆς Βουλγαρίας δέχεται ἀρκετὰς βροχάς, αἱ ὁποῖαι ἐνισχύονται εἰς τὸ ἀρδευτικόν ἔργον τῶν καὶ ὑπὸ τῶν χιόνων.

**Ποταμοί.** Οἱ ποταμοὶ τῆς Βουλγαρίας ἀκολουθοῦν φυσικῶς τὸν σχηματισμὸν τοῦ ἐδάφους αὐτῆς. Οὕτω ἐκ τῶν ὑδάτων τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ Αἴμου καὶ τῆς βορείας τῆς Ροδόπης τροφοδοτοῦνται ὁ **Ἐβρος** (Μαρίτσα) καὶ ὁ κυριώτερος παραπόταμος **Τούντζα**. Ὁ Ἐβρος πηγάζει ἀπὸ τὴν Ρίλα, ρεεὶ κατ' ἀρχὰς κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος τοῦ σχηματίζεται μεταξύ τοῦ Αἴμου καὶ τῆς Ροδόπης, καὶ κατόπιν φερόμενος πρὸς Ν. χύνεται εἰς τὸ Αἰγαίον, ἀφοῦ δεχθῆ περὰ τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ τὰ ὕδατα τοῦ Τούντζα. Πρὸς Β. τοῦ Αἴμου σχηματίζονται πολλοὶ μικρότεροι ποταμοί, οἱ ὁποῖοι τροφοδοτοῦνται ὅλοι ἐκ τῆς Β. Βουλγαρίας καὶ ἐκβάλλουν εἰς τὸν Δούναβιν. Ἐκ τούτων οἱ κυριώτεροι εἶναι ὁ **Υσκέρ** καὶ ὁ **Γιάντζας**. Πρὸς Ν. τοῦ Αἴμου ρέουν ὁ βραδύρρευστος Στρομῶν καὶ ὁ Νέστος οἱ ὁποῖοι, καθὼς εἶδομεν, διέρχονται διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους καὶ ἐκβάλλουν εἰς τὸ Αἰγαίον.

**Φυτὰ καὶ ζῶα.** Ὁλόκληρος σχεδὸν ὁ Αἶμος καὶ ἡ ἀνατολικὴ παραλιακὴ ζώνη, τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Ροδόπης, ἡ Ρίλα καὶ τὰ ΒΔ. σύνορα τῆς Βουλγαρίας καλύπτονται ἀπὸ πλουσιώτατα δάση, τὰ ὁποῖα κατέχουν τὰ 28 % τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους τῆς Βουλγαρίας καὶ ἀποτελοῦνται κυρίως ἀπὸ κωνοφόρα. Ἐκτὸς ὅμως τούτων εὐρίσκονται καθ' ἕλλην τὴν Βουλγαρίαν ἄλλαι μικρότεραι δενδρώδεις ἐκτάσεις, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦνται ἀπὸ ὀπωροφόρα δένδρα καὶ κυρίως δαμασκηνέας καὶ μωρέας. Μεταξὺ αὐτῶν περιλαμβάνονται καὶ αἱ κοιλάδες τοῦ Καρλέου καὶ τοῦ Καξανλίη ὀνομασταὶ διὰ τὰ θαυμάσια αὐτῶν ρόδα,

Ἐντὸς τῶν βουλγαρικῶν δασῶν ζοῦν ζῆα ἀνάλογα μὲ τὰ ζῆα τῶν ἑλληνικῶν δασῶν, λύκοι, ἀλώπεκες, ἀγριόχοιροι κλπ. ἰδιαιτέρως ὁμως ἀφθονοῦν αἱ ἄρκτοι, τὰς ὁποίας οἱ χωρικοὶ συνειθίζουσι νὰ ἐξημερώνουσι καὶ νὰ τὰς ἐκχυμνάζουσι. Ὅμοίως εἰς τὰ πλουσιώτατα καὶ ἐκτετακμένα λειβάδια τῆς Βουλγαρίας βόσκουσι πρόβατα, ἀγελάδες, βούβαλοι, χοίροι.

**Ὅρυκτά.** Τὸ ἔδαφος τῆς Βουλγαρίας φαίνεται ὅτι εἶναι πλούσιον εἰς ὄρυκτὸν πλοῦτον, μολονότι ἀκόμη δὲν ἔχει γίνεαι μελέτη συστηματικὴ ἐπ' αὐτοῦ. Ἐπὶ τοῦ παρόντος εἶναι ἐξημερωμένη ἢ ὑπαρξίς εἰς πολλὰ μέρη πλουσιῶν στρωμάτων γαιάνθρακος, τοῦ ὁποίου ἡ ποιότης εἶναι μεταξὺ τοῦ λιγνίτου καὶ τοῦ γαιάνθρακος. Πρὸς Β. τῆς Σόφιας ἐβεβαιώθησαν πλούσια στρώματα χαλκοῦ καὶ παρὰ τὸ Σμόκοβο στρώματα σιδηροῦχα.

Ὅμοίως εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Βάρνας ὑπάρχει ἀφθονος μαγγησία, καθ' ὅλην δὲ τὴν Βουλγαρίαν εὐρίσκονται λατομεῖα μαρμάρων, λιθογραφικῶν πλακῶν, γρανιτῶν καὶ ἀργίλλου ἐκλεκτῆς ποιότητος καὶ καταλλήλου διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ τσιμέντου.

## ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ

**Πληθυσμὸς.** Οἱ κάτοικοι τῆς Βουλγαρίας ἀνέρχονται εἰς 6000000, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 80 % εἶναι καθ' ἑαυτὸ Βούλγαροι, οἱ δὲ λοιποὶ Βουλγαρομακεδόνες (Πομάκοι), Τοῦρκοι, Ἕλληνες, Ἑβραῖοι, Ἀρμένιοι, Ἀθίγγανοι καὶ ἄλλοι Εὐρωπαῖοι. Ἐκτὸς αὐτῶν εὐρίσκονται καὶ μερικοὶ Βούλγαροι διεσπαρμένοι εἰς τὰ γειτονικά κράτη, ὁ ἀριθμὸς ὁμοῦ αὐτῶν εἶναι ἐλάχιστος (\*).

**Βίος καὶ χαρακτὴρ τῶν κατοίκων.** Οἱ Βούλγαροι διαφέρουσι ἀπὸ τοῦς γείτονάς των πολὺ. Εἶναι γενικῶς κοντόχοιδοι, ἰσχυροὶ, πολὺ ἐργατικοί, θετικοὶ ἀλλ' ἄνευ ἐνθουσιασμοῦ. Εἰς τὴν

1. Οἱ Βούλγαροι, ὅταν ἐκ τῆς Ἀσίας ἐφθασαν εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐγκατεστάθησαν κατ' ἀρχάς παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Βόλγα καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔλαβον τὸ ὄνομα των. Κατὰ τὸ 680 π. Χ. κατέλθον πρὸς Ν., διέβησαν τὸν Δούναβιν καὶ ἐγκατεστάθησαν περίπου ὅπου εὐρίσκονται σήμερον. Ἐκεῖ ἀνεμίχθησαν μετὰ τῶν Σλαβῶν, παρὰ τῶν ὁποίων ἔλαβον καὶ τὴν γλῶσσαν. Ἡ ἱστορία τῶν Βουλγάρων εἶναι πλήρης προστριβῶν μὲ τοὺς γείτονάς των. Δι' αὐτὸ πολλάκις ὑπεβουλώθησαν ἀπὸ τοὺς γειτονικοὺς λαοὺς. Ἀπὸ τοῦ 1386 οἱ Βούλγαροι ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Τοῦρκων, ἀπηλευθέρωσαν δὲ αὐτοὺς ἢ Ρωσία τὸ 1878.

ἐργασίαν των εἶναι γενικῶς πολὺ μεθοδικοὶ καὶ πρακτικοί, ἐργάζονται μὲ θέλησιν, στεροῦνται ὁμῶς πολιτικότητος καὶ δὲν εἶναι ἐπαρκῶς συγχρονισμένοι.

**Διοίκησις.** Τὸ πολίτευμα τῆς χώρας εἶναι ἀπὸ τοῦ 1908 Μοναρχία Συνταγματικὴ μετὰ μιᾶς Βουλῆς. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ **Σόφια** εὐρισκομένη εἰς τὸ μέσον τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου καὶ ἐπὶ τοῦ ὑψιπέδου τῆς Σάρδικης.

Ἡ θέσις τῆς Σόφιας θεωρεῖται πολὺ σπουδαία, διότι δι' αὐτῆς ἐνοῦνται αἱ κοιλάδες τοῦ Στρυμόνος, τοῦ Ίσκέρ, τῆς Νύσσης καὶ τοῦ Ἐβρου. Ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἀνέρχεται εἰς 250000 κ. Ἡ Σόφια ἔχει θαυμασίαν ρυμοτομίαν, ἀλλὰ πλὴν τῆς κεντρικῆς πλατείας ὅλη ἡ λοιπὴ πόλις δὲν κάμνει τὴν ἐντύπωσιν πρωτεύουσας εὐρωπαϊκοῦ κράτους.

**Θρησκεία.** Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Βουλγαρίας ἀνήκει εἰς τὴν Αὐτοκέφαλον Ὁρθόδοξον Βουλγαρικὴν Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία ἀπεσπάρθη ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1871. Ὁ θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς τῶν Βουλγάρων λέγεται **Ἐξαρχος**.

**Ἐκπαίδευσις.** Οἱ Βούλγαροι ἔχουν ἐντείνει ἐξαιρετικὰ τὰς προσπάθειάς των διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν κυρίως τοῦ λαοῦ. Τὸ 1887 τὰ 90% ἦσαν ἀγράμματοι καὶ σήμερον μόλις τὰ 10% εἶναι ἀγράμματοι, ἑηλαθὲ ἔκαμαν πρόόδους μεγαλυτέρας ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους γείτονάς των. Τοὺς βοηθοὺν ὁμῶς εἰς αὐτὸ τὸ πρακτικὸν τους πνεῦμα καὶ ἡ ἀπλούστευσις τῆς ἐκπαιδευσεως των.

Οἱ Βούλγαροι περιορίζονται εἰς τὰ σχολεῖά των εἰς ὀλίγα πράγματα ἀπλᾶ, θετικὰ καὶ πρακτικὰ εἰς τὸν λαόν. Τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν, ἡ ὁποία διαρκεῖ ἐπὶ ἕτη τὴν ἔχουν ἀποστηρῶς ὑποχρεωτικὴν. Ἡ μέση ἐκπαίδευσις ἀποτελεῖται ἀπὸ ὀλίγα γυμνάσια, πρακτικὰ λύκεια, γεωργικὰς σχολὰς κλπ. Ἡ ἀνωτάτη τέλος ἐκπαίδευσις ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο Πανεπιστήμια, ἓκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν ἐλευθέρον καὶ ἀπὸ τὴν Ἀνωτάτην Ἐμπορικὴν Σχολὴν τῆς Βάρνας.

## ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ

**Γεωργία.** Ἡ Βουλγαρία εἶναι χώρα καθαρῶς γεωργικὴ, τὸσον ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ κλίματος αὐτῆς, ὅσον καὶ ἐκ τῆς ἀσχολίας τῶν κατοίκων. Τὰ 45% τοῦ Βουλγαρικοῦ ἐδάφους ἀποτελοῦνται ἀπὸ καλλιεργουμένης ἐκτάσεως, εἰς τὰς ὁποίας τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ἡ καλλιέργεια τοῦ σίτου καὶ κατόπιν τοῦ ἀραβοσίτου. Ὁ σίτος καλλιεργεῖται εἰς ὀλόκληρον τὴν κοιλάδα τοῦ Δουνάβειος, τοῦ Ἐβρου, εἰς τὴν παραλιακὴν ζώνην τοῦ Εὐξείνου καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Πλέδνας. Ὁ ἀραβοσίτος καλλιεργεῖται ὅπου καὶ ὁ σίτος, περισσότερον ὁμῶς εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ

Αΐμου και του Δουνάβεως στενήν λωρίδα και ὀλίγον εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Πετριτσίου. Ἐκτὸς ὅμως τῶν περιοχῶν τούτων εἰς ὄλην τὴν λοιπὴν Βουλγαρίαν εὐρίσκονται μικρότεροι περιοχαί, εἰς τὰς ὁποίας καλλιεργοῦνται τὰ ἀνωτέρω δημητριακά. Μετὰ τὸν σίτον καὶ τὸν ἀραβόσιτον ἔρχεται ἀμέσως ἡ καλλιέργεια τῆς κριθῆς, τῆς σικάλεως καὶ τῆς βρώμης. Καὶ τὰ εἶδη ταῦτα καλλιεργοῦνται ἔπου καὶ τὰ λοιπὰ δημητριακά. Τελευταίως ἤρχισεν ἡ ἐντατικὴ καλλιέργεια τῆς ὀρυζῆς μὲ εὐνοϊκὰ μέχρι τῆς στιγμῆς ἀποτελέσματα.

Ἐκ τῶν βιομηχανικῶν φυτῶν τὴν πρώτην θέσιν ἔχει ἡ καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ, ἀνεπτυγμένη κυρίως εἰς τὴν μεταξὺ Ροδόπης καὶ τῶν ἑλληνικῶν συνόρων περιοχὴν. Ἡ ποιότης τοῦ παραγομένου καπνοῦ εἶναι κατωτέρα τῆς ἰδικῆς μας καὶ ἡ τιμὴ αὐτοῦ μικρότερα, δι' αὐτὸ τὰ βουλγαρικὰ καπνὰ συναγωνίζονται εἰς μερικὰς ἀγορὰς τὰ ἑλληνικά. Τὰ ἄλλα εἶδη, σακχαρότευτλα, βάμβαξ, ἐλαιοκράμβη κλπ. εἶναι μικρῆς σχετικῶς σημασίας. Τελευταίως ἡ Βουλγαρία ἐνισχύει πολὺ τὴν καλλιέργειαν τοῦ λίνου καὶ τοῦ κανάβεως, μὲ μικρὰ ὅμως ἔως τώρα ἀποτελέσματα. Μεταξὺ τῶν τμημάτων, εἰς τὰ ὁποία καλλιεργεῖται ὁ ἀραβόσιτος παρεμβάλλονται μικραὶ περιοχαὶ ὄσπριοκαλλιέργειας. Τὰ κυριώτερα εἶδη τῶν παραγομένων ὄσπριων εἶναι οἱ φασιόλοι καὶ τὰ πιζέλια. Εἰς μικρότεραν κλίμακα καλλιεργεῖται ἡ φακὴ καὶ κάπως ἐντατικώτερον τὰ γεώμηλα. Ἐκτὸς τώρα τῶν διαφόρων λαχανοκήπων, οἱ ὁποῖοι εἶναι συγκεντρωμένοι κυρίως πέριξ τῶν μεγαλοπόλεων, μεγάλην ἔκτασιν καταλαμβάνουν τὰ ὄπωροφόρα δένδρα, δαμασκηνάκι, μηλέακι, ἀχλαδέακι καὶ αἱ πρὸς Ν. τῆς Ροδόπης μωρέακι.

**Δάση.** Ὁ πλοῦτος ὅμως τοῦ Βουλγαρικοῦ ἐδάφους δὲν περιορίζεται εἰς τὰς καλλιεργουμένας ἐκτάσεις, διότι ὀλόκληρος ὁ Αἶμος, ἡ Ροδόπη, μεγάλαι περιοχαὶ τῆς Ἀνατολικῆς Βουλγαρίας καὶ μικρότερα ἄλλα τμήματα, καλύπτονται ἀπὸ πλουσιώτατα δάση. Αἱ νότιαι κλιτύες τοῦ Αἶμου καὶ μέγα μέρος τῆς Ροδόπης καλύπτονται ὑπὸ ἐκτεταμένων ροδεώνων, εἰς τοὺς ὁποίους παράγεται ἀπόσταγμα ρόδων (1). Οὐδεμίαν ἄλλην χώραν τοῦ κόσμου συναγωνίζεται τὴν Βουλγαρίαν, εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ ροδε-

1. Τὸ προϊόν τοῦτο εἶναι πολυτίμον, ἡ τιμὴ δὲ αὐτοῦ εἶναι 1000 ἔως 1400 χρ. φράγκα κατὰ χιλιόλιτρον.

λαίου. Ἐκ τῶν βουλγαρικῶν δασῶν παράγεται οἰκοδομήσιμος καὶ καύσιμος ξυλεία καθὼς καὶ ξυλεία διὰ ξυλάνθρακα. Τὴν μεγαλύτεραν ἀπόδοσιν ἔχουν τὰ δάση τῆς περιοχῆς τοῦ Πύργου, διότι εἰς αὐτὰ διὰ λόγους εὐκόλου μεταφορᾶς ἢ ξύλευσις εἶναι περισσότερο ἐντατική.

**Κτηνοτροφία.** Ἡ φύσις τοῦ κλίματος καὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Βουλγαρίας παρέχουν ὅλας τὰς συνθήκας διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κτηνοτροφίας. Ἐκτὸς ὅμως τούτων καὶ τὸ κράτος ἔλαβε ἰδιαίτην φροντίδα διὰ τὴν κτηνοτροφίαν. Πρὸς τοῦτο ἔδρυσε εἰς τὸ Πανεπιστήμιον κτηνοτροφικὴν σχολὴν καὶ ἐδημιούργησε πολλοὺς κτηνοτροφικοὺς σταθμοὺς. Ἡ μεγαλύτερα κτηνοτροφικὴ περιοχὴ εἶναι ἡ περιφέρεια τῆς Σόφιας καὶ κατόπιν ἔρχονται ἡ τοῦ Πύργου καὶ ἡ τῆς Τζουμαγιάς, τοῦ Τιρνόβου καὶ ἡ τῆς Στάρα Ζαγοράς. Ὅλα τὰ τμήματα τῆς Βουλγαρίας δὲν ὑστεροῦν εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, ἔρχονται ὅμως πολὺ κατωτέρω τῶν προηγουμένων μεγάλων κτηνοτροφικῶν περιοχῶν. Ἐκεῖνο τοῦ παρατηρεῖται εἰς τὴν βουλγαρικὴν κτηνοτροφίαν εἶναι, ὅτι παντοῦ εὐρίσκεται ἀναλογία τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν ζῴων. Δηλαδή δὲν παρατηρεῖται ἄλλοῦ συγκέντρωσις βοῶν καὶ ἄλλοῦ προβάτων, ἢ ἵππων κλπ. Ναί μὲν εἰς τὰ χαμηλὰ μέρη εὐρίσκονται μᾶλλον μικρὰ ζῷα, καὶ εἰς τὰ χωρία κτηνοτροφικὰ εἶδη, παντοῦ ὅμως παρατηρεῖται ὅτι ἔχουν ἀπὸ ὅλα σχεδὸν τὰ εἶδη τῶν ζῴων.

Τὰ κυριώτερα κτηνοτροφικὰ εἶδη τῆς Βουλγαρίας εἶναι τὰ πρόβατα, τὰ μεγάλα κεραιφόρα ζῷα, οἱ χοῖροι, οἱ ἵπποι, αἱ ὀρνίθες καὶ αἱ μέλισσαι, εἰς τὰς νοτίους δὲ ἐπαρχίας ὁ μεταξοσκώληξ. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω κτηνοτροφικῶν εἰδῶν ἀφθονοῦν τὰ διάφορα εἶδη θήρας, εἰς δὲ τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς ἀκτὰς τοῦ Εὐξείνου εἶναι ἀφθονώτατα τὰ προϊόντα ἀλιείας.

**Μεταλλευτικὴ ἐξέτασις.** Ἡ Βουλγαρία, καθὼς εἶδομεν, ἔχει ἀρκετὸν ὑπόγειον πλοῦτον, ἢ ἐκμετάλλευσίς ὅμως αὐτοῦ εἶναι ἀναξία λόγου. Αἱ πρῶται συστηματικαὶ ὀπωσδήποτε ἐργασίαι διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ὑπογείου πλούτου τῆς χώρας ἤρχισαν τὸ 1909, ἔκτοτε ὅμως οὐδεμίαν σοβαρὰ πρόδοσιν ἐσημειώθη. Ἐκ τοῦ ὄρυκτου πλούτου τὴν πρώτην θέσιν (κατ' ἀξίαν) ἔχουν τὰ διάφορα προϊόντα τῶν λατομείων καὶ μετ' αὐτὰ τὰ γαιανθρακωρυχεῖα (1,5 ἐκμ. τόν. ἐτησίως). Ἡ ἀπόδοσις ἀμφοτέρων ἐξεταζομένη ἀπὸ τοῦ 1909 μέχρι τοῦ 1931 ἔχει δεκαπλασιασθῆ, ἐνῶ ἡ ἀπόδοσις τῶν

μεταλλείων χαλκού, μολύβδου, μαγνησίης κλπ. καθώς και τῶν ἀλατωρυχείων ἔχει ἐλαττωθῆ κατὰ πολὺ.

Ἡ μεγαλύτερα μεταλλευτικὴ ἐταιρεία τῆς Βουλγαρίας εἶναι ἡ Societé Minière et industrielle Française de Plakanista, ἡ ὁποία ἐργάζεται ἐπὶ τῶν χαλκοφόρων στρωμάτων, ποὺ εὑρίσκονται πρὸς Β. τῆς Σόφιας καὶ εἰς τὴν Βρότσαν.

**Βιομηχανικὴ ἐξέτασις.** Παρὰ τὰς προσπάθειάς τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὰς ἐθνικὰς συνθήκας διὰ τὴν ἀνάπτυξιν μερικῶν τοῦλάχιστον βιομηχανιῶν, ἡ βιομηχανικὴ κατάστασις τῆς Βουλγαρίας δὲν εἶναι ἀξία λόγου. Ἐκ τῶν διαφόρων βιομηχανικῶν κλάδων τὴν πρώτην θέσιν κατέχουν αἱ γεωργικαὶ βιομηχανίαι, καὶ μάλιστα οἱ ἀλευρόμυλοι, συγκεντρωμένοι κυρίως εἰς τὸν Πύργον καὶ τὴν Βάργαν. Κάπως εἶναι ἀνεπτυγμένη καὶ ἡ σιδηροβιομηχανία, ὀλόκληρος ὅμως ἡ ἀπόδοσις αὐτῆς δὲν εἶναι ἀνωτέρα τῶν ὁμοίας φύσεως ἐργοστασίων μόνον τοῦ Πειραιῶς. Κατ' ἀξίαν παραγωγῆς ἔρχονται αἱ κεραμειτικαὶ καὶ οἰκοδομικαὶ βιομηχανίαι, κατόπιν δὲ αἱ βιομηχανίαι τῶν χημικῶν προϊόντων. Εἰς ταύτας τὴν πρώτην θέσιν ἔχει ἡ ἀπόσταξις τῶν ρόδων, συγκεντρωμένη εἰς τὰς περιοχὰς τοῦ Καρλόβου καὶ τοῦ Καζανλίκ. Καλὴν σχετικῶς θέσιν εἰς τὴν γενικὴν βιομηχανικὴν κατάστασιν τῆς Βουλγαρίας ἔχει καὶ ἡ ὑφαντουργία. Ὁ κλάδος οὗτος εἶναι πολὺ παλαιὸς καὶ ἔχει μᾶλλον οἰκογενειακὴν μορφήν, τὰ δὲ προϊόντα αὐτοῦ ἦσαν μᾶλλον χονδροειδῆ καὶ ἀκαλαίσθητα. Κυριώτερα ὑφαντουργικὰ κέντρα εἶναι τὸ Σλίβεν καὶ τὸ Γκάμπροβον. Τὸ μὲν πρῶτον εἰς τὰς Β. ὑπηρείας τοῦ Αἴμου τὸ δὲ δεύτερον εἰς τὰς νοτίας. Ἐπὶ ταῖς κατόπιν διαφορὰς ἄλλαι βιομηχανίαι, κατασκευῆς ἐπίπλων, ἐπεξεργασίας δερμάτων, κατασκευῆς χαρτονίου, καθὼς καὶ διάφορα διύλιστήρια καὶ καθαριστήρια παλαιστάτου τύπου καὶ συστήματος. Ὅσον ἀφορᾷ τέλος τὰ ἐργοστάσια παραγωγῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, ταῦτα εἶναι ἄφθονα, χρησιμοποιοῦν δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πρὸς τοῦτο τὰς πτώσεις τῶν ὑδάτων.

Ἐὰν παρακολουθῶμεν τὴν βιομηχανικὴν ἐξέλιξιν τῆς Βουλγαρίας, βλέπομεν ὅτι αὕτη προσθεῖ βραδέως. Τὸ τοιοῦτον ὀφείλεται εἰς τὴν ἔλλειψιν βιομηχανικῆς πολιτικῆς ἐκ μέρους τοῦ Βουλγαρικοῦ Κράτους καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν τεχνικοῦ καὶ διοικητικοῦ προσωπικοῦ διὰ τὰς διαφόρους βιομηχανίας.

**Ἐμπορικὴ ἐξέτασις.** Ἡ Βουλγαρία, καθὼς εἶδομεν, εἶναι χώρα καθαρῶς γεωργικὴ καὶ κτηνοτροφικὴ, τὰ προϊόντα δὲ τῶν



δύο τούτων ειδῶν εἶναι τόσα ὥστε, ὄχι μόνον αἱ ἀνάγκαι τῶν κατοίκων γὰ ἱκανοποιῶνται, ἀλλὰ καὶ ἀρκετὸν μέρος ἐξ αὐτῶν γὰ ἐξάγεται. Οὕτω τὸ μέγιστον μέρος τῆς ἀξίας τῶν ἐξαγομένων προϊόντων ἀντιπροσωπεύουν τὰ γεωργικὰ προϊόντα καὶ κυρίως σίτος, ἀραβόσιτος καὶ καπνὸς (ὁ καπνὸς ἐνίοτε κατέχει τὴν πρώτην θέσιν) καὶ κατόπιν ἔρχονται τὰ κτηνοτροφικὰ, ὡὰ, κουκούλια, ζῶα ζῶντα καὶ δέρματα. Μετὰ ταῦτα ἔρχεται κατ' ἀξίαν τὸ ροδέλαιον, καὶ κατόπιν ἔρχονται διάφορα ἄλλα μικροτέρας ἀξίας προϊόντα. Ἐκ τῶν εἰσαγομένων ειδῶν τὴν πρώτην θέσιν κατέχουν τὰ διάφορα εἶδη ὑψοσμμάτων, τὰ ὁποῖα ἀντιπροσωπεύουν τὸ ἥμισυ τῆς ἀξίας ὀλοκλήρου τῆς εἰσαγωγῆς. Ἀμέσως μετὰ τὰ ὑψοσμάτα ἔρχονται κατ' ἀξίαν αἱ διάφοροι μηχαναὶ καὶ τὰ μηχανικὰ κατασκευάσματα, τὰ ἔλαια, λίπη, δέρματα ἐπεξεργασμένα τὰ χημικὰ προϊόντα κ. ἄ. Ἐξετάζοντες τὰς χώρας μὲ τὰς ὁποίας συναλλάσσεται ἡ Βουλγαρία, βλέπομεν ὅτι τὴν πρώτην θέσιν κατέχει τὸ μετὰ τῆς Γερμανίας ἐμπόριον. Κατόπιν ἔρχεται τὸ μετὰ τῆς Ἰταλίας, Ἀγγλίας, Βελγίου, Ἑλλάδος, Τουρκίας καὶ Αἰγύπτου. Ὀλόκληρον σχεδὸν τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον τῆς Βουλγαρίας διενεργεῖται διὰ θαλάσσης καὶ κυρίως διὰ τῶν λιμένων τῆς Βάρνας καὶ τοῦ Πύργου, καθὼς καὶ τῶν λιμένων τοῦ Δουνάβεως.

**Τὸ μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐμπόριον.** Παρατηροῦντες τὴν οικονομικὴν κατάστασιν τῶν δύο γειτόνων λαῶν, βλέπομεν ὅτι ἡ μὲν Βουλγαρία ἔχει πλεόνασμα γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων, ἡ δὲ Ἑλλὰς πλεόνασμα βιομηχανικῶν προϊόντων καὶ μέσων θαλασσίων μεταφορῶν. Οὕτω ἡ μία χώρα συμπληρῶνει κατὰ φυσικὴν συνέπειαν τὰς ἀνάγκας τῆς ἄλλης. Ἐν τούτοις ἡ ἐμπορικὴ καὶ οικονομικὴ συνεργασία τῶν δύο λαῶν δὲν εἶναι ὅσον θὰ ἔπρεπε ἀνεπτυγμένη. Τελευταίως παρατηρεῖται μικρὰ ἐλάττωσις τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως μεταξὺ τῶν δύο τούτων χωρῶν ὀφειλομένη εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐμπορικῆς συμβάσεως. Ἡ μέγιστη ἐμπορικὴ κίνησις μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν ἐσημειώθη τὸ 1927. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ Ἑλλὰς εἰσάγει ἐκ Βουλγαρίας δημητριακά, ζῶα ζῶντα καὶ φά, ἡ Βουλγαρία δὲ εἰσάγει ἐξ Ἑλλάδος ἔλαια καὶ ἐλαιώδεις οὐσίας, οἴνους, οἰνοπνεύματα, φαρμακευτικὰ προϊόντα, νήματα κλπ. Τελευταίως ἤρχισεν ἡ προκαταρκτικὴ ἐργασία διὰ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἑλληνο-

βουλγαρικών σιδηροδρόμων, ή ένωσις δέ αύτη θά διευκολύνη πολὺ τὰς μεταξὺ τῶν δύο τούτων γειτονικῶν λαῶν συναλλαγὰς.

## ΑΛΒΑΝΙΑ

**Θέσις.** Ἡ Ἀλβανία εὐρίσκεται μεταξὺ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης καὶ τῆς Γιουγκοσλαύτας, ἔχει δὲ γείτονα πρὸς Ν. μὲν τὴν Ἑλλάδα, πρὸς Β. δὲ τὴν Γιουγκοσλαύταν.

Ἐκτασις: 30500 τ. χ.

### ΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ

**Μορφολογία τοῦ ἐδάφους.** Ἡ Ἀλβανία εἶναι χώρα κατὰ τὸ πλεῖστον ὄρεινή. Ὀλόκληρον τὸ ἀνατολικὸν τμήμα αὐτῆς, καθὼς καὶ τὸ νότιον (Β. Ἡπειρος), διασχίζεται ἀπὸ ὄροσειρὰς γεμάτας κρημνοὺς καὶ χαράδρας. Πρὸς τὰ ΒΑ σύνορα τῆς χώρας εὐρίσκεται ἡ ὄροσειρὰ τῶν **Βορειοαλβανικῶν Ἀλπεων** (2700 μ.) εἰς τὴν νότιον δὲ Ἀλβανίαν ἐκτείνεται ὁ **Τόμαρος** καὶ τὰ βουνὰ τῆς **Χειμάρας**. Τὴν κεντρικὴν Ἀλβανίαν διασχίζουν αἱ **Κεντρικαὶ Ἀλβανικαὶ Ἀλπεις**, αἱ ὁποῖαι κατευθύνονται ἀπὸ Δ. πρὸς Α. καὶ χωρίζουν οὕτω τὴν χώραν εἰς βόρειον καὶ νότιον. Κατὰ μῆκος τῶν ὑπωρειῶν τῶν Κεντρικῶν Ἀλβανικῶν Ἀλπεων σχηματίζεται ἡ μόνη πρὸς Α. διάβασις, διὰ τῆς ὁποίας διέρχεται ἡ **Ἑγνατία ὁδός**, χαραχθεῖσα καὶ κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Ἡ ὁδὸς αὕτη ἐνώνει τὸ Δυρράχιον μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ πεδινὸν μέρος τῆς Ἀλβανίας εὐρίσκεται πρὸς τὴν δυτικὴν παραλιακὴν λωρίδα τῆς χώρας καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ πεδιάδας, τέλματα καὶ λιμνοθαλάσσης. Ἡ ἀξιολογωτέρα πεδινὴ περιοχὴ εἶναι ἡ μεταξὺ τῶν ποταμῶν **Ἄψου** καὶ **Γενοῦσου** (Σκουμπή) καθὼς καὶ ἡ πρὸς Β. τῶν κεντρικῶν Ἀλβανικῶν Ἀλπεων ἐκτεταμένη πεδιάς τῶν **Τιράνων**.

Ἡ τοιαύτη πεδινὴ διαμόρφωσις τῆς δυτικῆς Ἀλβανίας συντελεῖ, ὥστε τὰ παράλια αὐτῆς νὰ εἶναι ἀβαθῆ, ἄνευ κόλπων καὶ

γενικῶς ἄξενα. Πρὸς Ν. μόνον σχηματίζεται διὰ μικρᾶς προεκτάσεως τῶν Ἀκροκεραυνίων ὁ κόλπος τοῦ **Αὐλῶνος**, ὁ ὁποῖος προφυλάσσεται θαυμάσια ἀπὸ τὴν μικρὰν νῆσον **Σάσωνα**.

**Κλίμα.** Ἡ δυτικὴ Ἀλβανία εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν δυτικῶν καὶ τῶν νοτιοδυτικῶν ἀνέμων, διὰ τοῦτο ἔχει κλίμα ὅμοιον πρὸς τὸ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἀνατολικὴ ὁμῶς Ἀλβανία καὶ γενικῶς τὰ ὄρεινά μέρη τῆς Ἀλβανίας ἔχουν μακρὸν καὶ ἀρκετὰ βαρὺν χειμῶνα, βραχεῖαν ἀνοιξιν καὶ θέρος ὁροσερόν. Αἱ βροχαὶ εἶναι συνήθεις κατὰ τὸν χειμῶνα, ὁπότε εἰς τὰ ὄρεινά μέρη πίπτει ἀφθονος χιὼν. Τὸ θέρος εἶναι γενικῶς ἐποχὴ ξηρασίας, ἀρκετοὺς δὲ μῆνας διατηρεῖται ὁ οὐρανὸς ἀνέφελος.

**Ποταμοὶ καὶ λίμναι.** Ἡ Ἀλβανία λόγῳ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους τῆς καὶ τῶν ἀρκετῶν βροχῶν καὶ χιόνων, ἔχει πολλὰ ὕδατα, τὰ ὁποῖα τροφοδοτοῦν τοὺς ποταμοὺς αὐτῆς, ἧ εἶναι στάσιμα, ὁπότε σχηματίζουσι λίμνας καὶ ἔλη.

Οἱ ποταμοὶ τῆς Ἀλβανίας εἶναι ὅλοι βραχεῖς, καταρρακτώδεις παρὰ τὰς πηγὰς καὶ οἱ πλείστοι χύνονται εἰς τὴν Ἀδριατικὴν. Οἱ μεγαλύτεροι ἐξ αὐτῶν εἶναι ὁ **Δριῖνος**, εἰς τὴν Β. Ἀλβανίαν, ὁ **Γεννοῦσος** καὶ ὁ **Ἄψος** (1) εἰς τὴν Κεντρικὴν, καὶ ὁ **Ἀῶος** εἰς τὴν Ν. Ἀλβανίαν.

Ἐκ τῶν λιμνῶν ἀξιολογώτεραι εἶναι ἡ τῆς **Σκόδρας** (**Δεβεάτις**), ἡ **Ὀχοῖς** (**Δυχνῆτις**) καὶ ἡ λίμνη τῆς **Πρόσπας**. Καὶ τρεῖς αὗται λίμναι εὐρίσκονται εἰς τὰ σύνορα τῆς Γιουγκοσλαυτίας καὶ ἀνήκουσιν κατὰ μέρος μόνον εἰς τὴν Ἀλβανίαν.

**Φυτὰ καὶ ζῶα.** Ἐπειδὴ, καθὼς εἶδομεν, ἡ Δ. Ἀλβανία ἔχει τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν μεσογειακῶν τόπων, διὰ τοῦτο ἡ βλάστησις αὐτῆς ὡς κύρια εἶδη ἔχει τὴν ἐλαίαν καὶ ἀγριελαίαν, τὴν ἄμπελον καὶ τὰ ἐσπεριδοειδῆ. Εἰς τὴν Α. Ἀλβανίαν ἐπικρατεῖ βλάστησις ὅμοια μὲ τὴν τῆς Κ. Μακεδονίας, δηλ. ἀγριοαπιδέαι, βερυκοκκέαι, λευκαί, πετέλαι κλπ.

Παρὰ τὴν σχετικὴν ποικιλίαν τῶν φυτῶν τῆς Ἀλβανίας τὰ ζῶα αὐτῆς ἀνήκουσιν εἰς πολὺ ὀλίγα εἶδη. Ἐκ τῶν ἀγρίων ζῴων εὐρίσκονται μόνον λύκοι, ἀλώπεκες καὶ θῶες, ἐκ δὲ τῶν ἡμέρων πρόβατα καὶ αἰγες.

1. Ὁ ποταμὸς οὗτος παρὰ τὰς ἐκβολὰς ὀνομάζεται Σέμενι λόγῳ παρακειμένου ὁμοιόμοιου χωρίου.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ

**Πληθυσμός.** Ἡ Ἀλβανία κατοικεῖται ἀπὸ 1,050,000 κατ. ἰλλυρικῆς προελεύσεως, οἱ ὅποιοι ἀνεμίχθησαν μὲ Θράκας, Ἑλληνας, Ρωμαίους καὶ Σλαβούς. Οἱ Ἀλβανοί, ὀνομαζόμενοι ὑπὸ τῶν Τούρκων *αἰρναούτ*, διακρίνονται εἰς τοὺς βορείους *Γκέκκηδες* καὶ εἰς τοὺς νοτίους *Τόσκηδες*. Ἐκ τούτων οἱ Γκέκκηδες διατηροῦν ἐξ ὀλοκλήρου ἀρχαῖα πατριαρχικὰ ἔθιμα, εἶναι πολὺ ἀπολίτιστοι, ὀπισθοδρομικοὶ καὶ ἄγριοι, ζοῦν δὲ εἰς μεμονωμένους συνοικισμούς. Οἱ Τόσκηδες εἶναι περισσότερον πολιτισμένοι καὶ ὀλιγώτερον ἄγριοι καὶ ἐκδικητικοὶ τῶν προηγουμένων.

**Θρησκεία.** Τὰ 0,75 τῶν Ἀλβανῶν εἶναι μωαμεθανοί, οἱ ὑπόλοιποι δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ καὶ ὀλίγοι καθολικοὶ καὶ Ἰουδαῖοι. Οἱ ὀρθόδοξοι κατοικοῦν τὰ νότια μέρη καὶ εἶναι οἱ περισσότεροι Ἑλληνας, οἱ καθολικοὶ δὲ, ὀνομαζόμενοι καὶ *Μιρδίται*, κατοικοῦν βορειοανατολικῶς τῶν Τίρανων.

**Διοίκησης.** Ἡ Ἀλβανία ἀπέκτησε διὰ πρώτην φοράν τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς τὸν Νοέμβριον τοῦ 1912 καὶ ἀπὸ τοῦ 1918 ἔχει πολίτευμα *Δημοκρατικόν*, τὸ ὅποιον μετεβλήθη τὴν 9 Σεπτεμβρίου τοῦ 1928 εἰς *Συνταγματικὴν Μοναρχίαν*, διὰ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ τέως Προέδρου τῆς Δημοκρατίας αὐτῆς Ἀχμέτ Ζώγου εἰς Βασιλέα. Πρωτεύουσα εἶναι τὰ Τίρανα (25000 κ.).

**Οἰκονομικὴ ἐξέτασις.** Ἡ Ἀλβανία, χώρα, καθὼς εἶδομεν, κατὰ τὸ πλεῖστον ὄρεινὴ καὶ τελματώδης εἰς τὰς πεδινὰς περιοχάς, διαθέτει ἐλάχιστον χῶρον πρὸς καλλιέργειαν. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐκ τοῦ χώρου τούτου μικρὸν μέρος καλλιεργεῖται διὰ μεθόδων παναρχαίων. Εἰς τὰς καλλιεργουμένας ἐκτάσεις, τὸ κυριώτερον εἶδος τῆς καλλιέργειας εἶναι ὁ ἀραβόσιτος, ὁ ὅποιος ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν διατροφήν τῶν κατοίκων, καὶ ὀλίγος σίτος. Ἡ καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου, τοῦ καπνοῦ καὶ τῆς ἐλαίας εἶναι ἀκόμη ἀναξία λόγου. Εἰς τὴν ὄρεινὴν ἕμωσ Ἀλβανίαν ὁ πλοῦτος εἶναι ἀφθονώτερος, διότι οἱ ὄρεινοὶ Ἀλβανοὶ ἔχουν ἀνεπτυγμένην τὴν κτηνοτροφίαν τῶν προβάτων καὶ τῶν ἀροτριώντων κτηνῶν. Ἐπίσης εἰς τὴν ὄρεινὴν Ἀλβανίαν εὐρίσκονται ἀρκετὰ δάση ἐκ φηγῶν, ἐλάτων καὶ σφενδάμων καθὼς καὶ πολλὰ ὀπωροφόρα δένδρα. Τὰ δάση ταῦτα ἄλλοτε ἦσαν πολὺ περισσότερον ἐκτεταμένα, κατεστράφησαν ἕμωσ βαθυγδὸν ὑπὸ τῶν κατοίκων. Ἐκτός

τοῦ κτηνοτροφικοῦ καὶ δασικοῦ πλοῦτου ἢ Ἑλθανία εἶναι πλου-  
σία καὶ εἰς ὄρυκτὸν πλοῦτον. Τὰ κυριώτερα εἶδη τούτου εἶναι ὁ  
γαιάνθραξ, ἡ ἄσφαλτος, ὁ σίδηρος καὶ τὸ πετρέλαιον. Ὁ γαιάν-  
θραξ εὐρίσκεται εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλθανίας, τὰ ἀξιολογώτερα  
ὅμως στρώματα εὐρίσκονται εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Τεπελενίου. Ὁ  
σίδηρος εὐρίσκεται σχετικῶς ἄφθονος εἰς μικρὰν κοιλάδα ΝΑ.  
τῆς Σκόδρας, τὸ δὲ πετρέλαιον εἰς τὴν **Ντραχοβίτσα** παρὰ τὸν  
Αὐλώνα καὶ εἰς τὴν **Σελινίτσα**, ὅπου εὐρίσκονται καὶ στρώματα  
ἀσφάλτου. Ὁ ὄρυκτός ὅμως πλοῦτος τῆς χώρας εἶναι ἐντελῶς  
ἀνεκμετάλλετος. Οἱ Ἱταλοὶ κατεσκεύασαν εἰς τὴν Ντραχωβίτσαν  
ἐν φρέαρ πρὸς ἐκμετάλλευσιν τοῦ πετρελαίου, τὸ ὅποιον ὅμως  
κατόπιν κατέστρεψαν. Μία γαλλικὴ ἐταιρεία ἐκμεταλλεύεται τὰ  
στρώματα ἀσφάλτου, παράγουσα ἐτησίως 500 τόνν. καὶ ἕνα  
γιουγκοσλαβικὸν συνδικάτον τὰ μεταλλεῖα χαλκοῦ τῆς Πούκα.  
Συμπληρωματικῶς ἡ Ἑλθανία δι' ὄλων σχεδὸν τῶν ποταμῶν πα-  
ρέχει πλῆθος καταρρακτῶν, διὰ τῶν ὁποίων κινουῦνται ἀρχέγονοι  
ἀλευρόμυλοι.

Ἡ ἐμπορικὴ κίνησις τῆς Ἑλθανίας, ἣτις δὲν εἶναι ἀξία λόγου  
συγκεντροῦται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς χεῖρας τῶν Ἱταλῶν καὶ Ἑλ-  
λήνων. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τὴν μεγαλυτέραν κίνησιν συγκεντρώ-  
νουν ἡ **Κοριτσά** (26000 κ.), ἡ **Σκόδρα** (22000 κ.), τὸ **Ἀργυ-  
ρόκαστρον** (13000 κ.), τὸ **Ἐλβασάν** (10000 κ.) καὶ τὸ **Βερά-  
τιον** (8000 κ.). Ἡ μετὰ τῶν γειτονικῶν χωρῶν ἐμπορικὴ κίνησις  
γίνεται διὰ τῶν λιμένων τοῦ **Δυρραχίου** (10000 κ.), τοῦ **Αὐλώ-  
νος** (6000 κ.) καὶ τοῦ **Ἀγ. Ἰωάννου** τῆς **Μεδούης** (10000 κ.).  
Ἐκ τῶν τριῶν τούτων λιμένων τὴν μεγαλυτέραν ἐμπορικὴν κίνη-  
σιν συγκεντρώνει ὁ λιμὴν τοῦ Δυρραχίου καὶ μετ' αὐτὸν ὁ λιμὴν  
τοῦ Αὐλώνος, ὁ ὁποῖος ἔχει μεγάλην στρατιωτικὴν ἀξίαν. Ἦδη με-  
ταξὺ τῶν λιμενικῶν ἔργων ποῦ κατασκευάζονται, εἶναι καὶ ὁ λιμὴν  
τοῦ Δυρραχίου, διὰ τὸν ὁποῖον θὰ δαπανηθοῦν περὶ τὰ 50 ἐκ. φρ. χρ.

Ἀπέναντι τῆς Κερκύρας εὐρίσκεται ὁ λιμὴν τῶν **Ἀγ. Σα-  
ράντα**, ὁ ὁποῖος συνδέεται δι' ἀμαξιτοῦ ὁδοῦ μετὰ τὰς ἐλληνικὰς  
κωμοπόλεις τῆς Ἑλθανίας, **Δέλβινον**, **Ἀργυρόκαστρον**, **Τεπε-  
λένι**, **Κλεισούραν**, **Πρεμετὴν** καὶ **Κοριτσάν**. Ἐκ Κλεισούρας  
ἄλλη ὁδὸς φθάνει εἰς Αὐλώνα μέσῳ Βερατίου. Ἡ Ἑλθανία

II. Κιλίμη : Οἰκονομικὴ Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος κλπ. ἐκδ. Β' 9

κατά τὴν διάρκειαν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἀπέκτησε ἀρκετὰ καλὸν δίκτυον ἀμαξιτῶν ὁδῶν, τὰς ὁποίας κατασκεύασαν Ἴταλοί καὶ Αὐστριακοί. Πρὸ τινος ἐπερατώθη ἡ κατασκευὴ στενῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Δυρραχίου—Τιράνων, ἡ λειτουργία ὅμως αὐτῆς δὲν ἤρχισεν ἀκόμη ἐλλείψει τροχαίου ὕλικου. Ἐκτὸς αὐτῶν τῶν γραμμῶν, χάριν τῶν μεταλλείων ἐγκατεστάθησαν κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον μικραὶ γραμμαὶ decauville, αἱ ὁποῖαι ἤδη δὲν λειτουργοῦν. Τελευταίως ἡ Κυβέρνησις κατέβαλε πολλὰς προσπάθειάς διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς συγκοινωνίας τῆς χώρας καὶ τοῦ πλοῦτου ἐν γένει αὐτῆς. Οὕτω κατασκευάσθησαν ὑπὲρ τὰς 200 περίπου γεφύρας πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν συγκοινωνιῶν. Τὸ ὄριον ὅμως ἔδαφος τῆς χώρας καθιστᾷ τὰ συγκοινωνιακὰ ἔργα πολὺ δαπανηρά.

Τὸ μετὰ τῶν γειτονικῶν χωρῶν ἐμπόριον δὲν ἔλαβεν ἀκόμη τὴν φυσιολογικὴν αὐτοῦ ἐξέλιξιν, λόγῳ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν Ἰταλῶν, οἱ ὁποῖοι κατώρθωσαν νὰ διεισδύσουν ἐμπορικῶς, χάρις εἰς τὰς μεγίστας ἐμπορικὰς εὐκολίας, πού παρέχουν. Εἰς τὸ μέλλον δύνανται νὰ ἀναπτυχθοῦν μετὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Γιουγκοσλαβίας εὐρύτεραι ἐμπορικαὶ συναλλαγαὶ διὰ τῆς ἐξαγωγῆς ἐρίων, γαλακτομικῶν προϊόντων καὶ ζῆφων, καὶ τῆς εἰσαγωγῆς ἐξ Ἑλλάδος κυρίως βιομηχανικῶν εἰδῶν.

Ἡ Ἀλβανία ἐξάγει κτηνοτροφικὰ ἐν γένει προϊόντα, ξυλείαν καὶ ὀλίγα μεταλλεύματα, εἰσάγει δὲ δημητριακοὺς καρποὺς καὶ βιομηχανικὰ ἐν γένει εἶδη.

## ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΘΡΑΚΗ

(ἢ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΘΡΑΚΗ)

**Θέσις.** Ἡ Τουρκικὴ Θράκη ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ Ἑὸρου μέχρι τοῦ Εὐξείνου καὶ ἀπὸ τῶν βουλγαρικῶν συνόρων μέχρι τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Προποντίδος.

\*Ἐκτασις 22750 τ. χ.

**Μορφολογία τοῦ ἐδάφους.** Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ

εδάφους τῆς Τουρκικῆς Θράκης εἶναι ὄρεινόν, διασχίζεται δὲ ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς **Σιράντζας**, τὰ ὁποῖα εἶναι προέκτασις τῆς Ροδόπης, καὶ ἀπὸ τὸ **Ἰερὸν ὄρος**, τὸ ὁποῖον ἐκτείνεται πρὸς Ν. τῆς Σιράντζας. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὄροσειρῶν σχηματίζονται πολλαὶ πεδιάδες καὶ κοιλάδες, ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαιότεραι εἶναι πρὸς Β. ἡ πεδιάς τῆς Ἀδριανουπόλεως, πρὸς Ν. ἡ πεδιάς τῆς Ραιδεστοῦ, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν παραλιακὴν λωρίδα τῆς Προποντίδος πλάτους 25—30 χλμ. καὶ εἰς τὸ μέσον ἡ πεδιάς τοῦ Ἐργίνης.

**Κλίμα.** Τὸ κλίμα τῆς Τουρκικῆς Θράκης παρουσιάζει μεγάλην μεταβολὰς ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, καὶ ὁποῖα ὑφείλονται εἰς τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῆς χώρας. Οὕτω τὸ πρὸς τὸν Εὐξείνιον τμήμα εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ψυχρῶν ΒΑ. ἀνέμων καὶ ἔχει κλίμα μᾶλλον **ἠπειρωτικόν**. Τὸ πρὸς τὴν Μεσόγειον τμήμα ἔχει κλίμα μᾶλλον **μεσογειακόν**, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὅμως τὸ κλίμα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον **καθαρῶς ἠπειρωτικόν**. Αἱ βροχαὶ εἶναι ἀφθονώτεραι εἰς τὰ παράλια παρὰ εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἐποχὴ δὲ αὐτῶν εἶναι μᾶλλον τὸ θέρος.

**Ποταμοί.** Ὁ κυριώτερος ποταμὸς τῆς Τουρκικῆς Θράκης εἶναι ὁ **Ἐβρος**, ὁ ὁποῖος ἔρχεται, καθὼς εἶδομεν, ἀπὸ τὴν Βουλγαρίαν καὶ ὀρίζει ἀπὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως μέχρι τοῦ Αἰγαίου τὰ σύνορα Ἑλληνικῆς καὶ Τουρκικῆς Θράκης. Καθ' ὁδὸν ὁ ποταμὸς αὐτός δέχεται τὰ ὕδατα τοῦ **Τούντζα** καὶ τοῦ **Ἐργίνης**. Ὁ Ἐργίνης διαρρέει τὴν μεγαλυτέραν πεδιάδα τῆς Τουρκικῆς Θράκης, ἐνῶ ὁ **Τούντζα** κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνήκει εἰς τὴν Βουλγαρίαν μίκρον δὲ μόνον μέρος τῆς Θράκης διαρρέει.

**Πολιτικὴ ἐξέτασις.** Τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Τουρκίας περιλαμβάνει τέσσαρας νομούς. Τὸν νομὸν Κων/πόλεως, τὸν νομὸν Τσατάλτζας, τὸν νομὸν Ραιδεστοῦ καὶ τὸν νομὸν Ἀδριανουπόλεως. Εἰς τὸ μέσον σχεδὸν τοῦ Βοσπόρου εὐρίσκεται ἡ **Κωνσταντινούπολις**, ἡ ὁποία ἦτο μέχρι τοῦ 1920 πρωτεύουσα τῆς Τουρκίας. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἀνέρχεται εἰς 570 χ. κ. ἐξ αὐτῶν ὅμως 80 χ. εἶναι ἐγκατεστημένοι εἰς τὴν Ἀσιατικὴν ἀκτὴν.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Τουρκικῆς Θράκης ἀνέρχεται εἰς 1150 χ. κ.

**Οικονομικὴ ἐξέτασις.** Ἡ Τουρκικὴ Θράκη ἔχει ἔδαφος εὐφορὸν, ἀρκετὰ νερὰ καὶ κλίμα πού βοηθεῖ τὴν γεωργίαν καὶ

τήν κτηνοτροφίαν. Παρ' ἅλα ὅμως ταῦτα ἡ οἰκονομικὴ ἀπόδοσις τοῦ τμήματος τούτου τῆς Τουρκίας εἶναι ἀναξία λόγου, διότι τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτοῦ κατεστράφη κατὰ τοὺς τελευταίους πολέμους. Ἐκτὸς τούτου μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν, οἱ ἀπομείναντες κάτοικοι αὐτοῦ καλλιεργοῦν τὴν γῆν κατὰ τρόπον ἐντελῶς πρωτόγονον.

Τὰ δημητριακὰ καὶ ἰδίως σίτος, ἀραβόσιτος καὶ κέχρος εὐδοκιμοῦν, καλλιεργοῦνται ὅμως ὀλίγον μόνον εἰς τὰ πεδινὰ μέρη, εἰς τοὺς ποτιστικούς δὲ ἀγροὺς γίνονται θαυμάσια λαχανικὰ καὶ φρούτα. Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἐβρου, ἐκτὸς τοῦ ἀραβοσίτου, καλλιεργεῖται ἡ ὄρυζα καὶ ὁ βάμβαξ, εἰς δὲ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἐργίνης, ἐκτὸς τῶν δημητριακῶν καὶ τοῦ βάμβακος, καλλιεργεῖται ἐκλεκτὴ ποιότης καπνοῦ. Ἡ κτηνοτροφία εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη καὶ περιλαμβάνει κυρίως τὰ μικρὰ ζῆα (αἰγοπρόβατα), τῶν ὁποίων αἱ βόσκαί εὐρίσκονται εἰς τὰ ὄρεινά μέρη, καὶ τὰ μεγάλα ζῆα, τὰ ὁποῖα βόσκουν εἰς πεδινὰ μέρη. Μεγάλῃ κτηνοτροφικῇ περιοχῇ εἶναι ἡ κοιλάς τοῦ Ἐβρου, ὅπου βόσκουν χιλιάδες ἀγελάδων καὶ βουδάλων, καὶ ὁ νομὸς Ἀδριανουπόλεως. Οἱ βουδάλοι χρησιμοποιοῦνται κυρίως ὡς ἀροτριῶντα κτήνη καὶ ὀλίγον διὰ τὰς μεταφοράς.

Ἐκτὸς τῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων, ὀλόκληρον σχεδὸν τὸ Β. μέρος τῆς Τουρκικῆς Θράκης, τὸ πρὸς τὸν Εὐξείνιον παράλιον τμήμα καὶ τὰ ὄρη αὐτῆς, καλύπτονται ἀπὸ πλούσια δάση ἐκ ὀρυθῶν, ὄξυθῶν καὶ ἄλλων δένδρων, καθὼς καὶ ὑπὸ πυκνῶν θάμνων.

**Ἐμπορικὴ ἐξέτασις.** Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ἑλλήνων ἡ ἐμπορικὴ κίνησις καθὼς καὶ ἡ παραγωγὴ τοῦ τμήματος τούτου τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους ἠλαττώθη πολὺ, ὁ δὲ πληθυσμὸς αὐτοῦ ὁ ἀγροτικὸς καὶ ἀστικὸς ἠραιώθη ἐπίσης πολὺ, διότι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπετελεῖτο ἐξ Ἑλλήνων. Ἡ μεγαλύτερα ἐμπορικὴ πόλις εἶναι ἡ **Κωνσταντινούπολις**, ἡ κίνησις ὅμως αὐτῆς εἶναι πολὺ μικροτέρα ἀπὸ τὴν προπολεμικὴν. Ἡ ἐλάττωσις τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως τῆς πόλεως ταύτης ὀφείλεται εἰς πολλὰ ἄλλα μεγαλύτερα αἷτια ἐκτὸς τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν Ἑλλήνων. Καὶ ταῦτα εἶναι κυρίως ἡ στασιμότης τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως τῶν ρωσικῶν λιμένων τοῦ Εὐξείνου καὶ ἡ μεταφορὰ τῆς πρωτεύουσας τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους εἰς Ἀγκυραν.

Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Κωνσταντινουπόλεως εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς





δυτικώτερον δὲ αὐτῆς καὶ εἰς τὴν ἐκ τῆς Προποντίδος εἰσοδὸν τοῦ Ἑλλησπόντου ἢ **Καλλίπολις**, ἢ ὅποια ἄλλοτε μὲν εἶχε σχετικὴν ἐμπορικὴν κίνησιν γεωργικῶν καὶ ἀλιευτικῶν προϊόντων, σήμερον δὲ μικρὰν μόνον κίνησιν παρουσιάζει. Εἰς τὴν πρὸς τὸ Αἴγαϊον παραλίαν καὶ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἑδρου, εὐρίσκεται ἢ **Αἶνος**. Ἡ Αἶνος ἦτο καὶ αὐτὴ ἄλλοτε ἐμπορικὴ πόλις, διότι διενεργεῖτο ἐκεῖ ἐμπόριον ἀλιευτικῶν προϊόντων, σήμερον δὲ εἶναι ἔρημος καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς κινήσεως. Ἀπασαι αἱ ἀνωτέρω πόλεις τὴν κίνησιν αὐτῶν ὄφειλον κατὰ πολὺ εἰς τοὺς Ἑλληνας καὶ δι' αὐτὸ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν αὐτῶν ἐνεκρώθησαν. Εἰς τὴν ἀκτὴν τοῦ **Εὐξείνου Πόντου**, εὐρίσκεται ἢ μικρὰ κωμόπολις **Μήδεια** (Σαλμυδησσός), ἢ ὅποια ὑπέστη καὶ αὐτὴ τὰς οικονομικὰς συνεπειὰς τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν Ἑλλήνων.

Διὰ τῆς ἀναλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν ἢ Τουρκία παρέλαθεν ἀπὸ τοὺς Σέρβους τοὺς Τούρκους καλλιεργητὰς τοῦ ὀπίου καὶ τοὺς ἐγκατέστησεν εἰς τὴν Θράκην, ὅπου ἤρχισαν ἐντατικὴν καλλιέργειαν τοῦ πολυτίμου τούτου εἴδους. Ἐπίσης οἱ Τούρκοι ἐνέτεινον τὴν καλλιέργειαν τῶν σακχαροτεύτων, ἢ παραγωγὴ δὲ αὐτῶν ἐξυπηρετεῖ ἤδη τὰς ἀνάγκας νεωτάτου ἐργοστασίου σακχαρώως, τὸ ὅποιον ἰδρύθη παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Κωνσταντινουπόλεως — Ἀδριανουπόλεως καὶ ὀλίγον ἐξῶθεν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μεταξὺ τῶν τελευταίων προόδων περιλαμβάνονται καὶ μεγάλα ἐργοστάσια οἰνοποιίας, ἐξ ὧν τὰ ἀξιολογώτερα εὐρίσκονται εἰς Μυριόφυτον.

**Συγκοινωνία.** Ἡ κυριωτέρα συγκοινωνιακὴ ἀρτηρία εἶναι ὁ σιδηρόδρομος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ὁποῖος ἐνώνει τὴν πόλιν ταύτην μὲ τὸ δίκτυον τῶν εὐρωπαϊκῶν καὶ ἑλληνικῶν σιδηροδρόμων. Ὁ σιδηρόδρομος οὗτος προχωρεῖ κατ' ἀρχὰς παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ Βυσπόρου, διέρχεται διὰ τοῦ Ἀγ. Στεφάνου, τῆς Τσατάλτζας, τῆς **Τυρολόης** (Τσουρλοῦ), καὶ κατόπιν προχωρεῖ πρὸς τὰ ἑλληνικὰ σύνορα, ὅπου χωρίζεται εἰς δύο γραμμάς. Καὶ ἡ μὲν μία ἐνοῦται μὲ τὸ δίκτυον τῶν ἑλληνικῶν σιδηροδρόμων, ἢ δὲ ἄλλη διέρχεται διὰ τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ ἐκεῖθεν ἐνοῦται μὲ δίκτυον τῶν εὐρωπαϊκῶν σιδηροδρόμων. Διακλάδωσις τοῦ σιδηροδρόμου τούτου φθάνει μέχρι **Σαράντα Ἐκκλησιῶν**.

Ἐκτὸς τοῦ σιδηροδρόμου τούτου ὑπάρχει καὶ ἀραιὸν δίκτυον

άμαξιτών οδών, τὸ ὅποιον κατασκευάσθη κυρίως διὰ στρατιωτικὸς λόγους καὶ ἐξυπηρετεῖ μόνον τὰ μεγάλα κέντρα.

Κάπως περισσότερον εἶναι ἀνεπτυγμένη ἡ ἀκτοπλοῖα ἐντὸς τῆς Προποντίδος καὶ ἀπὸ Καλλιπόλεως μέχρι Κωνσταντινουπόλεως,

Τ Ε Λ Ο Σ



## ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΚΑΙ ΧΩΡΙΩΝ ΠΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΝΤΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΝ

<b>A</b>			
Ἀγιάσσοι . . . . .	5,7 ζ.	Βιάννος κάτω . . . . .	0,3 »
Ἀγ. Νικόλαος . . . . .	1 »	Βόλος . . . . .	41,7 »
Ἀγρίνιον . . . . .	14,6 »	<b>Γ</b>	
Ἀθήναι . . . . .	453 »	Γαλαξείδιον . . . . .	3 »
Ἀθηνῶν περὶχωρά	75 »	Γαστούνη . . . . .	4,2 »
Ἀίγινα . . . . .	5 »	Γαργαλιάνοι . . . . .	7,1 »
Ἀίγιον . . . . .	11 »	Γιαννιτσά . . . . .	9,1 »
Ἀϊδηψός . . . . .	1,3 »	Γουμένισσα . . . . .	4,4 »
Ἀιτωλικόν . . . . .	3,8 »	Γρεβενά . . . . .	3,7 »
Ἀκράτα . . . . .	1 »	Γύθειον . . . . .	6,7 »
Ἀλεξανδρούπολις . . . . .	12,1 »	<b>Δ</b>	
Ἀλιβέριον . . . . .	1,2 »	Διδυμότειχον . . . . .	8,2 »
Ἀλιυρός . . . . .	5,8 »	Δοξάτον . . . . .	4,3 »
Ἀμαλιάς . . . . .	12,4 »	Δράμα . . . . .	29,3 »
Ἀμφισσα . . . . .	5,3 »	<b>Ε</b>	
Ἀμφιλοχία . . . . .	3,5 »	Ἐδεσσα . . . . .	13,1 »
Ἀμύνταιον ἰδὲ Σόφοβις		Ἐλασσών . . . . .	3,1 »
Ἀνάφη . . . . . ν.	0,6 »	Ἐλευσίς . . . . .	4,4 »
Ἄνδρος . . . . . ν.	17,6 »	Ἐπιτάλιον . . . . .	2,6 »
» . . . . . π.	2 »	Ἐρέτρια . . . . .	1,6 »
Ἄργος . . . . .	10,5 »	Ἐρμούπολις . . . . .	21,1 »
Ἄργουστόλιον . . . . .	8,3 »	<b>Ζ</b>	
Ἄρτα . . . . .	7,5 »	Ζαγορά . . . . .	2,9 »
Ἄστρος . . . . .	0,9 »	Ζάκυνθος . . . . . π.	11,6 »
Ἀχαΐα . . . . .	0,4 »	Ζαχάρω . . . . .	2,3 »
» Κάτω . . . . .	2,2 »	<b>Η</b>	
<b>B</b>			
Βαθὺ . . . . .	5,7 »	Ἡράκλειον . . . . .	33,4 »
Βέροια . . . . .	14,6 »		
Βεΰη ἰδὲ Μπάνιτσα			
Βιάννος ἄνω . . . . .	1,2 »		

Θ	
Θάσος . . . . ν.	11,6 »
Θεσσαλονίκη . . .	236,5 ζ.
Θήβαι . . . . .	7,1 »
Θήρα . . . . .	9,9 »
» . . . . . π.	0,7 »

Ι	
Ίεράπετρα . . . .	3,6 »
Ίθάκη . . . . . π.	3,3 »
Ίκαρία . . . . . ν.	10,8 »
Ίστιαιά . . . . .	3,3 »
Ίτέα . . . . .	1,9 »
Ίωάννινα . . . . .	20,5 »

Κ	
Καϊλάρια (Πτολεμαΐς)	6,4 »
Καβάλλα . . . . .	50 »
Καλάμαι . . . . .	29 »
Καλαμπάκα . . . .	2,7 »
Καρδίτσα . . . . .	13,9 »
Καρλόβασι . . . . .	5 »
Καστοριά . . . . .	10,3 »
Καστέλλι Μεραμβέλου	0,43 »
» Κισσάμου . . . .	1,3 »
» Καινουρίου . . . .	0,3 »
Κατάκωλον . . . .	0,7 »
Κατερίνη . . . . .	10,1 »
Κέρκυρα . . . . .	32,2 »
Κιλκίς . . . . .	16,9 »
Κίμωλος . . . . .	2 »
Κισσός . . . . .	1,1 »
Κοζάνη . . . . .	12,7 »
Κομοτινή . . . . .	30,1 »
Κόρφαινα . . . . .	0,2 »
Κόρινθος . . . . .	10 »
Καρβασαράς . . . .	1,15 »
Κύθηρα . . . . . ν.	8,8 »
» . . . . . π.	0,9 »
Κύθνος . . . . . ν.	2,7 »
» . . . . . π.	0,6 »
Κύμη . . . . .	3,8 »
Κυπαρισσία . . . .	4,1 »

Λ	
Λαμία . . . . .	14,2 »
Λάρισα . . . . .	23,9 ζ.
Λεβάδεια . . . . .	12,6 »
Λευκάς . . . . .	5,1 »
Λεχώνια άνω . . . .	0,9 »
Λεχώνια κάτω . . . .	1,1 »
Λεωνίδιον . . . . .	2,9 »
Λήμνος . . . . . ν.	23,6 »
Ληξοούριον . . . . .	4,8 »
Λιδωρικιον . . . . .	1,5 »
Λίμνη . . . . .	3,4 »

Μ	
Μαντουδί . . . . .	1,9 »
Μανωλάς . . . . .	0,7 »
Μεγαλόπολις . . . .	2,4 »
Μέγαρο . . . . .	10,4 »
Μεσσαριά . . . . .	1,7 »
Μεσσήνη . . . . .	6,7 »
Μεσολόγγιον . . . .	9,2 »
Μηλεία . . . . .	1,7 »
Μήλος . . . . . ν.	4,9 »
» . . . . . π.	0,8 »
Μαλυβδόφυργος . . .	0,8 »
Μονεμβασία . . . . .	0,65 »
Μπάνιτσα (Βεύη) . . .	2 »
Μύκονος . . . . . ν.	4,1 »
» . . . . . π.	1,7 »
Μυτιλήνη . . . . . π.	27,9 »

Ν	
Νάξος . . . . . ν.	20,0 »
» . . . . . π.	2,2 »
Νάουσα . . . . .	10,3 »
Ναύπλιον . . . . .	7,2 »
Νιγρίτα . . . . .	7,2 »

Ξ	
Ξάνθη . . . . .	33,7 »
Ξυλόκαστρον . . . . .	2,1 »

Ο	
Όρεστιάς . . . . .	3,2 »

<b>Π</b>	
Πάρος . . . . . ν.	9,4 γ.
» . . . . . π.	2 »
Πάτραι . . . . .	61,3 »
Πειραιεύς . . . . .	251,3 »
Πλωμάριον . . . . .	6,5 »
Πολύγυρος . . . . .	2,5 »
Πολύχνητος . . . . .	7,3 »
Πορρόϊα . . . . .	2,2 »
Πράβιον . . . . .	4,6 »
Πρόβεζα . . . . .	8,7 »
Πτολεμαίς ἰδὲ Καϊλάρια	
Πύργος . . . . .	19,3 »

**Ρ**

Ρέθυμον . . . . .	8,6 »
-------------------	-------

**Σ**

Σαλαμίς . . . . . ν.	15,1 »
» . . . . . π.	7,8 »
Σαρησαμπάν . . . . .	1,6 »
(ἢ Χρυσόπολις)	
Σέροαι . . . . .	29,6 »
Σέριφος . . . . . ν.	3,2 »
» . . . . . π.	1,6 »
Σιάτιστα . . . . .	5,3 »
Σιδηρόκαστρον . . . . .	6,3 »
Σιάθος . . . . . ν.	3,2 »
Σίκινος . . . . . ν.	0,6 »
» . . . . . π.	0,4 »
Σίφνος . . . . . ν.	3,3 »

Σίφνος . . . . . π.	0,62 γ.
Σκόπελος . . . . . ν.	6,1 »
Σκύρος . . . . . ν.	3,2 »
Ἐμύνταιον (Σόροβις)	2,1 »
Σπάρτη . . . . .	5,8 »
Στύρα . . . . .	0,78 »
Συκὴ . . . . .	0,6 »
Σφακιά . . . . .	0,4 »

**Τ**

Τήνος . . . . . ν.	11,3 »
» . . . . . π.	2,5 »
Τηγάτιον . . . . .	2,5 »
Τρίκαλα . . . . .	18,7 »
Τρίπολις . . . . .	13,4 »
Τσαγκαράδα . . . . .	1,3 »
Τύρναβος . . . . .	7,2 »

**Φ**

Φάρσαλα . . . . .	3,2 »
Φιλιατρά . . . . .	9,3 »
Φιλιπιάς . . . . .	1,5 »
Φλώρινα . . . . .	10,6 »
Φολέγανδρος . ν.	2 »
» . . . . . π.	0,35 »

**Χ**

Χαλκίς . . . . .	17,3 »
Χανιά . . . . .	26,6 »
Χίος . . . . . π.	22,1 »
Χρυσόπολις ἰδὲ Σαρησαμπάν	

*Πληθυσμὸς ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος.*

*Ἰούνιος (1932)*

6.500.000

— 212 —





ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΥΝΤΕΤΜΗΜΕΝΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

---

χ (ὄπισθεν ἀριθμοῦ)	=	χιλιάδες
χλμ.	=	χιλιόμετρα
γρμ.	=	γραμμάρια
χλγμ.	=	χιλιόγραμμα
έκμ.	=	έκατομμύρια
τ. χ.	=	τετραγωνικά χιλιόμετρα
Α, Β, Ν, Δ	=	τὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος
ΝΔ, ΒΝ, ΝΔ κλπ.	=	τὰ διάμεσα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος
κ.	=	κάτοικοι
Κ. Τ. Ε.	=	Κοινωνία τῶν Ἑθνῶν.
ΣΠΑΠ	=	σιδηρ. Πειραιῶς - Ἀθηνῶν - Πελοπον.
ΣΠΑ	=	σιδηρόδρομοι Πειραιῶς - Ἀθηνῶν
ΣΕΚ	=	σιδηρόδρομοι Ἑλληνικοῦ Κράτους
ΕΑΠ	=	Ἐπιτρ. Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων

*Συντετμημένα τοῦ πίνακος τῶν πληθυσμῶν :*

ν.	=	νησος (ἐννοεῖται πληθυσμὸς αὐτῆς)
π.	=	πόλις           »           »           »
κ.	=	κοινότης       »           »           »

## ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

---

Σελ. 17	στ. 15	ἐκ τῶν ἄνω	τὸ φθινόπωρον ἀντὶ φθινόπωρον
» 20	» 9	ἐκ τῶν κάτω	τῆς Ρίλας » τοῦ Ρίλου
» 21	» 10	»	Σκανδιναϊκῆς » Σκανδιναυικῆς
» 31	» 6	»	Ἀμφιθεατρικῶς » Ἀμφιθεατρικῶς
» 68	» 1	»	Πορρόια » Πορρόια
» 75	» 4	»	Ἰστιαία » Ἰστιαία
» 77	» 2	»	νήσος » νήσος

ΤΙΝΑΕ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.		Σελ.
<i>Φυσική διαίρεσις τῆς Γεωγραφίας</i>	3	<i>Εὐβοία.</i>	
Ἡ Γῆ ὡς οὐράνιον σῶμα . . .	4	Φυσική ἐξέτασις . . . . .	74
Πῶς προέκυψεν ἡ Γῆ . . . . .	4	Οἰκονομική ἐξέτασις . . . . .	74
Μέτρησις τοῦ χρόνου . . . . .	5	<i>Νῆσοι τοῦ Αἰγαίου.</i>	
Σχῆμα τῆς Γῆς . . . . .	8	Σποράδες . . . . .	76
Προσδιορισμός σημείου . . . . .	9	Λέσβοις . . . . .	76
Σχηματισμός τοῦ φλοιοῦ . . . . .	9	Χίος . . . . .	77
Ἡφαίστεια . . . . .	10	Σάμος . . . . .	78
Ἐξέτασις τοῦ φλοιοῦ τῆς Γῆς . . . . .	11	Κυκλάδες . . . . .	78
Μορφὴ τοῦ φλοιοῦ τῆς Γῆς . . . . .	12	<i>Ἴονιοι νῆσοι</i> . . . . .	80
Ἡπειροὶ καὶ Ὠκεανοὶ . . . . .	13	<i>Πολιτικὴ ἐξέτασις.</i>	
Ρεῦματα . . . . .	14	Ἱστορικὴ ἀνασκόπησις . . . . .	83
Ἐπίδρασις τῶν ρευμάτων . . . . .	—	Κυριώτεροι ἱστορικοὶ σταθμοὶ . . . . .	83
Κλιματολογικαὶ ζῶναι . . . . .	15	Διοίκησις . . . . .	84
Σκοπὸς τῆς Οἰκ. Γεωγραφίας . . . . .	18	Χαρακτὴρ τῶν κατοίκων . . . . .	87
<i>Χερσόνησος τοῦ Αἴμου.</i>		Οἰκονομικὴ ἀνασκόπησις . . . . .	89
Φυσικὴ ἐξέτασις . . . . .	20	Σημασία τῆς οἰτοκαλλιέργειας . . . . .	91
<i>Ἑλλάς.</i>		Δενδροκομία . . . . .	93
Φυσικὴ ἐπισκόπησις . . . . .	23	Κτηνοτροφία . . . . .	95
Φυσικὴ διαίρεσις . . . . .	26	Μεταλλεῖα . . . . .	97
<i>Πελοπόννησος.</i>		Βιομηχανία . . . . .	98
Φυσικὴ ἐξέτασις . . . . .	27	Ἐμπορικὴ κίνησις . . . . .	99
Οἰκονομικὴ ἐξέτασις . . . . .	29	Συγκοινωνία . . . . .	101
<i>Στερεὰ Ἑλλάς.</i>		<i>Οἰκονομικὴ προσπάθεια</i>	
Φυσικὴ ἐξέτασις . . . . .	36	<i>τελευταίας δεκαετίας</i> . . . . .	104
Οἰκονομικὴ ἐξέτασις . . . . .	41	<i>Γιουγκοσλαβία.</i>	
Ἐξέτασις τῶν Ἀθηνῶν . . . . .	43	Φυσικὴ ἐξέτασις . . . . .	110
<i>Θεσσαλία.</i>		Πολιτικὴ ἐξέτασις . . . . .	112
Φυσικὴ ἐξέτασις . . . . .	51	Οἰκονομικὴ ἐξέτασις . . . . .	114
Οἰκονομικὴ ἐξέτασις . . . . .	52	<i>Βουλγαρία.</i>	
<i>Ἡπειρος.</i>		Φυσικὴ ἐξέτασις . . . . .	118
Φυσικὴ ἐξέτασις . . . . .	55	Πολιτικὴ ἐξέτασις . . . . .	120
Οἰκονομικὴ ἐξέτασις . . . . .	55	Οἰκονομικὴ ἐξέτασις . . . . .	121
<i>Μακεδονία.</i>		<i>Ἀλβανία.</i>	
Φυσικὴ ἐξέτασις . . . . .	60	Φυσικὴ ἐξέτασις . . . . .	126
Οἰκονομικὴ ἐξέτασις . . . . .	63	Πολιτικὴ ἐξέτασις . . . . .	128
<i>Θράκη.</i>		Οἰκονομικὴ ἐξέτασις . . . . .	128
Οἰκονομικὴ ἐξέτασις . . . . .	71	<i>Τουρκικὴ Θράκη.</i>	
<i>Κρήτη.</i>		Φυσικὴ ἐξέτασις . . . . .	130
Φυσικὴ ἐξέτασις . . . . .	72	Οἰκονομικὴ ἐξέτασις . . . . .	131
Οἰκονομικὴ ἐξέτασις . . . . .	72	Πληθυσμὸς τῶν κυριώτερων πόλεων καὶ κομποπόλεων τῆς Ἑλλάδος . . . . .	137

